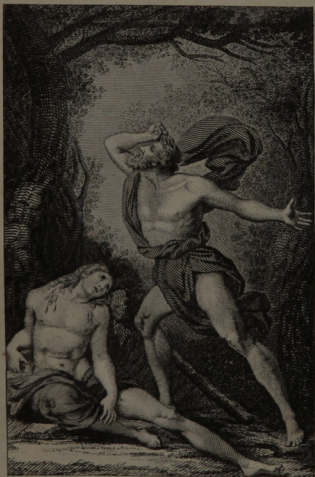


4040

83

q-46

1862p



Richardson del.

Carl. Meiss. inc.

Edwards' History of the Garden of Eden.

2 pp. p. 137.

Կեանք
Ի ՄԱՀՆ ԱՐԵԼԻ



Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

1835

28

1861

88399
9-46
20 JUN 2005

ՍՈՂ. ԿԵՍՆԵՐԻ

պ. ԳԵՐԹՈՒԱԾ

Ի ՄԱՀՆ ԱՔԵԼԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ

ՏԵԱՌՆ Հ. ՄԱՆՈՒԷԼԻ Վ.

ՋԱԽՋԱԽԵԱՆ

Ի ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷ

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

1200
Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ

1362

Printed in Turkey

4040

3802 JUN 20 1963

1300

39

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ձ Ի Ն

Ի դորովաչարժ պատկերս զոր
աստուածայինքն նկարեն գրիչք ,
յետ գերարտօսրալից տեսարանի
անկման նախաստեղծից , որովար-
տաքսեցին ընդ իւրեանս յերանա-
ւէտ դրախտէն՝ և զղաւակ իւր-
եանց յառաջ քան զմուտնոցս յաշ-
խարհ , երկրորդ է դասիւ արդարոյն
Աբելի մահ նախավախճան՝ եղբայ-
րասպան հատաղութեամբ :

Արկածիցն առաջնոց հանդիսա-
ցաւ երգիչ գիւցաղնական՝ հռչա-
կաւորն ՚ի քերթողս Միլդոն Անդ-
ղիացի , որ նուագեացն յերգ վսե-
մական զբաղմաղէտ թատրոն ՚ի Դը-
րախտ իւր Կորուսեալ , ոչ անձա-
նօթ մերոց ըստ թարգմանութեանն
նորոգ տպագրելոյ , որով և սղամբ

արժանապէս զոր 'ի նմայն կորուսաբ զանմեղութիւն ընդ անախտակիր անմահութեան : Իսկ որդի նոցա արդարն Աբէլ եգիտ իւր զՍողոմոն Կեսնէր , հաղներգութեան զորովասիրտ՝ ողբերգել զանպարտականն զմահ 'ի լուր մահկանացուաց , որ առաջին ելոյժ զվրէժ պատուիրանազանցութեան մերոց նախ ածնողաց :

Տեսարան արդարեւ սգալի , մահ եղերական և սրտառուչ , քան զոր գիտաց հանճարել երբէք 'ի հինսն՝ տռասպել յունական կամ հռովմէական : Վասն զի գէալք իրացն եղելոց հաւաստեալք յաստուածն , զէն տառից անշուշտ ճշմարտութենէ , միանգամայն և առ համօրէն աղգ մարդկութեանս , և ոչ առ մի միայն ուրոյն՝ զհայեցուածսն ունելով , հասարակաբար շարժէ զամենայն սիրտ մարդկեղէն՝ որ չիցէ անբաժ 'ի մարդկավայելուչն կարեկցութենէ :

Աստուածահաճոյքաղաքավարութիւն արդարոյն Աբելի , և անբիժ

նորայն անմեղութիւն խանդաղա-
տեցին զսիրտ գիւրազորով հագ-
ներգութին : Մուկեգին նախանձ և ո-
խակալ սրտմտութիւն եղբայրաս-
պանն Վայենի՝ վառեցին զմիտս և
զամենայն կիրս նորա առ ՚ի նկա-
րելոյ զտեսարանս գորովական՝ ա-
մենայն քերթողական կենդանա-
ցայտ երանգօք , առ ՚ի շարժել նոյ-
նաբար և զընթերցանելիսն ՚ի խան-
դաղատէր կարեկցութիւն , և ՚ի
խրատ ուղղութեան անգոսնելի կը-
րից՝ որ մուծին յաշխարհ զմահ : Ի
լսել զձայն Վեսների , թուիմ լսել
զողբ և զկական նախածնողացն ի-
մոց յանցուցելոց , որոց առաջին ա-
կանատես գոլով մահուն սպառնա-
ցելոյ նոցա ՚ի լալ իւրեանց զանմեղն
որդեակ , լան առհասարակ զամե-
նայն զծնունդս իւրեանց զառյա-
պայս , և զաղէտս նոցա զանբաւ-
մինչ ՚ի կատարած աշխարհի :

Զինչ քաղցր ապաքէն քան զհան-
դիսակիցն լինել յայս կեսներեան
կենդանադիր տեսարան , յակմբի
անդ առաջին անմեղ դերդաստա-

նին, զնոցայն տեսանել և լսել զառ-
միմեանս զանախտ սէր խանդա-
կաթ, զվառեալ տենչ առաքինու-
թեան, զառ Աստուած զսէր, ըզ-
չնորհակալու միտս առ երախտիս
նորա, զանվկանդ ապաւինութիւն
'ի տեսչութիւն, զծնողագութ խը-
նամս 'ի դաստիարակութիւն, զցըն-
ծութիւնն 'ի տես առաքինութեան
զաւակացն, դարձեալ և զտխրու-
թիւնն 'ի խեռութեան անդրանկին
ստամբակելոյ, և զողորք կշտամ-
բանս վատթարութեանց նորա:

Զինչ շայեկան՝ քան տեսանել,
և առ նմին սարսափել ընդ ատե-
լութեանն զարշութիւն, ընդ նա-
խանձուն կատաղութիւն զաչացու,
ընդ քէն վրիժուցն, որով խիզա-
խեաց մահ կանխել ասպատակել
յաշխարհ, և վառել զբաղուկ և զ-
բօրն 'ի հեղումն արեան արդարոյն,
որով շաղախեալ անիծապարտ եր-
կրի, մինչև ցայսօր յերկինս բողոքէ:

Զինչ դարձեալ գորովադէտ, քան
լսել աստանօր զհեծութիւն յոր-
նատխուր գերդաստանին 'ի վերայ

նախամեռիկ անկեւոյն , զանհան-
գիստ կշտամբանս ինքնադատ և
ինքնահալած ամբարշտեւոյն , զան-
յիշաչար ներողամտութիւն զծնո-
ղաց նոցա , գբերց և զուգակցաց ,
և զամենեցուն զպաղատախառն
փոյթ խնամոց յապաշխարութիւն
մեղուցեւոյն , զորս չիք ընթեռնուլ
'ի Աեսներեան քերթութեանս ա-
ռանց 'ի գորով փղձկեւոյ և 'ի նմա-
նակցութիւն գովելի :

Յոյր ճակս և ամենայն ազգաց
Եւրոպայ պատուասիրեալ գբեր-
թուած մատենագրիս՝ փոխեցին
յիւրեանց բարբառ 'ի տիպ զանա-
ղան , և յայլ և այլ թարգմանու-
թիւն , որում և մեր նախանձաւոր
գտեալ՝ ոչ անմասն 'ի սմանէ հա-
նել զՀայաստանեայքս , ընծայա-
բեր նմին մատչիմք յախորժ հաճու-
թիւն , որչափ զի անցք աստուա-
ծապատում միպազրութեանն ըն-
տել է լսելեաց , և մտաց դիւրա-
տար : Երկու ինչ միայն 'ի կարեո-
րացն յիշեցուցանել յանձն առ-
նումք :

Առաջին՝ զի գերմանական բնագիրը քերթուածոյս՝ գոլով արձակ չարագրածիւ, թէպէտ ներգաշնակաւոր, բայց ոչ ՚ի հիւսս ոտիւք չափեալ, մեք ես ՚ի թարգմանելն ՚ի բնագրէ անտի, տողեցաք արձակ, ոչ կամելով չափամաբ ոտիցն օտարանալ յոյժ յիմաստիցն :

Երկրորդ՝ զի քերթող մեր գերմանացի, իւրում քերթութեան՝ նիւթ միայն առնու զիսկն եղելոց զոր աստուածային աւանդէն գիրք, զաստուածահաճոյ արդարութիւնն ասեմ՝ զԱբելի, զատելութիւն եղոխ նախանձոտ բարուցն Կայենի, զառաջնոյն պատարագաց զընդունելութիւն, եւ զերկրորդին անարգումն, զքինախնդիր եղբայրասպանութիւն սորա, զխայթ խղճին, եւ զպատուհասն երերածուի կենաց . զայլն ամենայն ստեղծանէ ՚ի հանճարոյ մտացն ըստ բնաստեղծիցն օրինի, հաւանականօք սեթեւեթեալ կեղծեօք :

Եւ զինպատակ քերթողիս ՚ի նկարագրութեան պատմական անցիցս՝

առաջի կայր ընթերցանելեացն օգուտ և խրատ աղդական , առ 'ի զնոսա շարժելոյ ոչ 'ի սէր միայն առաքինութեանն և 'ի խորշումն 'ի վատթարութեանց , այլ և խրատել զյանցաւորն 'ի յոյս թողութեան չարեացն գործելոց , և թէ զիարդ ա մուսնաւորք կենակիցք՝ օգնել կարող են միմեանց առ 'ի դարձ զգատութեան , այլազգ կեղծէ զսպանութիւնն որ 'ի կայենէ : Վասն զի ձեացուցանէ զկային ոչ այնչափ չար՝ որչափ տեսանի յաստուածեղէն մատենին , առ 'ի գորովել զգութ 'ի նպաստ նորա , և առ 'ի ցուցանել զելս հնարից , զոր մարթիցէ յանցաւորին գտանել յաստուածային ողորմութենէն :

Դմին իրի երեւցուցանէ զսպանութիւնն զայն՝ գործ յանկարծահաս կատաղութեան , քան մտախոհ ընտրութեան . ուր աստուածապատում տառք զհակառակն վըկայեն՝ կամաւոր խարդաւանութեամբ ձգեալ զանմեղն 'ի դաշտ , և անդ 'ի կենաց զնա զրաւեալ :

Սակայն գիտէ ամենայն մտաւոր ,
որպէս ինքնին խոստովան լինի Կես-
նէր , թէ զպատմական իրաց ճշմար-
տութիւն , ևս առաւել զաւանդե-
լոցն յաստուածեղէն գիրսն , չիք
խնդրել 'ի բանաստեղծից : Յա-
զադս որոյ և զայս քերթութիւն ,
որոյ նիւթ սրբազան , ընծայեմք առ
'ի զուարճութիւն մերասեռիցն ,
համայն և 'ի հրահանգ մտաց և
սրտի , լոկ իբրև ստեղծաբանու-
թիւն ինչ սրբազան , որպէս է տե-
սանել և 'ի թատրոնի բազումս ա-
ռեալ պատմութիւնս յաստուածայ-
ին մատենից , բայց զարդարեալս
մտացածին հանգամանօք ըստ բե-
րելոյ իրացն՝ զորս յաւելու ստեղ-
ծիչ հանճար քերթողացն : մնայ
մեզ ասել սակաւոք և յազադս
քերթողիս :

Մնաւ Սողոմոն Կեսնէր 'ի Յու-
րիխ , կամ 'ի Յուրիկօ Զվիցէրեաց
յառաջնումն ասորիլի յամին 1750 :
Բազումք ծաղկեցան յազգատոհմի
սորա գիտնաւորք և մատենագիրք

ղարդարել զհայրենիս իւրեանց : Արուեստիւ տալագրող էր և փորագրող պղնձի պատկերաց : Բայց 'ի բնէ սիրտ ունելով դիւրազգած և գորովական , միտս հետաքնին 'ի դիտողութիւն գործոց բնութեան , և աչս խուզարկուս 'ի զնին գեղեցկութեանց նորա , և բնակութիւն 'ի զուարճադիր լեռնամայրս Զվիցէրեաց , բոլորանուէր անձնատուր եղև 'ի բանաստեղծութիւն գերմանական , ինքնուսումնս պարասլմամբ մշակել զայն , յորում և նշանաւոր գտաւ , և պայծառացոյց ոչ զհայրենիս միայն՝ այլ և զՎերմանիա ողջոյն , և եղև նախանձելի բոլոր իսկ Եւրոպայ :

Մի է սա յականաւոր բանաստեղծիցն Վերմանիոյ . բայց քերթուածք իւր չեն տողեալք ոտանաւոր չափմամբ , այլ արձակ . սակայն թուաւոր իմն ներդաշնակութեամբ այնպէս յերկրեալ , մինչև ոչ ումեք 'ի գերմանացւոց հասանել այնմ : Վարժապետ իւր 'ի նրկարչութեան և 'ի բանաստեղծու-

թեան՝ եղև բնութիւնն . 'ի տղայու
 թեանն զուարճանայր զործել 'ի մո-
 մոյ արձանս մարդոյ , կենդանեաց
 և այլոց իրաց , և 'ի ծախս սյսպի-
 սեաց վարէր զամենայն գրամս զորս
 յաւելոյր խնայութեամբ : Յաճել
 տիոցն՝ փոխեցաւ 'ի նմա տղայա-
 կանն ախորժակ յայլ իմն օգտա-
 կարագոյն : Տեսիլ ահաւոր լերանց,
 և չքեղ անտառաց , զուարճագեղ
 հովտաց և քարավէժ հոսանացն
 Զվիցէրեաց այնպէս շարժեցին զե-
 րեակայութիւն նորա և զսիրտ ,
 մինչև սկսաւ ծրագրել զայնս 'ի
 թղթի , և նկարել 'ի տախտակի , զոր
 և անխոնջ գիտողութեամբ և աշ-
 խատասիրութեամբ փորագրեաց 'ի
 սղինձ առ 'ի տաղադրութիւն . որով
 և զամենայն քերթութիւնս իւր տը-
 պագրեաց ինքնին՝ գեղեցկագիր
 ինքնագործմ սղինձի սլատկերօք և
 զարդուք :

Ի հրամանէ հօր իւրոյ նստաւ և
 'ի գրավաճառութիւն , այլ անու-
 ամբ լռկով . զի զամենայն զժամա-
 նակ իւր ծախէր յընթերցումն նա-

խապատիւ մատենագրաց զոր ունէր 'ի վաճառ , որով և ճաշակ իւր բնորոշական և ախորժակ՝ սլարդեալ և յստակեալ կրթեցան և ևս : Եւ զանձն 'ի հովուական կամ 'ի տուարածական բանաստեղծութիւն , զոր և հասոյց 'ի ծագ կատարելութեան , մինչև ըստ վկայելոյ դաղղիացի և իտալացի քննողաց , « Լի են այնք քաղցրութեամբ , և զուարթութեամբ , գողտրական իմաստիւք և ախորժակօք , պէսպիսացեալք քան զԹէոկրիտեայն և զՍաննազարին : Գուն գործեաց կեսնէր նկարել 'ի նոսին զհովուական վարուց զանմեղութիւնն և զզուարճութիւն , զսէր նոցին անախտ , զակնածութիւն որդիական և զերախտագիտութիւն » :

Յայսմ նկարագրութեան բնութեան զանցոյց նա զբաղմօք , մինչև ումեմն « Մի ասել զսա 'ի սակաւուց արդի մատենագրաց , որք յիւրեանց դասակարգութեան՝ զուգակշիռ գտան նախնեաց » : Եւ դարձեալ « 'ի տուարածականն նորա

փայլէ ոճ բնաւոր . ամենայն ուրեք
լեզու բնութեանն է որ բարբառի .
հովիւք իւր չունին երբէք ուշիմու-
թիւն մտաց առաւել քան զհովուա-
ցըն պատշաճական . բայց վասն
ազնուական իմաստից առաքինու-
թեան և բարերարութեան՝ որք հո-
վուաց չեն ինչ արգելեալ , և վասն
սիրալիր և սրտաշարժ յեղանակին
որով բացատրէ զայնոսիկ , աչ-
խարհագողով առնէ զսիրտ իւր » :

Ինքնին տալագրեաց զտուարածա-
կանսն իւր յամին 1733-77 : Բայց
քան զամենայն Քերթուածս գեր 'ի
վերոյ անցեալ հռչակեցաւ Մահն
Աբելի . քերթուած սիրելի . որոյ
գողտրական է յոյժ հիւսուած , յո-
րում և լծորդեաց 'ի մի զմեծ վայել-
չութիւն կրօնից ընդ հովուականն
անպաճոյճ պարզութեան :

Եթող առ վայր մի զիւր հայրե-
նիս ճանապարհորդել 'ի Գերմա-
նիա . և եղև ժամանակ ինչ 'ի Լայփ-
ցիկ , 'ի Համպուրկ և 'ի Պէսլին ,
ամենայն ուրեք վերապատուեալ 'ի
գիտնոց : Աստարինէ երկրորդ կայ-

սերուհին Ռուսաց յղեաց առ նա
Մխառ ոսկի : Անուն նորա և քեր-
թուածք՝ նախ առաջին ծանօթա-
ցան՝ի Վաղղիա թարգմանութեամբ
Հիւպէրայ . մինչև շարժեալ ՚ի համ-
բաւոյ և ՚ի գրոց դքսուհին Շուա-
ղէօլայ, հրաւիրեաց զնա առ իւր ՚ի
Փարէզ, խոստացեալ նմա բարձ և
պատիւ . բայց Կեսների շնորհս կա-
լեալ, ծանոց նմին զսէր իւր առ
հայրենիս, և դերախտագիտու-
թիւն միանգամայն առ դքսուհին,
եթէ զոր առ ինքն երախտիս՝ ցուց-
ցէ առ թարգմանիչ իւր, որով
ինքն ծանօթացաւ նմին և Վաղղիոյ :

Այս բանաստեղծ շնորհաշուք,
նկարիչ բնութեան, և ախորժելի
փորագրիչ՝ էր և երաժիշտ սրտա-
շարժ, ընտիր քաղաքացի, բարե-
կամ զուարթ, երգասէր ամուսին,
ընտիր հայր որդեսէր, անստգիւտ
ատենակալ և անդորրասէր փիլի-
սոփոս . որ զոհ ընդ անձին չափա-
ւոր վիճակ, ոչ փափաքեաց եր-
բէք առաւելագունի բարեբաստու-
թեան : Քանքար նորա՝ փափաքելի

արդեօք առնէր զնա երկարագոյն
 ևս աւուրց 'ի շուք գերմանացի գե-
 ղեցիկ դարութեանցն , բայց մահ
 կաթուածոյ յանկարծահաս՝ կար-
 ճեաց զնա 'ի կենաց 'ի հայրենիս
 իւր 'ի Յուրիս 'ի 2 մարտի , 1787
 ամին , 'ի հասակի 62 ամաց . թո-
 ղեալ 'ի սուգ անմխիթար զկին իւր ,
 զերիս որդեակս , և դքոյր : Քաղա-
 քակիցք իւր և մտերիմք առ ան-
 ջինջ պահելոյ զյիշատակ Առնս մե-
 ծի և բնասիրի՝ կանգնեցին նմա շի-
 րիմ՝ ուր խառնին 'ի մի երկու վը-
 տակք , վայր գեղեցիկ՝ զուարճալի
 և բարեզրօս , բաղմաժողով ճեմե-
 լիք քաղաքացւոցն Յուրիխայ :

Մ Ա Հ Ա Բ Ե Լ Ի



Ե Ր Գ Ա Ռ Ա Զ Ի Ն

303

Յանկալի էր արդեօք նուազեւ ինձ
'ի հաղներդութիւն վսեմական՝ զմերոց
'Կախաստեղծից զառտնին արարուածս՝
յետ ցաւադին անկման նոցա , և զնա՝ որ
առաջին աւանդեաց 'ի հող զիւր փոշի՝ զե-
նեալ յերեսաց կատաղութեան եղբօր
իւրոյ հարազատի : Հանգիր դու 'ի ժա-
մուս ¹ գեղջկականդ սրինդ հեշտալուր ,
որով երգէի երբեմն զախորժ սլարզմտու-
թիւն՝ և զբոյս բարուց առն շինականի :
Եկ առ իս մուսայդ դողարական ², եկ ազ-
նուականդ ոգի գերաշխարհիկ , որ զբա-
նաստեղծին ընուս զանձն՝ մինչդեռ 'ի լը-
ռիկ միայնութեան նստի մտախոհ 'ի դի-
շերական սրահուն , յորժամ լուսին աղօ-
տափայլ՝ լուսատու լինի զնովաւ , կամ

դեգերի նա 'ի ծմակս անտառաց, կամ առ
 տին մենաւոր աղբեր՝ վարսագեղ անկովք
 հովանաւոր : Այն ինչ տիրէ հոգւոյն³
 սրբազանն յափշտակութիւն, 'ի նոյն և
 ջեռեալ բորբոքեալ երևակայութեանն
 խոյանայ 'ի բարձունս, և համարձակա-
 թուիչ եղեալ մտանէ՝ թափ անցանէ ընդ
 սահման եղականացս ամենայնի զգալեաց
 և իմանալեաց՝ մինչ 'ի բացական թագա-
 ւորութիւն կարելեացն, ածեալ յերևան
 զհրաշակերտն՝ զմտաց յափշտակիչ, և ըզ-
 գեղեցիկն դադանածածուկ : Ամբարեալ
 'ի նոցունց դանձս բազմահարուստս, դառ-
 նայ ասպա ընդ կրունկն հիւսել յօրինել
 'ի մի՝ զնիւթոցն զանազանութիւն յոքնա-
 դիմակ . ուր բանն առաջնորդական ճար-
 տարասկտէ հանդարտ, ընտրէ՝ մերժէ,
 առեալ միայն զոր գեղասպառչածն է : Ո՛վ,
 զիարդ սլանան յայնժամ՝ երագաթուիչ
 'ի բանաստեղծէն 'ի ջերմութեան անդ
 վաստակոց՝ ժամքն պատուականք արժա-
 նավայելք : Աստա՛նկք արժանիք քրտանց
 և յարգանաց ազնուախոհ մտաց : Արժա-
 նիք հսկելոյ առ գիշերային երգովք ճշդ-
 ւանն՝ մինչ յելս աստեղն առաւօտու,
 առ 'ի զբռամբ ածելոյ զազնուագոյնն 'ի

վարձս՝ զսէր ասեմ՝ և զվարկ՝ որոց միան-
գամ կիրթ ճաշակելիք ընտրողականին գի-
տեն մեծագրել զգեղեցիկն, և առ 'ի զար-
թուցանելոյ զառաքինութեանն ասոր-
ժակ 'ի սիրտ գիւրազգած : Արժան և ի-
րաւ զկնի եղելոցն մարդկան՝ զբանաս-
տեղծին վերապատուել զդամբարան՝ զո-
րով շաղապատի բաղեղն բազմամեայ, զոր
մուսայքն սրբեցին անձանց՝ ուսուցանել
նովաւ աշխարհի զանմեղութիւն և զառա-
քինութիւն : Համբաւ նորա կենդանի է
դեռ՝ միշտ ծաղկաւթիթ . ուր զընդգէմն՝
ախոյեսանք աշխարհակալին գնին բորբո-
սեալք 'ի փոշւոջ, և հոյակապ մահար-
ձան ապագով իշխանին՝ թերևս կայ այժմ
յամայութեան ուրեք 'ի փշահեղձ մա-
ցառս վայրավատին մամուսաւատ, յորում
մոլորաշաւիղ միայն ուղևորն՝ ուր ուրեմն
դադար առնու : Ապաքէն բնութիւնն՝
սակաւուց միայն թևս ետ ճախրել յայս
կատար բարձրութեան, բայց և այնպէս
ճիգն է գովելի զհետ թևակախել : Նուի-
րեցից քեզ՝ մուսայդ գողտրական, զիմ
մենաշրջիկ զբօսանաց ճեմս, և զիմոյ սղա-
րասոյ զմիայնիկ ժամս :

Պարձուցանէին ժամք⁴ խաղաղականք
 զարշալոյսն վարդապոյն , և իջուցանէին
 զաղս ցօղոյն յերկիր նսեմաստուեր , և
 ականն արևու արձակեալ զառաջին ճա-
 ուագայթսն 'ի թիկանց արջնաթոյր մայ-
 րիցն լերանց՝ ներկանէր ծիրանափայլ
 զամպս լուղականս յալիս աղօտագին օ-
 դոյն : Եւանէր յայնժամ Աբէլ 'ի խրճթէն
 ընդ Թիրղայի⁵ սիրէլոյ 'ի մօտալուտ հո-
 վանոց անդր բազմաբուրեան , որ հիւ-
 սեալն էր 'ի յասմիկ և 'ի վարդ զմիմեամբք
 պատասաեալ : Սէրն գորովական և անբիծ
 առաքինութիւն ծաւալէին անուշակ իմն
 ժպիտ 'ի խաթագոյն ականողիս Թիրղայի ,
 և շնորհս յանկուցիչս 'ի կարմրութիւն
 վարդագեղ այալիցն , և վարսք գեղձան գի-
 սակացն իջանէին զփղոսկրեայ պարանո-
 ցան , ուր ծածանեալք զթիկամբք՝ զար-
 դարէին զհասակ նորա նազելի : Երթայր
 նա այսգունակ ընդ աջմէ Աբէլի : Քաջա-
 թուխ խոսրոպիք գանգրեալք՝ հովանի
 ունէին զբարձրագիր ճակատու նորահաս
 երիտասարդիս , և սփիւռ անկանէին զու-
 սովք նորա : Ի քաղցր ժպիտ աչացն ե-
 րեւէր ակորթաբար և խորհրդածու իմն
 ծանրութիւն . ընթանայր նա 'ի գեղ

շնորհաշուք՝ զոր է տեսանել 'ի հրեշ-
 տակ որ հոգեղէն, յորժամ պարուրեալ 'ի
 մարմին անգայտ՝ առ ակներև գործելոյ
 զինքն մահկանացուաց, իջանիցէ պատ-
 դամաւոր աւետեաց բարութեան 'ի զի-
 մաց ամենակալին՝ երևութանալ առն աս-
 տուածասլաշտի աղօթաւորի յառանձ-
 նութեան : Ապաքէն քողարկեալ է նա
 մարմնով 'ի ձև մարդկային, բայց 'ի յա-
 փըշաակիչ գեղոյ մարմնոյն հրեշտակա-
 կանն արտափայլէ բնութիւն : Ակնարկէ
 'ի նա թիրզա գորովաժպիտ, այսպէս
 բարբառ արձակեալ. — « Անձկալիդ իմ,
 'ի ժամուս յորժամ զարթնուն հաւք
 յերգս առաւօտուս, երգեա ինձ եթէ
 դաի շնորհս, զնոր օրհներգութիւնն զոր
 երէկ գեղգեղեցեր յարօտս. զինչ ախոր-
 ժական քան զվառաբանութիւն տեառն
 երգովք օրհնութեան : Յերգել սիրելոյդ
 որպէս յեռանդն հարկանի սիրտ իմ՝ լի
 աստուածային զեղմամբ. զգամ յանձին
 զասացելոցդ իմաստ, զգամ միայն՝ բայց
 'ի բան բերել չեմ բաւական » : — Առ-
 որ եա սլատասխանի Աբէլ՝ խանդաղա-
 տեալ զնովաւ. — « Ով իմ թիրզա, որ
 զինչ և խնդրեսցեն յինէն շրթունք քո ա-

նուշակք՝ տալի քեզ ամենայն . 'ի նշմարել խնամ յաչս քո 'ի գեղեցիկ՝ անձուկ ինչ փափաքանաց , կատարեսցի անվրէպ : Նստցուք արդ զփափկիկ մսմառութեա , և ես երգեցից զերդ օրհնութեանս » : — Նստին մօտ առ միմեանս 'ի քաղցրահոտ հովանոցին , զորոյ զմուտ՝ ոսկեգոյն ներկանէր արեգակն առաւօտեան . և սկսանի Աբէլ եղանակել զիւր օրհնութիւն :

« Տեղի տուր ով քուն յաչաց համագոյիցս , փախերուք անուրջք խօլականք . ծագէ միւսանգամ բանն , և պայծառացուցանէ զհոգին՝ որպէս արեւ վաղորդայնի զգաշտորայս : Ողջոյն ընդ քեզ արեգակնդ ցանկալի՝ երևեալ 'ի թիկանց մայրիցն եղևնոց . դու սփռես զերփն երփն երանգոց և զվայելչութեան 'ի վերայ համօրէն բնութեանս , և գեղեցկութիւն աւանայն ժպտի առ մեզ՝ քեւ առուգացեալ մանկութեամբ : Տեղի տուր ով քուն յաչաց համագոյիցս , փախերուք անուրջք խօլականք 'ի ստուերս գիշերոյն : Եւ զիցեն ստուերք գիշերոյն : Տեղի ետունայնք 'ի խորս անտառաց , և յանձաւս քաղաքայուից՝ ուր մեզ սպասեն . կամ յանտառախիտ ջուլացեալ հովանոցս զուար-

Թարար զովու թեամբ՝ ի տօթաթամու մի-
 ջօրէին : Անդ՝ ուր առաւօտն զարթոյց
 կանխաւ զարծուին բարձրաթռիչ , որ-
 պիսի վերածխութիւնք ի փողփողեալ
 գազաթանց քարանձաւացն , ի նշուլա-
 գեղ ճակատուց լերանց՝ ելանին ծառա-
 նան ի սրարղութիւն անդ առաւօտեան օ-
 դոցն , որպէս ստեղն ծխոյն ողջակիզաց ի
 միջոյ սեղանոյն : Բնութիւնն հաշակեալ
 տօնէ զարեադալն , և մատուցանէ տեառն
 արարածոց պատարագ գոհութեան : Ա-
 մենայն արարածոց սարս է և պատշաճ
 զնա օրհնել , զնա որ ամենայնի է հաս-
 տիչ և պահապան : Ապաքէն յօրհնութիւն
 սորա վերաբուրեն ծաղիկք նորափթիթք՝
 զերախայրիս իւրեանց անուշից . սմա գեղ
 գեղեն հաւոց բազմազգի բոյլք ի բար-
 ձանց օգոյն , կամ ի զխտակաց ծառոց
 ընդ առաջ ճախրեալք ելից արեւուն : Ի
 փառաբանութիւն սորա ելանէ պերճ ա-
 ոխեմն՝ արտաքս ի մօրւոյն . խնդութիւն
 նորա հնչեցուցանէ զանապատս ի մանչիւն
 ահեղագոչ : Օրհնեա անձն իմ զտէր ,
 օրհնեա զարարիչն և զպահպանիչ բա-
 րեխնամ : Օրհնեցութիւն մարդկան
 բարձրացի առ քեզ տէր , կանխեսցէ առ

քեզ քան զամենայն ձեռագործացդ օրհնաբանութիւն , մինչդեռ զքնով անկեալ նոցա զնին 'ի դադարս յորժամ և ոչ մի լսելի են տակաւին երգք 'ի գիտակաց ծառոց , և յորջոց անտառաց : Հնչեցեն մեհաւոր իմ երգք , հնչեցեն աշխարհալուր 'ի լուութեան անդ աշալըջոց , զի զարթուցեր ամենայն ուրեք զամենայն արարածս յօրհնաբանութիւն : Բա՛րէ , որպէս զի մեծ է արարչութիւնդ , որով չարժանեացս 'ի յայտ ածես զիմաստութիւնքս և զբարութիւն : Զդայարանք իմ ամենայն զմայլեալք յայս անհուն ծով գեղեցկութեան , զմայլեցուցանեն զանձն իմ այլ յայլմէ . զիարդ իցէ սմա զբոյգ պապաջել զօրհնութիւնս : Զմինչ հարկեցոյց զքեզ , ամենակալ Տէր , ելանել 'ի քումմէ երանաւէտ լուութենէ՝ որ գարանակալն էր զյաւիտենական աթոռովդ , առ 'ի կոչել զգոյս յանդոյից , և հանել 'ի գիշերոյ զանբաւութիւն տիեզերացս : Ո՞չ ասաքէն բարութիւնքս անսահման : Ո՛վ դու ցօղապին առաւօտ , յորժամ յակնարկել նորա ելանէ արեգակն՝ հալածական տանել զգիշեր առաջի իւր , յորժամ բնութիւնն փոփոխէ կրկնառոյգ գեղով ման

կութեան , և արարածք ամենայն ան-
կեալքն զքնով՝ զուարթանան 'ի նորա
փառաբանութիւն , նկարես 'ի քեզ յայն-
ժամ կենդանի ինչ սրտիւր արարչու-
թեան , սրտիւր զայնր առաւօտուն՝ յոր-
ժամ արարչաստն կայր սլացեալ 'ի վե-
րայ նորաստեղծ երկրիս : Առութիւն ինչ
անաստաւան թագաւորէր համատա-
րած 'ի վերայ անբնակ երկրի . լսելի եղև
ձայնն արարչական , և ահա 'ի նոյն բա-
նակ ինչ խառնաձայն՝ բիւրաղան 'ի ձև և
'ի դեղ , խայտաճամուկ թեօք սաւառնէ 'ի
հաստատութեան օդոց , խայտայ 'ի դաշտս
ծաղկածին , ճախրէ 'ի մայրիս և 'ի հո-
վանաւոր պագաթունս . դայլայլիկք նոցա
հնչեն 'ի միջոյ անտառացն սքանչացելոց ,
և օդն ձայնարձակ կրկնէ զարարչին փա-
ռաբանութիւնս : Նոյն արուեստք սքան-
չելեաց , յորժամ միւսանգամ սլանայր
վերամբարձ 'ի վերայ երկրի՝ կոչել յա-
նէից զսեռս կենդանեաց գնայուն 'ի նմա :
Ասելի արար զձայն իւր և ահա նոյն հե-
տայն փշեցան հողակոշտք , և կերպոցան
'ի կերպարանս՝ որոց ոչ դոյ թիւ : Աստ-
նչաւորեալ հողոյն՝ դափր հատանէ 'ի վե-
րայ դաւարեաց իբրև նժոյգ ահպարտ-

նոց , օրոտալով ցնցէ զբաշս իւր խար-
տեաշ : Անդ կիսով չափ հող տակաւին ,
և կիսովն կենդանի՝ առիւծն սէգ , ան-
ժոյժ 'ի Թափեւ զգաւակն՝ փորձէ մանչել
զառաջին իւր մանչիւն : Փոքր մի 'ի բացէ
խլրտի բլուր ինչ , և ահա գնայ և շնչէ
փիղ վիթխարի . այսպէս բարբառք ան-
համարք ելին միանգամայն , բարձրացան
առ արարիչն : Ի սոյն տիպ նմանութեան
զարթուցանեա զու 'ի վաղորդայնէ մինչև
'ի վաղորդայն զարարածս քո 'ի նիրհմա-
նէ՝ որ սլաակերն է անգոյութեան . զարթ-
նուն նոքա , և տեսեալ զիւրեամբք զմե-
ծութիւն բարութեան քո , տէր , երգեն
զուգաշուրթն քեզ օրհնութիւնս 'ի ձայն
անբաւութեան : Եկեսցեն աւուրք , այժ-
մէն զհանդերձեալն նկատեմ , աւուրք
երջանիկք յորում ազգ մարդկան սփիւռ
տարածեալ ընդ ամենայն երեսս երկրի ,
կանգնեսցին քեզ յայնժամ սեղանք սըր-
բութեան , կանգնեսցին 'ի վերայ ամենայն
բլրոց . և յորժամ արեգակն առաւօտուն
զարթուցէ զազինս , հնչեսցեն քեզ 'ի
բարձունս օրհնութիւնք և գոհութիւնք
յամենայն հովանեաց , յամենայն դաշտո-
րէից , յարևելից մինչև յարևմուտս » :

Այսպէս երգեաց Աբէլն ստեալ առ ըն-
 թեր սիրեւոյն, որոյ յախշտակեալ աս-
 տուածային իմն գոգցես հիացմամբ, կայր
 տակաւին յակճիւս՝ որպէս թէ ականջա-
 լուր: Ձգեալ ասլա զըռշանագեղ բա-
 զուկսն զսլարանոցաւ նորա, ակնարկէ 'ի
 նա խանդակաթ՝ ասելով. — « Ով ցան-
 կալիդ իմ, զիարդ եռանդն ոգւոյս 'ի վեր
 առ Աստուած ամբառնայ երգոցդ օրհ-
 նութեամբ: Այո՛ սիրեցեալդ իմ, ոչ մար-
 մին իմ և եթ քան զքոյն տկարագոյն դա-
 նէ զօրովիդն 'ի դորովագութ խնամոցդ,
 այլ և հոգիս բարձրաթուիչ լինի ընդ քո
 առաջնորդութեամբ: Յորժամ խոտորի
 սա 'ի շաւիղս իւր, յորժամ մնայլ մթու-
 թեան զիւրև տեսանէ, և ասլուծիւն
 սուրբ անկանի զսովաւ, դու յայնժամ
 ձեռն տաս սմին, դու զմութն փարատես,
 և զանջունջ ասլուծիւն սորա փոխես
 յանաղօտ և 'ի բարձրագոյն խորհուրդս:
 Բա՛բէ. քանիցս անգամ շնորհս մատուցի
 յաւիտենական բարութեան. . . 'ի միայ-
 նութեանս՝ ժամ 'ի ժամ դոհանամ զնմա-
 նէ ցնծալից արտասուօք, զի արար զքեզ
 վասն իմ, և զիս վասն քո յամենայնի հա-
 մամիս, յամենայնի համակամ »:

Մինչդեռ այսպէսն բարբառէր նա , սէրն գորովալից և մաքուր՝ հեղոյր շնորհս անճառ յիւրաքանչիւր վանգիւն ձայնի նորա , և յիւրաքանչիւր շարժուած մարմնոյն : Աբէլ լուռ և եթ կայր . հայէր 'ի նա սրտակաթ , և փղձկէր քաղցր արտասուօք . անմեղ իւր խանդաղաառութիւն զնովաւ՝ լաւ ևս բացածանոյց զսրտին զախորժակ , քան զբարբառ բերանոյն :

Բա՛բէ . այսպիսի էր մարդոյն երջանկութիւն , յորժամ կարևորաւն գոհ՝ դեռ ոչ ինչ խնդրէր յերկրէ՝ բայց զբերս արմատեաց զոր տայր մտադիւր , ոչ ինչ աղօթէր յերկնից՝ բայց զառաքինութիւն միայն և զառողջութիւն : Դժգոհութիւն իւր չէ ևս էր ջեռուցեալ յանյադ տըռխմունս , որք գտին յետոյ հնարեցին կարիս անհամարս , և թաղեցին զերջանկութիւն նորա ընդ շողողուն թշուառութեամբ : Զինչ յայնժամ պէտքնոցա առ 'ի լծակցութիւն՝ երջանկագոյն զօգիւ , զինչ . սէր միայն , առաքինութիւն և վայելութիւն . իսկ այժմ՝ զիսրդ յաճախեալ առ մեօք տեսանի , զի ամոլք սրտակից առաքինեաց՝ զորս երկնից արարեալ է վասն իրերաց , ծիւրին 'ի սուգ և յար-

տասուս՝ յուսակառուրք ՚ի գամագիւան լի
 նեւոյ • կամ զի աղքատութիւն՝ թշուա-
 ռութիւն սպառնայ աւուրց նոցա , և
 տուայտանս • կամ զի ամբարհաւաճու-
 թիւն և ծնողաց սուտ փառասիրութիւն ,
 բռնաւորաբար կրճիմն ՚ի մէջ արկանեն
 սիրոյ նոցա :

Այսպէս նստեալ էին տակաւ առ մի-
 մեամբք երկոքին անմեղ զուգակիցք՝
 յորժամ ՚ի վերայ եհաս նախահայրն
 ընդ նախամօր : Ունին դնէին սոքա զան-
 խլաբար յառաջոյ հովանոցին՝ առաւօ-
 տեան երգոցն քաղցրութեան , և որ առ
 միմեանս նոցին խանդաղատանաց • մտա-
 նեն ապա ՚ի ներքս , և գորովասառն
 դիրկս արկանեն որդեկացն : Բարօրու-
 թիւն սոցա և առաքինութիւն՝ լցին զնո-
 սա անպատում ցնծութեամբ՝ որ կայտ-
 ուէր ՚ի դէմն սիրապատար ծնողացն : Ե-
 մուտ ՚ի հովանոցն և Մեհալա⁷ կին Վայե-
 նի • թախծութիւն ընդ ստամբակ վայրա-
 գութիւն առնն՝ նկարեալ ունէր ՚ի ճակատ
 նորա ծանրութիւն ինչ մտախոհ և ցաւա-
 գին • թալկութիւն իմն անուշակ ՚ի սեռ-
 րակ աչս նորա , և գոյն դալկան ՚ի վերայ
 այտից՝ զորով շուրջ սպակէին վարսք

կուածոյք քաջաթուխք : Ի ժամուն յորում թիրզախանդադատեալ զփեսայիւն՝ պատմէր նմա զինդութիւն ողջախոհ սըրտին ստեղծելոյն վասն նորա , կայր նա արտաքոյ 'ի կողմանէ հովանոցին և լայրբայց 'ի նոյն սրբեալ զարասր երեսաց՝ մտանէ քաղցրաժպիտ 'ի ներքս , և ողջունէ խանդադատաբար զեղբայր իւր , և զքոյր :

Ի սմին սկահու անցեալ էր Կային զառաջեալ հովանոցին , և լուեալ նոյնպէս զերգս Աբելի , և տեսեալ իսկ զհայրագործին առ նա դրկածութիւն : Աչս արձակէ զայրագին 'ի հովանոց անդր , և աւել . — « Ո՛րպէս այլ յայլմէ եղեալ են դոքա , որպէս գիրկս ածեն նմա վասն միմնջեւոյ նորա՝ չգիտեմ զինչ երգ : Բարւոք առնէ երգս յօրինել և գեղգեղել զայնոսիկ . ապա թէ ոչ՝ հարկ էր նմա զքնով անկանել 'ի դատարկապորտ անդործութեանն կողմնեալ առ խաչամբք 'ի հովանւոյ : Այլ ինձ որ արեակէզ լինիմ 'ի դժոխսրմբեր երկրագործութեանս , ոչ ժամ պարասոյ մնայ երգել , և ոչ յօժարամտութիւն առ այն : Յետ բառնալոյ իմ զծանրութիւն աւուրն , անդամք մարմնոյս

վաստակաբեկք՝ հանդիստ խնդրեն , հան-
գիստ 'ի գիշերի . և յայգուէ վերստին ըս-
պասեն ինձ վաստակք 'ի յանդի : Իսկ գե-
ղեցիկ պատանիդ՝ փափկամորթ դատարկ-
անձն , որ մեռանէր արդեօք՝ եթէ միօ-
րեայ տանէր իմոցս քրտանց , համակեալ
է զօրհանապազ յարտասուս խնդութեան
նոցա , և 'ի սիրալիր գրկախառնութիւնս :
Ատեայ անձն իմ՝ զայդպիսի կանացի խան-
դադատանս . բայց . . . զինե՛ և ոչ մի բնաւ
սիրոյ առհաւատչեայ . թէպէտ զօր ամե-
նայն գործեմ՝ զերկիր ապախտաւոր 'ի
տօթ արեգական . . . Ո՛րպէս բղխեն յա-
չաց նոցա ուրախութեան արտասուք » :

Այսպէս ասացեալ գնաց յառաջ յիւր
անդաստան : Ասելի եղեն բանք նորա 'ի
հովանոցին . Մեհալայի և ևս դաշկացեալ
դոյն երեսացն , անկաւ կթուցեալ առ ըն-
թեր Թիրղայի լալով դառնապէս : Նոյն-
պէս և նախամօրն յեցեալ նուտղ անձամբ
զուսովք առնն՝ ողբայր զիւր անդրանիկ :
Չայն եբարձ յայնժամ Աբէլ . — « Հայր
իմ և մայր սիրեցեալք , երթամ 'ի դաշտ
գտանել զեղբայր իմ . երթամ գիրկս ար-
կանել նմին . ասացից նմա զամենայն զոր
գիտէ ազդել եղբայրսիրութիւն . փարե-

ցայց զնովաւ, և ոչ 'ի գրկացս թողից՝
մինչև խոստացի վտարել 'ի սրտէ զամե-
նայն դառնութիւն, մինչև խոստացի սի-
րել զիս: Այո այո. զննեալ է իմ զխորոս
սրտի, հարցեալ զմիտս իմ առ 'ի գիտել՝
իւր յանկուցից առ իս զսէր հարազատիս:
Խորհեալ է իմ յաճախ զամենայն հնարոս
հայթայթանաց մուտ ունեւոյ 'ի սիրտ նո-
րա. յաջողեաց ոչ սակաւ արծարծանել
զսէրն շիջեալ. բայց ո՛վ աղետիս. թա-
խիծք և դժգոհութիւն միշտ անդրէն 'ի
վերայ ածեն զխաւար թանձրամած հեղ-
ձուցանել զվառումն նորա զառկայծեալ»:

Պատասխանի ետ նմա նախահայրն վըշ-
տագին. — « Կամիմ, որդեակ իմ, կամիմ
ես ինքնին երթալ առ նա յանդաստան:
Գեղճն աղէք իմ. . . ասացից նմա զամե-
նայն զոր բաւեսցէ սէր հայրագորով, զա-
մենայն զոր բաւեսցէ հանճար մտաց խօ-
սել առ նա: Կայի՛ն Կայի՛ն. աւա՛ղ. ըն-
դէ՛ր վարակես զանձն իմ 'ի հոգս և 'ի
ծուփս խաւարայինս: Մա՛րթ ինչ իցէ
կրից յարուցանել 'ի սիրտ մեղուցելոց
մրրիկ այսպիսի ահագին, և արմատախիլ
առնել անտի զբարութիւն և զառաքինու-
թիւն: Եղճկ զինև. զինչ արհաւիրք աղ-

Նամղընիք արդէն զարհուրեցուցանեն ըզհայեցուած աչացս՝ զոր ձկտեցուցանեմ յապայս ժամանակաց 'ի զաւակ իմ բացական : Ո՛վ մեղք , աշխարհակորոյս մեղք • զո՞ր ապականութիւն սարսափելի չածես դու 'ի հոգւոջ մահկանացուաց » : — Այսպէս յոգւոյ հանեալ նախահօրն մեկնեցաւ 'ի հովանոցէն ընկղմեալ խոր՝ 'ի խորհուրդս ցաւագինս երթալ 'ի դաշտ առ անդրանիկ իւր : Տեսեալ սորա զգալուստ հօրն առ ինքն՝ թողու զհերկսն և ասէ • — « Զի՛ է, հայր, կնճխոնդ 'ի ճակատի • ոչ գովին խստութեան դիմօք գնացեր առ եղբայր իմ փարիլ զնովաւ • աչքքոյ աշխատէն սպառնան ինձ յանդիմանութիւն » :

Առ որ ետ սլատասխանի նախահայրն հայրագործով աղեալիւ • — « Ողջոյն ընդ քեզ անդրանիկդ իմ • դու քեզէն խոստովանիս զանձն յանդիմանութեան արժանի՝ զոր աչք իմ աշխատէն սպառնան քեզ : Այո կային՝ արժանի յանդիմանութեան : Տրամութիւն որով վարակես զսիրտ հօրքոյ , արտամութիւն ոգետանջ՝ ած զիս առ քեզ » :

« Եւ ոչ բնաւ սէրն , ընդմիջեաց կային

զբանս նորա • այդ ակորթակ պահեալ
է Աբելի միայնոյ » :

« Ի՛ է՛ նաև սէրն՝ Կային , պատասխա-
նի ետ նմա նախահայրն • է՛ նաև սէրն :
Վկայ են ինձ երկինք : Այս արտասուք ,
այս սուգ տրամուլթեան , և այս հոգք
անձկութեան որ զիսն հալեն և մաշեն ,
նոյն և զմայր որ զքեզն երկնեաց , զինչ
այլ իցեն՝ բայց սէր աղեկէզ • սա նսեմա-
ցուցանէ զաւուրս մեր տառապանօք • սա
տայ մեզ յոգւոց հանել անդադար զգի-
շեր ողջոյն : Ո Կային Կային , թէ սիրես
զմեզ՝ փութա սրտի մտօք ջնջել զայս ար-
տօսը յաչաց մերոց , և փարատել զայս
խաւար տխրագին որ զմեօք մածեալ :
Բա՛րէ • թէ կայցէ տակաւին ՚ի սրտիդ ...
թէ կայցէ երկիւզ պատկառանաց յերե-
սաց ամենակալին՝ որ քննիչն է երիկա-
մանցդ , թէ աղօս կայծակն որդիական սի-
րոյ՝ առկայծի տակաւին ՚ի սրտի քում ,
այո՛ երգմնեցուցանեմ զքեզ ՚ի դոյն եր-
կիւզ պատկառանաց , ՚ի դոյն սէր որդիա-
կան , դարձո՛ ՚ի մեզ զմեր անդորրութիւն ,
դարձո՛ զուրախութիւն վտարանդի : Մի
այլ տածեր ՚ի սրտի զայդ բնութիւն դառ-
նամաղձ , զայդ հնացեալ ռիսութիւն առ

քս հարազատ • որոյ ամենայն ճիգն մտաց,
 ամենայն անձուկ սիրապատար սրտին՝ խը-
 լել միայն 'ի սրտէդ զայդ ատելութիւն ու
 խակալ, զայդ որոմն ապականիչ : Զի՞ է
 որդեակ իմ՝ որ զքեզն դառնացուցանէ •
 զինչ այն՝ որ յարուցանէ 'ի սրտիդ զայդ
 բռնն մըրիկ : Արտասուք խնդութեանն
 զոր բխեմք, անուշակ զմայլումն զոր զմայ-
 լիմք յաղագս նորայն անբիծ աստուած-
 պաշտութեան, յաղագս անսողիւտ ա-
 ռաքինութեան նորա : Զգիտցե՞ս որ-
 դեակ իմ • ահա և զուարթունք որ զմեօք
 թեապարեն, ծափս հարկանեն խնդու-
 թեամբ առ ամենայն գործ բարութեան
 զոր 'ի մեզ նկատեն : Ամենակալն իսկ
 գլխովին հայի ակնկառոյց յայնոսիկ՝
 զուարթերես հաճութեամբ յաթոռոցն
 բարձրութեան : Փոխէ՛լ կտմիցիս զանսի-
 փոխ բնութիւն գեղեցկին և բարւոյն : Առ-
 այդ չեմք կարող թէ և կարող էաք որդեակ՝
 որպիսի ցաւագին կարողութիւն էր այն՝
 հակառակ կալ այսմ՝ անուշակ ախորժա-
 նաց, այսմ ազնուական խնդութեան՝ որով
 յափշտակիմք 'ի հոգեզուարճ հիացումն :
 Որոտումն զայրագին, և փոթորիկ ահեղ
 գիշերական՝ ոչ ծաղկեցուցանեն երբէք

Ժպիտ 'ի դէմն երեսաց . և ոչ 'ի մըրկայոյշ
հոգւոյ և յալեաց անսաստ կրից՝ բղկէ
երբէք 'ի սրտի ուրախութիւն խնդու-
թեան » :

Պատասխանի ետ Վային . — « Հաւա-
ծեցայց ուրեմն միշտ 'ի կակծեցուցիչ
կշտամբանաց այտի : Թէ ոչ միշտ նկարի
զշրթամբքս հաճելիդ այդ Ժպիտ , կամ
թէ ոչ միշտ արտասուք գորովականք ըզ-
ծնօտիւքս կաթեն , միթէ վասն այդր այ-
րական իմն բարուց ծանրութիւն՝ հա-
մարեսցի՞ առ ձեզք վատթարութիւն նող-
կալի : Իմ արուորագոյն վիճակեալ բնու-
թեան՝ ցանգ ընտրեցի ձեռնարկս արխ-
գոյնս , և վաստակս գթուարըմբերս . չեմ
ձեռնհաս հրամայել կնճաղէմ ճակա-
տուս լուծանիլ յարտօսր , կամ 'ի մեղկ
Ժպիտ : Միթէ մնչեսցէ՞ արծուի որպէս
գիւրագորով աղանի » :

« Խաբիս որդեակ , պատասխանի ետ
նախահայրն ի վսեմական ծանրութեամբ .
խաբիս անձամբ յանձին . զթշուառու-
թիւն քո զոր արժան էր վանել յանձնէ ,
խնդրես խնամով ծածկել 'ի քէն : Վային
Վային , չէ այդ ծանրութիւն առնացի
դրոշմեալ 'ի ճակատդ , դառնութիւն է

այդ, և խէթ ատելու թեան երևեալ յերեսս քո, և յամենայն 'ի գործս. գոքա խաւարամած առնեն տխրութեամբ զամենայն որ զքեւ: Ապա թէ ոչ՝ զմէ՞ այդ քրթմնջիւն 'ի վաստակս քո, այդ գնացք դառնութեան առ մեզ առհասարակ: Զինչ է որ զքեզն արտմեցուցանէ: Զինչ ինչ տունել իցէ մեզ առ 'ի զտխրութիւն քո փարատել: Ո՞տայր մեզ 'ի պարզութիւն յեղանակել զաւուրս քո, 'ի պարզութիւն որպէս զգեղեցիկ առաւօտ դարնայնոյն. յայնժամ կատարէին արդեօք ուխտք սրտից կաթոգնելոց: Բայց որդեակ իմ, իմ իմիք տենչայ սիրտ քո աղմկայոյդ: Ո՞չ ապաքէն բաց են առաջի քո ամենայն աղբիւրք բարօրութեան. ո՞չ մատուցանէ քեզ բնութիւն համօրէն՝ զամենայն զիւր գեղեցկութիւն: Ամենայն երջանկութիւն և բերկրութիւն, ամենայն որ գեղեցիկն է և բարի՝ զոր շնորհէ մեզ բնութիւնն. բանն և առաքինութիւն, ո՞չ արդեօք և քեզ շնորհեցան: Բայց դու անփոյթ զամենեքումբ արարեալ՝ ոչ 'ի նոյնս վայելես, և ապա ընդ թշուառութիւնդ քրթմնջես: Կամ թէ չե՞ս ինչ գոհ ընդ բաժին երջանկութեանն զոր մասնաւո-

րեաց անկեւոյն յաւիտենականն բարութիւն : Մի՛ արդեօք ցանկանայցես հրեշտակականն երանութեան • բայց գիտաս ջիր , և 'ի հրեշտակս գտան անգոհք • աստուածանալ ձգտեցան , և յերկնից վրիպեցան : Տրտունջ ունիցիս ընդ բարերար առաջնորդութիւն արարչին առ մեղուցեալն : Եւ զիարդ • յանթիւ արարածոց որ զնա օրհնաբանեն , հողազանգուած ոք մահկանացու իշխեսցէ՞ որդն անարդ՝ գլուխ ամբառնալ 'ի փոշւոյն և քրթմնջել զնմանէ՝ որոյ ակնարկութիւն զերկինս շարժէ , զորոյ զամենակալ բարերարութիւն արարածք քարոզեն , որոյ մերկապարանոց կան առաջի աչաց բաւիղք գործոց մերոց ամենայն , եղեւոյն և հանգերձելոց , և որ գիտեն 'ի չարէն զբարին վերնծիւղել : Ով որդեակ իմ՝ զուարթացիր յանձն • անգրանիկ իմ՝ մի ևս գառնութիւն և ատելութիւն խաւարեցուցեն յաչացդ զտեսիլն զայն սլայծառ • մի՛ այլ ծածկեսցեն 'ի մաայլ մթութեան զայն աղբիւր երջանկութեան » :

« Զինչ օգուտ ինձ 'ի խրատուցդ , ասէ Վային սրտնութեամբ : Թէ՛ ձեռնհաս էի լինել զուարթամիտ , գիտեմ և ես , ա-

Մենայն որ շուրջ զինն՝ խայտայր զուար-
թանայր արդեօք, ամենայն սլայծառա-
նայր որպէս արշալոյս գեղեցիկ: Վարո՞ղ
ինչ իցեմ հրաման տալ մըրկին՝ ոչ կա-
տաղէլ, կամ գարնանազայր հեղեղին՝
ոտնկառէլ: Ծնայ 'ի կնոյն գատապարտ
'ի թշուառութիւն. զմեծագոյն բաժակ
անիծիցն՝ քամեաց տէր 'ի վերայ անդրան-
կիս 'ի նմին իսկ 'ի ժամու ծննդոցս: Աղ-
բիւրք բերկրութեան և բարօրութեան
յորոց դուքն յափրանայք, ոչ բղխեն
վասն իմ, ոչ »:

Յայս գանգատ որդւոյն՝ վտակք ար-
տասուաց խաղային յաջաց հօրն: — «Վայ
ինձ որդեակ իմ, ձայն արձակեաց եղկե-
լին: Ճշմարիտ է... և առաւել քան զճրչ-
մարիտ. հարի՞ն անէծք զամենայն կա-
նանցածին, բայց սիրելիդ որդեակ, միթէ
եհէղ տէր Աստուած անէծս 'ի ծնունդս
անդրանկին, քան զոր եհէղ 'ի վերայ մեր
յորժամ զպատուիրանաւ նորա յան-
ցեաք: Զայդ ոչ արար նա, բնաւ և ոչ,
որոյ բարութեան չիք սահման: Ոչ Վային,
ամենեկին ոչ, չէս դու ծնեալ 'ի թշուա-
ռութիւն. ոչ կոչէ տէր Աստուած 'ի
չգոյից և ոչ մի արարած առ 'ի թշուա-

ուութիւն • բայց կարող է մարդ թշուա-
 ւանալ, անտեսել զիւր երջանկութիւն,
 և այնպէս զանձն թշուառացուցանել: Յոր-
 ժամ բան իւր նուաճի 'ի յարձակմանց
 բուռն կրից, և յանգոսնելի յանգուսպ
 ցանկութեանց, յայնժամ հիբանայ մարդ,
 և ամենայն երևոյթ երջանկութիւն՝ լինի
 պատիր թշուառութիւն: Չես կարող դի-
 տեմ, հրաման տալ մրրկին չկատաղել,
 և ոչ դարնանաղայր հեղեղին ոտնակա-
 ռել • բայց կարող ես որդեակ՝ զխաւար
 մթութեան փարատել յիմացականէդ, և
 նա ծագեսցէ 'ի հոգւոյդ զսարգոութիւն:
 'Նորա է հրամայել տիրաբար մրրկայոյդ
 ծփմանցդ լռել • նորա է 'ի քնին մատու-
 ցանել զամենայն բերմունս ըղձից, զամե-
 նայն փրփրադէզ յոյզս կրից • յայնժամ
 կարկեսցին կիրք ամօթապարտք • ցանկու-
 թիւնք տարապարտք ցնդեսցին հալածա-
 կան, որպէս շամանդաղ վաղորդայնոյ 'ի
 ճառագայթից արեգական: Տեսի, որդեակ
 իմ, տեսի երբեմն խնդութեան արտասուս
 'ի վերայ ծնօտիցդ • յորժամ իմացական
 քո հաճեալ հաւանէր ընդ ուղղութիւնս
 զոր գործէիր՝ զեղոյր յայնժամ ցնծու-
 թիւն 'ի հոգի քո և 'ի մարմին: Ասա Այ-

ին . սո՞ւա իցեն բանքս . չէի՞ր յայնժամ
 երջանիկ . ո՞չ պայծառացեալ յայնժամ
 'ի հոգի որպէս զվճիտ արև 'ի պարզու-
 թեան օդոց : Գարձո 'ի քեզ զայս ճառա-
 դայթ աստուածութեան՝ զբանն իմացա-
 կան զուղղիչ վարուց . առաքինութիւնն
 յայնժամ լծորդ իւր անանջատ՝ դարձու-
 ցէ 'ի սիրտ քո զայն ուրախութիւն , և աղ-
 բիւր երջանկութեան յորդեսցի զքե : Անդ-
 րանիկ իմ սիրելի՝ լուր խրատուց հօր
 քում : Այս եղիցի առաջին պատուէր զոր
 քեզ հրամայէ բանն՝ հաստեալ կրկին
 յիւր իրաւունս տիրական , վազել 'ի գըր-
 կախաւնութիւն եղբօր քում . զիարդ ու-
 րախութիւն նորա լուծցի յարտասուս .
 որպիսի ողջագուրմամբ զքե փարեսցի » :

« Բարւոք է հայր իմ՝ ասէ Վային .
 գիրկս արկից զնովաւ յորժամ դարձայց
 'ի յանդոյ . առ ժամս կոչեն զիս վաս-
 տակք : Գիրկս արկից զնովաւ : Բայց . . .
 առնացի իմ բնութիւն ոչ գիտէ զիջանել
 առ այդ մեղկութիւն կանացի , որ զնա
 քան զիս՝ այդպէս սիրելի ձեզ առնէ , և
 որ այնչափ խնդութեան արտասուս 'ի
 ձէնջ քամէ . առ այդ մեղկութիւն որ թա-
 փեսաց անէծս զմեօք առհասարակ , յոր-

Ժամ 'ի դրախտին թուլացար հեշտեալ
առ շիթս ինչ արտասուաց... Բայց զինչ
առնեմ եղկելիս . զհայրդ իմ նախատեմ :
Ոչ , ոչ հայր իմ . պատուեմ զքեզ . համ-
րացի բերան իմ » : — Այսպէս ասա-
ցեալ Վայենի՝ դառնայ 'ի գործ մշակու-
թեան :

Վայր արձանացեալ նախահայրն և լայր
դառնագին . զճակատ եհար , ձայն եդ
զինի որդւոյն . — « Ո՛հ . Վային Վային .
և դո՛ւ զիս նախատես . բա՛բէ . արժան
ինձ և իրաւ . բայց մի թէ չէ՞ր արժան
խնայել 'ի հայր քո , և ոչ լսել ինձ առ-
նել զայդ նախատինս՝ որ դողացուցանէ
զանձն իմ իբրև զչանթ որոտաձայն : Ե-
ղո՛ւկ թշուառացելոյս . ո՛վ ահագին և ան-
բերելի կանխազեկոյց գուժարկութեանս .
այսպէս թողունք իմ անագանք՝ յորժամ
տղմաթաթաւ բերցին 'ի մեղս , և պատու-
հասն անհրաժեշտ կալցի զնոսա , այսպէս
ընդ կոխ արասցեն զհողացեալ զիմ փոշի ,
և նղովս արձակեսցեն նախայանցոյց մե-
ղուցելոյս » :

Զայս օրինակ յողւոց հանեալ նախա-
հօրն՝ մեկնեցաւ յանդատտանաց անտի
տխրագին գլխարկեալ գիմօք . սրահ ընդ

սլահ՝ յերկինս համբառնայր զաչս իւր՝
 բարձրահասաչ և ձեռս 'ի գլուխ : Հայէր
 'ի նա Կային 'ի հեռուս . հառաչէր և
 ինքն ասելով . — « Ո՛րպէս ցաւագին ծե-
 ծէ զգլուխ իւր , որպէս ողբայ նա , որ-
 պէս հեծէ . . . ևս ինքն նախատեցի զնա ,
 նախատեցի կսկծագին զհայր իմ բարե-
 դուծ : Յո՛ զիս յափշտակեաց կոյր կա-
 տաղութիւն . դժոխք կեղեքեն զփորո-
 տիս : Ես ինքն չուռաւականս , ևս ինքն ար-
 կանեմ զնոքօք աղջամուղջ մշտատանջ հո-
 գոց . թոյնս խառնեմ դառնութեան յա-
 մենայն 'ի բերկրութիւնս նոցա : Աւա՛ղ
 եղկելոյս : Չեմ արժանի բնականաւ 'ի
 մէջ մարդկան . երթայց խառնիլ 'ի վոհ-
 մակս ճիւղաց վայրի , որ թափեն գա-
 ղանաբար յանապատս զիւրեանց կատա-
 ղութիւն : Ահա կայ նա հեռի . լսեմ տա-
 կալին զնորս հառաչանս . որպէս դան-
 դաչէ նա ընկճեալ առ 'ի ցաւոց Իցէ՛
 թէ ընթացայց զինի նորս . բուռն հարից
 զոտիցն հայցել զթողութիւն՝ երգմեցու-
 ցեալ զնա յամենայն 'ի սրբութիւնս :
 Այո . . . քաջ իսկ տեսանեմ . թշուառու-
 թիւն իմ չէ եկամուտ . ծնունդ է այն ան-
 զգոյշ սրտիս՝ յորմէ 'ի վեր ծխին այս ամպ-

րոտք աղջամղլինք, և ցնդեն շանթա-
հար զիմ և զնոցայն բերկրութիւն զամե-
նայն: Ուլ բան, ո՛ր առաքինութիւն, եկայք
դարձարուք առ իս. յաղթանակեցէք
կրիցս բռնութեան. շիջուցէք յանձն իմ
զայս գեհեան մրրկածուի... Յաւագին
ծնող. ահա կայ հեռի, զիարդ նուազեալ
անձամբ՝ անմռունչ, և ձեռս 'ի գլուխ.
Թուի կարդալ զերկինս: Ընթացայց, ան-
կայց գետնամած առաջի նորա: Այն
Թշուառականիս »:

Ազգեաց Վային առ հայր իւր. որոյ կը-
թուցեալ անձամբ կայր յեց 'ի բուն ինչ
ծառոյ՝ Թաղծագին ոգւով կորաքամակ,
յառեալ 'ի խորհուրդս Թանայր զգեաին
արտասուօք: Յայս տեսիլ զգողանի հա-
րաւ, քստմնեցան ոսկերք որդւոյն. ան-
կաւ յերկիր առաջի նորա, փարեցաւ զո-
տիւքն, հեղեղք արտասուաց յորդեցին
յաչաց. համբարձ զաչսն առ հայր իւր և
գոչեաց. — « Թող ինձ հայր... մեղայն
ոչ ևս եմ արժանի լինել հայրակոչ. այլ՝
սոսկմանդ արժանի և խոժոռահայեաց ե-
րեսդարձութեան: Բայց տես աղաչեմ,
տես զարտասուս զըջման իմոյ, հայեաց 'ի
Թշուառացեալս՝ և Թող ինձ... Աւաղ

եղկեւելոյս • խուլ եղէ առ խրատուցդ ուն-
կընդրութիւն • բայց հայր իմ՝ յորժամ
դարձար յինէն արտասուագին ձեռս ըզ-
գլխովդ, յայնժամ դողումն կալաւ զանձն
իմ, և յարոյց զիս 'ի տղմոյն՝ յոր թաւա-
լէի : Ահա լամ այժմ... լամ առ ոտիւքդ •
տեսանեմ ահա զամենայն զիմ գարշու-
թիւն • և սոսկամ ընդ ասպականութիւն մը
տապս և սրտիս : Խնդրեմ հայր... խընդ-
րեմ թողութիւն յԱստուծոյ, 'ի քէն
հայր, յեղբօրէ իմմէ, և յամենեցունց
զոր դառնացուցի » :

« Արի Կային, արի որդեակ իմ, արի •
գիրկս արկից զքեւ • այսպէս սպառաշէր
հեկեկանօք հայրն՝ այլ յայլմէ • փարէր
խանդակաթ զնովաւ : Որ բնակեալն է
յերկինս՝ տեսանէ օրհնառաք հաճու-
թեամբ զարտասուս քո զայդ • որդեակ
իմ, սիրեցեալ որդեակ, գիրկս արի զե-
նեւ... Ո՛հ • տրտմութիւն իմ որպէս
դարձաւ յուրախութիւն : Ժամ տօնելի,
ժամ միշտ օրհնեալ, յորում զաւակ իմ՝
անդրանիկ իմ սարգէս մեզ զնազաղու-
թիւն, զանդորրութիւն և զանուշակն ու-
րախութիւն • յորում գորովալիր արտա-
սուօք զիս ընդգրկէ : Գիրկս արի միւս

անդամ. ձեռն տուր ինձ որդեակ իմ. խնդուածին տայ ինձ գեղեւել. բայց մի այլ սիրելիդ իմ, մի այլ յապաղեսցուք. երթիցսւք գտանել զեղբայր քո՝ որ նոյն սկէս գիրկընդխառն եղիցի ընդ քեզ » :

Այն ինչ երթային սոքա 'ի խնդիր եղբորն յարօտս դաշտաց, ահա և Աբէլ առննթեր մօրն՝ ընդ Մեհալայի և Թիրզայի ելանէր ճեպով 'ի Թփոց անտի մաշառացն : Գնացեալ էր սոցա դադտուկ զհետ նախահօրն 'ի լուր զանխլաբար հանգիսին : Խոյացաւ Աբէլ բազկատաւրած ընդ առաջ Կայենի. գիրկս արկանէր զնովաւ, սնդէր զնա առ լանջօքն. լայր, և ոչ բաւէր 'ի բան բերել զսրտին ցընծումն : — « Եղբայր իմ՝ առէ, եղբայր իմ. այլ զձայն բարբառոյն հատանեն հեկեկանք նորա... և դո՛ւ սիրես զիս : Ո՞հ. տուր ինձ զայդ... տուր լսել ինձ 'ի քոց չրթանց. դո՛ւ զիս սիրես... Ո՛վ անճառ խնդուածանս » :

« Այո՛ սիրեմ զքեզ եղբայր իմ. պատասխանի տայր Կային՝ գիրկս ածեալ նըմին... Ո՞հ. ներեա եղբայր... ներեսջիք և դուք իմոցս ամենայն առ ձեզ յանցանաց. ներեսջիք հիբացելոյս, որ

ընդ այնչափ ժամանակ վտարեցի 'ի ձէնջ
զհանգիստ , լցի վշտօք և արտմուծեամբ
զաւուրս ձեր : Անձն իմ որսկէս զփայ-
լակն սոյժառացաւ յաղջութենէ աստի ,
և փարատեցոյց զայս մըրիկ խռովացոյզ .
խլեցի յարմատոց զօրոմնս զայս՝ որ
զբարւոյն բողբոջ հեղձուցանէր 'ի հոգ-
ւոյս . մի ևս 'ի վեր ընծիւղեացի այն : Թող
եղբայր իմ՝ Թող . մոռա ակն արկանեւ
յաւաղելի մառախուղ անցելոցն » :

« Ոչ երբեք , ոչ . ասէ Աբէլ . ոչ ահ-
նարկեսցուք բնաւ . և դարձեալ խաղա-
սպատէր զնովաւ . մի և դու , մի անձկալիդ
իմ . . . Թողցուք օն անդր զանցեալսն : Ո՞չ
արդեօք մոռանամք , եղբայր , զվիշտ վա-
ղանցուկ երազոյ վաղորդայնի , յորժամ
զարթնումք յառաւօտ գարնայնոյն՝ յո-
րում հրճուանք և ուղիս զուարճութեանց
սպատին զմեօք : Ո՛վ Կային Կային . ո՞ տայր
ինձ զխնդութեան սրտիս , զիմոյ ցնծու-
թեան զկէսն միայն սպառմէլ քեզ : Պա-
կասի բարբառ բերանոյս . լալ միայն գի-
տեմ , փարիլ միայն զլանջօքդ , և դար-
ձեալ լալ » :

Իբրեւ այսպէս եղբարքն երկոքին էին
զմիմիամբք գրկախառնեալք , նախա-

մայրն ականատես սրտառուչ տեսարանիս՝ ցնդէր յարտօսը դորովական և հեկեկայր • ձայն եբարձ ապա : — « Ոչ որդեակք իմ, ոչ սիրելիք իմ, ոչ զփորձ առի երբէք այսպիսում կրից ախորժեւեաց՝ զորոյ 'ի սղահուս զչափ աննում • 'ի ժամէ անտի յորում զառաջինն լուայ զքաղցրիկ անուն մօր՝ 'ի շրթանց քոց անդրանիկդ իմ, ոչ երբէք ճաշակեցի յանձին ուրախութիւն այսպիսի : Մութն անհնարին, և հոգք լեռնացեալք՝ իսկ և իսկ փարատեցան 'ի գլխոյս • պայծառութիւն և բերկրութիւն խայտան զինն : Ամենայն ժամք անցցէն ինձ յայտմ հետէ 'ի ծաղր և 'ի զուարճութիւն անպայման : Խաղաղութիւն և միաբանութիւն է 'ի մէջ նոցա որք գառէին յիմում արգանդի • որք գիացան յիմոց ստեանց : Այո՛ նմանեցի ահա այգւոյ բեղնաւորի՝ որ բերէ ողկոյզս անուշակս • որ առ նովաւ անցանէ՝ օրհնէ զնա վասն բերոյ ստղոցս քաղցրութեան : Գիրկս արկէք միմեանց որդեակք իմ • եկայք գիրկս արկէք և մօրդ • համբուրեցից զշիթս արտասուաց ծորեւոց զերեսօքդ, զիւրաքանչիւր շիթ՝ անգին արտասուացդ, զոր սէրն եղբայրական բղխեցուցանէ 'ի նոսին » :

Զբանան ասաց նախամայրն, և լի ան-
պատում հրճուանօք գիրկս ածէ զաւա-
կացն. գիրկս արկանէ նոյնպէս Մեհա-
լայի և Թիրզայի. նոր արտասուք խըն-
դութեան 'ի նորանոր գրկածութեանց :
Յայնժամ կենակից Վայենի՝ ասէ ցքոյր
լուր բերկրաւից հաւաքմամբ. — « Եկ սի-
րելիդ իմ. ո՞վ մեծի խնդութեանս : Օրս
այս մեզ՝ օր տարեկանաց : Եկ երթիցուք,
հաւաքեսցուք ծաղիկս գեղեցիկս սփռել
'ի սեղանի ընդ հովանոցաւս. կթեսցուք
ընտիր ընտիրս 'ի պտղոց զոր բերեն ծառք
մեր և թուփք. օրս այս եղիցի մեզ իբրև
զմի յաւուրցն եգեմական. անցցէ այս 'ի
տօն ցնծութեան » : Փութացան նոքա 'ի
ծաղկոցս, և 'ի մրգաբեր դարաստանս,
խնդութիւնն թեւ տայր դարչապարաց
նոցա :

Վային և Աբէլ ձեռն 'ի ձեռն աջակ-
ցեալք, նախահայր ընդ նախամօր առն-
թեր նոցին՝ արբեալք գորովասառն ըզ-
մայլմամբ յառաջ խաղային 'ի միասին 'ի
բլուր անդր ելանել : Իբրև հասին ժամա-
նեցին անդ, պատրաստեալ էր քերցն եր-
կոցունց զսեղան 'ի վարսագեղ հովանոցին,
զարդարեալ յազգս ազգս պտղոց՝ խառն

ընդ քաղցրահոտ համասպրամ՝ ծաղկանց,
խառնո՞ւրդ սխրալի՝ ի փաղփիւն, յերփն
երփն երանգոց, և ՚ի հոտս անուշունս :
Բազմեցան նոքա յայս ճաշկերոյթ հեշ-
տամատոյց • ուրախութիւն և զուարթու-
թիւն և զըրոյցք զուարճալիք ածին վաղ-
վաղակի զզովարար երեկոյն :

ՄԱՀ ԱՐԵԼԻ



Ե Ր Գ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Իբրեւ բազմեալ էին նոքա 'ի հովանոցին, նախահայրն մարդկութեանս բաշեալ զբերան իւր՝ ասէ: — «Ահա որդեակք իմ, ահա տեսանէք յանձինս, որպիսի ցնծութիւն զեղանի յոգիս մեր յետ ուղղութեանց ինչ զոր ուղղեմք. տեսանեմք ահա, յայնժամ միայն տիրապէս երջանկանամք՝ յորժամ առաքինանամք: Առաքինութեամբք վերաբերիմք յերանութիւն ոգւոցն մաքրոց, յերկնաւորն երջանկութիւն. ուր ընդ հակառակն ամենայն կիրք ստահակք և անմաքութեմք՝ յափշտակեն զմեզ և վարեն 'ի բաւիղ անել, ուր անհանգստութիւն և անձկութիւն, թշուառութիւն և ապաշաւ լինին մեզ դարանակալ: Եւս, ո՞ր 'ի մէնջ հաւա-

տայր՝ յորժամ ձեռն 'ի ձեռն մեկնեցաք
'ի դրախտէն փափկութեան, թէ այսչափ
երջանկութիւնք պահին մեզ յայս երկիր
անիծակուռ • (բա՛բէ • այս տեսարան ա-
ղիողորմ միշտ նկարի աչացս դէմ յանդի-
ման) • յայս երկիր համատարած՝ յորում
զառաջինն բնակեցաք միայնակ, ես և դու
միայն » :

Ասաց, և լռեաց նախահայրն • առ որ
Աբէլ. — « Հայրիկ, եհաս ահա երեկոյն
դեղեցիկ • թէ ոչինչ խափանէ քեզ անա-
գանել առ մեզ 'ի հովանոցիս, և թէ չիք
հօրդ առանձնանալ ընդ մութն երեկորին
'ի խոկմունս բարձրագունիցն, լուր աղա-
չանաց որդւոյդ • սրատմեա մեզ միւսան-
գամ զսրատմութիւն աւուրցն անցելոց՝
յորս բնակեցեր ընդ մօր մերում միայ-
նիկ յայս ընդարձակատարր անապատ ա-
մայի » :

Յայնժամ աչք ամենեցուն հայէին 'ի
նախահայրն՝ լսիկ և ուշի ուշով, անժոյժք
'ի գիտել զելս խնդրուածոցն Աբելի • ո-
րում ետ սրատասխանի • — « Եւ զիարդ
հնար որդեակ՝ ժխտել ինչ քեզ յաւուր
ուրախութեանս մեծի : Առից սրատմել
ձեզ զաւուրսն՝ յորս եղեն առ մարդն մե-

զուցեալ խոստումնքն անսպասուած աւետեաց, և բազմադէմ անսպասական շնորհաց և փրկութեան: Ասա Եւա, ուստի՞ սկիզբն կալայց եղելոցն իրաց: Ի ժամէ անտի յորում աջակցեալ միմեանց՝ հեռացաք ՚ի գրախտէն փափկութեան: Բայց ցանկալիդ իմ, այժմէն փղձկեալ զաչադ տեսանեմ..... Սկիզբն արա, սիրելիդ իմ, ասէ նախամայրն, ՚ի տեղւոջէն՝ ուր այն յետինն անդամ վերակնեալ առ զըրախտն արտասուալից վտակօք, խոնարհեցայ անկայ զլանջօքդ՝ թալկացեալ: Բայց զոր էան յայնժամ կրեցի յանձին, թող Ագամ՝ թող. ես ինքն նկարեցից զայն. խիթամ՝ դուցէ ՚ի խնայել քո յիս՝ հարեանցի դժադրեսցես զայն տեսարան բազմադէմ »:

« Սուսեր հրեշտակին որ վարէր զմեզ արտաքս ՚ի գրախտէն՝ մարդասիրագոյն իմն կարեկցութեամբ, շողայր արդէն փայլակնաձև ՚ի թիկանց մերոց. ձայն նորա յիշեցուցանէր մեզ տակաւին զխոստումն աւետեաց, և զմեծամեծ շնորհս Աստուծոյ զոր անարգեալն էաք: Արդէն իջեալ էաք յերկիր, և գնայաք ընդ անսպաս մենաւոր: Անդ ոչ ևս Եդեմ. եր-

[Թայայք՝ և ոչ ընդ անուշահոտ ծաղիկս ,
 կամ՝ ընդ ցանկս դալարիս , և ընդ ծառա-
 տունկս մրգաբերս . չերևէին այնք՝ բայց
 աստ և անդ ցիրուցան 'ի հող անբեր , որ-
 պէս կղզիք սփիւռք 'ի ծովուն : Գնայաք
 լճին , երեսք երկրի ամենայն ոչ այլ ինչ
 առաջի մեր , բայց անապատ տխուր լայ-
 նաատրած : Գնայաք ձեռն 'ի ձեռն . լայի
 անդադար յետս ընդդէմ . չիշխէի ակնաբ-
 կել 'ի դէմս՝ որ յինէն պատրեալ գնայր
 ինձ ուղեկից , ցաւոցս և [Թշուառութեան
 բաժանակից : Քայլէր նա առնն[թեր իմ
 կոր 'ի դուստ յերկիր . էր զի անմեռնչ
 զվայրօքն շուրջ հայէր , և էր զի զինև . տե-
 սանէր զարտասուս իմ , խնայր բերան իւր .
 միայն արտասուագին սնդէր զիս լանջացն
 'ի ճահ : Հասեալք 'ի ստորոտ բլրոյ միոջ՝
 որոյ կատար սկսանէր յաջացս գողանալ
 զգրտխան բարձրաւանդակ , անդ զկայ ա-
 ուի անբարբառ . հայեցեալ յետս 'ի նոյն՝
 զվայրն ամենայն հնչեցուցի 'ի ճիւղ լալոյս՝
 այսդունակ : Աւանդ . դուցէ վերջին նուագ՝
 զի հայիմ 'ի քեզ 'ի դրախտդ , 'ի տեղիդ
 իմոյ ծննդեան . յորում դու , փեսայդ սի-
 րելի , սակայն [թէ ներես ինձ անուանել
 զքեզ յայս անուն , խնդրեցեր յարար .

չէդ ընկեր զոմն կենակից, և կորուստ քո
 ծնաւ 'ի կողէդ: Ո՞ւմ այժմ բուրեսցիք
 ծաղիկք գեղեցիկք զոր ձեռք իմ դարմա-
 նեցին ժրաջանք: Ո՞ 'ի ձեր ճեմեսցի բազ-
 մաբուրեան 'ի զովութեան ո՛ր ձողաբարձք
 հովանադէղք: Դուք մարմանդք ծաղ-
 կափթիթք, դուք անտառք վարսաւորք՝
 ո՞ւմ փթթեսցիք զազգ ազգ պաղոցդ: Ոչ
 ևս տեսից զձեզ. այն օդ խնկահոտ՝ սուրբ
 է՝ անշնչելի այսուհետեւ մեղաամակարդ կը-
 նոջս. այն վայր սրբառահման՝ ինձ այլ ևս
 անկոխելի: Վա՛յ ինձ վա՛յ. որպէս անկաւ
 մարդն՝ հրեշտակաց բարեկամ, զոր այն-
 պէս անախտ ստեղծ ձեռն արարչական,
 այնպէս երջանիկ. դու ևս անկար, դու...
 ո՛ր սիրելիդ, թէ ներեա ինձ կոչել զքեզ
 յայդ անուն, դու ևս անկար հրապու-
 րեալ առ յինէն: Բա՛բէ. մի ստեր զիս,
 մի թողուր զթշուառացեալս: Երգմնե-
 ցուցանեմ զքեզ 'ի խոստումն մեծ զոր
 մեզն խոստացաւ դատաւորն անոխակալ,
 նոյն և 'ի հատարակաց մեր յայս թշուա-
 ռութիւն, մի թողուր զիս զթշուառա-
 ցեալս: Ապաքէն չեմ արժանի, բայց ա-
 տեղութեան առ 'ի քէն և նզովից. այլ
 թոյլ արա ինձ հետեւել գարշասլարացդ

աղախնօրէն, 'ի սփոփումն տառապանացդ յորում զքեզ ընկղմեցի: Մի միայն քո ակնարկիք՝ հրաման են առ իս՝ ըզձիցդ և կամաց յայտարար: Յոր վայր և հաստատեսցես զքո բնակութիւն, ծաղկայատակ յօրինեցից զքոյդ հանգստրան. չըջեցայց յառանձնոցս ամայիս՝ կըթել վասն քո պտուղս աղնիւ 'ի կերակուր. և երանելի զանձն համարեցայց, թէ կարեկից ակնարկութիւն քո միակ՝ եղիցի դուղնաքեայ աղախնութեանս վարձատրութիւն: Այսպէս բարբառեալ խոնարհեցայ անկայ 'ի վերայ բազկաց նորա. որոյ կաթոգին անձկով հանգուցեալ զիս առ լանջօքն՝ ելաց 'ի վերայ պարանոցի իմոյ ասելով. Մի սիրելիդ գորովադէտ, մի դառն նախատանօք զմեր եղկութիւնս և ևս դառնացուցանել. երկոքին ևս հասարակաբար՝ առաւելագունից արժանացաք պատժոցքան զոր կրեմքս: Ո՞չ ապաքէն դատաւոր մեր 'ի դատելն զմեզ՝ մեծամեծս խոստացաւ մեզ աւետիս բարեաց: Ապաքէն քողարկեալ են այնք ընդ ամպովք խորախորհուրդ իմն նսեմութեան. բայց և այնպէս արտափայլեն ընդ աղօտ՝ շնորհք նորա անսահման: Թէ զգափ սղա

տուհասին չափեալ էր մեզ ըստ արժանեացս, վայ էր անձանց մերոց, զինչ արդեօք լինէաք յայնժամ: Մի սիրեւիդ իմ, մի գանգատ տարագէտ, և դառն նախատինք՝ անարժան զմեզ կացուցեն շնորհաց նորա. մի սղծեսչեն այնք զչըրթունս մեր, այլ բացցուք զայսոսիկ՝ ի խոստովանութիւն միայն խորին աստուածս պաշտութեան և յերկրպագութիւն գոհութեան: Յորոյ ոչ ծածկի յաչաց խաւար թանձրամած, նոյն ինքն տեսանէ զծածուկս սրտից մեղուցելոց. տեսցէ զթութեամբ և զմեր թերակատար օրհնաբանութիւն և զգոհութիւն և զառ ի բարին ապիկար ճգունս: Մի լար Եւա. ողջ լեր կենակից իմ և վշտակից: Հասարակաց մեր ձեռնտուութիւն քաղցրացուցէ զմեր թշուառութիւն. կռուեսցուք միաբան ընդ հասարակաց մեր թըշնամոյն՝ ընդ մեղսն ասեմ ահագին. թեւակոխեսցուք հոռւ ի մեր բնաւոր սպառնալիք ըստ տանելոյ բնութեանս աստուածնութեան. խաղաղութիւն և սէր գորովական՝ անսպակաս ի մերում միջի. որով աջակցեալ միմեանց յօգնականութիւն՝ տարցուք անարատում և թեթեալեռն՝

զուժ ծանրութեանն որ մեզ կապեցաւ ,
 և այսպէս երթիցուք ընդ առաջ մահուն՝
 որ խաղայ 'ի մեր վերայ , բայց յուշիկ և
 հանդարտահետ : Առ ժամս իջցուք 'ի
 ստորոտ անդր , ուր շարք կաղամախիցդ
 հանեն յայն քարաժայռ : Մօտ է երե-
 կոյն , և տեղին դիպան յերեկօթս : Լռե-
 ցեր դու 'ի խօսիցդ , և ես սփոփեցի ըզ-
 քեզ՝ սրբեալ հերովք գլխոյս զարտասուս
 աչացս • և իջաք ապա առ ոտամբ բլրոյն
 յերկկարգեան կաղամախիս՝ որ 'ի քա-
 րաժայռն ձգէին » :

Լռեաց Եւա , և ժպտեցաւ խանդաղա-
 տաբար յերեսս Ադամայ , որ այսպէս առ
 վերստին զթել պատմութեանն :

« Յառաջ խաղացաք որդեակք իմ՝ ընդ
 կաղամախեօքս , և գտաք ընդ հովանեաւ
 նոցա փապար 'ի քարաժայռին : Տես , ա-
 սացի ես ցմայր ձեր • տես քանի՜ դիւրու-
 թիւնս մատուցանէ մեզ բնութիւնն • տես
 զայս քարանձաւ գեղեցիկ , և զաղբիւրդ
 տկանակիտ կարկաջահոս առ նմին : Աստ
 սպարաստեսցուք զմեր երեկօրին իջա-
 վանս • բայց հարկ է Եւա՝ ամրացուցանել
 զմուտդ 'ի գիշերային յարձակմանց թշնա-
 մեացն : Եւ ոյք իցեն թշնամիքն՝ հարցանէ

Եւա ահ ընդ ահ : Եւ ոչ արդեօք միտ է
դեր՝ ասեմ ցնա , զի հարին անէծք զամե-
նայն արարածս , և զի խղեցան բարեկա-
մութեան յօգակապք 'ի մէջ ամենայն
շնչաւորաց . տկարն որ 'ի նոսա՝ որս է
հզօրագունին : Տեսի անդ խոնարհ 'ի դաշ-
տի՝ զկորիւն առիւծուն պնդեալ ռխերիմ
մոնչմամբ զհետ ահաբեկ այծեման . տե-
սի թշնամութիւնս և 'ի մէջ թռչնոց 'ի
բարձունս երկնից : Ոչ ևս եմք տեաքք իշ-
խեցողք արարածոցս . բայց թէ շատ՝ նո-
ցին ևէթ , որոց ոյժ մերումս ոչ հանդի-
տաղօր : Որք յառաջն խաղային զմեօք՝
քծնէք և ընտելք , վազրն խայտաբղէա ,
և առիւծ երկայնաբաշ , արդ խիզախեն
զմեօք 'ի մոնչիւն ահեղ . կայծակունք ըս-
պառնալեաց հատանին յաչաց նոցա : Թէ-
պէտ հնար է զոմանս քաղցրութեամբ 'ի
մեղ յանկուցանել , իսկ 'ի բռնագունիցն
ամբանալ ճարտարութեամբ մտաց , բայց
և այնպէս հիւսեցից ցանկաստա 'ի վշոց
'ի մուտս քարայրիս : Եւ ես , ասէ Եւա ,
երթայց քաղել ծաղիկս և դեղ դալար 'ի
պատրաստութիւն անկողնոց , պտուղս 'ի
ծառոց և 'ի թփոց առ 'ի սեղան : Յայն
Ժամ հիւսեցի զցանկն 'ի դուռն քարան-

ձաւին . և Եւա կայր 'ի քաղ և 'ի կուծս
մրդոց՝ լի ահիւ և հոգարկութեամբ չվրի-
պեցուցանել զիս 'ի տեսոյ աչացն : Դառ-
նայ յետս , և դնէ զամենայն առաջի իմ
'ի մատաղաբոյս դաւարւոջ » :

« Բազմեցաք յայնժամ 'ի քարանձաւի
անդ 'ի ծաղկանց վերայ , մատուցեալ 'ի
ճաշ սակաւապէտ՝ որ համեմեալ էր 'ի
զրոյցս զուարճալիս : Եւ ահա ամպ երևե-
ցաւ թխպագին՝ խաւարել զարեգակն 'ի
մուտս խոնարհեալ , սփռեալ տարածանի
ահագնատեսիլ՝ զգագաթամբք մերովք ,
և մութն տխրագին մածանի զերեսօք երկ-
րի . բնութիւնն երևէր առհասարակ 'ի
տագնապի՝ լռիկ անձկութեամբ սպասել
իւրում համայնաջինջ կործանման : Հողմ
անկարծ մրրկածուփ յարուցեալ յամ-
պոյն՝ շառաչէ 'ի լեռնամէջս անդ , և տա-
պալէ յարմատոց զանառս . բոցք հատա-
նէին 'ի սեւթոյր ամպրոպայն , և կայ-
ծակունք որոտընդոստք ճայթէին զմեօք :
Զգողանի հարեալ մօր ձերոյ՝ խոնարհի
անկանի զսրտատրոփ լանջօքս՝ հատկեալ
շնչով : Գայ , ապէ , գայ դատաւորն մեր .
որպէս զի ահէլ է նա . . . գայ սատակել
զմեզ և զաշխարհ ամենայն՝ յաղագս իմոյ

պատուիրանազանցութեան : Ո՛վ, Ադամ
 Ադամ . . . Յայս բարբառ հատաւ ձայն
 նորա , մնաց 'ի դողման և մածեալ զինև ,
 Քաջալերեաց , ասեմ ցնա , սիրեցեալդ
 իմ . անկցուք 'ի գուճս առաջի քարայրիս .
 երկիր պագցուք տեառն որ ճեմէ 'ի
 Թուխոսս ամպոցն . առաջի հետոց նորա
 ընթանան բոցքդ և բոմբիւնք ահագինք :
 Տէր տէր , անճառ քաղցրութեամբդ աս-
 տուածայնով կացեր իմ առաջի՝ յորժամ
 ընդ արարչագործ ձեռամբդ կերպարա-
 նեալ բացի զաչս իմ . որպէս ահաւոր ևս
 նոյն ինքն 'ի դիմել քո առ մեզ որպէս
 դատաւոր : Նոյնժամայն հեղաք զանձինս
 դետնատարած առաջի այրին , դէմք դու-
 նատեալք , ձեռք դողդոջունք մածեալք
 զմիմեամբք՝ համբուրել զերկիր , և սպա-
 սել երկիւղիւ մինչև ժամանեալ դատաւո-
 րին 'ի վերայ գագաթանցս՝ գոռացէ առ
 մեզ 'ի բարբառ որոտմանն . « Մեռիք , և
 դու երկիր 'ի չեք դարձցիս յերեսաց
 սրտմտութեան իմոյ » : Ի սմին պահու
 երկինք 'ի ջուր լուծանէին . բայց ոչ ևս
 Թօթափէին բոցք յամպոց , և ձայնք ո-
 ղոտմանն լսելի լինէին 'ի հեռուստ միայն :
 Յայնժամ համբարձեալ զգլուխ իմ ասա

ցի • Եւս՝ անց տէր Աստուած առ մեօք •
 ոչ ևս ապականեսցէ նա զերկիր , և մէք
 ոչ մեռցուք այսօր • վասն զի զ՛ւր մնային
 խոստմունք իւր 'ի սատակել նորա զմեզ ,
 և 'ի մեզ զղաւակ մեր • անզեղջ է 'ի խոստ-
 մունս իւր իմաստութիւնն յաւիտենա-
 կան » :

« Դագարեցին 'ի մեզ յայնժամ ահա-
 փեաք , փարատեցան ամսք , և արեն որ
 'ի մուտս՝ սփռեաց զնոքօք սքանչելի նշոյլս
 ճառագայթից • տեսարան իմն երկնային •
 իբր այն՝ յորժամ գունդք գունդք զը-
 ւարթնոց սաւառնէին յամպս ցօղագինս
 'ի վերուստ Ադինայ , և փայլ նոցա երկ-
 նային ծաւալէր բացարձակ՝ ծիր լուսե-
 ղէն • և մէն մի յամպոց շողայր ցայտէր բո-
 ցանշոյլ : Այսգունակ փողփողէր յայն-
 ժամ արեւմտակողմն երկնից , և գաշտա-
 վայրն տամիացեալ՝ նոյնպէս վառ 'ի վառ •
 ամենայն երանգք գունոց՝ կենդանացայտ
 ևս փայլէին մինչև զբիւր աչաց խտարղել :
 Ծունր կրկնեցաք բարձրելոյն անդանօր
 ընդդէմ արեւուն , որ 'ի մուտս գօլով ար-
 ձակէր 'ի մեզ զվերջին ճառագայթսն , և
 տօնեցաք հոգեզուարճ իմն հիացմամբ ըզ-
 բնութեան սիրալին տեսարան : Այսպէս

անց զմեօք առաջինն այն փոթորիկ : Իսկ
 և իսկ շառագոյն կարմրութիւն երեկորին՝
 տեղի ետ նսեմաստուէր մթութեան , և
 լուսին եհեղ զիւր լոյս նուաղ 'ի վերայ ամ-
 պոց հերձօտելոց • յայնժամ՝ զառաջինն
 սկիզբն եղև մեզ զգալ 'ի մարմնի զցուրտ
 գիշերայնոյն , որպէս և զհասարակ աւուրբ
 զտօթ արևուն ըստ ոչ սովորութեան :
 Պատատեցաք զանձինս մաշկեկաւ՝ զոր
 բարեգութ գատաւորին արկեալ էր զմի-
 ջովքս յարտաքսելն զմեզ 'ի դրախտէն ,
 առհաւատչեայ ստոյգ՝ թէ ոչ 'ի բաց ա-
 րացէ 'ի մէնջ զկարեկից ձեռնառու-
 թիւնն 'ի թշուառութեանս , անգ ընկողմ-
 նեցաք յայրին 'ի վերայ գողարիկ ծաղ-
 կախառն դալարեաց , սպասեալք հանգըս-
 տարարն քնոյ : Եկն սա , այլ ոչ այնպէս
 զիւրով և քաղցրութեամբ , որպէս յա-
 ռաջն 'ի մերում անմեղութեան • երևա-
 կայութիւն մեր լի էր յայնժամ պատկե-
 րօք՝ միայն հեշտալեօք և զուարթարար •
 իսկ 'ի ժամուս՝ վրէպ յայնցանէ , և փո-
 խանակ՝ անհանգստութիւն , արհաւիրք
 և խայթոցք խղճի • յորոց և խուռն ցնորք
 տագնապիւք՝ խօլականք և խաւարինք :
 Անդորր էր գիշերս , և քուն մեր ախորժ •

սակայն որպէս աննման զուարճալի գիշերոյն, յորում զքեզ, Եւա, ածի այն առաջին անգամ յառագաստ հովանոցին: Ծաղիկք յայնժամ զնարգ բազմաբուրեանք ըստ ոչ սովորութեանն. դայլայլիկք գիշերախօս սոխակին որպէս գեղգեղաձայն. լուսին ոչ երբէք շողջողեաց այնպէս սրբափայլ, որպէս յորժամ Եդեմ տօնէր առհասարակ զմեր հարսանեաց զառաջին գիշեր »:

« Բայց զի է ինձ 'ի ժամուս թարթափել զպատկերօքս՝ որ զարթուցիչն են թմրութեան ցաւոցս: Ամբառնայր այնուհետև արեգակն առաւօտուն ըմպել զգեղափայլ տարափ ցօղոյն յերեսաց դաշտավայրացն՝ յորժամ բացան արտևանուէրք մեր. թռչունք սակաւ ուրեք մենաւորք երգէին յօսոս ծառոցն. զի դեռ չունէր երկիր զայլ կենդանիս, բայց զնոսա միայն որք յետ անիծից փախեան յԵդեմայ. վասն զի գրախաի տեառն չէր արժան տեսանել յինքեան զապականութիւն: Եւաք առաջի քարանձաւին երկիր սլադանել տեառն Աստուծոյ. և ապա ասեմ ցԵւա՝ անցցուք յառաջ ևս. 'ի գիտել իմում շուրջ զանբաւութիւն կողմանցս՝ տեսա-

նեմ՝ զի իշխանութիւն է մեզ 'ի բազմաց
 անտի ընտրել բնակեալ՝ որոյ բերք արմը-
 տեաց առատագոյնք իցեն 'ի դարման , և
 գեղեցկութիւնք բազմազանք առ 'ի տե-
 սիլ աչաց : Տեսանէս , ասեմ , զվտակդ սո-
 ղոսկեալ 'ի դալարազուարճ հովաիդ •
 բլուրն որ 'ի նմա՝ երևեցուցանէ յուս իւր
 դալարագեղ դարաստան ինչ տնկախիտ :
 Զհետ եկից . քո սիրելիդ իմ՝ ուր և տար-
 ցես զիս , ասէ Եւա՝ սեղմեալ զձեռն իմ •
 և դնացաք զճանապարհ մեր 'ի բլուրն
 կոյս : Ի սմին սլահու ետես Եւա 'ի կողման
 ուրեք թռչուն ինչ , որ տափնապաւ իմն
 մնչեալ ողբաձայն՝ ճախր առնոյր ընդ օդս
 հուսլ առ հուսլ • և ապա դիզացեալ փետ-
 րովք անկանէր անզօր , դադար առնոյր 'ի
 մանրատունկ ինչ : Մօտ ցնայ սա , և տե-
 սանէ միւս ևս թռչնակ յորսայս 'ի դա-
 լարւոյ՝ անշարժ առաջի միւսոյն որ սը-
 գայրն զնա : Զննէ Եւա ընդ երկար կքեալ
 զնովաւ • 'ի վեր առնու զայն 'ի գետնոյն
 զդաստացուցանել որպէս թէ 'ի քնոյ ,
 բայց 'ի զուր : Սա ոչ զարթնու՝ ասէ
 սոսկմամբ , և դնէ զայն յերկիր դողդո-
 ջուն ձեռամբ • սա ոչ ևս զարթիցէ : Յայս
 բան լուծանի նա յարտասուս : Աւանդ ,

յարէ զկնի՝ զբանսն դարձուցեալ առ ողբերգակ ճ'նճղուկն • Թերևս սա իցէ քովարուժան : Ես ինքն եմ, ես ինքնին առապեալս կին՝ որ ձգեցի անէծս և աղէտս 'ի վերայ երկրի, 'ի վերայ ամենայն արարածոց • ես ինքն՝ որ տամ քեզ վշտադնիլ անմեղ Թռչնիկ » :

« Աճեցին արտասուք իւր բարձր կահանաւ, և դարձեալ յիս կողմն՝ ասէ • զինչ արկած իցէ այս • զինչ արկած սարսափելի • ամենայն զգայութիւնս պակասեալ 'ի սմա • ամենայն անդամք կարկամեալք՝ ոչ ևս պաշտեն զգործ իւրեանց : Խօսեաց Ադամ, մի՞ արդեօք սա իցէ մահն . . . մի՞ արդեօք ասպականութիւնն : Ո՛հ, ո՛հ • զողումն ունի զոսկերս ամենայն • եթէ սա իցէ մահն, եթէ այսպիսի՝ որ մեզն սպառնացաւ, բա՛բէ, զիարդ սարսափելի իցէ այն : Արդ եթէ սա՝ այսպէս մեկնեցէ զիս 'ի քէն, և զքեզ . . . ո՛հ . . . Ադամ, ահա սարսաւամ . . . ոչ ևս ժուժամ : Յայնժամ արձակէ Թառաչս երկայնս, և լի անհնարին ցաւովք արամուր Թեան Թալացեալ խոնարհի յերկիր : Գիրկս արկանեմ ողբովք՝ ողբանուէր սիրելոյն իմոյ՝ ասելով • « Մի՛ յաւելուր 'ի

վիշտս քո և 'ի ցաւս , ապաւինեացուք
 աներկմիտ յուսով առ 'նա՝ որ անբաւ ի-
 մաստուութեամբ գարմանէ զամենայն • և
 յորժամ մէգ և խաւար անհասութեան
 արկեալ զիւրեաւ՝ նստի 'ի բարձունս 'ի
 բեմ գատողական , կոչէ յաջմէ իւր և
 յահեկէ զողորմութիւն և զմարդասիրու-
 թիւն : Ընդէր իցէ երևակայութեանս ա-
 հաւորագոյն գործել զհանգերձելոցն ա-
 ղէտս , և տիրականիս մտաց ոչ յայլ ինչ
 հայել՝ բայց 'ի մեր եղկութիւն : Այսպէս
 կոյր զկուրայն անաւս արարեալ զառհա-
 ւատչիւ իմաստութեան նորա և բարու-
 թեան , խորագոյն ևս սուղանեմք զան-
 ձինս 'ի մերում թշուառութեան : Որ
 զինչ և սահմանեաց մեզ աջ նորա , ան-
 սահման իմաստութեամբ անօրինեաց զա-
 մենայն , և անբաւ բարութեամբ • հապա-
 ընթասցուք աներկեան ընդ առաջնորդու-
 թեամբ նորա , և օրհնեացուք զնա խոստո-
 վանեալ երկիւղած մտօք զանհասութիւն
 խորհրդոցն ծածկեցելոց » :

« Գարձեալ յուղի անկաք 'ի բլուրն
 կոյս • անցաք ընդ բերրի ծառատունկս՝
 որ պսակէին զստորոտ նորա • յորոյ 'ի
 գագաթան 'ի մէջ մանրաանկոց մրգաբե-

րաց՝ բարձրանայր եղևին ամբարձուղէշ .
 և ձգտեալ տարածանէր ստորև զովու-
 թիւն ինչ հեշտալի . ընդ հովանեաւն սա-
 հէր աղբիւր վտակացեալ ընդ մէջ ծաղ-
 կանց փթթեցելոց : Երևէր աստի սահ-
 ման ինչ լայնածաւալ, յորոյ ոչ ժամա-
 նէր ակն 'ի ծիր եզերացն պատեալ 'ի մըղ-
 տադոյն օդ : Ահա՛ ասացի յայնժամ, ըս-
 տուեր ինչ դրախտին՝ բնակարան անդորր,
 զգրախան զայն ոչ ուրեք գտցուք : Ըն-
 կալ զմեզ ընդ ամրածածուկ հովանեաւդ,
 եղևին երկնուղէշ . և դուք ծառք ազգի
 ազգիք՝ ոչ անշնորհակալու ձեռօք կթե-
 ցից երբէք զբերս պաղոցդ . եղիցին այնք
 տրիտուրք իմոյս խնամոտ մշակութեան :
 Ամենակալ տէր, հայեաց գթութեամբ
 յերկնից աթոռոցդ 'ի մեր բնակութիւն .
 լուր ձայնից պաղատանացս, սրտեռանդն
 պաշտամանց և գոհութեան, որ յայսմ
 հետէ հանապազօր և յամենայն ժամու
 համբարձցին առ քեզ 'ի միջոյ սաղարթա-
 խիտ հովանեաց այսոցիկ : Քանզի աստ
 եղիցի մեզ քրտամբք երեսաց ուտել զհաց
 մեր . աստ եղիցի քեզ Եւա ընդ հովա-
 նեօքս որդիս ծնանել երկամբք ցաւոց .
 աստի եղիցի սփռիլ թոռանց մերոց ընդ

երեսս ամենայն երկրի • և ընդ ծառովքս
գտցէ զմեզ մահն՝ ոտն առ ոտն յառաջ
խաղացեալ առ մեզ : Խոնարհեաց հայեաց
տէր տէր , հայեաց գթութեամբ 'ի բնա-
կարան մեղուցելոցս » :

« Աղօթէր և մայր ձեր մօտ առ իս ,
աչք իւր արտասուածութեամբ ջերմեռանդն
համբարձեալք յերկինս : Յայնժամ ձեռն
'ի գործ արարի շինել խրճիթ ընդ հովա-
նեաւ եղևնոյն • վարսեցի 'ի գետին շերտս
շուրջանակաւ , զորոց զմիջոց հիւսեցի որ-
մաձև մորչ ոստովք դալարութեք : Իսկ Եւա
յածէր աստ և անդ • էր զի ածէր զա-
ռուակ աղբերն յողորմմն ծաղկանց • էր
զի յանտառացեալ թփոցն՝ կողմանոցս
կարգէր • և էր զի զգլխակոր զաննեցուկ
ծաղիկս՝ գաւաղանօք պնդէր , և կամ
զհասեալն 'ի ստղոց կթէր • այն օր եղև
առաջինն՝ յորում կերաք զհաց մեր քըր-
տամբք երեսաց : Երթայի յափն գետոյն
քաղել ծղօտս եղեգանց 'ի յարկ խրճթիս ,
և ահա տեսանեմ ոչխարս հինգ՝ սպի-
տակս որպէս զփոքրիկ ամսւս զմիջաւորբ ,
և խոյակ մի 'ի նոսա արօտական առ գե-
տեղերբն : Մերձեցայ 'ի նոսա յուշիկ՝ տե-
սանել եթէ փախիցէն յինէն որպէս վագրն

և առիւծ, որ յառաջն քծնէին զոտիւքս,
բայց ոչ փախեան. վարեցի զնոսա առաջի
իմ՝ եղեգամբ՝ ի ստորոտ բլրոյն յարօա դա-
լարեացն բարձրացելոց. ուր Եւայի զա-
րարովք սլատաղեալ ի կամարաձև յօրի-
նել հովանոց ինչ ի բարձրակախ ոստոց
ծառատնկոց, չետես ի սկզբան անդ ըզ-
հօան փոքրիկ, մինչև մայել սոցա ազգեաց
նմա: Դարձոյց նա զգլուխն՝ ետես զայն
ղիւրև. և թող խնդու թեամբ պրծանիլ ի
ձեռաց զթեքեալ ճիւղս թփոցն. զառա-
ջինն՝ ահ կալաւ զնա. զտեղի առնու լռիկ,
այլ անդէն դոչեաց ցնծութեամբ. վաշ
վաշ. հեղիկ են սոքա և բարեհամբոյրք որ-
սէս ի դրախտին: Բարեաւ եկիք. մնա-
ցէք առ մեզ սիրուն ընկերակիցք. այո՛
աղաչեմ, բնակեցէք ընդ մեզ. է աստ ա-
րօտ բարձրացեալ, և ճարակ սիզաւէտ,
և աղբիւր ականակիտ: Ո՛րսէս քաղցրաս-
ցի մեզ կայտաւ ձեր զմեօք ի մարմանդս՝
մինչդեռ սլատաղեալս եմք ի խնամս ծա-
ռոց և տնկոց: Զբանսն ասաց, և փայ-
փայէր ձեռօք զասրաբոյս թիկունս նո-
ցա »:

« Յայսմ Ժամանակի կատարեցաւ հիւղն,
նստաք առ մուտս նորա ի հովի. ապշու-

Թիւն խորհրդոց կալ և կապ ունէր զմիտս
 և զԷզոուս . և ահա մայր ձեր խղեաց ըզ-
 լուութիւնն բանիւս . Ո՛րպէս գեղեցիկ է
 վայրս և ամենաղան . և բլուրս զիարդ
 բազմատունկ զարդարեալ . բայց իշխա-
 նութիւն է մեզ՝ ընտրութիւն ևս առնել
 տնկոց պարագայ վայրացս , փոխադրել
 զայնոսիկ և տնկել 'ի բլրիս . որով սա նը-
 մանեցի գրախաին , որպէս գրախտն նը-
 մանէր երկնից՝ իբրև ստուեր առ ճմար-
 տութիւն , ըստ որում պատմէին այցելու-
 մեր հրեշտակք : Ո՛վ . զիարդ գեղեցիկ էր
 տօնելին այն սահման . բնութիւնն համօ-
 րէն հեղոյր անդանօր անխնայ զքաղցրա-
 գոյն զիւր ազգմունս . անդ ամենայն ինչ
 ուռճացեալ աճեցուն՝ խիտ առ խիտ և
 գեղեցկագոյն պայծառութեամբ . ազգք
 ազգք ծաղկանց գունակ վայելութեամբ .
 Թուփք և ծառատունկք խայծեալք 'ի
 պտուղ և 'ի ծաղիկ միանգամայն . սաղար-
 Թագեղ ծառոց տեսակք անհամարք ձըկ-
 տէին անդէն զիւրեանց հովանիս . տեսա-
 րանք անբաւք՝ ամենայնն չքեղ , ամենայնն
 գեղածիծաղ : Բա՛րէ . յայսցանէ յամե-
 նեցունց զմին 'ի հազարաց տեսանեմք աս-
 տէն զմեօք . գուցէ ոչ ևս զօրէ հող անի-

ծակուռ աւելի քան զայս մատուցանել .
 և կամ խնայութեամբ իմն զայնոսիկ մա-
 տակարարէ , զանազանս առ զանազան
 բաժինս երկրի : Ո՛վ, Ադամ . տեսի ես
 այժմ իսկ՝ որպէս մահ և ապականու-
 թիւն , զի անշուշտ մի և նոյն են սոքա ,
 թաղաւորեն 'ի վերայ համբէն բնու-
 թեան . տեսի պտուղս անկեալս 'ի դեալին
 և փտեալ , ծաղիկս թառամեալս 'ի ծղոտս
 իւրեանց . տեսի և ծառատունկս դօսա-
 ցեալս՝ կտտտեալս թաղծագին 'ի զար-
 դուէ տերևոցն և մրգաց : Բայց առ փտե-
 լովք վերընծիւղեալ են և այլք մատաղա-
 տունկք . պտուղք նորք փոխանակեն զան-
 ցեալսն . և սերմանիք զոր սփռեն յերկիր
 ծաղիկք թարշամեալք՝ ծաղկեցուցանեն
 առ նոքօք զիւրեանց զարմ : Այսպէս է
 Ադամ . այսպէս թառամեսցուք երբեմն
 և մէք , յորոց ծաղկեսցին աստանօր զմեզ
 զաւակք » :

« Լռեաց նա . իսկ իմ յոգի խոցեալ կա-
 րեվէր՝ բացի զբերան . բա՛րէ , անձկալիզ
 իմ . զիս այլ հոգ՝ այլ տաղնապ մղձկեցու-
 ցանէ . զիարդ թեթեւ էր առ ինն , զիարդ
 մտադիւր ախորժէի մոռացումն առնել
 բարեբաստութեանցս բոլորից զոր կորու-

սի : Բայց այս է որ զիս կտտէ՝ այս . . .
 իմ կորովստ դառնագոյն . աքսորեցայ
 յերջանիկն 'ի վայրաց , յորում խոնար-
 հէր Աստուած զգնալ 'ի տես աչաց երևե-
 լի . յորում սքողեալ զսլայծառութիւն
 աստուածութեանն՝ զգնայր 'ի մայրիս ան-
 տառացն . յորժամ լռութիւն ինչ սլատկա-
 ռատեսակ հոչակէր զաստուածեղէն զիւր
 դալուստ : Աւա՛ղ . համարձակութիւն էր
 ինձ անգէն խօսել ընդ նմա ստէպ գետնա-
 տարած՝ խորին խոնարհութեամբ . և ամե-
 նակալն քաղցրութեամբ ունկն դնէր բա-
 նից իւրումն դաստակերտի , սլատասխա-
 նի ևս առնէր : Բի՛ւր աւաղ . զայս ձիր հո-
 գեղինացն մաքրոց՝ մեք կորուսաք : Մի՛թէ
 չըջեսցի՞ այլ ևս սուրբն սրբոց 'ի մեջ մեղա-
 ւորաց . մի՛թէ բնակեսցէ՞ յերկիր իւր ա-
 նիծապարտ : Գիտեմ զի ակնարկէ նա կա-
 րեկցաբար 'ի մեզ յաթոռոցն բարձրու-
 թեան , և շնորհք սղորմութեան նորա 'ի
 վեր են քան զամենայն ակնկալութիւն
 մեր 'ի թշուառութեանս : Թուի թէ՛ և
 կեսցեն և աստ հրեշտակք իւր առ մեզ
 սլատգամաբերք , բայց յաներևոյթս և
 մերկք 'ի ճառագայթից . և յետ սլատգա-
 մացն դարձցին նոյնժամայն 'ի տեղւոջէս

տալականութեան • զի անարժան էմք
կենցաղակից լինել ոգւոց՝ որ ոչն բարկա-
ցուցին զԱստուած » :

« Այսպիսի էին զրոյցք մեր 'ի ժամուն
նստեալ առ միմեամբք • և մինչ կայաքն
յապշուլթիւն խորհրդոց ըմբռնեալք , և
տխրագին ալիւկորեալք 'ի գետին , ահա
յանկարծակի ամալ ինչ լուսաւոր էջ յեր-
կիր՝ խարխիսնորա հաստատեալ 'ի բլրին •
սպասառեցաւ ամպն , և ել 'ի միջոյ անտի
ճառագայթարձակ կերպարան ինչ երկ-
նային՝ ժպիտ ունելով հրեշտակական : Ի
նոյն վազեցաք ընդ առաջ խոնարհ երկըր-
սպագութեամբ • և անդէն բարբառեցաւ
նուիրակն երկնառաք : — « Որոյ յերկինս
է աթոռ իւր , հասին բանք ձեր յականջս
նորա • երթ ասէ ցիս , և սպասմեա վըշ-
տագնելոցն : Զիս ոչ սարսկակեն ոլորաք
երկնից • լի է ինե ամենայն զոր ձեռք իմ
արարին : Ո՞ տայ արեգականդ ծագել զօր
ամենայն , լուսաւորացդ ոչ կասել յըն-
թացից : Ո՞ է որ տայ երկրի ստղաբերել ,
տունջեան և գիշերոյ զմիմեանս յաջոր-
դել : Ո՞վ այն՝ որ պահէ զկենդանութիւն
և զչունչ արարածոց • և ո՞ զբեզ գլխովին՝
չանկանել յապականութիւն : Ես եմ ա-

սէ տէր , ես ինքն մօտ առ քեզ . ամենայն
խորհուրդք քո գաղանածածուկք՝ մեր-
կատարանոց կան առաջի իմ » :

« Եւ եղև յայնժամ զինև սօսաւ իւն ինչ
աստուածեղէն , և սլայծառու թիւն շըր-
ջասփիւռ՝ բակ ունէր զանձամբս . համ-
բարձեալ 'ի վեր ապա զշրտուցեալ աչս
իմ՝ գոչեմ . — « Ո՛րպէս զի անհաս են
խնամք բարձրելոյն . ակնարկէ խոնարհ 'ի
մեր թշուառութիւն , և առաքէ զհրեշ-
տակ իւր առ մեղուցեալն : Բա՛րէ . ամա-
չեմ յերեսաց քոց , հոգիդ լուսեղէն . ոչ
ժտիմ զակն ամբառնալ առ քեզ . բայց
ներեա աղաչեմ պատմել յունկն քո
զանձկութիւն մառախլապատ խորհրդ-
դոցս : Այո՛ , գիտեմ յանձին , տեսանեմ
խորհրդոյ ակամբ և սխրանամ , զլինել
արարչին Աստուծոյ համատարած յարա-
րածս իւր : Չխա՛րդ լըբեսցի անձն մեղա-
թաթաւ սղահանջել 'ի գերամաքուր էու-
թենէն՝ մատագոյն ևս երևեցուցանել զե-
րեսս իւր : Բայց երկնչիմ , գուցէ առ յա-
սլայս 'ի բազմանալ մարդկանն՝ վատթա-
րացեալ և ևս թշուառացին , և ծանօ-
թութիւն գերաբուն դոյութեանն աղօ-
տացի 'ի նոսա , և իսպառ խաւարեսցի :

Վասն զի որպէս եսն անկայ, մարթ է անկանել և նոցա, և խորագոյնս : Յաւուր յորում ոչ ևս եղէց ընդ նոսա՝ վկայութիւն զնել բարութեան նորա, ապաքէն և փոքրագոյնն 'ի միջատս՝ քարոզեսցէ զայն յայտնաբարբառ . բայց ձայն բնութեանն ո՞չ արդեօք ծանրալուր եղիցի յականջս խլացելոցն, յորժամ այսպէս թաքուսցէ Աստուած զերեսս իւր 'ի մարդկանէ : Ո՛վ . այս խորհուրդք մտաց՝ բարդին ծանրանան զինև որպէս զկոհակս լեւրանց » :

« Նախահայրդ ազգի մարդկան, սլառասխանի ետ ինձ քաղցրութեամբ զուարթունն աստուածառաք : Նա՛ յորում ամենայն կեայ և շնչէ յոլորտս ամեղերաց, ոչ թողցէ զզաւակ քո : Այո՛ բազում այն են, զի մեղք նոցա ելցեն առ նա դռնել զվրէժխնդրութիւն, մինչև առնուլ նմա 'ի ձեռին զիւր շանթ կայծականց, և յայտնել զինքն դատաստանաւ, որով և մեղաւորք զահի հարեալ թաւալեսցին 'ի հող գետնամած՝ ասելով » . Ահաւասիկ Աստուած ահաւոր : « Բայց յոլովագոյն ևս յայտնեսցէ զանձն ողորմութեամբ իւրով : Յորժամ դարձցին նոքա 'ի ճա-

Նապարհաց իւրեանց չարաց, կոչեացէ ըզ-
 նոսա բարութեամբ իւրով. յարուսցէ 'ի
 նոսա իմաստունս լուսաւորել զմիտս նո-
 ցա. դարձցին յետս յանկոխ գնացից ան-
 մտութեան և ասպականութեան, և գնա-
 ցեն 'ի շաւիղս ուղիղ բանին և արդարու-
 թեան: Բազում անդամ առաքեսցէ մար-
 դարէս՝ յայանել նոցա զարդարութիւն,
 կամ զշնորհս բարձրելոյն զկնքեալսն 'ի
 գանձ հանդերձեւոցն բացականաց. որ-
 սէս զի տեսցեն նոքա թէ յաւիտենական
 իմաստութիւնն է անօրէն՝ անքնին կար-
 գաց տեսչութեանն: Խօսեսցի ընդ նոսա
 ստէպ և 'ի ձեռն հրեշտակաց. ստէպ ևս
 արուեստիւք և սքանչելեօք. եղիցին ևս ար-
 դարք, առ որս իջցէ ինքնին գլխովին յա-
 թոռոցն աստուածայնոց, մինչև 'ի վախ-
 ճանի յայանեսցի ասլա խորհուրդն մեծ՝
 փրկութեան ազգի մարդկան, և զաւակ
 կնոջն ջաղխեսցէ զգլուխ օձին »:

« Լռեաց հրեշտակն. Ժպիտ իւր բա-
 րեհամբոյր համարձակեցոյց զիս միւսան-
 գամ 'ի հարցուած: Ո՛ր բարեկամդ երկ-
 նաւոր, եթէ օրէն իցէ մեղուցեւոցս՝ յայս
 անուն զքեզ անուանել. և զիարդ ոչ. մի-
 թէ ատեսցեն հրեշտակք զնա՝ զոր ոչն ա-

տէ յաւիտենականն . և որում անսահման
գթութիւն տեսուն՝ այսպէս յայտնէ զինքն
հրաշափառապէս , մինչև ոչ երկնից բա-
ւել բացաձայնել զիւր հիացումն , և ոչ
գետնաքարշ ոգւոյ զիւրն թոթովել գոհա-
բանութիւն : Միթէ իցէ՞ ինչ բարեկամդ
երկնաւոր՝ եթէ համարձակեցայց հարցա-
նել զքեզ . չիցէ՞ քեզ արդեօք հրաման մեր-
կանալ առաջի իմ զգաղանութիւն խոր-
հրդոյն՝ ի հրաշափառ մթութենէն՝ որով
զգածեալն է : Զինչ իցէ խոստումն մեծ՝
« Զաւակ կնոջն ջաղխեսցէ զգլուխ օ-
ձին » . և զինչ անէծքն առ մարդն մեղու-
ցեալ . « Մահու մեռցիս » :

« Պատասխանի ետ զուարթունն . Որ
ինչ հրամայեցաւն ինձ մերկանալ առ քեզ,
զայն միայն ոչ թագուցից ՚ի քէն : Արդ ՚ի
միտ առ , Ադամ . ՚ի վայրկեանի յորում յան-
ցեար՝ գոչեաց ձայնն աստուածեղէն յա-
թոռոց անտի . « Մեղա՛ւ մարդն , մեռցի » :
Եւ ահա յանկարծուստ իմն մթութիւն
անհնարին սկսեաց զաթոռով յաւիտե-
նականին , և եղև լռութիւն խոր և սոս-
կալի՝ ծագաց ՚ի ծագս երկնից . բայց ոչ
եկաց մնաց այն ընդ երկար . փարատեցաւ
յաթոռոցն խաւարն թանձրամած : Ոչ

երբէք այնպէս յայտնեալ էր Աստուծոյ
զփառս իւր առ Հրեշտակս, բայց յորժամ
եւ յաթոռոյն՝ ասել ցարեգակն և ցաս-
տեղս « Նղիշէք » • և յորժամ արարչա-
գործ իւր ձայն ընթանայր ընդ անչափու-
թիւն դատարկութեան : Չայն իւր ահե-
ղագոյ որոտաց ընդ ոլորտս երկնից • « Ոչ
դարձուցից զաչս իմ 'ի մեղուցելոյն • վը-
կայեսցէ երկիր ողորմութեան իմում որոյ
ոչ գոյ բաւ : Չաւակ կնոջն ջաղխեսցէ ըզ-
գլուխ օձին • մի գժոխք ուրախ եղիցին
ընդ յաղթութիւն իւրեանց , և մահ կո-
րուսցէ զիւր սւար : Նրկինք , տօնեցէք
զտօն » :

« Այսպէս ասաց յաւիտենականն : Շլա-
ցուցիչ պայծառութիւն նորա զգեսներ
արդեօք և զպետն Հրեշտակաց , թէ ոչ
քօղ անգայտ՝ առժամայն արկեալ զաթո-
ռովն մեղմէր զանչափութիւն լուսոյն :
Տօնեցին երկինք զմեծ խորհուրդ զանբաւ
չնորհաց՝ զայն օր ողջոյն երկնային : Այլ
թէ որովք զարմանալեօք հաշտութիւն
գործիցի Աստուծոյ ընդ մեղուցելոյն , ա-
հա այդ իսկ է խորհուրդն մեծ՝ խաւարաւ
քօղարկեալ յաչաց հրեշտակապետին
անպամ : Մէք գիտեմք • հրաման է գիտել

և քեզ • կորոյս մահ զիւր կարողութիւն • սա 'ի կապանաց արձակեսցէ զհոգին ա- նեղծական • դատակնիք անիծիցն 'ի հող դարձուսցէ զմարմինն՝ ուստի առաւ • իսկ հոգին ելցէ 'ի վեր երջանկանալ որպէս զմեզ անվախճան : Եւ արգ՝ լուր Ագամ զպատգամս տեառն • — « Քաւիչ եղէց քեզ և զաւակի քում • այս առ յինէն նշան ընդ իս և ընդ քեզ , որով յիշե- ցից զխոստումն մեծ : Շինեա դու ինձ սեղան 'ի վերայ բլրոյս այսմիկ • ամի ամի՝ յաւուր յորում խոստացայ քեզ զայդ՝ իջցէ հուր յերկնից 'ի վերայ սեղանոյն , ուտել զգառն մատաղ զոր հանցես ինձ յողջակէզ : — « Ահաւասիկ յայտնեցի քեզ զխորհուրդն՝ ըստ չափու հրամանին եղելոյ առ 'ի գիտութիւն հողեղինացդ : Առ այսուիկ հրամայեցայ 'ի բարձրելոյն՝ միւս ևս բան 'ի ցուցակութիւն ամել ձեզ , մինչև է իմ մեկնեալ առ 'ի ձէնջ • իբրև զի ոչ միայնակ բնակէք դուք աստա- նօր • և զի յերկրիդ այդմիկ թէպէտ և ա- նիծեալ , հոգիք սրբամաքուրք բնակակից են ձեզ , սրց հրամայեաց յաւիտենա- կանն հսկել առ 'ի սրաշապանութիւն ձեր և 'ի պահպանութիւն » :

« Անդէն և անդ մատեաւ զուարթունն ,
մերձեցաւ յաչս մեր և բացան : Բայց որ
բանք բաւականք 'ի պատմել զգեղեցկու-
թիւն հրաշագեղ կերպարանացն • տեսաք
զերկնային մանկտի՝ անհամար 'ի բազմու-
թենէ խռնեալ սփռեալ ընդ վայրն ընդ
ամենայն • գեղեցիկք քան զԵւա , յորժամ
նորաստեղծեալ սորա՝ ել 'ի ձեռաց յա-
ւիտենականին , և ախորժալուր ձայնիւն
զարթոյց զիս առ իւրն սիրապատար ըն-
կերուծիւն : Ոմանք հրաման տային քաղց-
րիկ գոլոշեաց՝ ելանել 'ի ծոցոյ երկրի ,
զորս և 'ի վեր ամբառնային 'ի թևս իւ-
րեանց հոլաթևեան՝ վայրաբերել զայնս 'ի
ցօղ անուշակ և յանձրե զովարար : Այլք
հանգչէին առ կարկաջասահ վտակօք ,
հսկեալ զի մի ցամաքեսցի ական աղբեր , և
պակասեսցի բուսոց՝ սնունդ իւրեանց խո-
նաւական : Աէսք ցիրեցան 'ի դաշտավայ-
րին՝ վերակացու էին պտղոցն աճելու-
թեան • և կամ զնորափթիթ ծաղիկսն նը-
կարէին յերփն երփն երանգոց , 'ի շառա-
գոյն , 'ի ծիրանի և յերկնագոյն • այլ և
շնչէին 'ի նոսա զլուսն իւրեանց առ 'ի
բուրել նոցա զհոտ անուշութեան • բա-
ղում ևս այն էր՝ որ թևածէին յաղգս

յաղգս դործոց 'ի ծմակս անտառաց : Ի բաբախել գեղանշոյլ թևոց նոցա ելանէին սողոխք քաղցրաշունչք , որք հեղեկ շորշէին ընդ վարսագեղ հովանիս , կամ քերէին ակորժաբար զգագաթամբք ծաղկանց , և երթային ապա զովանալ զափամբք թիւրաթեք վտակաց , կամ գեղածածան լճակաց : Ոմանք ևս 'ի հոգեղիննաց հանգուցեալք 'ի վաստակոց՝ նստէին դաս առ դաս ընդ հովանեաւ , երգէին յոսկի սաղմոսարան օրհնութիւնս բարձրելոյն , նուաճ անլսելի 'ի լսելիս մահկանացուաց : Շատք ևս ճեմ առնուին 'ի մերում իսկ 'ի բլրի . կամ բազմէին ընդ ասպընջական չքով հովանոցիս , և հայէին 'ի մեզ ստէպ երկնային իմն մտերմութեամբ : Այլ իսկ և իսկ ձգեցաւ զաջօքս վերստին բնաւոր իւր առագաստ , և հրաշալին այն տեսարան եղև 'ի մէնջ աներևոյթ » :

« Սոքա են՝ ասէր ցմեղ հրեշտակն , ոգիք պահապանք աշխարհի : Ի բնութեան իրաց անբաւ են գեղեցկութիւնք և սքանչելիք վսեմագոյնք , զոր անհնար է զգայարանօք ճաշակել մահկանացուաց . բայց կամք են արարչին , զի ճաշակեսցեն մտաւոր էակք զիւրաքանչիւր գեղեցկութիւն

իւրոց արարածոց • և այս զարմանալիք 'ի
 ձերոց ծածկեալք յաչաց յափշտակումն
 գործեն և հիացումն անթիւ զարմիցն հո-
 գեղինաց : Ասրգեալ ևս են սոքա՝ օժանդա-
 կել բնութեան 'ի թագուն իւր արուես-
 տանոց, 'ի յառաջբերութիւն բազմադէմ
 գործոյից ըստ յաւէժադիր օրինացն աս-
 տուածեղինաց : Են դարձեալ վերակա-
 ցուք մարդկան 'ի պաշտպանութիւն և 'ի
 դիտողութիւն գործոց նոցա , և ստէպ 'ի
 բաց դարձուցանեն 'ի նոցանէ զարկածս
 չարեաց սպառնացելոց յանդէտս : Ընթե-
 րակայ են յամենայն 'ի շաւիղս կենաց նո-
 ցա 'ի ծամածուռ երևեալս • և յառ երեսս
 չարեացն՝ հանեն բարի ինչ յօգուտ նո-
 ցա • անբարբառ վկայ են սոքա քոյոց
 առանին զուարճութեանց , և ընկերեն
 դադանածածուկ գործոցդ՝ 'ի ժպիտ հա-
 ւանութեան, կամ խեթիւ աչաց գէգմնու-
 թեան : Սոքօք օրհնեսցէ տէր Աստուած
 զսահմանս լիութեամբ տոհմականաց •
 սոքօք բազում անգամ ածցէ սով և չարիս
 'ի վերայ ազգաց խոտորելոց 'ի նմանէ ,
 յորժամ հաճեսցի դարձուցանել զնոսս
 առ ինքն 'ի ձայն խրատու պատուհա-
 սից » :

« Իբրեւ կատարեաց Հրեշտակն խօսել
 ընդ մեզ զայս ամենայն՝ գորովական ըն-
 տանութեամբ, եմուտ անդրէն յամպ իւր
 լուսաւոր • և մէք անկաք գետնատարած
 արտասուախառն, լի անճառելի իմն յա-
 փրշտակութեամբ 'ի վերայ խնամոց ան-
 բաւ մարգասիրութեանն, տղայաբանել
 առ յաւիտենականն զմեր առ նա խոստո-
 վանութիւն և զգոհութիւն » :

« Նոյնհետայն շինեցի սեղանն 'ի գլուխ
 բլրոյն, և յայնմհետէ գործ եղև մօր ձե-
 րոյ՝ յօրինել շուրջանակի զնմանութիւն
 ինչ դրախտի 'ի սրբավայր հովանւոջ անդ :
 Զոր միանգամ գտանէր 'ի ծաղկաբեր
 տնկոց 'ի մարգարօտս և յեմակս բլրոյն,
 առեալ տնկէր զայնոսիկ շուրջ զսեղանօրն,
 և արբուցանէր ընդ այգն և ընդ երեկս
 յստակաբուղիս ջրով աղբերն՝ որ խոխոջէր
 անդէն, ածեալ զնոյն ընդ թիւրաթեք ա-
 ռուակս : « Դուք հոգիք պահապանք որ
 զինև թևապարէք, ասէր նա յայնժամ,
 դուք կատարեսցիք զիմս ձեռակերտ • ա-
 ռանց ձերոյ սատարութեան 'ի նանիր են
 վաստակք ձեռացս : Տուք ծաղկանցս
 փթթել գեղեցկագոյն ևս քան զոր 'ի
 բնի իւրեանց, զի տեղիս սրբեցաւ տեառն

Աստուծոյ » : — Իսկ ես , որդեակք իմ ,
անկեցի յետոյ զայս մեծ շրջանակ ծառոց
որ պատի զսեղանովս՝ արկեալ զսովաւ
հովանի նուիրական խաղաղութեան » :

« Անց զմեօք ամառն տօթագին՝ 'ի լի-
նել մեր զգործովք և զարարովքս . ապա
և աշունն պսակեալ գուներանգ պտղովք՝
խոնարհէր յիւր կատարած . հողմք ան-
համբոյրք փոխանակէին զկնի , և լերինք
ծածկէին մառախլասպառ : Հայիմք սրացա-
ւութեամբ 'ի բնութիւն արարածոց այս-
պէս 'ի սուգ համակեալ , և գիտեաք ոչ՝
թէ հարկ էր ոգեսպառ հողոյն յետ վա-
տակաբեկն լինելոյ առ 'ի բարեգործել ,
կազդուրիլ միւսանդամ հանգստեամբ ձը-
մերայնոյն . զի յառաջ քան զանէծոն՝ էր
տեսանել զգարուն ծաղկափթիթ , զա-
մառն և զաշուն պտղաւէտ՝ միմեանց ա-
ջակցեալ , միօրինակ միշտ գեղածիծաղ ,
միշտ առննթերակայ : Զայսու ժամանա-
կաւ սուգ բնութեանն օր քան զօր աճէր .
գօսանային ծաղիկք 'ի ցօղունս իւրեանց .
սակաւք միայն դեռ ծաղկէին ուրեք ու-
րեք 'ի հովտի , և շուրջ զսեղանովս , բայց
և այնք թաղծեալ երևէին ընդ մօտալուս
ապականութիւն իւրեանց : Աստաղին ա-

սլա հողմք սաստկաշունչք . կապտին 'ի
 ծառոց գունաթափ սաղարթք վարսիցն .
 թօթափին յոստոց խայրիք անագանեալք ,
 շառաչեն տեղատարափք ընդ անշքեալ
 դաշտավայրս , և ծածկեն ձիւնաբերք զար-
 տեան տրամազգեցիկ լէրանց : Կամք 'ի
 զնին աւերածոյ բնութեանս անհանգիստ
 վարանմամբ , դուցէ սկիզբն արարին ա-
 նէծք ազգեւ յերկիր զառաջին գործ իւ-
 րեանց : Եւ զի՛նչ , եթէ կորուսցէ բնու-
 թիւնս զգեղեցկութիւն՝ որ թողաւ նմին
 'ի մասնէ : Երկիրս թէ և աղքատ առ
 դրախտին եղեմական , բայց գոյր նորա
 ճոխութիւն հերիք , գիւրութիւն և զուար-
 ճութիւն 'ի մսիթարութիւն աւուրց մե-
 րոց 'ի կենդանութեանս . սակայն անէծք
 եթէ այսպէս ծանրացին 'ի վերայ երկրի ,
 զիա՛րդ յայնժամ աղքատ՝ զիա՛րդ ցաւա-
 դին եղիցին աւուրք մեր և կեանք : Այս-
 պէս խորհէսք յանձինս , և ապա մսիթա-
 րէաք զմիմեանս , զամենայն խորհուրդ
 տատամսութեան 'ի մտաց վտարել , և
 երկրպագու երկիւղածութեամբ ասպաւի-
 նիլ առ տէր : Յայնժամ ապա ամբարեցօք
 մեզ սաշար սպողոց . չորացուցաք առ
 հրով զամենայն զոր հնար էր ասպականու-

Թեան և փտուԹեան բառնալ 'ի յՄէջ .
 և ես ամրացուցի զխրճիԹն արաաքուստ՝
 յապահովանալ մեզ 'ի մրրկաց և յանձրե-
 ւոյ : Իսկ հօտն փոքրիկ զցրտաշունչ ժա-
 մանակօքն արածէր տխրագին 'ի վերայ
 բլրոյն՝ խնդրել իւր ճարակ շիւղս դալա-
 րեաց սրտէնոց յանապատացեալ վայրին :
 Ստէպ երԹայի ինքնին 'ի մարգս և 'ի զառ
 'ի վերս քաղել վասն նոցա համբար դար-
 մանոյ 'ի հանգրուանին : Անցանէին ա-
 ւուրքն այնոքիկ տխրագին և յուշիկ 'ի
 փոԹորիկս , 'ի տեղ և 'ի տարափ . բայց
 անագան ուրեմն դառնայ յետս արեգակն
 կենդանարար . հալածէ 'ի բաց զԹուխսս
 Թաղծագին ամպոց . հողմք ջերասիւկք
 փարատէին 'ի լերանց զԹանձրացեալ մա-
 ռախսուղս : ԲնուԹիւնն անգրէն մանկա-
 ցեալ՝ Թուէր իմն ժպտել . զուարԹագեղ
 կանաչուԹիւն զգեցոյց զերկիր . բազմազ
 գի նարօտ գունակ գունակ ծաղկանց բող-
 բոջէր 'ի մարգագետինս և ծիծաղէր զա-
 րեգակամբ . ծառք և Թուփք փողփողէին
 վառ 'ի վառ . խնդուԹիւն և ցնծուԹիւն
 Թագաւորէր 'ի վերայ համօրէն բնու-
 Թեան : Այսպէս վերստին երեւցաւ յերկ-
 րի զուարԹարար առաւօտ տարւոյն , դա-

րունն ասեմ ծաղկապսակ : Գեղասրանձ
 ևս ծաղկէր ցանկապատն մատուղատունկ
 ծառոց տնկելոց առ յինէն շուրջ զսեղա-
 նովն . և մայր ձեր տեսանէր անդ նորա-
 հրաշ իմն բերկրութեամբ՝ բողբոջեալ
 փթթեալ զիւրաքանչիւր տունկ ծաղ-
 կանց՝ զոր փոխադրեալն էր 'ի սրբանուէր
 սահմանի անդ : Ի զուր է ինձ փորձել , որ-
 դեակք իմ , առ 'ի կենդանագրել առաջի
 ձեր զգեղումն սրտիցս , զիւրդ անպա-
 տում ցնծութեամբ գիմեցաք յոտս սեղա-
 նոյն : Արեգակն լուսաւորէր անշաման-
 դաղ ճառագայթիւք զսրբավայր տեղին .
 արարածք իւրաքանչիւր երեւին մատու-
 ցանել տեառն զիւրեանց փառաբանու-
 թիւն . ծաղիկք ընուին շրջափիւռ զօգն
 'ի բուրումն անուշութեան . ծառք երկայ-
 նէին զսեղանով զտաշտադեղ բարու-
 նական ծաղկաւետ : Միջառք թևազգե-
 ցիկք ընդ դալարեօքն իջևանեալք՝ քաղց-
 րիկ ճանչէին զիւրեանց ցնծութիւն . և
 հաւք երգէին անխոնջ 'ի դիտակաց ծա-
 ռոցն : Ծունր եդաք առ տեղեաւն . արտա-
 սուք ուրախութեան ճնշեալք յաչաց՝
 խառնեցան 'ի ցօղ առաւօտեան իջեալ 'ի
 վերայ ծաղկանց և դալարեաց . և սրտե-

ռանդն աղօթք մեր բարձրացան ելին առ արարչապետ բնութեան , առ Աստուած շնորհաց և բարութեան որ յառ աչօք չարեաց՝ գիտէ զբարին վերընծիւղէլ » :

« Սկիզբն արարի յայնժամ գործել 'ի բլրի՝ անդ ինչ փոքրիկ , և զպահեստ սերմանեացն արկանել յերկիր յուռթի , և կամ զպտղաբեր արմօիս զոր գտի աստ և անդ սփիւռ 'ի կողմանսն՝ 'ի բլուր մեր ածել անկէլ : Բազում անգամ բնութիւն , կամ գիպուած և կամ հանճար մտաց մատուցին ինձ գիւտս հնարից 'ի դիւրել զիմ վաստակ : Բայց բազում անգամ ևս 'ի դերեւ ել այն առ 'ի չգիտելոյ ըզսլատեհն ժամանակին , կամ զտեղին գիտան 'ի մշակութիւն , և կամ 'ի տընկադործութիւն : Յոլովակի ևս երևակայութիւն իմ ճգնեցաւ սնավաստակ՝ 'ի գիւտ դուզնաբեայ հնարից առ 'ի թեթևութիւն վաստակոցս . և յոլովագոյն իսկ լինէր արդեօք նոյնպէս , և ես անձամբ զանձն խաբէի , թէ ոչ սպահոյանողականն հրեշտակ հծծէր յունկն իմ յօժանդակութիւն » :

« Յաւուր միում վաղ քաջ ընդ առաւօտն իբրեւ հայէի 'ի ներքուստ խրճթին

'ի սեղանն , ահա տեսի զհօւր տեառն Աստուծոյ բորբոքեալ 'ի վերայ նորա՝ սոյն ծառանշոյլ յարշալոյս անդր , և արեգակն ծայրարձակ՝ ոսկեճաճանչ գունակէր զըստեղն ծխոյն՝ որ ելանէր ծառանայր յօգն . և աղաղակեմ . — « Եւա , այսօր է ահա օր տօնի՝ մեծի խոստմանն . ահաւասիկ հօւր տեառն իջեալ 'ի վերայ սեղանոյդ , հապա փութասցուք անդր : Սուրբ է տեառն Աստուծոյ օրս այս . դադարեսցի արդ ամենայն գործ վաստակոց . երթ քաղել զգեղեցիկս 'ի ծաղկանց՝ ցանել 'ի վերայ սրտարագի ողջակիզին . խակ ևս երթայց զէնուլ զմատաղագոյնն 'ի դառանցս » :

« Ելի 'ի նոյն , և զենի զգեղեցիկն 'ի գառինս , զառաջինն 'ի կենդանիս զոր մահու սպանի : Զաւակք իմ , զինչ աղիողորմ տեսարան էր այն յաչս իմ : Կալաւ զիս գողումն անհնարին . ձեռք իմ թօշնեալք անկանէին արդեօք , թէ ոչ սրբութիւն գործոյն , և հրաման տեառն սղնդէին զիմ սիրտ . զիա՛րդ անմեղն այն ընդ գողգոթուն ձեռամբս՝ ընդ ոգիս ջանայր յայնժամ , մայէր , և վասն ոգեսպառ կենացն նուաղելոյ ոգորէր՝ վանեալ ողորմա-

գին աքացեօք և թաթիւք միշտ անզօր ,
մինչ հուսկ ուրեմն մնալ նմա անշարժ և
սնկէնդան յանդիման աչացս : Յայս աե-
սիլ՝ գուշակութիւնք քստմնելիք զիմս գը-
րաւեցին ոգի • այլ անդէն անյապաղ հա-
նի զսպանդն 'ի վերայ սեղանոյն • Եւս
ցանէր 'ի վերայ զոհին ծաղիկս անուշունս :
Հեղաք զանձինս գետնամածեալ առ սե-
ղանով՝ ահիւ և պատկառանօք • օրհնու-
թիւնք մեր և գոհութիւնք ճենճերեցան
ելին 'ի բարձունս առ մեծվայելութիւն
աստուածութեանն , որ այսպէս գթասի-
րեալ՝ զխոստմունս իւր յիշեցուցանէր
մեզ : Լռութիւն ինչ պատկառելի՝ շուրջ
զմեօք բակ ունէր առհասարակ , որպէս
յորժամ հաշակեալ տօնէ երկիր զերևումն
Աստուծոյ • թուէր ևս մահկանացու լսե-
լեացս լսել իբր 'ի հեռուսս զերդս օրհ-
նութեան իմանալեացն ձայնակցելոց մեզ
'ի փառաբանութեան : 'Նոյնժամայն բոցն
ծախիչ եկեր զողջակէզն , և շիջաւ ասպա 'ի
վերայ սեղանոյն • բուրումն երկնաւոր ե-
լից զվայրն զամենայն » :

« Ոչ յետ բազմաց , որդեակք իմ , զինի
աւուրս տօնի՝ մեծի քաւութեանն , եր-
թայի 'ի տարաժամել աւուրն հանդէլ

յաշխատութեանց առնթեր սիրեցելոյն
 իմոյ 'ի բլուրն • զոր խնդրեալ վայրապար
 'ի խրճթին և ընդ հովանեաւ հովանոցին ,
 գտի ապա զնա կթուցեալ նստեալ առ
 աղբերաւն , և զքեզ անդրանիկդ իմ որ-
 դեակ՝ գրկաբարձ 'ի նմա : Երկունք որ-
 դեծնութեան կալեալ էին զնա մօտ յաղ-
 բիւր անդր , այն ինչ պատաղեալ էր նո-
 րա յուշիկ զգործովք իւրովք և զարա-
 րովք • հեղոյր նա արտասուս խնդութեան
 'ի վերայ քո • և ապա համբարձեալ զաչս
 իւր առ իս 'ի Ժպիտ քաղցր՝ ասէ • « Ող-
 ջոյն ընդ քեզ , նախահայրդ մարդկան •
 օգնեաց տէր Աստուած յերկունս իմ • և
 ծնայ զայս որդի : Յողջունել իմում զսա-
 յեա ծննդեան , անուն կոչեցի սմա՝ Կայ-
 ին... Ո՛վ դու սիրեցեալդ անդրանիկ , ա-
 սէր նա յայնժամ առ քեզ • հայեցաւ տէր
 աչօք գթութեան 'ի ծնունդս քո • ամե-
 նայն աւուրք քո սրբեսցին յօրհնաբա-
 նութիւն նորա : Ո՛րպէս տկար է մարդ
 կանանցածին , որպէս անզօր օգնել ան-
 ձին : Բայց բողբոջեաց ամբարձիր , որ-
 դեակ իմ , որպէս ծաղիկ նորաբոյս ամ-
 բառնայ գարնանի • կեանք քո 'ի հոտ ա-
 նուշից առաջի տեառն » :

« Յայնժամ ես ինքն առննկալայ զքեզ ,
անդրանիկդ իմ , դպուանօք 'ի գիրկս , և
արտասուախառն ցնծութեամբ ասեմ .
« Ողջոյն ընդ քեզ նախամայրդ ազգի
մարդկան . օրհնեալ աէր Աստուած՝ որ
օգնեաց յերկունս քո : Ողջոյն ընդ քեզ
Կային , առաջինդ 'ի կանացածինս եր-
կամբք : Ողջոյն ընդ քեզ . մտանես դու
առաջին 'ի յայս կեանս՝ երթալ ընդ ա-
ռաջ մահուան : Աստուած իմ , հայեաց
դու քաղցրութեամբ յերկնից 'ի բարձանց
'ի տկար քո յայս արարած . հեղ զառ 'ի
քէն օրհնութեանդ զցօղ քաղցր 'ի վերայ
նորաբողբոջ կենաց սորա : Ո՛րպէս քաղց-
րասցի ինձ հրահանդէլ զոգի սորա մա-
տաղ 'ի սքանչելիս քոց շնորհաց : Ընդ ա-
ռաւօտս և ընդ երեկոյս վարժեցից զգե-
ռաբուսիկ շրթունս նորա 'ի փառաբա-
նութիւնս քո : Այո՛ նախամայրդ ազգի
մարդկան , այսպէս շառաւիղեսցեն զքե
ազգ և ազլինք : Միայնիկ էր իբրեւ զքեզ
մրտենիդ այդ , մինչև մօրչ շառաւիղք
պտկեցան զնովաւ 'ի մայրենի բնոյն . քա-
նիցս զարգարեաց զնա դարուն դարձա-
ւոր , նոյնչափ ուռճացաւ բացուստ 'ի բաց .
բողբոջեցին նոր շառաւիղք շուրջ զառաջ-

նովք մատաղատնկովք • զարդիս մրտե-
նիդ միայնակ՝ անտառացաւ՝ ի փոքրիկ ան-
տառ բազմաբուրեան , որ շրջափիւռ
ձգտեալ տարածի բացական » :

« Այսպէս , սիրելիդ իմ , յայս անուշակ
տեսիլ քաղցրասցին յաւոցդ երկունք •
այսպէս որդիք մեր աճեցեալ զբլրովս
բազմասցին : Տեսցուք յայնժամ՝ ի դա-
դաթանէ սորա՝ սփիւռ տարածեալ ի
ստորև յընդարձակութեան հովտիս՝ ըզ-
խաղաղանիստ հիւզս նոցա : Տեսցուք մե-
զէն զնոսա , եթէ մահ ոչ կանխեսցէ յա-
փըշտակել զմեզ ի միջոյ նոցա , տեսցուք
զնոսա որպէս զսլարս դործուն մեղուաց
աջակից վաստակակից միմեանց • ամբա-
րել ի հիւզս իւրեանց զսլաշար համբա-
րոյ , դիւրութիւնս , այլ և զամենայն քաղց-
ցութիւն կենցաղական : Իջցուք ստէպ ի
բարձանց աստի յայցելութիւն թռռանց
մերոց ի խրճիթս իւրեանց , և ընդ պըտ-
ղալից հովանեօք պատմել նոցա զսքանչե-
լիս բարձրելոյն , քաջալերել զնոսա յաս-
տուածսլաշտութիւն և յառաքինութիւն ,
խնդակից լինել ի խնդութեան նոցա ,
և մխիթար ի վիշտս արտմութեան : Ի
դարեանդաց բլրոյս տեսցուք յայնժամ

բիւր սեղանս ընտանիս ծխեալս շուրջա-
 նակի . և ծուխ ողջակիզացն [Թանձրասցի
 զբլրովս՝ նուիրական ամսովք ընդ որս
 անցցեն [Թափ՝ աղօթք մեր սրտեռանգն
 վասն աղքի մարդկան : Եւ յորժամ եկես-
 ցէ հասցէ տարեկան օր քաւութեանն , և
 հունն երկնառաք իջցէ 'ի վերայ առաջին
 և ամենասուրբ սեղանոյն , ժողովեացին նո-
 քա յայնժամ միահամուռ 'ի վերայ բլը-
 րոյս , և մէք յառաջընթացք 'ի միջինոցա
 'ի զոհագործութիւն , յորում պահու-
 դեմնատարածք կացցեն նոքա յերկրպա-
 դութիւն տեառն՝ պարառեալ զմեօք յըն-
 դարձակածիր բոլորակի » :

Այսպէս է , Վային , այսպէս աղաղակե-
 ցի անուշակ իմն հիացմամբ . և մատուցի
 համբոյր այտիցդ՝ գորովախառն ցնծու-
 թեամբ : Յետոյ մայր քո առնու զքեզ 'ի
 գիրկս իւր տկար , որում ձեռնառու եղէ
 կանգնիլ յօտս 'ի դալարեաց , և ածի զնա
 անաւագեալ յուժոյ 'ի խրճիթ մեր՝ որ
 չէր ինչ հեռի : Ի սուղ ժամանակի եկն կո-
 րով և աշխոյժք 'ի կազգուրումն գողտրիկ
 անդամոցդ . ծաղր և զուարթութիւն ցայ-
 տէին յաչս քո և 'ի գեղ այտիցդ : Ապա-
 քէն հաստատեալ էին բարձք գիրդ ոտիցդ

ուժեւ կայտուել 'ի ծաղկանց միջի , և շքութունքդ մատաղիկ 'ի թոթովել զտղայական ծնունդս մտացդ , յորժամ ծնաւ մայրքո զՄեհալա , որ ապա՝ որդեակ իմ՝ քեզ հարսնացաւ : Դու յայնժամ ցնծալից կայտուէիր զնորածին քերբդ , համբուրէիր զնա , և ստակէիր նորաքաղ ծաղկօք : Յետոյ , Աբէլ , մայրքո զքեզ ծնանի . և ապա զքեզ՝ Թիրզա զուգակից : Ո՛վ , որ պիտի խնդութիւն զեղոյր զմեօք և յափըշտակէր , երբ զձեր տեսանէաք խաղս տըղայականս , և զանմեղ հրճուանս . և որպէս ոգիք ձեր տղայահասակք դամքան զգամ արձակեալք փորձէին զԼրեանց կորով , և առ փոքր փոքր հասանէին յարբունս աճելութեան » :

« Յայնժամ ուշի ուշով հսկէաք առ 'ի ձեր մշակութիւն . զբարուց ձեր զհակամիտութիւն 'ի բաց տանել յոչ բարւոյն , որպէս զի բողբոջեսցեն այնք որպէս գեղեցիկ փունջ գարնանային ծաղկանց , և կապեալք 'ի մի՝ բուրեսցեն զառաքինութեան զհօտ անուշից : Քանզի 'ի խայտալ ձեր տակաւ տղայօրէն 'ի վերայ ծնդացս՝ աստաքէն տեսանէի , զի մարդ մեղսածին՝ ոչ նուազ մշակութեան կարօ-

տանայր , քան երկիր անիծեալ վասն մե-
ղաց . միայն ընդ արթուն մշակութեամբ
վերընծիւղին 'ի նմա ձիրք բնաւորք , և
ազնուական յօժարութիւնք : Եւ արդ-
որդեակք իմ , աճեցայք դուք 'ի չափ կա-
տարման , որպէս աճէ մատաղատունկ 'ի
ծառ պտղաբեր : Օրհնեալաւոր Աստուած ,
որ այսչափ սքանչացոյց 'ի վերայ մեր ա-
մենեցուն զողորմութիւն իւր և զբարու-
թիւն : Մի հեռացի երբէք 'ի սրտից ձե-
րոց սէր զորովական առ տէր Աստուած
ձեր , և անբիծ առաքինութիւն , որով և
շնորհք և օրհնութիւն երկնային՝ բնակես-
ցեն 'ի տունս ձեր միշտ և հանապազ » :

Լռեաց աստանօր նախահայրն 'ի պատ-
մութենէ անցիցն անցելոց : Զոր օրինակ
յորժամ խանդակաթ փեսայ նորահա-
սակ՝ առննթեր նստեալ հարսին իւրոյ սի-
րեցելոյ , յէլա արշալուսոյն ունկն գնէ
երգոց քաղցրախօս սոխակին , ամենայն
ինչ լռէ շուրջանակի . սրտառուչ դայլայ-
լիկքն դաշնակաւորք նոցին ախորժակաց՝
ճնշեն յաչաց նոցա շիթս արտասուաց .
սակայն 'ի լռել ևս երգոց , նոքա տակա-
ւին լսիկ ունկնդիր լինին յերկար՝ յակ-
ճիւս 'ի դիտակ ծառոյն՝ ուր եղանակէր

երգեցիկ թռչուն, թէպէտ ոչ ևս երգէ
 նա, և այլ թռչունք սկսանին զիւրեանց
 բազմաձայն ճճուիւն: Ի սոյն տիպ նմա-
 նութեան և 'ի լռել նախաձօրն, որդիք նո-
 րա և կողածինն երևէին դեռ յակճիւս՝
 բերանաբաց և ունկնամատոյց: Այլ և այլ
 անցք պատմութեան նորա, զանազանս 'ի
 նոսա ազգէին կիրս. եր զի ճնչէին ար-
 տասուք յաչաց, և չքէր դոյն դիմաց. եր
 զի ցայտէր 'ի նոսա պարզութիւն լըջամիտ
 և ժպիտ անուշակ: Շնորհս ապա մատու-
 ցին առհասարակ նախաձօր մարդկու-
 թեանս արտասուախառն ցնծութեամբ:
 Աւագն Վային ևս շնորհ կալաւ, բայց ե-
 րեւեր դժուարամոք քան զայլսն. ոչ ար-
 տասուք յաչս, ոչ ժպիտ 'ի չթուհս:

Մ Ա Հ Ա Բ Ե Լ Ի



Ե Ր Գ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Յայնժամ ելին ամենեքին 'ի հովանոցէ անտի, և Աբէլ գորովանօք ողջագուրեաց զեղբայր իւր • լուսին համապայծառ լուսատու էր 'ի գնացս նոցա, և ամօլք իւրաքանչիւր զէմ եղին յիւրեանց տաղաւար: Զուարթացեալ Աբելի ընդ անձկալոյն իւրոյ, ասէ • — « Որպիսի խնդութիւն զեղու 'ի սիրտ իմ: Եղբայր իմ • • • բա՛րէ • ոչ ևս է ցասմամբ ընդ իս • կամի՛նա սիրել զիս: Ո՛հ, արտասուք՝ որ թացին այսօր զծնօտս նորա որպէս յափըշտակեցին զիս խնդութեամբ: Ոչ • ոչ այնպէս տարափ ցօղոյ զուարթացուսցէ զգարուն, որպէս այն արտասուք զիս զուարթացուցին: Ամէհի մերիկ սրտի նորա հանդարտեաց • անդորրութիւն և

ուրախութիւն դարձան 'ի մեզ: Աստուած
իսմ' որ հսկեցեր անբաւ գթութեամբդ 'ի
վերայ ծնողաց մերոց 'ի բնակել նոցա
միայնակ յընդարձակութեան երկրիս ,
դու ինքնին սաստեա բազմածուփ կոհա-
կացն՝ ոչ ևս յուզել զարթնուլ 'ի նմա » :

Թիրգա փարի զսիրելեաւն . խնդութիւն
անճառ կենդանացուցանէ զբարբառ բե-
րանոյն . ասէ . — « Ա՛հ , ոչ այնպէս զու-
գացուցանէ անձրեւ անուշակ զարեակէզ
դաշտավայր , և ոչ դարուն դարձաւոր
յետ առաջին տխուր ձմերայնոյն՝ այնպէս
ոգենորոգ զուարթացոյց զծնողս մեր միայ-
նաբնակս յերկրի , որպէս զուարթացու-
ցին զիս այս արտասուք , այս դարձ սիրոյ
մերս հարազատի : Ո՛վ տօնելի ժամ . կայ-
տառութիւն , և զուարթութիւն դարձան
'ի ցաւադին երեսս ծնողաց . ուրախութիւն
և բերկրութիւն ծովացան 'ի սիրտս նոցա :
Տօնելի ժամ . բնութիւնն թուի ինձ այսօր
գեղեցկագոյն , և քոյդ լոյս՝ լուսինդ գիշե-
րավառ , պայծառագոյն ևս » : — Այսպէս
սրտից նոցա ուրախութիւն 'ի չրթունս
անդր ճեմ առեալ շրջէր :

Յուզի անկաւ և Աային առ իւր խրճիթ՝
միահետ ընդ իւրումն Մեհալայի : Ակնար-

կէր սա խանդաղատաբար 'ի նա , գգուէր զաջ նորա առ շրթամբք իւրով ասելով երկեղաբար . — « Եւ ո՞ր անժպիտ ծանրութիւն իցէ այդ՝ սիրելիդ իմ երևեալ 'ի տեսիլ գիմացդ : Հանդարտութիւն որ դարձաւ 'ի քո սիրտ , ո՞չ բաւական իցէ բերել պարզութիւն յաջս , և զկնճիռն լուծանել զճակատուդ : Գիտեմ զի բնաւոր ծանրութիւն բուսոյ բարուցդ՝ միշտ 'ի չափու կալաւ զիւր խնդութիւն , և ամփոփեաց զայն 'ի քո սիրտ : Բայց և այնպէս սիրեցեալդ իմ , որպիսի խնդութիւն , որպիսի հաճութիւն յերեսս քո խայտայր , և յաչացդ ցայտէր յընդգրկել քո զհարազատդ եղբայրաբար : Յայնժամ օրհնեաց զքեզ յաւիտենականն յաթոռոյ իւրմէ , յայնժամ և հրեշտակք թևապարիկք՝ արտասուս գոգցես հեղին զմեօք առ ցնծութեան : Թոյլ տուր անձկալիդ իմ՝ խանդաղակաթ սիրոյս , թոյլ տուր սրտառուչ հրճուանացս փարիլ զքեւ » : — Այսպէս ասացեալ փարեցաւ զնովաւ :

Կային գիրկ ընդ խառն եղեալ՝ անդէն 'ի վերայ եբեր . — « Ուրախութիւն ձեր անչափ՝ կծանէ զիս . արդարեւ կծանէ այն : Ո՞չ ապաքէն դովաւ ինձ 'ի գէմս ածէք

ակն յայտնի . որպէս թէ Կային ուղղե-
 ցաւ . յառաջն՝ այր չար էր , ախտակիր
 և եղբայրատեաց . . . Ոչ այդպէս . ոչ ախ-
 տակիր էի , և ոչ չար . . . Զննչ քան
 զայդ ծաղրական , եղբայրատեաց զիս հա-
 մարել , վասն ոչ անդադար զնովաւ դա-
 լոյս գրկածութեամբ և արտասուօք : Իմ
 չիք ատեցեալ զեղբայր . չիք երբէք . քաւ
 մի լիցի . միայն զի մեղկութիւն նորա կա-
 նացի առն անվայել , որով գողանայ յի-
 նէն զգորով ծնողացս , այդ է որ զիս դառ-
 նացուցանէ . . . այդ Պիայն : Առ այսօրիւք ,
 Մեհալա ոչ վայրասպար է այն՝ զի
 անժպիտ խոժոռութիւն կնճռէ զիմ ճա-
 կատ : Ո՞ր անհանճարութիւն հօր մե-
 րում , միշտ յեղեղել առ մեզ զամօթալի
 պատմութիւն զիւրոյ անկման , և զամե-
 նայն անցս աղիտից եղելոց անտի : Զննչ
 հարկ՝ լինել մեզ իրազեկ , և լսել վեր 'ի
 վայր՝ թէ 'ի սակս իւրոցն յանցանաց և
 մօր մերոյ կորուսաք զգրախտ ինչ փափ-
 կութեան , և թէ նոցին յանցանօք այժ-
 մուս թշուառացաք : Եթէ անգէտ էաք
 այնմիկ , թշուառութիւն մեր լինէր ար-
 դեօք դիւրակրելի , և ոչ աշխարհաք ըզ-
 կորուստ զոր յանգէտս կորուսաք » :

Հեղձոյց Մեհալա 'ի սրաի իւրում ըզ-
 դառն մորմոք, և յարտեանաց զարտօսր .
 հայեցու յերեսս տունն՝ նշմարել ինչ
 յաչան տա 'ի համարձակութիւնս պատառ-
 խանատուութեան . և ասլա ասէ բանիւք
 ողորձանաց : — « Մի բարկանար ցանկա-
 լիդ իմ . ոչ զօրեմ ժոյժ ունել յարտա-
 սուացս : Մի բարկանար յաղաչել իմում
 զերեսս քո : Մի ցանկալիդ իմ, մի թո-
 ղուր ամպոց թաղծութեան առ 'ի քէն
 փարատելոց՝ կրկինս գումարիւ զանձամբ :
 Դարձո 'ի հոգւոջդ զանշամանդաղ պար-
 զութիւն , և մի տեսաներ հանապաղ թը-
 շուառութիւնս և եղկութիւնս միայն , ուր
 չէր արժան տեսանել քեզ՝ բայց անբաւ
 ողորմութիւնս , և շնորհս աստուածա-
 կան : Մի սլախարակեր զհայր մեր սիրե-
 լի և զմայր գորովագութ , զի մեզ սլատմեն
 զսքանչելիս տեսուն առ մարդն մեղուցեալ ,
 առ 'ի անկելոյ 'ի սիրտս մեր երախտագի-
 տութիւն ջերմեռանդն , և հաստատուն
 ասլաւինութիւն առ նա : Մի աղաչեմ , մի
 սլախարակեր զնոսա , զորս ամենայն ար-
 տօսր արտմութեան՝ ամենայն հեծութիւն
 'ի վտամբերութեան երեւեալ յանձինս
 մեր՝ տանջէ անբերելի սրտցաւութեամբ :

Մարտիր սիրելիդ իմ, մարտիր ընդ դառնութեանն՝ զի մի անդրէն սողոսկեացի 'ի սիրտ քո, և մի 'ի խաւար տրամութեան ընկղմեացէ զաւուրս քո, և զմեր » : — Լըռեաց Մեհալա, և տրտօսրաթոր աչօքն հայեցաւ 'ի նա խանդաղանօք, և ժպիտ սիրալիր ծաղկեցաւ 'ի տրտմազգեցիկ դէմն նորա : — « Յաղթեցից այնմ, ասէ Կային, յաղթեցից դառնութեանն՝ որ անդրէն դայ սպրդել մտանել 'ի սիրտ իմ. առ իս, սիրեցեալդ իմ. ոչ ևս ընկղմեացէ այն զաւուրս իմ և զքո 'ի խաւար տրտմութեան » : — Զբանսն ասաց, և զուարթացոյց զնա :

Ապաքէն 'ի վաղուց հետէ ոգի ինչ սլըղծութեան՝ զոր Անամեէք անուանեն սանդարամեաք, սպասեալ լրտեսէր զգնացս սորա և զզրոյցս : Մի էր սա 'ի դիւաց անտի 'ի յետնորդ դասուէն, այլ յամբարտաւանութեան և 'ի փառասիրութեան՝ ոչ երկրորդ քան զսատանայ : Բաղում անգամ 'ի սանդարամետս դժոխոց յընկերաց զորս անգոսնէր՝ խոյս տայր 'ի ներքսակողմն երթալ նստել յառանձնութեան : Անդ 'ի մէջ ծծմբահոս գետոցն խոխոջիւոց ընդ բոցակէզ յատակ, 'ի մէջ

մառախլասպտտ քարանձաւացն վիթխարեաց, ծածկէին գագաթունք սևակատարք յամպս մրրկածուփս, մամուայր ընդ ահարժան հանգիստ իւր անգործական: Սարսափելի անդրադարձ՝ յորձեռանդն բոցոյն ցոլացելոյ՝ ի գլխոց լերանց՝ ի դէմս ամպոց, արձակէր շող ինչ աղօտափայլ՝ ի վերայ խաւարաբորբ ուղւոյն՝ յոր բերէին գարշապարք իւր թափառականք:

Ի ժամանակի յորում հօչակէր տարտարոս՝ խռովայոյզ խառնաձայնութեամբ գլաղթանակ և զներբողեան զիւրոյ արքայի, այն ինչ սորա դարձ արարեալ՝ ի նորաստեղծ հօլագնտոյս՝ պատմէր գոռողաբար՝ ի բարձանց հրեղէն գահոյիցն, որպէս մոլորեցոյց զնախաստեղծսն, և բռնագատեաց զերկնից միասլետ որոտալ շանթել՝ ի ճակատ իւրոց նորաստեղծ ձեռակերտից՝ զգատաւճիւ մահուն և զանիծից, յայնժամ սևափրփուր թոյն նախանձուն՝ ուռուցեալ այանու յախոնգանսն Անամէլեքայ: — « Փառք և պատիւ, ասէ նա ընդ անձն, ուրեմն նմա՞ միայնոյ, և նոցա՞ որք գոռողաբար նստին բոլորեալ զգահոյիւք նորա: Իսկ ինձ մնայցէ աստանդիլ՝ աննը շան անանուէն՝ ի խաւարչտին խորշո սան.

դարամետաց՝ 'ի յետին խառնիճաղանջ սինչքորաց : Ոչ . ոչ այդպէս . հնարեցայց շահատակեցայց և ես , ընդ որ տպշեցին յիմարեսցին նոյն իսկ տարտարոսք . և յայնժամ սատանայ . . . այո՛ նոյն ինքն սատանայ մի իբրև զմիոյ 'ի խաժամուժ ամբոխէ դժոխոց՝ մի առնուցու զանուն իմ 'ի բերան առանց ակնածութեան » :

Համակեալ 'ի խորհուրդս այսպիսիս՝ նիւթէր յառանձնութեան անդ՝ համայնաջինջ ասպականութիւն արարածոց , աղէտս և թշուառութիւնս ազգի մարդկան : Եւ արդարև յաջողեաց նմին . դժոխք իսկ գլխովին ամշուութեամբ յիշատակեցին զանուն սորա : Սա ինքն էր որ 'ի դարս յետին գրգռեաց զարքայն ժանտաժուտ 'ի կոտորած անմեղ մանկանց Բեթլէհէ մի . սա ինքն դառնաժպիտ ծաղու 'ի զնին եկաց , զիարդ կատաղէին մարմնազգեցիկ չարագիւքն 'ի հոյլս աղածրի մանկանցն . զիարդ ջախէին զնոսա որմ զորմայն աբիւնաշաղախ , կամ մարդախոշոշ սուսերաւ յօշոտէին զնոսա 'ի բռնամարտիկ դիրկս կողկողագին մարցն : Սոյն սա կայր յայնժամ սաւառնութե 'ի վերայ բարձրակատար աշտարակի չուառացելոյ քա-

ղաքին՝ լսել զձիչ մանկանց կոտորելոց,
զողբ և զկական մարցն անմխիթար:
Հայեր գթոխային իմն խնծղանօք որպէս
ղխակունք մատաղք գէշագէշ ծայրա-
տեալք, և լայնապատառ խոցուածովք աղ-
ճատեալք՝ դնէին տապաստ ցիրք ընդ ցիրս՝
կոխան ընդ արիւնոտ կօշկօք արշաւասոյր
գահճացն, և ողորմ հեծէին. և զիւրդ
մարք նոցա և հարք, քորք և եղբարք լեր-
դակաւուր կականաւ՝ գետնաքարչ թաւա-
լէին ՚ի ճապաղիս անդ անմեղ արեանն ծո-
վացելոյ:

« Ելից, ասէ սա ինքն Անամեւէք, ելից
՚ի վեր յերեսս երկրի. տեսից զԼ՛նչ իցեն
ստրանալիքն՝ մահու մեռանիցիս. ելից,
և ինձէն մեռուցից »: — Յետ այսորիկ ել
սա ընդ դուռն տարտարոսին՝ զհետ եր-
թալ շաւղաց զոր կոխեալն էր սատանայի
՚ի վաղեմի գիշերին, և ՚ի խռովայոյղ թագա-
ւորութեան վճիցն անդնդոց: Որպէս քա-
ջաղէն նաւ հենախաղաց՝ որ գերեալ տանի
զգերութիւն իւր ընդ անհուն ծովուն աս-
պարէզ, գիշերայն նաւարկէ առադաստա-
լիւր, ելանէ⁷ յափն Եօպերիոյ, անկանի յան-
կարծուստ զխաղաղանիստ բնակչօք գեղջ
ուրեմն զորոյ յափշտակէ զկայտառ մանկ-

տի . յայնժամ ողբս առնուն կականաւ
զծովափամբն՝ ծնողք նոցա , քորք և եղ-
բարք , և հարսն անմխիթար , պշուցեալք
անթարթ զհետ գերեվարացն հեռացելոց :

Ոչ անտիպ յօրինակէս՝ և ոգին սանդա-
րամետական ճախրէ երազաթուիչ՝ բայց
ընդ երկար թարթափմամբ 'ի խաւարա-
կուռ ինքնակալութեան ամայաբնակ գի-
շերոյն . մինչև անագան ուրեմն նշմարէր
'ի բացուստ 'ի սահմանագլուխս նորաս-
աեղծ տիեզերացս զաղօտ փայլումն վեր-
ջին լուսաւորացն :

Օրինակիմն . որպէս չարագործ ոք՝ որոյ
մտաբերեալ 'ի սպանութիւն գիշերային՝
երթալ ընդ խաւար խոր գիշերոյն 'ի քա-
ղաք ինչ արքունի , ընդ տեսանէն զայն
բացուստ պայծառացեալ 'ի գիւրի ջահիւք
անթուէլեօք , ահ ընդ ահ սողոսկի սպրգի
անդանօր՝ խուսափեալ 'ի լուսոյ լապտե-
րաց : Ոչինչ ընդհատ ըմբռնեալ երկիւղիւ
այսն պիղծ՝ սողոսկի յարամբի 'ի ներքս
մտանէ յերկիր 'ի մէջ տիեզերական արա-
րածոց : Ոչ ընդերկար եկաց թևատա-
րած 'ի վերայ հողագնտոյս 'ի խնդիր բնա-
կութեան մարդոյն . աչք իւր կորովաբիբ
նշմարեցին զայն ընդհուպ . խոյանա , 'ի

բարձանց 'ի ստորև 'ի ծմակս անտառաց :

« Ահաւասիկ , ասէ նա , ահա երկիր որ
'ի նմանէն անիծաւ . 'ի սաւառնել խմում
տեսի 'ի բարձուէ զգրախտն՝ պահեալ
բոցեղէն սրոյն շուրջանակաւ . . . գեղեցիկ
արդարև՝ երկնային մարմանդիցն հանգու-
նաւոր . կորուսի՛ն նոքա զայն : Բայց և
երկիրս՝ չէ՛ ինչ գեհեան : Գուցէ հառաչա-
գին խոնարհ պաղատանօք՝ ցածուցին
զսրամտութիւն բարկութեան նորա . գու-
ցէ մարմին նոցա թանձրագոյն՝ նշաւակ է
տանջանաց և ցաւոց , առ որս անտեղի-
տալի են ոգիք մաքրագոյնք , և ⁸ մարմինք
եթերականք . զի աստ հնար էր ինձ եր-
ջանկանալ , թէ ոչ ամենայն ուրեք ինձ
զհետ գային դժոխք . . . Տեսանեմ զհրեշ-
տակս՝ զի զգնան աստանոր . գուն գոր-
ծեսցուք խոյս տալ 'ի տեսոյ նոցա . գու-
ցէ արդեօք խոչ եղիցին խմում՝ ձեռնար-
կութեան : Անդ 'ի վերայ բլրին տեսանեմ
ահա զգերդաստան մեղաւորաց 'ի գործ
վաստակոց . բայց թշուստութիւն չերևի
ինչ 'ի նոսա . գուցէ մահաւամբ ունի այն
սկիզբն առնուլ . . . զչափ առցուք և
սպանցուք : Հրապուրեսցուք ևս զնոսա
յոճիրս ահագինս . . . զի որպէս եսս կար-

ծեփ՝ ոխրտնոցա ընկալուչ է ամենայն մո-
 լորութեանց։ Սատանայի յաջողեաց նոյն՝
 դիւրահնար պատրանօք • և այն՝ յորժամ
 դեռ ևս կատարեալքն էին • զիարդ ոչ զիւ-
 րադոյն եղիցի ինձ զարգիս , յորժամ այն
 պիտիք չեն , յորժամ ընդ անիծիւք գրա-
 ւեցան : Հրապուրեացուք զնոսա յանհա-
 րին 'ի նախճիրս՝ մինչև քստմնեալ Հրեշ-
 տակաց փախիցեն յերեսաց երկրի • և որ
 ստեղծն զնոսա ջնջեսցէ կայծակնահար ,
 կամ 'ի թափս դժոխոց սուղեսցէ զնոսա :
 Յայնժամ մեք կողմնեալք առ սեւթոյր
 գետափամբք՝ տեսցուք զայն հանդէս •
 տեսցուք բարձրածիծաղ՝ զիարդ թաւա-
 լադոր խաղան 'ի բոյակոհակ ալէգետ
 տարտարոսին՝ գեղեցիկ ընակիչք նորաս-
 տեղծ աշխարհի : Տեսանեմ ես յանդի
 զոմն՝ որոյ խոժոռ է ճակատ և կնճռեալ •
 եթէ գոյ ինձ գուշակել 'ի գծագիր երե-
 սացն , մեծամեծս գործեցից դովստ : Եր-
 թայց հետազօտել զյօժարութիւն բու-
 սոյ բարուց նորա , և զխորհուրդս մտաց :
 Այսպէս ասացեալ նորա , թաքթաքուր
 խորամանկութեամբ շրջէր 'ի մարդկան մի-
 ջն՝ մտաբերեալ 'ի մոլորումն նոցա և 'ի
 ստատակումն :

Յայսմ վայրի թևապարէր չարագէն այն
 առնթեր Կայենի և իւրոյ ամուսկցի՝
 դաղանալուր ունկնդրութեամբ որ առ
 միմեանս զրուցաց : Այն ինչ մտանէին
 տակաւ 'ի խրճիթ իւրեանց՝ զտեղի առ
 լռիկ, և ունչս արարեալ նոցա 'ի թիկանց՝
 երկրորդեաց այսնակատակ ծաղու զա-
 սացեալն . — « Մի թողուր ամպոց թաղ-
 ծութեան փարատելոց առ 'ի քէն՝ կրկին
 գումարիլ զանձամբ : Մարտիր ընդ դառ-
 նութեանն որ անդրէն սողոսկի « Ոչ
 ոչ . եղկելի դու մարտիկ . բարին ոչ բող-
 բոջեսցէ երբէք յանդաստան քո 'ի դժ-
 կամակ . գիտացից ես՝ միշտ ազարտել
 զայն : Եւ զամպս տրտմութեան որք փա-
 րատեցան , գումարեցից զնոսա գու-
 մարեցից զգագաթամբ դլխոյդ՝ այնպէս
 թանձրամած , այնպէս թխալայորդ , իբրև
 զայնոսիկ՝ որ մածեալ են մշտախաւար
 զկատարօք լերանց սանդարամետականաց :
 Զինչ քան զայս վաստակ դիւրածեոն :
 Դու քեզէն զանձամբ գումարես զայնո-
 սիկ . ինձ մնայ միայն ձեռն տալ : Զինչ
 այլ ինձ քաղցրագոյն . եղէք քեզ ձեռն
 տու գումարել զայնս 'ի քոյին գլուխ . որ
 պէս զի աղէտք , թշուառութիւնք և չա-

րիք նորագիւտք դեռ 'ի մահկանացուաց անծանօթք՝ ծագեսցին 'ի նոցունց 'ի նոսին . և յայնժամ աղջամուղջք մղտագոյն ծածկեսցեն զաւուրս ձեր , մղտագոյն իբրեւ զգիշեր անծագելի՝ վերաբազմեալ առ դրանդեօք սանդարամետաց » :

Ժամ էր այնուհետեւ ելից ծիրանածայր ակնապարար արեւուն . վայրք ամենայն հնչէին 'ի դայլայլիկս երգոց և 'ի հըրճուանս : Առնու Կային զանօթս իւր ելանել յանդաստան՝ զոր ողջագուրեալ էր Աբելի սիրապատար , և կայր 'ի պատրաստի հորդան տալ խաշանցն յարօտ ցօղագին : Մեհալա և Թիրզա ձեռն 'ի ձեռն երթալ կամէին 'ի բուրաստան անդր , յորոյ 'ի միջակին կառուցեալ էր սեղանն . և ահա ելնախամայրն արտաքս 'ի խրճթէն՝ կողկողագին անձամբ և կոծմամբ : Դիմեցին նոքա՝ լի տաքնապաւ և սրտատրուի , պար առին զնովաւ : — « Զի՞ է մայր իմ . . . լամ դու . . . և ընդէր » : — Այսպէս հարցանէին նոքա . հայեցաւ 'ի նոսա Եւացաւագին , և յաւել 'ի լալ , և ապա հեկեկախառն ձայնիւ ասէր . — « Բա՛րէ որդեակք իմ , և ո՞չ լուայք զգառն հեծութիւնս որ ելանէին 'ի խրճթէ մերմէ :

Խիթք դժնդակք զայս գիշեր կալան զՀայր
 ձեր : Ահա կռուի նա ընդ ցաւոց՝ որ թափ
 անցանեն ցուղեղ ոսկերացն . կռուի ընդ
 Հառաչանացն որ զթոք նորա դժուարա-
 շունչ՝ հեղձամուղձ առնեն . նահանջել
 կամի զամենայն ճիչ առ 'ի զիս մխիթարե-
 լոյ : Ո՛հ, որդեակք իմ, տագնասլ և ահա-
 փետք խաւարին՝ կուտեցան զգլխով մօր
 ձերոյ . անձն իմ դառնալիչտ ոչ կամի
 մխիթարիլ : Բազում անդամ յորժամ կայ
 հանդարտիկ՝ և ոչ հառաչէ, երևի խորա-
 սոյզ 'ի խորհուրդս մտաց . և ապա յոգւոց
 հանէ տառապագին յանկողնի . քրտունք
 ցրտագին թանան յայնժամ զիւր ճակատ,
 և արտասուք ընկրկեալք՝ ուղխօրէն վիժեն
 յաջաց նորա : Ո՛ր դուշակութիւն սարսա-
 փելի . . . ճնշես դու զահաբեկ ուրիս որ-
 պէս լեառն բարձրակարկառ : Հաստա-
 տեցէք զիս դստերք իմ, զիս զթշուառա-
 ցեալ մայր . երթիցուք 'ի խրճիթն » : —
 Յենոյր ապա արտասուագին յուս Մեհա-
 լայի . ընթացակից ունելով զսգաւոր ու-
 ղեկցութիւն զաւակացն՝ դարձ առնէր 'ի
 խրճիթ :

Պար առին ցաւագին անձամբ առհա-
 սարակ զմահճօք նախահօրն . կողմնեալ

էր սա անդորրաւէտ խողաղութեամբ .
 դէմք իւր և շարժումք յայտ առնէին՝
 զիւրդ ուրի իւր 'ի ծուփս անդ ոգետանջ
 ցաւոց՝ կայր մնայր ինքնատէր և իշխեցող
 անսպարտելի : Անուշակ իմն ժպիտ յան-
 ձին բերեալ , և դորովախառն զցաւագնե-
 լովքն ակնարկեալ՝ ասէր . — Ո՛ր սիրա-
 անունդք իմ . ձեռն տեառն եհնդ զխիթցա-
 ւոց յայտ մարմին կաւեղէն՝ կեղեքել զա-
 ղիս . օրհնեալ է տէր՝ որ զամենայնն դար-
 մանէ իմաստութեամբ : Թերևս հրամայ-
 եաց նա ցաւոցս արձակել զկապանս՝ որ
 կաշկանդեալ ունի զոգիս ընդ մարմնոյս ,
 և հողն դարձցի յերկիր ուստի առաւն :
 Հնազանդ եմ ես . մնամ երկրպագու-
 թեամբ ահագին օրհասական ժամուն .
 օրհնեցից զտէր կենաց և մահու , մինչև
 ցնդեացի փոշի իմ . յայնժամ հոգւոյս լու-
 ծեալ 'ի մարմնոյս զոր ընկճեցին անէծք ,
 արժանագոյն ևս օրհնեացէ զնա : Այո
 Աստուած իմ . դու ինքն շնորհեցեր ոգւոյ
 մահկանացուաց այսպէս խորհել բարձ-
 րագոյնս : Արդար և իրաւ . զի ես ինքն
 եղէց առաջինն 'ի տալ հողոյն զհող իմ .
 բայց օգնեա ինձ , ամենակալ , տուր սրտ-
 ծառ երանաւէտ յուսոյն մի ստուերա-

նալ յաչալս երբէք . մի թողուր զիս տէր ,
 մի աղաչեմ , յորժամ սարսափելին այն
 օրհասական ժամ՝ կանգնեսցի 'ի անարից
 իմոց , և արհաւիրք վերջինք դողացուցեն
 զոսկերս իմ : Մի դու Եւա՝ մի տանջեր
 զիս . և մի դուք որդեակք սիրելիք՝ ան-
 մխիթար ձեր լալեօք : Բաբէ . . . որպէս
 ընկղմեալ երևիք 'ի խորս տրամալծեան
 անբարբառ : Սիրելիք իմ . . . ո՛հ . մի տան-
 ջէք զիս անմխիթար ձեր լալեօք : Թերևս
 այս խիթք ցաւոց կարապետ են մահուն ,
 որ ոտն առ ոտն մերձենայ առ իս . թերևս
 տէր Աստուած իմ հաճեսցի ևս 'ի բաց
 առնել զայնոսիկ : Բայց և այնպէս սլա-
 րաստ լերուք մի ընկճել 'ի սգոյ՝ յորժամ
 կոչեսցէ նա զոգի իմ 'ի հողազանդուած
 մարմնոյս և յաշխարհէ աստի , յորժամ
 կոչեսցէ զիս 'ի ձէնջ » — Յայս բան
 ելաց նախահայրն . հայեցաւ լռիկ ակնկա-
 ռոյց 'ի մի մի զաւակացն . բայց աչք իւր ար-
 տասուալիցք բեւեռեցան անթարթափ և
 յոբնաթախիծ 'ի նախամայրն Եւա , և ա-
 սլա վերստին դարձեալ 'ի կարգ բանիցն
 ասէ . — « Ա՛հ . ապաքէն տեսութիւն ա-
 ռաջին մահուն՝ սոսկումն է և քստմնելի
 ականատեսիցդ . բայց ահաւորագոյն ևս

եղիցի այնմ՝ որ նախ առաջին զմահ ճաշակէ : Ինքնին տէր Աստուած օգնական է ձեր . որ 'ի նեղութեան մերում չեթող զմեզ երբէք , նոյն ոչ թողցէ զիս յահագին ժամուն յայնմիկ : Ելէք այժմ որդեակք իմ , ելէք արտաքս . յաղօթս կաց ընք առ տէր . թերևս քուն ինչ քաղցրիկ հանգուսցէ զմարմին իմ ոգեստառ » :

Լռեաց նախահայրն ազգի մարդկան . որդիք իւր լալագին խոնարհեցան առ 'ի համբոյր աջոյն թօշնելոյ : — « Այո՛ հայր , գոչեցին նոքա , երթիցուք անկցուք առաջի տեառն պաղատախառն , առաքել 'ի վերայ քո նինջ քաղցրութեան կաղզուրել զոգիս քո : Իցէ՛ թէ լսելի եղիցին աղօթք մեր և մինչև սթափեալ 'ի քնոյ՝ առցէ տէր 'ի քէն զխիթս ցաւոց » :

Ելին որդիքն 'ի խրճթէն՝ դաշն հեկեկանօք . նախամայրն միայն մնաց առ մահճօքն : — « Կամէի նիրհել , ասէ նախահայրն . ո՛հ , մի լար քաղցրիկ կողակից . ո՛չ գթաս յիս աճեցուցանել զիմ աղէտ , և իստառ հատանել յաչաց զքուն » : — Եւ տապա արկեալ զերեսօք զմաշկեղէնն առ 'ի ծածկել 'ի կնոջէն զանհնարին ցաւոցն երաշխէս՝ որ տագնապէր զհա անհան

գիտա , խօսէր յինքն լռելեայն . — « Դու
 ա՛յն ժամ իցես լի ահիւ և դողութեամբ :
 Այո՛ , այո . որպէս ահագինս զինև ծան-
 րանաս : Տէր , տէր ամենակալ . մի թո-
 ղուր զիս զմեղաւորս : Եւ սակայն , որչափ
 և ահագին իցես , միսիթարութիւն էր ինձ՝
 և ոչ փոքր , թէ և ահաւորագոյն ևս լի-
 նէիր դու , թէ կարողութիւն միայն էր
 ինձ՝ վասն ամենեցուն մեռանել զմահ ,
 վասն ամենեցուն ՚ի հող լուծանիլ : Բայց
 ոչ այդպէս . զհետ իմ եկեսցեն նոքա . ՚ի
 վերայ ամենայն կանանցածնաց տարա-
 ծեսցին երբեմն արհաւիրք քո , և զար-
 հուրելիդ խաւար : Զի զինչ ծնունդք յե-
 րանաց աստի՛ բայց մեղաւորք մահկանա-
 ցուք : Որ յինէն կեանս ընդունի , ընդու-
 նի և զմահ . բաժանեացի մահուամբ յա-
 մենեցունց որք լան զմեօք . բաժանեացի
 ՚ի խանդակաթ սիրելեաց , ՚ի գրկաց նոցա՝
 որք զաստի կենցաղս բիւրուք քաղցրա-
 ցուցանեն ազնուական բերկրանօք : Եւս՝
 սիրելիդ կաթոգին . զո՞ր արտասուս ոչ
 հեղցես դու գետնատարած ՚ի հող մարմ-
 նոյս : Ո՛ր աղէխորով տեսիլ զարհուրելի .
 ոչ արդեօք զդողանի հարկանիցի յայն-
 ժամ փոշի իմ անշունչ , յորժամ որբք

անապատսպարք լացցեն զկորուստ ծնողաց .
 յորժամ հարք և մարք անօգնականք զիւ-
 րեանց միածին՝ զալեաց միսիթար , և եղ-
 բարք զքորս , յորժամ կին գորովական
 ճչեսցէ առ մարմնով զուգակցին , և խօ-
 սեցեալն առ զիակամբ խօսնառն իւրոյ :
 Մի անխժանէք յայնժամ որդեակք իմ ,
 մի անխժանէք զհողացեալ խաղաղակոյտ
 ոսկերացս : Արդար է յոյժ , զի 'ի մեր-
 ձենալ մահուն՝ անանջատ իցեն 'ի նմանէ
 դող և սարսափ . արդար է յոյժ զգալ 'ի
 մեզ զբովանդակ ծանրութիւն անխժից 'ի
 յետին յայնմ ժամու՝ որ խլեսցէ զմեզ 'ի
 մեղսակիր կենաց աստի : Մահն բառնայ
 'ի հոգւոյն զայս խեցեղէն անօթ . զի աղա-
 տեալ յանխժիցն երջանկասցի , եթէ
 մարտեաւ ընդ տկարութեան իւրում և
 ընդ թերութեանց , և եթէ թևակոխեաց
 'ի թռիչս առաքինութեան : Մի անխժա-
 նէք որդեակք իմ , մի զաճիւնացեալ ըզ-
 հող մարմնոյս : Ոչ , ոչ . կեանք մեր յաշ-
 խարհի աստ չեն կեանք , այլ երազ ան-
 հանգիստ , կամ նորաբոյս պտկունք կե-
 նացն հանդերձելոց : Տեղի առք լերինք
 ահագինք . մի ճմլէք զիս մինչև խապառ :
 Այո՛ մեռանիմ ես . . . այլ անդրէն դար-

ձայց 'ի կեանս • սպասեմ' այնմ, զոր օրինակ հայր գորովագուծ՝ որոյ զարթուցեալ նախ առաջին 'ի զուարճալի առաւօտու գարնայնոյն, սպասէ ցելս արեւուն մինչև մանկունք իւր սիրելիք զարթկցեն և վաղեսցեն 'ի գիրկ իւր » : — Այսպիսի էին խորհուրդք նախահօրն՝ յորժամ անկաւ զնովաւ քուն անուշակ՝ դիւրիչ և հանգստարար :

Ի ժամուս նստեալ նախամօրն ձեռնամած առննթեր նմին լայր դառնապէս, և մրմնջէր դաշն ձայնիւ առ 'ի զքուն նորասոջ հատանել. — « Ո՛հ • որպէս խոցիմ' և այրիմ' : Ո՛վ անէծք անէծք՝ պտուղ մեղաց. յիմ' վերայ ծանրացո, յիմ' վերայ զքո բեռն ծանրակիր • հեղ զինն միայն՝ զդառնութիւն վշտաց կրկին և կրկին : Ամենայն ցաւք, աղէտք ամենայն՝ որոց դուք տանիք որդեակք իմ, ամենայնք դան առ յինէն, ամենայն ցաւք և աղէտք որոց դուք տանիք՝ հաշեն զիս և մաշեն կրկնակի ցաւովք • ես ինքն մեղայ նախ առաջին : Եթէ դու մեռանիցիս... բա՛բէ • որպէս դողամ յանձին • զինչ այս սարսափ ցրտագին • վերջին արհաւիրք մահուն իցեն արդեօք ահեղ քան զայս : Եթէ վասն իմոցս յան-

ցանաց մեռցիս դու Ադամ, եթէ մահուն վերջին տաճնապ անկցի զքե, բա՛բէ, մի հայիցիս յայնժամ յիս խեթիւ աչաց և ընդ արհամարհանս • մի յայնժամ անիծանէք ինձ որդեակք իմ, մի անիծանէք զմայր ձեր թշուառացեալ : Ապաքէն ցայժմ ոչինչ լսելի եղեն նախատինք 'ի չրթանցդ • բայց աւա՛ղ • ամենայն ձեր հառաչանք, ամենայն կաթիլք արտասուաց չիցէ՞ն այնոքիկ ինձ կսկծադին նախատինք : Լուր տէր, լուր ամենակալ հառաչագին պաղատանաց աղախնոյդ • բարձ 'ի նմանէ զխիթս ցաւոց • իսկ եթէ այս ցաւք կարապետ են մահու, և մարմնոյն հարկ՝ դառնալ 'ի հող, ո՛վ սոսկալի յիշմանս, մի յայնժամ որոշեսցես զիս 'ի նմանէ • աուր ինձ մեռանել ընդ նմա, մեռանել առնթեր • առ նախ զոգի իմ, զի մի տեսից զմահ նորա • ես ինքն մեղայ նախ առաջին » : — Լռեաց ասլա Եւա, և լայր անմխիթար 'ի կողաց նախահօրն՝ զորով անկեալ էր թմրութիւն :

Ելեալ էր Վային յանդաստան իւր, և արտասուք 'ի ծնօտան ցամաքեալ • յերանելն այսպէս խօսէր ընդ անձին • — « Ոչ ժուժէի ունել զաչս 'ի լալոյ առ մահճօք

Հօր իմոյ • հեծու թիւնք իւր և բանք 'ի խոր
խոցեցին զսիրտ իմ : Բայց . . . ոչ մեռցի
նա , յուսամ ես : Տէր Աստուած , տուր
զի մի մեռցի հայր իմ սիրելի : Այո ,
ոչ ժուժէի՝ ունել զաչս 'ի լալոյ • բայց
լալ որպէս զեղբայր իմ զայն ոչ կարեմ ,
այնպէս կանացորէն՝ զայն ոչ բաւեմ : Ա-
սիցե՞ն դեռեա՞ թէ իմ վայրագ է բնու-
թիւն • կամ թէ Աբէլ առաւել սիրիցէ
զհայր իւր , իբր զի իմ՝ ոչ լսելի եղեն հե-
կեկանք որպէս զնորայն : Սիրեմ ես զհայր
իմ , և սերաիւ որպէս սիրէ զնա Աբէլ •
բայց ոչ զօրեմ հրամայել արտասուացս
աղբիւրանալ » :

Իսկ Աբէլ լի տրտմութեամբ երթայր
յարօտս իւր • արտասուք դեռ վտակաւ
հոսէին յաչաց • անկաւ դեանատարած ,
և խոնարհեալ զերեսս 'ի ծաղկաւէտ դա-
լարիսն՝ զոր արտասուօքն ուռգանէր ,
այսպէս եկաց յաղօթս առ տէր : — « Օրհ-
նեմ՝ զքեզ տէր , երկիր սպառնեմ խո-
նարհեալ անձամբ , որ անբաւ իմաստու-
թեամբ և բարութեամբ կարգես զընթացս
կենաց մահկանացուաց : Համարձակիմ
'ի նեղութեանս մերում կարգալ առ քեզ •
զի դու համարձակեցուցեր լալ մեղուցե-

լոյն առաջի քո • զայս անուշարար մխի-
 թարութիւն թողեր մեզ 'ի վիշտս տառա-
 պանաց : Օրէն ինչ իցէ ժտել առ 'ի քէն՝
 փոխել զճանապարհս իմաստութեան քո՝
 առ 'ի լսել զիղձ փափաքման փանաքի
 որդանն կողկողելոյ : Ճանապարհք քո ի
 մաստութեամբ են և բարի , Աստուած
 իմ • մխիթարութիւն միայն հայցեմ 'ի
 քէն և զօրութիւն 'ի նեղութեանս : Այլ
 եթէ իղձք մեր չեն ինչ հակառակ ճանա-
 պարհաց իմաստութեանդ , պարգևեա մեզ
 զհայր մեր հասարակաց • • • • պարգևեա
 մօր մերում զայր իւր , պարգևեա նմա՝ որ
 անմխիթար լայ նմին առննթեր , պարգև-
 եա նմին զնա՝ որ բաժանակիցն էր բարօ-
 րութեանն և վշտաց , որոյ և կեանք ոգե-
 խառնեալ միակցեալ են ընդ նորայն :
 Պարգևեա որդւոցս ցաւագնեւոց զհայրմեր
 պատուական • հեռացո զժամ մահուանն
 յաւուրս երկայնս : Ակնարկութիւն քո
 տէր՝ հրաման է այն • 'ի թարթափել ա-
 կան՝ հալածեսցին ցաւք դժնդակք • ելցեն
 համբարձցին առ քեզ 'ի խոնարհ հան-
 դրուանաց մահկանացուացս՝ ուրախու-
 թիւն և ցնծութիւն և տղայաշուրթն խոս-
 տովանութիւն գոհութեան : Շնորհեանք

մին լինել առ մեզ յերկար • որ ետ մեզ
կենդանութիւն, նոյն սրտամեացէ մեզ ընդ
ամս բազումս զգթութիւն քո զանբաւ •
ուսուսցէ որդւոց մերոց և դստերաց՝ իւ-
րոցն մատաղ թոռանց, որոց հաղիւ թո-
թովէն շրթունք։ Ասլ՝ եթէ այս կամք են
իմաստութեանդ մեռանել նմա Աս-
տուած իմ՝ ներեա սրացաւութեանս՝ որ
տայ ապաքան լեզուիս սրապաջել աստա-
նօր, և երիկամանցս զդողանի հարկանիլ։
Թէ հարկ նմա անհրաժեշտ մեռանել, կաց
նմին առնթեր յայն ժամ սարսափելի,
յորում լուծցի քակեսցի յարկ իւր կա-
ւեղէն։ Ներեա յայնժամ Աստուած իմ՝
ողբարկութեան մերում և կսկծանաց, և
առաքեա զառ ՚ի վերուստ մխիթարու-
թիւնդ և զզօրութիւնդ ՚ի վիշտս տառա-
պանաց • մի թողուր զմեզ ՚ի դառնութեան
ցաւոցս նկուն լինել ընդ աղեալւք, և
օրհնեսցուք զիմաստութիւնքո՝ ի թշուա-
ռութեանս անգամ»։

Այսպիսի եղէն աղօթք Աբելի տարա-
ծելոյ յերկիր խորին խոնարհութեամբ,
լսէ նա ոտնաձայն ինչ • բուրմունք դար-
նանաբեր հոտոց անուշից լցին զվայրն ա-
մենայն։ Անդէն և անդ ՚ի վեր ամբառնայ

'ի գետնոյն զգլուխն , և տեսանէ զառա-
 քեաւ հրեշտակ զոմն պահապան երկնա-
 գեղ վայելչութեամբ , ճակատ նորա պա-
 կեալ բոլորիւք վարդից , ժպիտ նորա շը-
 նորհադեղ որպէս զարշալոյս դարնայնոյ ,
 որ և բարբառ արձակէր 'ի ձայն քաղցր
 որպէս զշունչ զեփիւռին . — « Բարեկամ ,
 լուաւ տէր ձայնի խնդրուածաց քոց .
 հրամայեաց ինձ արկանել զանձամբ մար-
 մին յօդապատ , առ 'ի մատուցանել ձեզ
 միսիթար 'ի վիշտս և լինել զօրավիգն : Ի-
 մաստուծիւնն յաւիտեանական որ հսկէ
 անքուն առ բարեկրութիւն ամենայն ա-
 րարածոց . որ միտպէս խնամակալուն է
 գետնաքարշ սողնոյն , և բոցանիւթ զը-
 ւարթնոյն , հաճեցաւ բարեգթութեամբ
 իւրով հրաման տալ երկրի՝ բղխել 'ի ծո-
 ցոյ իւրմէ գեղս առողջարար 'ի սփոփումն
 բնակչացն , որոց մարմին՝ առ ժամայս ընդ
 ցաւովք է գրաւեալ , և 'ի ներքոյ ամենայն
 փրասագործ ազգմանց , զոր բնութիւնն
 յետ անիծիցն զնոքօք ներգործեաց՝ առ
 'ի դամբան զգամ ածելոյ զնոսա յապա-
 կանութիւն : Բարեկամ , առ դու քեզ
 զծաղիկսդ և զբոյս բանջարոցս . սոքա են
 օգտադեղքն . երթ , եռացո զայսոսիկ 'ի

ջուր ակահակիտ աղբերն • տուր ախտա-
ցելոյ հօր քում • արբցէ և բժշկեսցի » :

Տուեալ նմա հրեշտակին զծաղիկան և
զբանջարան՝ եղև աներևոյթ : Յապուշ հա-
րեալ Աբելի՝ եկաց անշարժ 'ի հիացման •
և ապա գոչէ • — « Աստուած իմ, ո՞ եմ
ես • հող և մոխիր, և մեղուցեալ անձամբ,
և դու լսես քաղցրութեամբ իմոցս պա-
ղատանաց : Զիմրդ կարողութիւն մահ-
կանացուի՝ գոհանալ զբէն • զիմրդ նմին
հնարաւոր մեծացուցանել արժանապէս
զբարութիւնսքո անսահման : Ոչ տէր իմ
տէր • տկարանան առ այդ շրթունք մահ-
կանացուք • նոյն իսկ անմահից պարք չեն
բաւական յօրհնաբանութիւն » : — Յա-
րուցեալ փութանակի խոյանայ 'ի տաղա-
ւար իւր • ուրախութիւն սրտին թևս
տայր նմին • սլառաւաստէ անժոյժ բաղձ-
մամբ զարբումն առողջարար : Ընթանայ
ապա 'ի խրճիթ հօրն, ուր նստեալ էր
նախամայրն առ մահճօքն, և արտասուք
'ի ծնօտս • ուր և կանգուն յօտս թիրզա
և Մեհալա՝ աղիողորմ տեսլեամբք առ նո-
վաւ : Հային զարմացմամբ 'ի ճեպ նորա,
'ի խնդութիւն և յաչսն փողփողեալս,
հային զժպիտ յայտս նորա և 'ի չըր-

Թունան : Չայն արձակէ Աբէլ . — « Սիրելիք իմ . օրհնեցէք զտէր , սրբեցէք յաչաց զարտօսր տրամութեան . լուաւ տէր աղօթից մերոց , և եհաս 'ի Թիկունս : Երևեցաւ ինձ հրեշտակ նորա մինչդեռ յաղօթս կայի 'ի դաշտին . ետ ինձ բանջարս առողջարարս , և սպառուիրեաց . « Եռացո զայդ 'ի ջուր յստակ , արբո հօր քում , և ասպօքինեացի » : — Լուան նոքա ըզբանսն . զարմանք կալան զամենեւին , և հնչեցին 'ի շրթանց նոցա գոհութիւնք և փառաբանութիւնք :

Էառ նախահայրն զբաժակն անուշահոտ . յարեաւ նստաւ յանկոզնի . գոհացաւ զտեառնէ ջերմաջերմ աստուածսպաշտութեամբ . և ասլա կալեալ զձեռանէ որդւոյն մատուցանէր գորովալիւր յայտս իւր . սեղմէր գգուէր՝ Թանայր զայն արտասուօքն և ասէր . — « Որդեակ իմ , որդեակ սիրուն . օրհնեալ 'ի տեառնէ , յոյր ձեռն առաքեաց ինձ զօգնութիւն իւր , ընդ որոյ անբիծ առաքինութիւն հաճեցաւ տէր , և լուաւ աղօթիցդ գթութեամբ իւրով : Օրհնեալ կրկին , որդեակ իմ՝ օրհնեալ վերստին » : — Մատեաւ նոյնպէս և նախամայրն և դստերք իւր .

գիրկս արկին զնովաւ՝ ընդ որոյ ձեռն առաքեաց տէր զօգնութիւն իւր առ նոսա :

Այն ինչ նոքա գիրկընդխառն լինէին ընդ Աբելի, ահա դառնայ Վային յանդոյ, և ասէր ցանձն զճանապարհայն. — « Տանջեն զիս հոգք անհանգիստք. երթայց 'ի խրճիթ հօր իմոյ. գուցէ պէտք ինչ իցեն իմոց նստաստից. գուցէ մեռանի հա. աւանդ անձին իմոյ, և ոչ լուայց թըշուառացեալս 'ի շրթանց իւրոց զլետին օրհնութիւն » : — Յայս ստկս փութացեալ էր նորա յանգաստանացն. յապուշկրթէր 'ի տեսանելն առ տեղեաւ զուրախութիւնն մեծ, և զխանդակաթ դրկախառնութիւնս. լսէր ևս զօրհնութիւն հօրն զորդին : Ընդ տեսանելն զհա Մեհալայի՝ վազեաց ընդ առաջ անկանել ըզպարանոցաւն, և սլատմէլ նմա՝ որպէս առաքեաց տէր զօգնութիւն իւր 'ի ձեռն Աբելի : Մատեաւ Վային յանկողինս հօր իւրոյ, և համբուրեալ զաջ նորա ասաց. — « Ողջոյն ընդ քեզ հայր իմ. օրհնեալ տէր՝ որ զքեզ միւսանգամ պարգևեաց մեզ : Բայց հայր իմ, չիցէ՞ քո օրհնութիւն ինչ և վասն իմ : Օրհնեցեր զհա՝ յորոյ ձեռն առաքեաց տէր զօգնութիւն

իւր առ քեզ . օրհնեալ զիս հայր իմ . ես
 եմ անդրանիկ քո » : — Հայեցաւ 'ի նա
 խանդակաթ' նախահայրն . և սեղմեալ
 զձեռն նորա ասէ . — « Որդեակ իմ Կայ-
 ին՝ օրհնեալ եղիցիս դու առաջին
 պտուղ որովայնի իմոյ : Շնորհք ամենա-
 կալին իջցեն 'ի վերայ քո . խաղաղութիւն
 անսպակաս 'ի սրտիդ . և հանգիստ անվեր-
 դով 'ի հոգւոջ » : — Դարձոյց յետոյ Կայ-
 ին զերեսս առ եղբայր իւր , և գիրկս արկ
 զնովաւ . և զիմրդ ոչ . ուր ամենեքին կան-
 խեցին 'ի նոյն լի գորովասանն հրճուա-
 նօք : Եւանէ ասալ 'ի տաղաւարէն . խոյս
 տայ մեկուսանալ 'ի խորշս խաւարչուտ
 անտառին . եկաց լուռ՝ շողեալ վարա-
 կեալ 'ի կնճիւռն դառնութեան մաղձին .
 և զկնի գոչեաց . — « Հէ՛ . . . խաղաղու-
 թիւն . . . հանգիստ անվերդով 'ի հոգւոջ . . .
 և զիմրդ . որպէս ստացայց զայդ խաղա-
 ղութիւն . . . զայդ հանգիստ . . . Ո՛չ ար-
 դեօք հարկ եղև ինձ աղերսահայց ընդու-
 նել զօրհնութիւն , որ ինքնաբուղիս հոսէր
 'ի չթանցն յօրհնել նորա զեղբայր իմ :
 Եւ սակայն ես ինքն եմ անդրանիկ . ո՞վ
 գեղեցիկ պատուոյս : Վայ և եղճկ թը-
 շուառացելումս : Իմ ըարձ նախապատիւ՝

յեղկութեան միայն և յարհամարհութեան : Ի ձեռն նորա առաքեաց Ժէր զօգնութիւն իւր • նմա պակասի և ոչինչ՝ լինել միշտ սիրելի քան զիս : Ո՞րպէս արգոյ ունիցին զիս նոքա , զիս զոր տէր անարգեաց , զոր հրեշտակք անարգեցին : Չերևին նոքա ինձ • արհամարհանօք զանց առնեն զինև , ուր ես ոգեսպառ լինիմ՝ ի հերկս անգոյ , և վիժեն քրտունք ընդ երեսս արևակէզ • յայնժամ՝ նոքա զանց առնեն զինև արհամարհանօք երթալ յայցելութիւն նմա՝ որոյ ձեռք գրգասունք խաղան զծաղկօք • նմա՝ որ կամ ընկողմնի անդործ առ խաշամբքն արօտական , կամ առ կարի դորովանացն կաթեցուցանէ շիթըս ինչ արաստուաց • իբր զի արևն որ ի մուտս՝ ծիրանագոյն զամպս ներկանէ • կամ զի տարափ ցօղոյն՝ ի նարօտ ծաղկանցն գեղեցիկ շողջողէ : Ափսոս ինձ , ափսոս որ անդրանիկ ծնայ • զի որպէս տեսանեմս՝ ոչինչ մնաց անդրանկութեանս՝ բայց անէծքն միայն , և կամ ծանրագոյն բաժին ի բեռանց սորա : Նմա ժպտի քաղցրահայեաց բնութիւնն համօրէն • ես միայն ուտեմ զիմ հաց թըրմեալ քրտամբք երեսաց • ես միայն չուա-

ռացեալ յամենեւին » : — Զայս օրինակ որոճեալ ընդ միտս որոճս դառնամաղձս՝ թախառէր աստանդական յանտառին :

Տեղի տայր արեգակն յետևոյս լերանցն կապուտակաց , և ծաւալէր զերեկորին երփն շառագոյն՝ զոսկեճաճանչ ամպովքն , և զկողմամբք վայրացն . և ասէր յայնժամ նախահայրն . — « Ահա տեղի տայ արեգակն յետևոյս լերանց . ելից 'ի դաշտ դալարագեղ առաջի խրճթիս . ելից մինչդեռ առուր կայ օրհնել զտէր Աստուած որ օգնեաց ինձ » : — Յարեաւ յանկողնոյն առուգացեալ ուժով , կազդուրեալ 'ի մարմնի . ել և նախամայրն ընդ դատերացն երթալ ընդ նմա : Երեկորի արեգակն ծաւալէր սքանչելապէս զվայրօքն ամենայն զիւր ժպիտ գեղածիծաղ . ծունր եդ առ ետեղ նախահայրն , և զննեալ շուրջ հիանշմարաչօք զբնաւ իսկ զվայրն այսգու . նաև քաղցրաճաճանչ , գոչեաց եռանգնաշարժ զեղմամբ երկիւղած սրտին » . — Աւասիկ եմ ամենակալ տէր , ահաւասիկ յերեսս անկեալ առաջի քո՝ խոստովան լինել անսահման բարութեան քում : Ուր արդ ցաւք դժնդակք՝ զի եղև ձեզ : Սասա-

կուծիւն ձեր ժամանեաց ցոսկերս իմ.
տոչորեաց որպէս հուր զորովայն իմ. այլ
'ի յոյզս անդ խռովուծեան՝ հոգի իմ համ-
բարձ զանձն 'ի բարձունս, յուսացաւ
առ տէր: Լուաւ տէր 'ի բարձանց աղօ-
թից մերոց, հայեցաւ նա յերկնից յեր-
կիր, դադարեաց բռնուծիւն ցաւոց, դար-
ձաւ յոսկերս իմ զուարթուծիւն և զօ-
րուծիւն: Մահու չէր տակաւին իշխա-
նուծիւն քակել զյարկ հոյեղէն. հարկ
է ինձ տակաւին օրհնել զքեզ 'ի մահկա-
նացու մարմնի աստ, զփորձ առնուլ տա-
կաւ նորանոր սքանչելեաց անբաւ ողոր-
մուծեանդ՝ զորոյ ցուցանեա զհաւաստիս
առ մարդ հողազանգուած »:

« Օրհնեցից զքեզ Աստուած իմ՝ որոյ
գթուծիւնդ անբաւ. օրհնեցից յելից ցօ-
ղատարափ արևու՝ մինչև 'ի ծագել գիշե-
րափայլ լուսնոյն: Յորչափ բնակէ անձն
իմ յայս յարկ կաւեղէն, թոթովեսցէ թե-
րակատար զօրհնուծիւնս քո և զնոստո-
վանուծիւնս մինչև քակտեսցի այս յարկ
կաւեղէն. յայնժամ Աստուած իմ՝ որոյ
ողորմուծիւնդ անչափ, յայնժամ անձն
մեղուցելոյս ամբարձեալ յաղթողապէս
դեր 'ի վերոյ քան զիւր յարկ կաւեղէն՝

կեցցէ երջանիկ , և տեսցէ զփառս մեծ-
 վայելչութեան քում : Դուք զուարթունք
 հրաքունք՝ հայեցարուք 'ի խոնարհ յայս
 օթևան մեղաւորաց , ակնարկեսցիք յայս
 օթարան մահուան : Երկիրս այս (որոյ
 սասանեցան հիմունք , ուստի փախեալ
 մշտազուարճ դարուն , յորմէ հետէ ան-
 կաւ մարդն մեղուցեալ , յորմէ հետէ
 դարձուցիք 'ի մէնջ զաջո ձեր) , երկիրս
 այս տեսարան է սքանչելեաց անհուն
 բարութեան իւրոյ , լերուք ակնատեսք ,
 և աստուածեղէն իմն հիացմամբ օրհ-
 նեսցիք զնա արժանագոյն ևս՝ յոր չեմք
 բաւական : Մարդկութիւնս՝ աւանդ , չէ
 ձեռնհաս , բայց հառաչել և եթ , բայց
 թոթովաբանել միայն զիւր հիացումն մը-
 տաց » :

« Ողջոյն քեզ կրկին՝ արև գեղեցիկ ,
 ողջոյն վերստին յառաջ քան զքո մուտ :
 Յորժամ ճառագայթք քո առաւօտեան
 շառաւիղէին 'ի թիկանց մայրիցն , հեծէի
 ես առ ցաւոց յանկողնի . յորժամ պայ-
 ծառացուցին նոքա զխրճիթ իմ՝ ողջունե-
 ցի զքեզ հառաչանօք . շառաւիղք քո ե-
 րեկսրինք արդ նշողեն 'ի թիկանց լերանց ,
 ծնկօք կրկնելովք գոհանամ զտեսանէ որ

օգնեաց ինձ , որ օգնեաց յառաջքան զքո
մտանէլ : Ողջոյն ընդ ձեզ լերինք բարձ-
րաբերձք . և ձեզ ողջոյն՝ բլուրք դաշ-
տաափիւոք . աչք իմ դարձեալ տեսցեն
զձեր ցոլացումն կարմրագեղ հշուլից ար-
շալըջոց և երեկորին » :

« Ողջոյն ընդ ձեզ թռչունք օրհներ-
գութք . դայլայլիկք ձեր զուարճացուսցեն
և ևս զականջս իմ . զարթուսցեն զիս յայ-
գուէ յօրհնութիւնս բարձրելոյն : Դուք
աղբիւրք կարկաշտասփ ողջոյն և ձեզ .
հանգիցեն տակաւ կողք իմ զափամբք ձե-
րով ծաղկաւէտ , երբ խոխոջանք ձեր հե-
ղասահ 'ի վերայ ածցեն գնինջ օգենորոգ :
Եւ դուք թաւուտք և անտառք , դուք հո-
վանոցք սաշտագեղք , ճեմեցից դարձեալ
ընդ հովանեօքդ . արկջիք միւսանգամ զգա-
գաթամբ իմով զգովութիւն ձեր հեշտա-
րար , յորժամ թափառեցայց ընդ հոքօք
մենաւոր ընկղմեալ 'ի խոկմունս իմանա-
լեացն : Ողջոյն ընդ քեզ՝ ողջոյն՝ համա-
տարած բնութիւնդ գեղեցիկ ; բայց 'ի
քեզ երկիր պագանեմ իմ և քո արարչի :
Օրհնեալ տէր օրհնեալ . հա զցաւս իմ
վերացոյց , հա ձեռնկալու եղև խեցւոյս՝
զի մի անկցի 'ի խորտակումն » :

Այսպէս օրհնէր զամենակալն նախա-
հայր մարգկուծեանս • բնուծիւնն լռիկ՝
երևէր յակճիւս և մտադիր յազօթս նո-
րա , և արարածք խնդակիցք ընդ նորայն
վերակենցաղիւ : Արեգակն արձակէր տա-
կաւ աղօտագին՝ զվերջին իւր ճառա-
գայթս ընդ սաղարթախիտ ծառաստան
նորա , և եմուտ զօղիւ ՚ի յետոյս լերանց •
ծաղիկք ետուն հեղասիւգ զեփիւռից՝ ըզ-
հոտ անուշիցն բուրել ՚ի հոտոտելիս նո-
րա • և թռչունք երգէին զնովաւ քաղցրա-
ւաչ , ոստ ՚ի յոստոյ ճախր առեալ կայա-
ռէին :

Մինչ այս մինչ այն՝ եհաս Վային և
Աբէլ ընդ հովանեաւ ծառաստանին , և
տեսին բերկրապատար ցնծուծեամբ ըզ-
հայր իւրեանց սլարգևական առ ուխտ
փափաքանացնոցա : Ի կատարելազօթիցն՝
յոտն յառնէ նախահայրն • գիրկս արկա-
նէ կնոջն և զաւակացն , արտասուք խըն-
դուծեան իջանէին յաչաց նոցա • դարձ
առնէ ասլա յիւր տաղաւար : Ասէ Աբէլ
ցՎային • — « Եղբայր իմ սիրելի • զո՞ր
գոհուծիւնս հատուցուք տեառն զի լսե-
լի եղէն աղաչանք մեր , և սլարգևեաց մեզ
զհայր մեր սլատուական : Ես այժմէն իսկ

յորում ծագէ լուսին՝ երթամ առ սե-
ղանն իմ մատուցանել տեառն պատարագ
զմատաղագոյնն ՚ի գառանց իմոց : Եղևս և
դու եղբայր ՚ի նոյն միտս . երթիցես նոյն
սէս զոհել տեառն ՚ի վերայ սեղանոյքո » :

Հայեցեալ Վայենի ՚ի նա ընդ ակամբ՝
ասէ . — « Երթամ և ես . երթամ յիմ
սեղան մատուցանել տեառն զոր միանգամ
աղքատութիւն անդոցս տայ ինձ » : —
Պատասխանի ետ նմա Աբէլ քաղցրու-
թեամբ . — « Եղբայր իմ . ոչ համարի
տէր ոչ զգառն ողջակիզեալ առաջի նորա ,
և ոչ զստուղս անդոց զոր ծախէ բոց .
միայն թէ աստուածպաշտութիւն ան-
ստգիւտ՝ վառեալ բորբոքեսցի ՚ի սրաի
այնր որ մատուցանէն » :

Արկնեաց Վային . — « Ճմարիտ է .
իջցէ վաղվաղակի հուր յերկնից ծախել
զողջակէզ քո . զի ՚ի ձեռն քո առաքեաց
տէր զօգնութիւն իւր , չարար զիս այնմ
արժանի , բայց և այնպէս երթայց մատու-
ցանել նմա զիմ պատարագ : Առաի ՚ի
սրաի իմում հուր ճմարիտ երախտագի-
տութեան . հայր մեր որ պարգեւեցաւ մեզ
վերստին , պատուական է առ ինե՝ որպէս
առ քե : Եւ տէր արասցէ ընդ իս ընդ եղ-

կելիս , որպէս և հաճոյ է սուաջի տչաց
իւրոց » :

Անկաւ յայնժամ Աբէլ գորովագին ըզ
պարանոցաւ եղբօրն և ասաց . — « Ո՞հ ,
եղբայր իմ . և իցէ՞ արժան վարակիլ տըրա-
մու թեամբ 'ի սիրտ ընդ այն՝ զի տէր ընդ
ձեռն իմ օգնեաց : Եթէ գթու թիւն նո-
րա ընդ ձեռն իմ օգնեաց , սովաւ ամենե-
յուն օգնեաց նա հասարակաբար : Եղբայր
իմ սիրելի 'ի բաց արա 'ի սրտէդ զտըրա-
մու թիւն . տէր սրտագէտ մեր՝ տեսանէ
զտրամու թիւնդ անիրաւ , և լսէ ունկն
նորա զլսեւեայն քրթմնջանս : Սիրեա զիս
որպէս եսս սիրեմ զքեզ : Երթ , մատո
զզոհ քո . բայց մի աղաչեմ՝ թողցես պըղ-
ծել ախտաշարժ կրից զսրբութիւնս պաշ-
տամանդ . ընկալցի յայնժամ տէր Աս-
տուած ախորժ հաճութեամբ զօրհնու-
թիւնս քո և զգոհութիւն , և օրհնեսցէ
զքեզ յաթուոցն բարձրութեան » :

Ոչինչ ետ նմա պատասխանի Կային ,
անց գնաց յանդաստան իւր . իսկ եղբօրն
հայեցեալ զհետ նորա ցաւագին անձամբ՝
չոքաւ յարօտ իւր , այր իւրաքանչիւր առ
իւր սեղան : Եզեն Աբէլ զգեղեցիկն 'ի մա-
տաղ գառանցն . եհան զայն 'ի սեղանն՝ ցա-

հեալ զնովաւ ոսոս խնկենեաց և ծաղիկս
անուշունս, և արկ հուր յողջակէզն : Եդ
ծունր առաջի սեղանոյն եռանդագին պաշ-
տամամբ, և մատոյց տեառն անբիծ սրը-
տիւ զօրհնութիւնս իւր, և զգոհութիւնս :
Ի սմին վայրի բոց օղջակիզին ելանէր զի-
զանայր յերկինս ընդ մութ գիշերոյն . և
սաստեաց տէր հողմոց չնչեւ, և վայրն ա-
մենայն հանդարտէր անմռունչ . վասն զի
հաճոյ էր նմա պատարագն 'ի հօտ ա-
նուշից :

Ի նմին գիշերի Վային ևս եդ 'ի ստղոյ ան-
դաստանացն 'ի վերայ սեղանոյ իւրոյ . մա-
տոյց զհուր 'ի զոհսն՝ և անկաւ 'ի ծունկս,
և ահա նոյնժամայն բոմբիւնք ահեղք և
սօսափիւն 'ի մացառսն . մրրիկ հողմոյ
ցրուեաց շառաչմամբ զզոհն 'ի վերուստ
սեղանոյն . բոց և ծուխ ծածկեցին շուր-
ջանակի զթշուառականն : Հարթնու հա-
յետս յետս 'ի սեղանոյն դողմամբ . և ա-
հա ձայն ինչ ահաւոր 'ի քստմնելի մթան
գիշերոյն որոտայր առ նա . — « Զն է՝ զի
դողաս դու . և ընդէր ահափետք 'ի դէմս
քո : Եթէ դարձցիս 'ի չարեացդ՝ թողից
քեզ զմեզս քո . ապա թէ ոչ՝ մեղք քո դա-
տախազ, և պատիժք նոցա լիցին քեզ բնա-

կակիցք : Զի՞ է՝ զի ատես զեղբայր քո •
ընդէր հալածես զարդարն՝ որ սիրէն ըզ-
քեզ , և պատուէ որպէս զանդրանիկ » :

Լուեաց ապա ձայնն • իսկ Վային դո-
ւայր սարսափմամբ հեռի 'ի սեղանոյն •
եւ դառնալ յետս գիշերայն • հողմն զայ-
րագին՝ վարէր զհետ նորա զգարշահոտ
ծուխ զոհին : Սիրտ նորա բաբախէր , և
քիրտն սպաղեալ ծորէր համակ ընդ մար-
մինն : Ի սմին վայրի շրջեալ զաչսն 'ի դաշ-
տակողմն՝ տեսանէ 'ի բացուստ զբոց պա-
տարագի եղբօրն , զի վէտ առ վէտ ծա-
ծանմամբ՝ ամբառնայր հեզիկ յերկինս 'ի
վեր ընդ մութ գիշերոյն : Յայս տեսիլ՝ լի
եղեալ յուսահատութեամբ զերեսս 'ի
բաց դարձոյց • կրճեն ատամունքն , և շրթ-
թունք դողդոջունք այսպէս կակաղեն • —
« Ահա նա... ահա սիրելին յաչս երկնից՝
որ մատուցանէ զպատարագ իւր : Ահա՛ •
հայել ոչ ևս ժուժեմ • թէ յաւելից յայն
ակնարկել , լուցցին դժոխք 'ի սիրտ իմ ,
և յայնժամ ոչ ևս... ոչ ևս զօրեցից նա-
հանջել զբաբախուն շրթունս իմ յանի-
ծանելոյ զնա : Եկ եկ մահ , եկ ապակա-
նութիւն դու • սէր զձեզ գտից • եկայք
առ իս , եկայք առ տառապեալս » :

« Ո՛հ , ո՛հ • հայր իմ , ո՛հ , ահա մեղաց
 քոց պտուղ : Եկից ես , եկից կալ աջացդ
 յանդիման՝ սովլին դալկահար յուսահա-
 տութեամբ դիմացս , զի տեսցես զԹը-
 շուառութիւն իմ , տեսցես սովաւ՝ և զզա-
 ւակի քում զամենայն Թշուառութիւն :
 Ոչ , անձն իմ , ոչ • Թշուառացիր դու միայ-
 նակ , բայց մի՛ 'ի հայր քո լինիր այսպէս
 քինախնդիր • սարսափ մահու առցէ զոգի
 նորա , և այն տեսիլ յաւելցէ զիմ աղէտ
 Թշուառութեան : Այո՛ , այո՛ • սրտմտու-
 թիւն տեառն ծանրացեալ է 'ի վերայ իմ ,
 անէծք նորա և արհամարհութիւն : Ես
 ինքն եմ երեքԹշուառեանն յարարածս՝
 որ բնակեալ են յերկրի • գազանք վայրի ,
 սողունք զեռունք՝ նախանձելի են առ ի-
 նե : Ով Աստուած , Աստուած ողորմու-
 թեան • հնա՛ր ինչ իցէ արդարութեանդ
 ողորմիլ եղկելոյս • մի ևս հեղուր 'ի վե-
 րայ իմ զբաժակ սրտմտութեան քո , և
 կամ դարձո զիս 'ի վիհ չքութեան . . .
 Այլ զինչ ասեմ . . . անձն Թշուառացեալ
 եղեոնաւոր . « եթէ դարձցիս 'ի չարեացդ՝
 ասաց ինձ , Թողից քեզ զմեզս քո » : Արդ
 ընտրեա զԹողութիւն , կամ զԹշուառու-
 թիւն • Թշուառութիւն անպատում , Թը-

շուառութիւն յաւիտենից : Այո մեղայ .
մեղք իմ և անօրէնութիւնք՝ ես ինձէն
խոստովանիմ, բարձրացան քան զգլուխ
իմ . վըէժինդրութիւն բողոքեն առ 'ի քէն
Աստուած արդարութեան . և զիա՛րդ
վըէժինդրութիւն քո՝ արդար ամենայ-
նիւ : Որչափ հեռանայ մարդ 'ի ճանա-
պարհացն անբծութեան և բարութեան ,
նոյնչափ և թշուառանայ . որով և այսչափ
թշուառացեալ է անձն իմ : Օն անդր . ա-
ռից դարձայց 'ի ճանապարհաց իմոց չա-
րաց . բարձ Աստուած յաչաց քոց զանօ-
րէնութիւնս իմ զլեռնացեալ՝ որ զինէն
դատախազեն : Ողորմեաց Աստուած , ո-
ղորմեա ինձ . թեթևացո զբեռն թշուա-
ռութեանս , և կամ . . . դարձո զիս 'ի
չիք » :

ՄԱՀ ԱՐԵԼԻ



Ե Ր Գ Չ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Դեռ իջանէին տարափք գիշերային
ցօղոյն • լռէին դեռ 'ի բոյնս օդականքն 'ի
քուն , և դեռ տարածեալ էր գիշեր սևա-
թոյր յընդարձակութեան հովտին , և ա-
ղօտ աշալուրջք հազիւ սպիտակացու-
ցեալ զարտևան լերինն , յորժամ ել մեկ
նեցաւ Վային 'ի տաղաւարէն՝ մածեալ
մակարդեալ 'ի մաղձ դառնութեան : Ոչ
գիտելով Մեհալայի թէ լսէր նա զհեծու-
թիւն իւր , լացեալ էր 'ի վերայ նորա զգի-
շերն ողջոյն բազկատարած յաղօթս : Իսկ
նորա թարթափեալ աստանդական մօրն-
չէր յանձին • ձայն իւր գոռայր 'ի խոր
և 'ի միայնիկ հանդարտութեան անդ ա-
շալըջոցն՝ օրինակ իմն որպէս որոտումն
ինչ բացական • — « Ո՛վ գիշեր ատելի ,

այսպէս կաղկանձէր նա, զինչ երևոյթք սոսկալիք զինև. արհաւիրք 'ի վերայ արհաւրաց : Երբ երևակայութիւն իմ հանդարտ, փարատէին և ցնորք անըջականք. եկն զաջօք նիրհ հանգստեան, և ահա հեկեկանք նորա և ողբք զարթուցին զիս 'ի քնոյ : Ո՛վ աղետիցս. ո՞չ զարթեայց ես ուրեմն, բայց յանմխիթար դառնութիւն միայն. սա ո՞չ թողու ինձ և ոչ վայրիկ մի հանգստեան : Զո՞ ողբայիր Մեհալա, բայց զիս միայն. և սակայն դեռ չգիտես՝ զի մերթեցաւ զոհ իմ : Այդ արտասուք, այդ հառաջանք քո և հեկեկանք հեղձամղձուկ զիս առնեն. հանդուրժել ոչ զօրեմ. արդէն կանխեցին յափշտակեցին յի նէն զհանգիստ ատենջեան որ լուսանայ : Ամենեցուն երեսք՝ ծաղկեալք միշտ զուարճութեամբ, և հաճք յամենայն 'ի գործս, ևս և 'ի մանուկս զոր առնէ եղբայր իմ, ուր սեամաղձ տրտմութիւն ամենայն ուրեք զիս հալածէ : Սիրեմ զքեզ Մեհալա, սիրեմ զքեզ քան զանձն. բայց առիմէ՞ դու ինքն դառնութեամբ լցեր զսակաւիկ ժաման՝ որ մնային առ իմ հանգիստ » :

Զկայ առնու ընդ թաւացեալ մացառօքն առ ստորոտով քարաժայռի ուրեք,

և ասէ . — « Աստ ո՛քուն անուշակ , աստ մի անխայեր յինէն զնորհաքո՛ղքաղցրու թիւն քո . այր մի տառապեալ եմ ես : Տաժանեալ յողիս սպաստան՝ սպասէի քեզ 'ի խրճ(թի խմում , և հազիւ տարածեալ քո զգրգիւ թևագ զարտեանամբքս , և ահա զարթոյց զիս ձայն ինչ աւաղական : Աստ սպաքէն ոչ որ ամբոխեսցէ զիմ հանգիստ . սակայն թէ բնութիւնք անշունչք՝ ոչ դաշնաւորեսցին հալածել զիս և 'ի ժամ հանգստեան : Թող ինձ , երկիր , որ անկեալ ընդ խիստ անիծիւք սա հանջես վաստակս ոգետանջս՝ երկարել զկեանս առ 'ի յերկարել զիմ թշուառութիւն . . . Թող ինձ վայրիկ մի անդորր հանգստեան 'ի վաստակոց աստի » : — Զայս ասացեալ՝ ընկողմնեցաւ 'ի վերայ անուշահոտ դալարեացն . ոչ յասլաղեաց և քուն , առժամայն տարածեաց զնովաւ զթևս իւր զսևափետուր :

Զհեա երթայր Անամելէք շուկաց նորա գաղտագողի . եկաց առն(թեր նմին և ասէ . — « Պատեալ է ահա քուն թանձրութեան զգորա զարտեանամբք . կողմնեցայց և ես առ նովաւ . զկամս իմ կատարեսցեն անուրջք ուրուականք՝ ամբոխել

ցնորիւք զերևակայութիւն նորա և զխելս :
 Եկայք անուրջք խօլականք՝ ձեռն տուք
 ինձ . թափեցէք զձեր զամենայն ճիգն .
 Ժողովեցէք 'ի մի զամենայն ցնորս՝ յուզել
 փոթորկել 'ի սիրտ նորա զնախանձ չա-
 րաժանի , զսրամտութիւն և զվրէժ կա-
 տաղի , և զամենայն չարատանջ կիրս 'ի
 ծուփս ահեղ խռովութեան » : — Այս-
 պէս ասացեալ այսն սլիղծ՝ գճեալ նստի
 առննթեր նորա : Եւ ահա բոմբիւնք ա-
 հագինք 'ի կատար քարանձաւին , և հողմ
 ահեղագոչ շարժէր զմացառսն գլխովին ,
 և ծեծէր զկռածոյ խոսրոսլիս հերաց Կայե-
 նի ընդ ճակատ նորա և զայտիւք : Բայց
 'ի զուր գոչեցին մացառքն . 'ի զուր խո-
 սրոսլիք նորա կռածոյք բաղխեցին զայտս
 նորա և զճակատ . ծանրացեալ էր քուն
 ծանրագանգաղ 'ի վերայ արևանաց
 նորա :

Տեսանէր յանուրջս դաշտավայր լայ-
 նատարած , յորում ցիր և ցան հիւղք բա-
 զումք՝ աղքատաց գծուծ բնակարանք :
 Որդիք իւր և թոռունք սփռեալք յերեսս
 դաշտին՝ առ ոչինչ գրէին 'ի հասարակ ա-
 ւուր զտօթ արևուն , որ արձակէր զփա-
 ղաղիչ ճառագայթսն 'ի թխացեալ պարա-

նոցա նոցա : Բազմավաստակ քրտամբք՝
 էր զի հնձէին զիւրեանց ազազուն հուն-
 ձըս , և էր զի բրէին զերկիր հորդացեալ
 'ի վար նորոց սերմանեաց : Կէսք միջովք
 չափ կքեալ՝ քանցէին յանգոց արիւնոս
 ձեռամբք զգաժանաբոյս տատասկս , որոց
 սողոսկեալ զարմտեօք՝ ծծէին անյադ ըզ-
 հիւթն սննդարար , մինչդեռ կանայք նո-
 ցա 'ի խրճիթս դադարականք՝ հպտա-
 կէին առանին գործոց , և 'ի հանգերձել
 զաղքատին կերակրիկն : Եղիէլ որդի իւր
 անդրանիկ զոր 'ի յանուրջսն ծանեաւ քաջ
 'ի զիմացն և 'ի շարժուածոցն , գայր անդ
 շալակեալ զթիկամբք բեռն ծանրակիր •
 բարձք օտիցն դանդաչէին • քիրան և ա-
 սպաժոյժ և տրտմութիւն 'ի գէմսն , և
 ինքն ճմլեալ վհատեալ : Հառաչէր 'ի խո-
 րոց սրտէ • — « Զխորդ թշուառ իցեն
 կեանքս , որպէս լի վշտիւք և տառապա-
 նօք : Զխորդ անողորմ՝ ծանրացան անէծք
 'ի վերայ որդւոցն Կայենի : Որ արար զաշ-
 խարհս , մի արդեօք յեա անիծից տարա-
 դրեաց զամենեւին յաջաց իւրոց • և կամ
 անէծք դուցէ հարին միայն զծնունդս անդ-
 րանիկն : Անդ 'ի մարդագեանի՝ ուր բը-
 նակեն որդիքն Աբելի , յորմէ վտարեցին

զմեղ՝ չթողեալք մեզ այլ օթևան՝ բայց
զայս անապատ խոսանացեալ. անդ՝ ուր
հանգչին նոքա ընդ գրգասուն հովանեալ՝
բնութիւնն երևի զվայելութիւն իւր բը-
նաւ՝ նուիրեալ միայն մեղկասիրա վատու-
թեան նոցա. ամենայն մխիթարութիւնք
աղցաւոր կենացս, բոլոր բոլորովին հեշտա-
լի գրգանք՝ սկսեալ են ՚ի վայելս փափ-
կասիրացն այնոցիկ. չքաւորութիւն միայն
և աշխատանք բաժին տուան չուսուացե-
լոցս » : — Յայս բան ճմլեալ ճնշեալ
միշտ Եղիէլի ընդ բեռամբն որ ՚ի թիկունս,
դանդաչէր ծանրաքայլ առ իւր խրճիթ :

Ետես ապա Վայլին յանուրջսն՝ բացա-
գոյն մարմանդ ինչ ծաղկաւէտ. յորում
աղբերակունք ականակիտք սահէին՝ սո-
ղոսկէին՝ բազմապտոյտ ճախր առեալք
ընդ նսեմաստուեր հովանեօք անտառաց
կամարացելոց. էր զի գնային խօխոջա-
ձայն ՚ի քերեղն առ կանաչագեղ հովանո-
ցօք. և էր զի ընդ մէջ երկուստեք եր-
կայնաշար ծառոց վարսաւորաց, ՚ի ջինջ
հայելւոյ հեղասահ ալեաց նոցա յառէին
հայէին ծաղկունք և ծառք՝ զփողփողուն
զգեղ իւրեանց երփներանգ. և էր զի սա-
հալք ծաղկածիր ափամբք՝ երթային ա-

ւարակին նորա 'ի լիճ խաղաղական և հովանաւոր : Աստ 'ի հեղասաղարթ անտառ կիտրոնեաց՝ խաղային զեփիւռք զովարարք . անդ ծառաստան թզենեաց տարածանէր զհովանի իւր լայնասաղարթ 'ի վերայ ծաղկանց փթթելոց :

Ոչ այսպէս գեղեցիկ էր⁹ Տեմպէ , և ոչ Գնիդոն , ուր համբառնայր 'ի վերայ սըրբատաշ սեանց կճէից տաճար Աստղկան , ուր թագաւորէր երբեմն առասպելեալն աստուածուհի՝ իւրովքն համախումբ պաշտօնէիւք : Խաչինք լուսակիղն թափառէին 'ի բարձրացեալ արօտս՝ խուզել արածել զծաղիկ բաղմաբուրեան , մինչդեռ փափկասուն հովիւն ծաղկապսակ՝ եղանակէ խանդաղատագոյն 'ի լուր սիրուհւոյն , որոյ կողմնեալ յանհոգս ընդ հովանեաւն՝ զականէր 'ի նա ծայրիւ աչացն : Անդ պատանիք նորահասք՝ գեղեցիկք որպէս¹⁰ զՍէրս , և պատանուհիք դեռափթիթք չքնաղք որպէս¹¹ զՇնորհս՝ տաւաղէին 'ի մի ընդ բարձրակամար ձողաբարձիւն : Յայեւթամ անուշարար ըմպելիք փրփրադէզ ցայտէին 'ի բարձուէ 'ի բաժակս ցանկալիս , և պտուղք ոսկեգոյիք շողողէին 'ի սեղան ծաղկա

սփիւռ . յորում պահու հնչէին աստի և
անտի քաղցրաղի քնարք և սրինդք :

Յառնէր ապա 'ի մէջ երախանին երի-
տասարդ ոմն , և ասէր առ խրախճանա-
կիցս . — « Ողջ կացլիք սիրելիք իմ , ողջ
ընդ յամայր ամս . ունկն դիք բանից ի-
մոց : Ապաքէն բարեհամբոյր է առ մեզ
բնութիւն , և ժողովեաց 'ի մի զամենայն
գրգանս իւր շուրջ զբնականութեամբ մե-
րով , բայց և այնպէս պահանջէ առ 'ի
մէնջ դարմանս և վաստակս . դարմանք և
վաստակք կարի տաժանականք վասն մեր
նուիրելոցս յայլ պարտաւորնս քաղց-
րագոյնս : Յաւալի է ձեռաց սովորելոց
առ զարկ փտիկիկ աղեաց սաղմոսարա-
նին՝ հերկել զերկիր . գլուխք գեղագան-
գութք՝ որք զօր ամենայն հանգչին ընդ զո-
վագին հովանեաւ՝ բոլորիւք վարդից պը-
սակեալք , ոչ հանդուրժեն առ տապ ա-
րեւուն : Սիրելիք իմ , խորհուրդ մի ասեմ
ձեզ , զոր ազդումն կարծեմ ¹² պահպա-
նողական հրեշտակիս : Ընդ առնուլ մը-
թութեան գիշերոյն՝ ելցուք յարտօրայան՝
ուր ժողովքն են արտավարաց . և յոր-
ժամ յօգնեալք յաշխատութենէ տուրն-
ջեան՝ զքնով անկանին թմրեալք՝ դիմես-

ցուք 'ի խրճիթս նոյա • կապեալս վարեալ
ցուք զնոսա 'ի յարկս մեր , զի արք նոցա
մշակեսցեն ծառայաբար զմեր անդամ
տան • իսկ կանայք և դստերք կացցեն 'ի
սպաս աղախնութեան՝ ո՞ տիկնայք մեր և
օրիորդք , 'ի սենեակս ձեր : Բայց դարձեալ
ասեմ՝ զգիշեր ընտրեսցուք : Առաւելումք
արդարեւ քան զնոսա 'ի թիւ համարոյ ,
սակայն լաւ ևս է խոյս տալ 'ի վտանգա
ւոր մարտից » :

Զայս օրինակ խօսեցաւ երիտասարդն
այն , և բազմութիւն ժողովոյն ծախս եւ
հար նմին 'ի ձայն ցնծութեան : Եւ ահա
'ի նմին երազի երևութանայր աչացն Կայե
նի՝ գիշեր աղջամղջին • յորում խառնա
ձայն ամբառնայր աղաղակ զարհուրա
նաց , կոծոյ , և գոչիւն յաղթանակի 'ի
խրճթաց անտի , որոց հրձիգ լեալ բարձ
րացուցանէին զմրրիկ բոցոյն • շառագ
նեալ էր գիշերն առհասարակ բացուստ 'ի
բաց , և կոհակք բացական վտակին՝ շո
ղային բոցափայլ զկարմրացեալ ափամբք :
Առ լոյս հրայրեցին՝ աստանէր նա զօրդիս
իւր կապեալս ձեռակապօք , զկանայս նո
ցա և զմատաղերամ մանկունս , որպէս
հօրանս խաշանց բառաչողաց՝ վարեալս
առաջի օրգւոցն Աբելի :

Այսպիսի եղէն անուրջքն Վայենի, և
 դողայր տակաւին 'ի քնել իւրում, յոր-
 ժամ Աբէլ՝ որ նշմարեալն էր զնա ընդ
 մացառօքն առ ոտամբ քարաժայռին, մեր-
 ձեցաւ առ նա. և արկեալ զնովաւ աչս լի
 խանդաղատանօք՝ հծծէր դաշն ձայնիւ.
 — « Ո՛ր տայր ինձ, եղբայր իմ, զարթնուլ
 քեզ վաղվաղակի, զի սիրտ իմ սիրապա-
 տար յայանէր զիւր առ քեզ զխանդ, և
 բազուկք զքեւ փարէին լի անձկանօք :
 Բայց ոչ. լռեցէք վայր մի իղձք անժոյժք.
 Լռեցէք և դուք զեփիւռք անտառիս. մի
 և դուք թռչունքդ երգէք 'ի մօտոյ, դու-
 ցէ մերժեսցի 'ի նմանէ քունն կենդանա-
 րար. թերևս անգամք իւր տաժանաբեկք՝
 պէտս ունին նորայն կազդուրիչ զօրու-
 թեան : Բայց... որպէս զնի այլադու-
 նեալ... անհանգիստ... սրտմտութիւն
 նկարեալ 'ի ճակատն : Ո՛հ. ընդէր խռ-
 վէք զսա երազք զարհուրատեսակք :
 Թողէք խաղաղիկ զոգի սորա. եկայք 'ի
 սմա պատկերք հեշտալիք՝ քաղցր առտնին
 գործոց և գորովական ակորժմանց, և
 ամենայնի որ գեղեցիկն է 'ի մարդումս,
 և հաճելի 'ի համօրէն բնութեան. լցէք
 զերևակայութիւն սորա անպղտոր զմայլ-

մամբք և բերկրանօք, որպէս զաիւ ինչ
գարնայնոյ, զի խայտասցէ 'ի դէմս սորա
զուարթութիւն գեղածիծաղ, և 'ի զարթ-
նուլ իւրում ելցեն օրհնութիւնք 'ի շք-
թանց սորա » : — Յայս բան ականկառոյց
եղև յեղբայր իւր գորովագութ սիրով,
և անհանգիստ ականկալութեամբ :

Օրինակ իմն, առիւծ թաւամաղ նըն-
ջեալ առ ոտամբ քարանձաւի 'ի հովա-
նուջ, որ ահիւ սառուցանէ զուղեօր սըր-
տատրով, և բաշք մահացանք գիզացեալք
զգլխովն 'ի քուն, հարկեցուցանեն զնա՝
գաղտագողի խտտորիլ առ նովաւ բացա-
գոյն, յանկարծ իմն եթէ հարցէ զնա կա-
րեվէր՝ երեքթեանն սրաթուիչ 'ի զիստ
իւր, 'ի նոյն և ոսանու ահեղագոջ՝ խընդ-
րել կատաղութեամբ զիւր ախոյեան,
գիշտաէ նա զմանուկ անմեղ՝ որ ոչ հեռի
անախ խաղայցէ ընդ ծաղկանց 'ի գալա-
րսջ : Ոչ աննման յօրինակէս՝ յանկարծօ-
րէն յեղակարծումն ընդոսա 'ի քնոյն լինի
Վային, աչք հրացայտք՝ դէմք գունա-
տեալք՝ երախք փրփրեալք սրտմտութիւն
կատաղի դարեալ 'ի ճակատն : Ամպրոպ
ինչ բարկութեան թխալանայր զնովաւ՝
սպատրաստ 'ի շանթել, գոփեաց նա ո-

տիւքն ընդ գետին՝ և մանչեաց . — « Պատառեաց երկիր՝ սլառառեաց . կուլ զիս . ընկլո յանդունդս քո : Եղճկ . ո՛վ տեսիլ աղետալի , եղճկ և զաւակ իմ : Բայց ոչ . ոչ ևս սլառառեսցիս . 'ի զուր ժաիմ : Վրէժխնդիրն ամենակալ արգելցէ քեզ զայն . հարկ է ինձ չուառանալ . և 'ի լրումն ահագին աղետիցս՝ վերացոյց զվարագոյրն երևցուցանել ինձ զխորս ապագայիցն հանդերձելոց : Անիծեալ օրն , անիծեալ ժամն՝ յորում մայր իմ ծնաւ զիս երկամբք . անիծեալ տեղին յորում զիս երկնեաց : Որ ինչ 'ի նմա բոյսք՝ ապականեսցին բնաւք . որ սերմանէն 'ի նմա , կորիցեն վաստակք նորա , և սերմանիքն՝ հողմավարք . որ անցցէ առ նովաւ ճանապարհորդ՝ քստմնեսցին ոսկերք նորա » :

Զայս օրինակ անէծս արձակէր եղկելին , յորժամ Աբէլ այլագունեալ որպէս գերեզմանական զոք՝ մատչի մօտ գողգոթայի , և բեկբեկ գելու զխօսան ասելով . — « Եղբայր իմ . . . բայց ոչ . . . Տէր իմ և Աստուած . . . դողամ յանձին . . . ոմն յապատամբիցն անարգելոց՝ զորս չանթ յաւիտենականին դահավիժեաց 'ի բարձանց երկնից , կերպարանեալ ընդ խաբս

զտիպ նորա՝ հայհոյէ... ո՛ւր ես եղբայր
իմ: Ո՛հ ո՛հ . փախիր անձն իմ... ո՛ւր ես
եղբայր իմ՝ զի օրհնեցից զքեզ » :

« Աւասիկ է նա , գոչեաց Վային որո-
տաձայն . աւասիկ , դու զուարթերեսդ՝
արտասուեալ թորդ առ խնդութեան , դու
սիրելիդ յաւիտենական վրիժառուին և
համօրէն բնութեանս . դու՝ որոյ ծնունդք
իժակորիւնք լիցին երբեմն երջանկացեալք
միայնակ յաշխարհի աստ . բայց ... և ըն-
դէր ոչ : Արժան իսկ էր նախամօրս երկ-
նեւ զոմն՝ որ ծնանէր 'ի սկստս օրհնեալ
ժողովրդեանն ստրուկս սպասահարկուս՝
գրաստս բեռնակիրս , զի մի ազգն օրհ-
նեալ զմարմին իւր փափկանուէր կ'ընացէ
խստամբեր աշխատութեամբ : Ա՛հ .
գժօխք գլխովին բորբոքին յանձն իմ ,
տանջանք իւր ամենայն՝ զոյգ ընդ նմին » :

« Վային եղբայր իմ , ասէր Աբէլ . նը-
կարեալ 'ի դէմն ասլուծիւն , վարանք
և սէր գորովական... եղբայր իմ . զինչ
երազ սոսկալի խռովեցոյց զանձն քո : Եկի
ես սիրեցեալդ իմ ընդ արշալոյս առաւօ-
տուս խնդրել զքեզ , փարիւզ զքե , և ընդ
ծագելոյ տունջեանս օրհնել զքեզ : Այլ
ո՛ր մըրիկ յուզէ զսիրտ քո . ո՛րպէս ձա-

խողակի ընդունիս զիմ սէր խանդակաթ :
 Ե՞րբ ծագեսցեն . . . աւանդ , ե՞րբ աւուրք
 բարեբաստիկք՝ աւուրք հեշտալիք , յորս
 տնկեսցի 'ի մեղ խաղաղութիւն , և ան-
 վիշտ անվրդով սէր՝ դարձեալ բողբոջե-
 ցեն 'ի հոգւոյ մերում զքաղցր հանգիստ
 և զզուարթամիտ խնդութիւն . այն ա-
 ւուրք՝ զորոց զհետ հայր մեր վշտագին
 և մայր գորովաղէտ յոգւոց ելանեն այն-
 չափ տարփամաբ : Կային , Կային , ո՞ր-
 սէս զայրագնեսալ՝ առ ոտն հարկանես
 զխնդութիւնն որով զմեզ սլաարեցեր ,
 յորժամ ես ինքն արբեալ նովաւ՝ լացի 'ի
 գիրկս քո : Մի՞ արդեօք յանցեայ առ քեզ ,
 եղբայր իմ . մի՞ արդեօք յանգէտս յան-
 ցեայ ինչ յետոյ . . . ասա աղաչեմ . . .
 երգմնեցուցանեմ զքեզ՝ հանդարտեա 'ի
 յուզմանցդ . ներեա ինձ . թոյլ արա
 գիրկս արկանել զքե » :

Յասել իւրում զվերջին բանքս՝ մերձե-
 ցաւ աղերսալից փարիլ զծնկովք եղբօրն .
 բայց Կային՝ հարթնու ընդ կրունկն : —
 « Ա՛յ օձ , գոչէր գիււագին . . . դաւարիլ
 կամիս զոտիւքս » — Անդէն առ ետեղ
 յափշտակեալ դազանաբար զմահակ ըս-
 տուար , եհար շեշտակի ընդ գլուխն Աբե-

լի, և օգ շառաչեաց: Անկաւ անմեղն առ
ոտիւք նորա, և սկաւառակ գլխոյն ջախ-
ջախեալ. դարձոյց միւսանդամ՝ առ եղ-
բայր իւր զաղուական հայեցուածսն,
նկարեալ էր ներողութիւն յընդարմա-
ցեալ աչս նորա, և մեռաւ. արիւն նորա
վարդագեղ՝ հոսեաց ընդ հոսոպիս խար-
տէշ գիսակացն՝ առ աթուր մարդախոշոշ
գաղանին:

Առ այս տեսիլ սոսկալի՝ ափշեցաւ թրմ-
րեցաւ արձանացաւ Կային. դալուկն մա-
հու հարկանէր ՚ի նմա. քիրտն ցաւագին
ընթանայր ընդ դողդոջուն անդամսն: Ե-
ղև ականատես վերջին ջղաձիգ գեղմանց
մահացելոյն, և ծուխ ջերաջերմ արեանն
որ հոսէր դունդադունդ՝ ելանէր մինչև ՚ի
ոնգունս եղեռնաւորին: — « Անիծեալ
հարուած, գոչեաց նա: Եղբայր իմ...
զարթիր... զարթիր եղբայր իմ... Ո՛ր-
պէս գէմք նորա գեղնեալք... ո՛րպէս
աչք կարկամեալք... զիարդ գլուխն ա-
րեամբ ողողեալ... Ո՛վ թշուառացե-
լոյս... ո՛հ, զինչ է զոր այժմէն յանձին
դգամ... արհաւիրք սանդարամետա-
կանք »:

Կաղկանձէր թշուառականն զայս օրի-

հոսկ • քնկէց կատաղութեամբ 'ի բաց ըզմահակն արիւնշաղախ • և բռնցի անխնայ զճակատ իւր կռփէր : Խոնարհեալ ապա զգիտեամբն յարուցանել կամեր 'ի գետնոյն : — « Աբէլ . . . եղբայր իմ, զարթիր . . . Աբէլ : Ո՛հ . . . երկունք դժոխոց պաշարեցին զինե . . . որպէս գլուխ իւր արիւնաթաթախ՝ կորացեալ • որպէս թալկացեալ հուաղեալ . . . մեռա՛ւ . . . ո՛վ տագնապ դժոխային . . . մեռա՛ւ հա յաւիտեան : Փախեայց ես : Փութացարուք ծունկք կ[թուցեալք] » : — Այսպէս մռնչէր ահեղ, և դաղթէր 'ի խարձս մօտալուտ մոցառաց :

Կստեալ էր առ գիտեամբն՝ յաղթական մոլորեցուցիչն • եւ կանգնեցաւ խրոխտապանծ իմն խնծղանօք • կանգնեցաւ 'ի մօրմին իւր, և յիրան երկնագէղ սոսկավիթխար • այսպէս բարձրանայ սեւտեաակ զարհուրելի սիւն ծխոյն ամբարձելոյ 'ի հրձիգ միայնաւոր խրճթէ, որոյ բընակիչք մշակիցեն հանգարտութեամբ յանդի, 'ի ժամանակի յորում բոցն ճարակիչ ծախիցէ զնոցա զառանին կարասիս, զամենայն զնոցա շնական փարթա մութիւնս : Ըստ այսմ յարացուցի եւ

կանգնեցաւ Անամէլէք • և զհետ փախու-
ցելոյն աչս արձակէր գթոխային իմն ծա-
ղու • և ասլա 'ի դին ակնարկեալ գոչէր • —
« Ահա՛ • զինչ քաղցր տեսարան • ո՛ր արինն
մեղաւորաց զոր արբ երկիր անիծապարտ:
Զուարճութիւն այգսլիսի՝ իմ չէր ճա-
շակեալ բնաւ յերկնային կարկաջասահ
աղբերացն, յառաջ քան զմեր անտի գա-
հալլիժումն որոտաձայն շանթիւն: Ոչ
այսպէս քաղցրալուր հնչեցին յունկն իմ
տաւիղք սաղմոսանուագ ¹⁵ սերովբէից,
որպէս կերկերաձայն այս հանախն, յե-
տին այս հառաչանք մահացելոյս: Չնաչ
խարհիկ դու բնակիչ նորաստեղծ տիեզե-
րաց, ով դու հրաշակերտ վերջին արուեստ
արարչական ձեռացն՝ որպէս ծաղածա-
նակ դնիս աստ գիտապաստ: Արի երի-
տասարդ գեղեցիկ • արի հրեշտակաց բա-
րեկամ • մի այգսլէս սղերդ 'ի ստրկա-
վայել սաշտօն ծնրադիր երկրպագու-
թեանդ... Եւ սակայն չխլրաի բնաւ • եղ-
բայր իւր գլխովին զգեսնեաց զնա անու-
ղորմ: Ճարտարութեամբ այսպիսեաւ
հանգիսացայց բարձր 'ի գլուխ 'ի խումբս
խաւարարգել խուժանին • ճարտարու-
թեամբ ընդ որ նախանձեսցի և բեւիար....

Ժամ է արդ դառնալ առ պատուանդան սանդարամետական գահոյիցն . որպէս քաղցրասցի լսել ինձ զիմ ներբողանի ծափահար գոչմամբք : Անդ մինչդեռ գմբէթք անգնդոց կրկնեցեն զարձագանդ ծափահարութեանց , նազեցից ես սիգաճեմ յաղթական , 'ի խռան անդ շիջելափառ ամբօխին , զորս ոչինչ շահատակութիւն պանծալի՝ դեռ ազնուականս գործեաց » :

Յամբարտաւան իւրումն յաղթանակի՝ կամեցաւ այսն պիղծ միւսանգամ յառիւ վայրակնել 'ի դիակն անկելոյն . բայց սոսկալի ձառադիմութիւնք յուսահատութեան՝ ցրուեցին անդէն և անդ յերեսաց զծաղրն հեզնական , և զբարձրայօն յաւակնութիւն զ'ի ճակատ նորա գրօմեալ : Պատուէր հրամանի ետ բարձրալն գրաւել պատել զնա՝ սանդարամետական արհաւրացն . և ծով ինչ տանջանաց յորդեաց զնովաւ պարանոցաթաղ : Անէծ նա յայնժամ զժամ իւրոյ եղելութեան , առնէծ զլի տանջանօք զյաւխտեանն և եղև փախստական :

Ի սմին պահու հոնախն մեռելոյն , և վերջին իւր թառաչ՝ ելեալ Լին առաջի

աթոռոյ ամենալուր դատաւորին , և բողոքէին վրէժխնդրութիւն 'ի յաւիտենական արդարութենէ : Լսելի եղև որոտումն 'ի տեղւոյն երեքսրբեան . ¹⁴ Լուցին քընարքն ոսկի և ալէլուին յաւիտենական : Երիցս գոռաց որոտումն ընդ բարձրակամար դմբեթաւն երկնից , և լուեաց . և ապա բարբառ բարձրելոյն հնչեցեալ յարծաթափայլ ամսոյն՝ որ զաթոռոյն սլատէր , կոչեաց յանուանէ Հրեշտակասկետ զումն : Յառաջ մատչի հոգին լուսեղէն թեւասքողեալ զերեսս լուսափետուր թեւօքն , առ որ ասէր ամենակալն . — « Աւասիկ որսացաւ մահ զառաջինն որս իւր 'ի զարմէ մահկանացուաց . կարգեալ է իմ զքեզ 'ի սլաշտօն սրբութեան , ժողովել յայսմ հետէ զոգիս արդարոց : Ես ինքնին խօսեցայ ընդ հոգւոյ Աբելի 'ի ժամանկման նորա . այսուհետև դու կացցես ընդ աջմէ արդարոյն՝ զոր ընդարմացուցանէ սառնասառոյց քիւրան մահու : Յորժամ ընդհատի ձայն օրհասականին , յորժամ սլաալի զնովաւ մահու վերջին տագնասս , մխիթար մատու ոգւոյն ոգորելոյ ընդ մահուն . ցածո 'ի նմա զսարսափ յաղափս գնացիցն անցելոյ . դարձս զաչս

նորա յարգարութենէ խմէ յողորմութիւն՝ որոյ չիք սահման. քաղցրացո նմա երանութեանն յուսով անջատիլ ՚ի մարմնոյ, և մեռցի : Երթ ՚ի բնակարան մահկանացուաց ընդ առաջ հոգւոյ եղբայրազրաւ մեռելոյն. և դու Միքայէլ՝ թեալից լեր նմին գուժել զանէծս իմ առ եղբայրասպանն » : — Այն ինչ կատարէր դատովճիւռ յաւիտենականին, երիցս թնդեցին բարձրակամարքն երկնից ՚ի ձայն ահեղ որոտմանն : Յական թօթափել սլացան հրեշտակաւորեաքն սաւառնաթեք՝ ընդ անմռունչ դասս երկնային ղլնուորութեանց. և խոյացեալ սրաթուիչ ընդ ինքնաբաց դրունս երկնային արբունեաց, անցին քերեցին առ անհամար բաղմութեամբ արեգականց և ¹⁵ աշխարհաց, և իջին յերկիր մահկանացուաց :

Անդէն վաղվաղակի կոչէ հրեշտակ մահուն՝ զոգի Աբելի յարիւնաթաթաւ տաղաւարէ մարմնոյն. յառաջ մատչի նա, և ժողիտ երկնային զերեսօք նորա : Ոգեղէն մասունք ¹⁶ նօսրագոյնք մարմնոց նիւթականաց՝ զհետ երթային նորա, և խառնեալք ՚ի բաղմաբուրեան շոգիս՝ զոր քաղցրասիւզ զեփիւսք կապտէին ՚ի ծաղ

կանց փթթելոց ամենայն ուրեք՝ ուր գի-
մէր նշուլագեղ սրայծառութիւն հրեշտա-
կին , սրատէին զհոգւոյն կերպացեալ 'ի
մարմին ինչ եթերական : Ետես հոգին՝
անճաշակ իմն ցնծութեամբ զհրեշտակ
տեսան զի սպասէր նմին :

Մատեաւ զուարթունն , և մարդասի-
րութիւն երկնային 'ի դէմն ճառագայ-
թէր : — « Ողջոյն ընդ քեզ , ասէր , եր-
ջանիկ դու՝ ճողոպրեալ 'ի հողազանգուած
մարմնոյդ . ընկալ զիմ գրկախառնու-
թիւն : Ո՛րպէս բարեբաստ զանձն համա-
րիմ . ինձ վիճակեցաւ առաջին՝ մութա-
նել զքեզ յերանութիւն . բիւրք բիւրոց
քեզ ակն ունին անգանօր : Երանի արդա-
րոյդ . ուրախութիւն յաւիտենական , ե-
րանութիւն անպատում և տեսութիւն ե-
րեսացն Աստուծոյ քեզ սպարգեկն 'ի տրի-
տուր առաքինութեան : Ուրախ լէր .
գիրկս արկ զինե առաջինդ յերջանիկս՝ որ
մերկացար 'ի քէն զծածկոյթ հողեղէն » :

« Գիրկս արկանեմ զքե՛ւ՝ բարեկամդ
երկնային , գիրկս արկանեմ , գոչեաց հո-
գին Աբելի . և ասլա սակասեաց ձայն ,
զմայլեալ յափշտակիչ զմայլումն երա-
նութեան : — « Ո՛վ անճառ երանու-

Թեանս... կրկնեաց յետոյ ձայնն . յոր
 ժամ հոգի իմ դեռ փակեալ 'ի հողեղէն
 մարմնի ճեմէր առանձինն՝ առ նշողիւք
 դիշերածագ լուսնոյն , ճաշակէի զքաղց-
 րութիւն ամենաւայր Աստուծոյն իմոյ
 և զամենայն գեղեցկութիւն առաքինու-
 Թեան , և փղձկէր սիրտ իմ երանութեամբ
 աւլցեալ . սակայն ամենայնն ոչ այլ ինչ
 էր , բայց աղօտ արշալոյս երանութեան
 յորում զարդիս վայելէմ : Բարէ . զիարդ
 'ի ժամուս հեշտանամ անչափ 'ի բերկ-
 րութիւն առաքինութեան , զիարդ 'ի մօ-
 տոյ նկատեալ զանճառութիւն աստուա-
 ծեղէն բարութեանցն : Ո՛վ . զի՛նչ խոր-
 հուրդք նորք ելանեն 'ի միտս իմ . . . հեշ-
 տալիք որպէս զգարուն , սրայծառք որպէս
 զարեգակն : Բարեկամ իմ , գիրկս արկա-
 նեմ զքե . իմ է անվախճան յաւիտեանն .
 իմ է օրհնել զնա մշտամուռնչ՝ որ վար-
 ձատրէն յաւէժ անճառ երանութեամբ
 զնա , որ սիրէն զգեղեցիկն և զբարին » :

Զայս օրինակ զբանիւք անկանէին եր-
 ջանիկքն այնոքիկ , և սէր նոցին զեղանէր
 'ի հոգեգորով գրկածութիւնս : — « Եկ
 բարեկամ իմ , առէ հրեշտակն , եկ՝ սլա-
 ցիր զհետ իմ . թող զերկիր . զի՛նչ մնան

քեզ աստ սիրելի՝ բայց սիրտք առաքինիք՝
դայցեն և նոքա զհետքո՝ այլ ևս ամբ ինչ
համոռօտք՝ դայցեն և նոքա : Սլացիր յեր-
կինս 'ի վեր 'ի հոգեհամբոյր գրկախառ-
նութիւն երջանկաւէտ բարեկամացն՝ եր-
գել ընդ նոսա զյաւիտենից փառաբանու-
թիւն » :

« Գամ զկնի թևոցդ բարեկամդ երկ-
նային , սպասասխանի ետ հոգի արդա-
րոյն . . . ով ուղիք փափկութեան և եր-
ջանկութեան յոր մտանեմս : Մնացէք
բարեաւ սիրելիք իմ զոր 'ի ստորև թո-
ղում յերկրի : Յորժամ եկեսցեն լցցին
ամբ կենացդ , յորժամ հասցէ ժամ օր-
հասին , յորժամ դու բարեկամդ իմ եր-
թիցես ընդ առաջ օրհասականացն , և ես
մատեայց առաջի աթոռոյ բարձրելոյն
սպաղատել զթևակիցն լինել քեզ , զի տե-
սից անճառելի ցնծութեամբ զվերաթևել
ոպւոց նոցա 'ի կաւոյ աստի յօթևանս ե-
րանութեան : Եւ զքեզ թիրղա անձկալիդ
քան զամենայն , տեսից և զքեզ յետ լա-
լոյքո յերկար 'ի վերայ իմօց ոսկերաց ,
յորժամ մանկիկ մեր դեռախօսիկ՝ քո սէս
առաքինացի ընդ դաստիարակութեամբդ
տեսից և զքեզ մահանալ : Ո՛րպէս յափըն

տակեացի անձն իմ, յորժամ ելեալ յընդարմացեալ մարմնոյդ ճախրեսցես մօտ իմ 'ի հոգեզուարճ ցնծութիւն » :

Այսպէս բարբառէր Աբէլ 'ի թռիչս իւր ընդ զուարթնոյն յերկրէ յերկինս . բայց հայեցուած իւր դեռ աստանդական 'ի վերայ խրճթացն՝ անկաւ ըստ դիւսոյց 'ի վերայ եղբօրն : Յուսահատութիւն մեծեղեան ասլիրատութեանն գծագրեալ էր 'ի վերայ երեսաց նորա . ձեռք իւր մածեալք զգլխովն . աչք վայրենահայեացք յերկինս 'ի վեր : Ժամ 'ի ժամ կոծէր բռնցի զմեծահառաչ կուրծս իւր 'ի հարուածս մեծամեծս . լի ասլա ոգետանջ յուսահատութեամբ զգետնեաց զանձն 'ի թաւաթուփս , և հողաթաւալ 'ի նմին լինէր : Փղձկեցան աչք երանելոյն յարտասուս կարեկցութեան . դարձոյց 'ի նոյն զգորովաշարժ զհայեցուած իւր յաղիողորմ տեսարանէ անտի . և ոչինչ այլ ետես՝ բայց գունդագունդ բազմութիւն ընթացակից հրեշտակաց : Պաշտպանողական հրեշտակք դաւառին ցնծութեամբ մեծաւ թևակից 'ի վերելս նոցա լինէին յայնկոյս սահմանաց վերնագաւառի օդոյս : Անդ աստուածայինն առլցեալք

սիրով՝ դիրկս արկին երկուց երկնաչու
 ուղևորացն • և ինքեանք զտեղի առեալ՝ ի
 թևս կարմրերփեան ամպոց՝ երգովք
 միայն օրհնութեան ուղեկից լինէին ի
 թռիչս նոցա ընդ խորութիւն եթերին :
 Սրինգք քաղցրանուագք և սաղմոսարանք
 արծաթալարք՝ ձայնակից լինէին յերգս
 նոցա , զոր դասադաս եղանակէին նոքա ի
 ձայն քաղցր օրինակ զայս :

« Համբառնայ նորեկ երկնաքաղաքա-
 ցին , համբառնայ յերկինս : Գեղեցիկ է
 նա , գեղեցիկ որպէս զգարուն յեկաւո-
 րիլ նորա յերկիր՝ պար առեալ բերկրալի
 պարզութեամբ և զուարթարար հեշտու-
 թեամբ : Զնծացէք ընդ առաջ նմին աս-
 տեղք համասփիւռք յանվայրաժակ հաս-
 տատութեանն , ցնծացէք խնդակիցք երկ-
 րի՝ ձերում զուգականի : Ո՛րպէս գեղա-
 ղարդ չքեղացաւ սա՝ թէպէտ և անիծա-
 պարտ • բայց սնոյց ի հողոյ իւրմէ երկ-
 նաքաղաքացի զոմն : Որպիտի պայծառու-
 թիւնս վերառաքէ սա առ մեզ : Կանաչու-
 թիւն ինչ կենդանագոյն՝ ծիծաղի ի մար-
 դագետինս իւր , բլուրք իւր ցոլանան
 պայծառագոյն » :

« Համբառնայ նորեկ երկնաքաղաքա-

ցին, համբառնայ յերկինս : Դառք օրհնե-
րգութեք սպասեն նմա առ բարաւորօքն
երկնից . հային 'ի նա, տեսանեն զառա-
ջինն 'ի մարգկային զարմէ՝ որ յերկրէ
յերկինս վերանայ . փարին զնովաւ, սլը-
սակեն զնա անթարշամ վարդիւք : Ո՛վ,
զիարդ երջանկասցի անձն նորա յորժամ
ճեմ առցէ 'ի մարմանդս երկնից, յոր-
ժամ ընդ խնկահոտ հովանոցօք մշտա-
դաւար կանաչութեան պարակից լիցի
հոգեղինացն 'ի փառաբանել զնա, որ
մի միայն աղբիւրն է անճառ երանու-
թեանս » :

« Ո՛վ օր տօնելի . վաղուց զքեզ հռչա-
կեցաք . տօնեցաք զքեզ երգօք օրհնու-
թեան, յորժամ հոգի մանկանս¹⁷ էջ
յերկնից 'ի մարմին նորա տիրել նմին :
Տեսաք մէք, զիարդ առաքինութիւն ամե-
նայն աճէր 'ի նմա պայծառափայլ՝ որպէս
չուշան փթթեալ գարնանի » :

« Յաներևոյթս ընկերէաք քեզ, հոգիդ
առաքինասէր, զօրհանապազ զքեզ թեա-
պարեալ . տեսաք մէք՝ ո՛վ անուշակ բերկ-
րանացս, զննեցաք զամենայն ուղղու-
թիւնս քո, զամենայն իղձ փափաքանացդ,
տեսաք զամենայն արտասուս՝ զոր առա-

քինութիւն քո յաչացդ ճշնեցուցանէր :
Արդ ճախրեցէք ընդ առաջ նորա դասք
հոգեղինացդ , գիրկս նմին տարածեցէք ,
սպասկեսցիք զնա 'ի վարդ երկնափթիթ •
համբառնայ յերկինս ազատացեալ 'ի հո-
ղազանգուած մարմնոյն » :

« Ահա նշխարք մարմնոյն անկեալ կան
յորտայս , անկեալ որպէս ծաղիկ թառամ :
Դու երկիր՝ ընկալ մայրօրինակ զհօղ դո-
րա , բուսուսցէ դա առ իւրաքանչիւր դա-
րուն՝ ծաղիկս բազմաբուրեան : Ո՛վ օր
տօնելի • տօնեսցուք զքեզ յերգս օրհ-
նութեան , տօնեսցուք 'ի տարեկան դար-
նայնոյն , տօնեսցուք զօրդ՝ յորում առա-
ջին արդարն վերացաւ յերկրէ » :

Ի կատարիլ երգոցն՝ իջին նոքա յերկիր
վայրաբերեալք 'ի թևս լուսաթոյր ամ-
պոցն :

Յածէր թափառէր Վային 'ի մերձա-
ւոր անտառին • յուսահատութիւն վա-
րանէր զնա աստանդական : Փախչել կա-
մէր , այլ զորպէս • թշուառութիւն իւր զնա
հալածէր : Զոր օրինակ ճանապարհօրդ՝
զոր հալածէ քստմնելի չքամք վիշապ զայ-
րագին , զուր փախչի նա , 'ի զուր ռգորի ընդ
մահաշունչ գազանին • գալարի անդապինդ

զմիջովք նորա և զուլամբ • իւ ճողոպրեա-
 ցի եղկելին • միսէ սա զսլաք ժանեացն
 յուժգնապիրի 'ի լանջն կարկամեալ, 'ի
 սիրտ անդր ժայթքէ զիւր մահաթոյն :
 — « Ո՛ տայր ինձ, աղաղակէր Վային, ոչ
 ևս ունել ակներև միշտ զարիւնաշաղախ
 զսրտներն • փախչիմ, և արիւն նորա ըզ-
 հետ իմ խոխոջէ, զհետ գարշապարացս :
 Յո՞ փախեայց ես, յո՞ թաքեայց եղկելիս :
 Տեսանեմ ահա զվերջին իւր առ իս հայե-
 ցուած . . . տեսի՛լ ողորմ • զի՞նչ գործեցի
 զայս : Ո՛վ ոճիր ահագին, տանջես զիս
 քան զգեհեան . . . Սատակել խնդրեցի
 զսատակիչս զաւակի իմոյ յառաջ քան
 զծնունդս նոցա . . . Այլ զի՞նչ կառաչուե-
 լսի յանտառիս իբրև զհեծուծիւն առն՝
 որ յոգիս ապաստան : Երթայք 'ի բաց
 ոտք իմ դողդոջունք • 'ի բաց յարենէ ա-
 տի՝ որ զհետ իմ խոխոջէ • երթայք 'ի
 զարհուրատեսակ մահասահման վայրէս :
 Ձգեսջիք զիս ընդ քարշ ծունկիք իմ դան-
 դաչոտք՝ յարիւն շաղախեալք հարաղա-
 տիս • ընդ քարշ . . . մինչ 'ի թափս գժո-
 խոց » : — Այսպէս դռնաց, և կամէր
 դառնալ 'ի փախուստ :

Եւ ահա ամպ լրթագոյն էջ ահագին

Ճայթմամբ առ ոտս նորա : — « Կային ,
 ուր է եղբայր քո , շառաչեաց յամադոյն
 ձայն ինչ ասեղ : — Չգիտեմ , պատաս-
 խանի ետ Կային կակաղելով . չգիտեմ եղ-
 կելիս Միթէ պահապան իցեմ եղ-
 բօրն իմոյ » : Եւ անդէն պակուցեալ սար-
 տեաւ յետս ընդդէմ . կալաւ զնա խռովու-
 թիւն անհնարին , և դալուկն մահահան-
 գոյն : Յայսմ վայրի որոտաց ամալն , ցայ-
 տեաց հուր ծախիչ , եկեր լափեաց զդեղ
 դալար , զթուփս շուրջանակի . և 'ի միջոյ
 ամադոյն ել եկաց Հրեշտակ տեառն : Ճա-
 կատ նորա սպառնայր զգատակնիք բարձ-
 րելոյն . յաջու ձեռին փայլատակէր շանթ
 եռասայրի , զահեակ իւր ձգէր վերամբարձ
 'ի վերայ կորաքամակ եղեռնաւորին՝ որ ըզ-
 դողանի հարկանէր . բարբառ արձակեաց
 և որոտաց միւսանգամ . — « Արձանացիր ,
 սարսափեաց և լուր զանէծս քո : Զնչ
 գործեցեր զայդ՝ այսպէս ասէ տէր . դո-
 չումն արեան եղբօր քո բողոքէ առ իս-
 յերկրէ , և արդ անիծեալ լիջիր դու 'ի վե-
 րայ երկրի՝ որ եբաց զբերան իւր ընդու-
 նել զարիւն եղբօր քո 'ի ձեռաց քոց : Գոր-
 ծեսցես զերկիր , և ոչ յաւելցի տալ քեզ
 զգօրութիւն իւր . երերեալ և տատանեալ

եղիցիս զամենայն աւուրս քոյ 'ի վերայ երկրի » :

Սարսափ ինչ անհնարին , և տագնապ դժոխային կալան զժանդագործն՝ որ զփայր առ ահի գլխակոր և երկրապիշ : Կայր նա ապուշ ապաւան , որպէս կայ աստուածուրաց ամբարիշտն , յորժամ 'ի տաստ ահեղ դատաստանացն գլորդէ Աստուած զհաստատութիւն երկրի , յորժամ հիմն 'ի վեր տապալին կամարք տաճարացն սղծելոց , և ասարանք մեղաւորաց անգնդասոյզ կորնչին . յորժամ յաղմըկի անդ խառնաշփոթ բնութեան հնչէ 'ի լսելիս իւր յամենուսա՝ ճիչ և կանչիւն մեռելոց , և 'ի լայնասլատառ յատակաց երկրի բարձրանան շուրջ զիւրեւ ամպք լըթագոյնք , և բոցք մրրկեալք : Այսպէս նաև դողացեալ դանդաչէր դեղեկէր եղբայրասպանն . տագնապեալ նոյնաբար , ապաձայն և այլագունեալ որպէս օրհասական . փորձ փորձէր բարբառել , բայց չըթունք բաբախունք տկարանային առ 'ի զբանսն յօգել . սպալաջէր , և չիշխէր զաչս 'ի վեր համբառնալ : — « Մեծ է յոյժ՝ ասէ . . . բա՛րէ . . . մեծ է յոյժ անօրէնութիւն իմ , մեծ և անթողլի յա-

ւիտեան : Անիծեր զիս այսօր 'ի վերայ
երկրի , և ես... բա՛ւէ , յերեսաց քոց յո՞
թաքեայց : Անիցիմ երերեալ և տատա-
նեալ , և միշտ փախստական : Ո՛ր տայր
ինձ , թէ ամենայն որ դտանիցէ զիս՝ ըս-
տանցէ զամբարշտեալս » :

« Ոչ այդպէս , ասաց բարբառն որո-
տաձայն . ամենայն որ ստանանէ զքեզ ,
եօթն վրէժս լուծցէ . տագնապ մշտա-
տանջ և խայթոցք մտաց խոցոալիք նշա-
նեսցին 'ի դէմս քո և 'ի դնացս . ամենայն
որ անցցէ առ քե՛ս՝ առասցէ . — Ահա
Վային եղբայրասպան . — և զարհուրեալ
փախիցէ 'ի հետոցդ զոր կոխեսցեն գար-
շապարք քո թափառականք » : Այս-
պէս գուժեաց զուարթունն զսաստ անի-
ծիցն , և եղև աներևոյթ : Թօթափեցան
կայծակունք ահեղասաստք 'ի ծոցոյ ամ-
պոյն որ վերանայր . և փոթորիկ չըջանա-
պտոյտ խորտակեալ զմայրիս մօտաւոր
անտառացն՝ գոչեաց ահեղաձայն , որպէս
զգոչին մնասապարտին յուսահատելոյ 'ի
փորձ դառնակախտ տանջանարանաց :

Արձանացեալ էր 'ի ժամուն Վային ան-
շարժ . անյուսուծիւն յաչս նորա . և
հողմք ամեհիք շուրջ տատանէին զգիղա-

ցեալ հերս գիտախօիւ գաղաթանն • եկաց
մնաց առ ետեղ՝ անբան ընդարմացեալ
յերկար • և ասպա վայրենահայեաց եր-
կիւղիւ համբարձեալ զաչսն ծածկեալս՝ ի
թաւամաղ յօնիցն՝ զայս օրինակ բողոքէ
դողդօջոտ շրթամբք։ — « Զմէ՞ ոչ չքա-
ցոյց զիս նա • առ իմէ՞ ոչ սպառսպուռ
ջնջեաց, մինչև չմնալոյ այլ՝ հետոցս ընդ
արեգակամբ։ Եւ կամ • • • հիմ՞ ոչ կայ-
ծակունք հարին զիս • • • • • Էր ոչ խորա-
սուղեաց յանդունդս։ Այլ նա կամի սղա-
հել զիս անվախճան՝ ի տանջանս։ Ահա-
ւասիկ ես ինքն • • • անիծասպարտ առ ա-
մենայն արարածոց • տիեզերաց քստմնելի
• • • • • քստմնելի ինձ իսկ գլխովին • • • • • Ո՛հ,
այժմէն տագնապիմ յանձին • այժմէն տագ-
նապիմ ի ձէնջ դառնահամբոյր ընկերա-
կիցք ասլիրատութեանս, դուք երաշխեպք
դժոխային, յուսահատութիւն և խիղճ խո-
ցոտիչ, որք որոշեալ զիս յԱստուծոյ և ի
մարդկանէ՝ հալածեսցիք յաւիտեան դժո-
խատանջ։ Ո՛հ • զե՛նչ այն զոր զգամ յան-
ձին • • • • • Անիծեալ դու բազուկ կարկա-
ռեալ՝ որ համբարձեր զմահակն՝ ի սպանդ •
իցիւ՝ գօսացեալ էիր ի մարմնի որպէս ոստ
՝ ի ծառի։ Անիծեալ ժամն՝ յորում երազ

դժոխային զիս դաւաճանեաց . քանիցս և
 դարձցիս դու՝ ողբասցէ երկիր . . . : Ո՛վ
 բնութիւն, բնութիւն. զի՞ յապաղես ցու-
 ցանել զահագին նշանս՝ զքո որ առ իս
 նողկանաց : Անիծեալ դու յամենայնի
 ուր և փոխեցից զքայլ ոտիցս : Եւ դու
 ո՛ւր ես, ճիւղաղ սանդարամետական, յորմէ
 եկին յիս ցնորքն անրջականք . ո՛ւր դու,
 զի նզովս 'ի քեզ արձակեցից : Դարձա՞ր
 արդեօք անդրէն 'ի դժոխս . վա՛շ թէ՛
 կրէիր անտանօր անվախճան զոր ինչ 'ի
 ժամուս կրեմ յանձին . յանէծս քան
 զայդ ցաւագին՝ չիք եղկելույս անիծանել
 զքեզ, . . . : Այո . ահա տեսանեմ զնա
 անդ ահա մըրիկ բոցոյ ելանէ 'ի դժո-
 խոց . ո՛րպէս դէք վաշ վաշ կարդան , վե-
 րակնեն յիս դառնածաղը խնծղանօք : Ո՛հ,
 ո՛հ . ծիծաղես՞լք զեղէկէաւս ոգիք դա-
 տապարտք : Եւ կամ թէ՛ կայցէ 'ի
 ձեզ դեռ մասն կարեկցութեան՝ լերուք
 կարեկից . ոչ ոք 'ի ձէնջ կրէ 'ի տարտա-
 րոսիդ զոր եսն կրեմ յանձին » :

Յետ քանիցս այսոցիկ գնայր Կային
 դեղևեալ ոտիւք առ բուն ինչ ծառայ ըղ-
 գեանելոյ . նստաւ 'ի վերայնուաղ անձամբ
 և անմոռնչ : Ընկղմեալ խոր 'ի յոյզս

խորհրդոց, և ապա զգողանի հարեալ գոչեաց. — « Եւ ո՞րիցէ որ մօտ առ իս կօընչէ . . . այս ձայն է սպանդին . ո՞հ, լսեմ զհօնտիւնն որա, լսեմ զկարկաջումն զարեանն : Ո՛վ եղբայր իմ . . . եղբայր . գըթացեալ 'ի տանջանս իմ անպատմելի՝ մի ևս հալածեր զեղկելիս » : — Նստաւ միւսանդամ՝ արձակեալ թառաչս 'ի խորոց սրան, և թուցեալ իսպառ և անբարբառ :

Եւ անէր 'ի խրճթէն 'ի սմին սահու նախահայրն մարդկութեանս, առ որ և կողակիցն ընկերացեալ ասէր. — « Զխորդ գեղեցիկ ճառագայթէ արեգակն յելս իւր առաւօտուց ընդ առաջ մեր . որպէս ահօսր շամանդաղ ոսկեճաճանչ՝ պատիշուրջ զբացական դաշտավայրօք որք ցուացեալ փողփողեն : Երթիցուք յառաջ ընդ այս կողմն գեղեցիկ՝ զոտս 'ի բոյս հարկանել 'ի ցօղի, մինչև ժամ աշխատանաց կոչեսցէ զիս 'ի տաղաւար, և զքեզ յարտավար : Զխորդ, փարելիդ անձին իմոյ, գեղեցիկ է երկիր և ընդ անիծիւք . թէպէտ գեղ սորա առ եղեմական դրախտիւ զոր կորուսաք, բա՛րէ իմովս սատուիրանաղանցութեամբ, այնպիսի էր՝ որպիսի էր քոյդ յաւուրս անմեղութեան

առ գեղով Հրեշտակաց որ իջանէին առ
մեզ յայցելութիւն : Տես սիրելիդ՝ որ
սկէս զուարճանան արարածք ամենայն .
որպէս երգք նոցա լսելի լինին յամենայն
անտառաց՝ յամենայն ՚ի բլրոց . որպէս ա-
նասունք ընտանիք խայտան առ խրճթաւս
յայգորել զճառագայթս արևուն , ՚ի ձայն
բերկրանաց , կամ ՚ի կայտիւ զուարթա-
րար » :

Պատասխանի ետ նախաձայրն . — « Այո՛ ,
Եւա , գեղեցիկ է երկիր . թէպէտ և անի-
ծեալ՝ բայց և այնպէս բերէ յինքեան ամենայն
ուրեք զանջնջելին հետս անսահման
բարութեան առ մեզ , թէ և ողբա-
լի անկմամբս և ահագին ասպերախառ-
թեամբ՝ անարժանս կացուցաք զանձինս
վայելել ՚ի բարութիւնն յայն և յողորմութիւն .
այո՛ բարերար է տէր ամենակալ և
ողորմած . ոչ լեզու մեր տկար զօրէ ՚ի
բան բերել , և ոչ միաք ՚ի խորհել : Սիրե-
ցեալք իմ , եկ երթիցուք ՚ի ծաղկաւետ
դաշտորայսն՝ ուր արածին խաշինք Աբե-
լի ՚ի ցօղի . թերևս գտցուք զօրդեակ մեր
աստուածասէր՝ երգել անդ նոր ինչ օրհ-
ներդ ՚ի բարեբանութիւն արարչին » :

« Անսա սիրելիդ իմ , ասէ նախամայրն ,

յայտնեւ քեզ խորհուրդ ինչ՝ որ եկն 'ի միտս ընդ արեւագալն : Եղի 'ի կողովի աստ որ 'ի ձեռին խմում՝ պաշար , զընտիր ընտիրս , սլաղատիտս 'ի թզոց , չամիչս անուշակս . և ասեմ , երթայց յագարակ առ անդրանիկ իմ Կային՝ տանել նմա 'ի պըտղոցս , կաղգուրել զսիրտ նորա , յորժամ յետ աշխատանացն հանգիցէ ընդ հովանեաւ միոյ 'ի ծառոցն : Զի քաղցր է ինձ ցանկալիդ իմ , ամենայն վաստակ , և ամենայն ոտնփոխ՝ առ 'ի փարառել 'ի մտաց նորա զայս տխրազգեաց խորհուրդ՝ թէ մէք չսիրիցեմք զնա » :

« Ո՛րպէս մայրախնամ գութք սրտիդ՝ արթուն են , սիրելիդ Եւա , ասաց նախահայրն . շնորհ ունիմ իմաստուն խորհրդոցդ . ճն , երթիցուք առ Կային , զի մի ասասցէ զմէնջ՝ զԱբէլ միայն սիրեն . թերևս 'ի սրարզութեան գեղեցիկ առաւօտուն՝ զսիրտ նոցա գտցուք դիւրապատրաստ յընդունելութիւն խանդաղատանաց » : — Զբանսն ասացեալ՝ ճեպլին յընթացս , Եւա կողով 'ի ձեռին . յառաջ խաղային յանդաստան անդր ձեռն 'ի ձեռն և զուգահէտ : — « Զխաբոյ բարեբաւտիկ լինիցիմք , ասէին նոքա , և երա-

դէին , եթէ 'ի գեղեցկութեան առաւօ-
տուս՝ յորում բնութիւնն զուարթագեղ՝
զարթուցանէ զամենայն ազնուական ա-
խորժակ , գտցուք զսիրտ նորա դիւրա-
սլատրաստ առ գորով խանդաղանաց » :

Ելանէին նոքա 'ի թիկանց կուսէ մա-
ցառաց ինչ , և նախ Եւա ասէ . — « Ո՞ր է
անկեալն անդ . . . ասաց , և յետոյ հար-
թեաւ սոսկմամբ . . . Ադամ . . . զո՞տե-
սանեմ տարածեալ անդէն . . . չէ դա ան-
կեալ ըստ հաճոյս առ 'ի հանգիստ . ե-
րեսք նորա յորսայս ընդ գեալին . . . ոս-
կէհեր խոստովեք՝ Աբելին են . . . Ադամ ,
ո՛հ , ընդէր զգողանի հարկանիմ . . . Աբէլ ,
Աբէլ . զարթիր որդեակ իմ . դարձո՛ ագ-
իս զդէմս քո շնորհագեղ՝ լի որդիական
գորովանօք : Զարթիր սիրելիդ որդեակ .
ո՛հ , թափեա զայդ քուն անհանգիստ » : —
Յայս բան մօտ եղեն նոքա և ևս : —
« Զի՞նչ տեսանեմ ես , աղաղակեաց նա-
խահայրն , և սարաեաւ գողմամբ : Արի՛ւն
. . . արի՛ւն հոսէ 'ի ճակատոյն . . . ողո-
ղեալ է նովմբ և գլուխն : — « Աբէլ , որ-
դեակ իմ սիրուն » . — վայեաց նախա-
մայրն . 'ի վեր էառ զբազուկ նորա կար-
կամեալ , և անդէն կիսամեռ այլադու-

նեալ՝ յետս ընդդէմ կործանեցաւ զսըր-
տաարովի լանջօքն Ադամայ :

Երկոքին ևս էին ապաքանք առ յետին
զարհուրանաց , յորժամ Կային մոլո-
րեալ թափառէր յուսահատ յանտառին ,
և յանգէտս մօտ էանց առ կողմամբ մե-
ռելոյն . ետես զգիական , և զնովաւ զհայրն
ահաբեկ անշարժ որպէս զարձան , զմայրն
դալկահար յեցեալ զգողգոջուն լանջօքն ,
և դռնեաց . — « Ես ինքնին սպանի զնա .
դողացարուք շանթահար 'ի ձայնէս . ես
ինքնին սպանի : Անիծեալ լիցի ժամն՝
յորում ծնար դու զիս 'ի կնոջէդ . անի-
ծեալ ժամն՝ յորում կին դու՝ երկնեցեր
զիս : Ես ինքնին սպանի զնա » : — Կըրկ-
նեաց միւսանդամ , և դարձաւ 'ի վա-
խուստ :

Օրինակ իմն . որպէս ամուք ինչ սիրե-
լեաց՝ զորս յօգեաց 'ի մի համաբարոյ ազ-
նուութիւն իւրեանց , թէ նստեալ առ
միմեամբք , յարիցէ ամպրոպ սեւաթոյր ,
կանգնին յաղօթս ձեռնամաժ . բայց շանթ
կայծականն հեղձուցեալ զնոսա , կան ան-
կենդանիք յեցեալք զմիմեամբք , այլ երևին
կենդանիք շնչաւորք : Այսպիսաբար կայ-
ին մնային նոքա յերկար արձանացեալք՝

այլագունեալք և անշարժք գլխովին, թէ ոչ գողումն, անդամոց միայն՝ սարսէր զնոսա :

Ի մահատիթ թմրութենէս սթափեցաւ Ագամ նախ առաջին . և բեկբեկէ շնչախառն : — « Ո՞ւր իցեմ . ո՞րպէս գողան երիկամունք... Աստուած իմ, Աստուած... ահա դնի գիտապաստ . աւանդ եղկելոյս . աւանդ հօրս թշուառացելոյ . ահափետք յաւելուն զահափետս իմ . եղբայր իւր է որ սպան զնա . ինքնին գոչեաց զայն . անէծ զմեզ և փախեալ... : Սարսափ սոսկալի, սարսափ ցրտառաւոյց՝ սառուցանէ զանձն իմ . որ զխն անէծ՝ որդի իմ է . որ լուղի աստ գիաթաւալ յարիւն իւր՝ նոյնպէս իմ որդի : Եղբակ չուառականիս . զոր աղէտս, զոր վեշտս ձգեցի յանձն իմ և ՚ի զաւակ : Աբէ՛լ, Աբէ՛լ... և դու Եւա ո՞չ զարթնուս զգալ ցաւոցդ միւսանգամ : Մեռա՞ր դու ՚ի գիրկս իմ . ես միայն ուրեմն ես հիբացեալս, ես ՚ի թշուառութեանս մնացից միայնակ... Սակայն Աստուած իմ... օրհնեմ զքեզ... այլ ահա սարսուռ մահուն ճարակի յերակս իմ մինչ ՚ի սիրտ բաբախուն Աչք իմ նուաղին ո՞հ . և դու յա-

պաղէս, ո՛ մահ. եկ, եկ հարկանել զիս այնուիկ որ ահաւորագոյնն է 'ի քեզ. զի՛ յապաղես... Աստուած իմ... Աբէլ... որդեակ իմ... ազնուագոյնդ յորդիս » : — Աղաղակէր այսպէս աղիողորմ. հայէր միւսանգամ զգիականքն և լայր. և քիրտն մահու ընդ արտասուս խառնէր. յաւել ապա 'ի բանս ողբոցն. — « Զարթեա՛ր դու Եւա. ո՛հ. զարթեա՛ր կրկին 'ի տեսիլ ցաւոց անբերեւեաց. աչք քո բացան վերստին : Զի՛նչ հայեցուած արտասուած թոր՝ սիրելիդ իմ վտակից » :

« Ադամ... ասէ նախամայրն կիսահագագ ձայնիւ... ոչ. ոչ ևս լսի յունկն իմ օրոտումն անիծասատ գոչմանն : Անէծ նա զմեզ. անէծ սպանողն : Բա՛րէ. զիս անիծեա, զիս միայն՝ եղբայրասպան դու : Ես թշուառականս, ես մեղայ առաջին... Աբէլ, որդեակ սիրով սիրեցեալ » : — Յայս բան անկաւ նախամայրն 'ի գրկացն Ադամայ զմարմնով մեռելոյն : — « Որդեակ իմ. որդեակ սիրելի. աղաղակէր. հեկեկայր առ ցուրտ դիակն : Տէր Աստուած. աչք իւր կարկամք ոչ ևս առ իս դառնան : Որդեակ իմ. զարթի՛ր որդեակ իմ. 'ի զուր կոչեմ. բա՛րէ, 'ի զուր կոչեմ » :

զիւ : Մեռա՛ւ նա : Ահաւաղիկ մահն . այս իսկ է մահն անխժապարտ՝ որ մեզ սպառնացաւ յետ յանցուածոցս : Եւ ես... ո՞վ անսլատու՛մ կատանացս . դողան օսկերք իմ, ես ինքն մեղայ նախ առաջին : Փեսայդ իմ, փեսայդ սլատուական , ամենայն շիթք արտասուեցդ՝ կշտամբանք են ինձ ահագին . մեղար դու առ յինէն սլատրեալ : Յինէն խնդրեա . . . յինէն զարիւն որդւոյդ՝ հայրդ գերարօտարալից . յինէն զեղբայր ձեր մանկունք թշուառացեալք : Զիս անէծ , զիս միայն՝ եղբայրասպան դու . խնայեա 'ի հայր քո . ես մեղայ առաջին : Որդեակ իմ, որդեակ արդար . զինէն ամբաստանէ այս արիւն , զիս ըզմայրդ թշուառացեալ » : — Այսպէս կոծս առնոյր և աշխարհէր , և արտասուք վտակահոսք զգիական առողջանէին :

Հայեցեալ նախահօրն 'ի կին իւր ցաւագին աչօք՝ ասէ . — « Ո՛հ . Եւա . որպէս տանջես դու զիս : Երգմնեցուցանեմ զքեզ , Եւա , 'ի ցաւս մեր . երգմնեցուցանեմ զքեզ 'ի սէր մեր , կողակիցդ իմ . լուեա 'ի նախատանացդ որով նախատես զքեզ՝ զոր սիրեմն դորովանօք . դոքա կտտեն զիս . դոքա յանչափս մոր-

մոբեցուցանեն : Երկոքին ևս մեղաք • կը-
թեմք զմեղաց զդառն պտուղս • բայց և
այնպէս հայի Աստուած 'ի բարձանց 'ի
մեր տառապանս : Այո Աստուած իմ . . .
ներեա մեզ կարգալ առ քեզ 'ի նեղու-
թեանս յանիծապարտ երկրէ աստի :
Զմեղաւորն ոչ խապառ 'ի չիք դարձուցեր •
կենդանի եմք Նւա • մեռանի հող մարմնոյս
միայն , կենդանի է հոգին • թէ առաքի-
նացաւն՝ մնան նմա վարձք յաւիտենից :
Ապաքէն միսի թարու թիւն էր այս . . . մը-
իսի թարու թիւն մեծ • բայց աւանդ • սպա-
նաւ յեղբօրէն . . . տէր իմ և Աստուած ,
եղբայր իւր է՝ որ սպան զնա » :

« Այո որդեակ իմ սիրուն , գոչեաց
նախամայրն , և արտասուք յորդեցին գե-
տօրէն • եբաց քեզ սոսկալին մահ զգուռն
ելից 'ի տառապանաց կենցաղոյս • ոչ ար-
դեօք աշխարհացուք զելս քո : Մնացուք
մէք աստ 'ի վիշտս տառապանաց : Ո՛րպէս
դնի տապաւտ գիական արիւնհաշաղխ : Ե-
ղճկ • քաղցրիկ այն ժպիտ որդիական սի-
րոյն՝ տեղի ետ յայտիցն թարշամեւոյ •
համակ կապուտակեալ , թաթաւեալ յա-
րիւն իւրական • շրթունք ոչ ևս բարբա-
ռեսցին առ իս զհրեշտակականն բարբառ •

խակ ականսողիք իւր այս ընդարմացեալք ,
 ո՛վ աղետիցս , ոչ այլ բղխեսցեն արտա-
 սուս ցնծութեան որպէս երբեմն բղխէին ,
 'ի տեսանէն զիմ առ նա զսէր , զիմ գո-
 րով անճառ , և զիմ խնդութիւն ընդ ա-
 ռաքինութիւն նորա : Յո՛ր անդունդս ցա-
 ւոց ընկղմեցաք : Ո՛ մեղք , դժնգանկ մեղք .
 որպէս սոսկալի է տեսիլ կերպարանացդ...
 սոսկալի միշտ և յարաժամ : Ես քո մայր՝
 Աբէ՛լ , քո ծնող ողբալի... զքոյդ երկնե-
 ցի զսպանող : Աբէ՛լ , Աբէ՛լ , սիրելիդ
 իմ » : — Այսպէս կողկողեալ՝ գլորեցաւ
 ողորմագին զգիականացեալ մարմնովն ,
 թալկացեալ համրացեալ ընդերկար :

Յայնժամ խզեալ նախահօրն զայս տըխ-
 րագին լռութիւն յոգւոց ելանէր 'ի խո-
 րոց սրահ . — « Ա՛յ զինե . զի՛նք կամս
 ընկեցիկ լքեալ յէլց բնաւից . որպէս ա-
 մենայն որ շուրջ զինե՝ անաստ է , որ-
 պէս սգալից : Սուգ անհնարին , սուգ ա-
 հաւոր պաշարեալ է զբնութիւնն առհա-
 սարակ : Բա՛րէ . մեռաւ նա . մեռաւ որ
 միսիթարութեամբ ընդդ զկեանս իմ , ա-
 նուշակ բերկրանօք և բարեյոյս ակնկալու-
 թեամբ : Անկառ ամենայնն , անկառ հաս-
 տարանն իմոյ ակնկալութեան : Դու Ա-

բէլ, սիրելիդ քան զամենայն, մեռա՛ր
դու. և իցէ՞ ճշմարիտ. և դու Կային...
ո՛հ, դողան ոսկերք իմ, ճիւղ փախստա-
կան, արհաւիրք բնութեան: Բա՛բէ. Աս-
տուած իմ՝ որ զմեր տեսանես զաղէտս,
ներեա Աստուած իմ, ներեա անմխիթար
ցաւոցս՝ եթէ կոծամք, եթէ ընդ քարշ
բերիմք ՚ի հող իբրեւ զսողունս երկրի. և
զի՞նչ այլ իցեմք առաջի քո՝ մեղուցեալքս,
եթէ ընդ քարշ բերիմք ՚ի հող որպէս զսո-
ղունս՝ զորոց զկէս մարմնոց ճմլեաց ան-
ցաւորն ընդ քարամբ:» — Զայս օրինակ
ողբայր նախահայրն:

Ի կատարել բանիցս եկաց մնաց նա
անշարժ այլագունեալ և համբեալ՝ որպէս
մահարձան ինչ անմխիթարութեան՝ կանգ
նեալ ՚ի վերայ մամուսմած և հոճիապատ
շիրմի յամայութեան: Դարձոյց զգլուխ
իւր առ տխրագին տեսարանն. ոչ այլ ինչ
տեսանէր՝ բայց լռութիւն, տագնապ ա-
հագին, արհաւիրք սոսկալի թագաւո-
րեալ զնովաւ շուրջանակի: Ծանրաքայ-
լեալ ապա դողդոջուն ոտիւք առ նախա-
մայրն, ձգեաց զկթոս ձեռն նորա ՚ի գիա-
կանէն, սեղմեալ զայն կաթոգին զլանջօք,
և խոնարհեալ յերեսս նորա ասէր. —

« Զարթիր Եւա, սիրելիդ կողակից, զարթիր հարսն սիրելի: Համբարձ զաչս քո, համբարձ առ իս յարտասուածութում գիականէդ. մի զանձնդ ցաւօք վտանդեր: Միթէ ցաւ քո հեղձուցանէ՞ զամենայն առ իս զխանդ սիրոյ, զամենայն յիշատակ առ այր քո: Ո՛հ, համբարձ զաչս քո առ իս. համբարձ հարսն ցանկալի: Արժան և ստուգասկէս յանձին բերել մեզ զմահուն սարսափ անասելի. արժան զամենայն աղէտս՝ զմերոյ անկման զաշխարհելի արգասիս. բայց բերիլ անմխիթար ընդ քարշ ՚ի գետին, յանցանք են, մեղք են: Սագիւա արկանեմք դովաւ զյաւիտենական արգարութեամբ իբրեւ պատուհասեալս անխընայ: Սթափեաց, Եւա, ՚ի ցաւոց յուսահատութեանդ, գուցէ ողորմութիւնն, անսպառ խցցէ ՚ի չարժանեացս զմխիթարութեան իւրոյ զաղբիւրս »: — Առ այս ձայն Ագամայ շրջեալ նախամօրն զաչս իւր ՚ի մեռելոյն, ելաց նախ առ Ագամ, և ապա առ երկինս. — « Աստուած իմ, ասէր, ներեա վշտահար աղախնոյդ. ներեա փեսայդ իմ, անձկալիդ իմ: Մօրմոք սրտիս՝ անսպառ մեղք. և սակայն սիրես դու զիս աակաւին, զիս . . . զվնասապարտ աղետիցս, եղբայ-

րաստանու թեանդ, և արեանս այսմիկ
հեղևոյ: Ագամ, թոյլ տուր ինձ լալ 'ի վե-
րայ ձեռինդ քո, 'ի վերայ դիտականս այս-
միկ, թոյլ տուր խառնել զարտասուս իմ
ընդ արեան դորա ճապաղին»: — Ջբանսն
ասաց, և զարտասուս թոր երեսան սեղ-
մեաց 'ի վերայ ձեռինն Ագամայ:

Լային նորա այսպէս, և կոծէին զան-
ձինս ամուլքն երկոքին յեցեալք զմի-
մեամբք, յորժամ կերպարան ինչ փայ-
լակնացայտ անցեալ ընդ դաշտավայրն՝
գայր մատչէր առ նոսա: Ծաղիկք անու-
շտհոտք երազափթիթք՝ նշանակէին զթե-
թեակոխ հետս գարշապարաց նորա. ճա-
կատ իւր արփիահրաշ աւետարանէր ըզ-
խաղաղութիւն, և բարեկամութիւն ար-
գահատիչ արտափայլէր 'ի նշուլագեղ
բիբս աչաց նորա, և դեղ երկնային 'ի ծիր
շրթանցն, և 'ի շնորհս այսից նորա: Պատ-
մուճան սպիտակ՝ լուսափառ քան զար-
ծաթափայլ ամպս բոլորեալս զգիշերա-
վառ լուսաւորաւն՝ խաղայր ծածանէր
փողփողուն թռուցիկ պատուածովքն 'ի
նրբին իրան նորա վայելչահասակ: Գալով
գայր և մերձենայր կերպարանն երկնային՝
կենդանացուցեալ զիւրե շուրջանակի ըզ-

կանաչութիւն վայրացն ամենայն : — « Եւա , ասէ նախահայրն , համբարձ 'ի վեր զարտօսրալից աչս քո • լուեա 'ի հառաչանացդ • տես զերկնաւորդ կերպարան մեր ձենալ առ մեզ • տես զիմորդ հեզահամբոյր , զիմորդ միսիթար գիմօք յառաջ մատչի : Այժմէն ծագեաց միսիթարութիւն 'ի խաւար ցաւոց իմոց : Մի լար Եւա • արի երթիցուք ընդ առաջ երկնաւորին » : — Յեցաւ նախամայրն 'ի վերայ առն իւրոյ , և ահա եկաց հրեշտակ տեառն առաջինոցա :

Ակնկառոյց եղև սա առ վայր մի գորովանօք 'ի վերայ նախամեռիկ արգարոյն • բայց 'ի նոյն դարձոյց զաչս՝ երկնային խանդաղանօք 'ի վերայ նախահօրն և կընոջն հաստատելոյ յեց 'ի նա : Պայծառութիւն նորա եհեղ զնոքօք լոյս զլաւարթարար • և ապա բարբառ արձակեաց 'ի ձայն քաղցրութեան • — « Օրհնեալ դուք՝ որ լայք աստանօր առ մարմնով որդւոյդ ձերոյ • օրհնեալ կրկին : Առաքեցայ յամենակալէն այցելու ձեզ 'ի վիշտա : Ի դասս հրեշտակաց՝ որք զօրհանապաղ թևապարեն զմահկանացուօքդ յաշխարհի աստ , ոչ ոք սիրեաց զորդեակ ձեր քան

զիս խանդաղատագոյն : Առ նմա թեաժէի
 հանապազ յորժամ հրաման ինչ բարձ-
 րելոյն ոչ այլուր մեկնէր զիս 'ի նմանէ :
 Բազում անգամ յորժամ առաքինու-
 թիւննորա՝ աստուածային իմն շարժմամբ
 'ի բարձրագոյնսն թեակոխէր , և լուծա-
 նէր յարտօսր ուրախութեան , կամ յերգս
 օրհնութեան , զոր թեասլարիկ հրեշ-
 տակք յեղյեղէին 'ի նուագս իւրեանց ,
 ես էի առ նմա պատշաճեալ՝ որ մրմնջէի
 յունկն նորա խորհուրդս հրեշտակա-
 կանս , որպէս զիարդ կարող էր տանել ո-
 գի տաղաւարեալ 'ի հողապատեան մարմ-
 նի : Մի լայք անմխիթար , որպէս խաղառ-
 զնա կորուսեալ . սուգ անմխիթար չեն
 վայել անմահական հոգւոյ : Մահ ոչ այլ
 ինչ ներդործեաց , բայց քակել զհոգի 'ի
 մարմնոյն վայրաքարչ կապանաց . ազատ
 է 'ի ժամուս և անխռով առաքինութիւն
 նորա , բանն և հետաքնին իմաստասի-
 րութիւն իւր : Երջանկութիւն նորա 'ի
 վեր է քան զամենայն միտս կապեալ դեռ
 'ի մարմնի . գասակից է հրեշտակաց և
 աստուածամերձ : Լացէք զնա , սիրելիք .
 բայց մի անմխիթար . բաժանումն ձեր՝
 առօրեայ է . եկեսցէ մահ ընդ հուպ առ

նուլ և զձեզ՝ թէպէտ ընդ այլ և այլ կերպարանօք • սակայն իբրև բարեպարիշոք ընկալլիք զսա միշտ որպէս բարեկամ զոք զ'ի վաղուց սպասեալ : Ադամ, այսպէս սպասուիրէ յաւիտենականն • տուր հողոյ զապականացուդ մարմին, փորեա գու գերեզման, թաղեսցիր զայդ ընդ հողով » :

Այսպիսի եղեն սլատգամք զուարթնոյն • ակնարկեաց 'ի նոսա միւսանգամ երկնային խանդաղատանօք • և հայեցուած իւր կորզեաց 'ի սրտից նոցա զանչափութիւն թաղծութեանն : Սապէս զուարթացուցանէ զխոնջ ուղևոր՝ արբումն զովարար ականակիտ խոխոջանաց աղբեր, յորժամ յետ երկարահետ ընթացից 'ի խորշակահար աւազուտս անապատին, մերձ է 'ի նուաղիլ առ տապոյ սրտակիչ ծարաւոյն • բայց իբրև տեսանէ անակընկալ զաղբերակն՝ որոյ սառնորակ ալիք խոխոջեն քաղցրակարկաչ ընդ առաջնորա, հանգչի առ ամամբքն, ոգի առնու և զուարթանայ • որոյ կարկաչահոս դնացք առնուն ապա տանին զնա 'ի վայր ինչ զուարճալի, ուր խայտայ բնութիւնն բոլորամասն վայելչութեամբք, մինչև ժողովել զնա անդ՝ բարեհամբոյր տանու

տեառն ընդ ասանջական հովանեաւն՝ 'ի վայելս առաա մարդասիրութեան :

Քաջալերեալ նախահօրն յոգի իւր բարձրագոյն իմաստիւք, հայեցաւ 'ի պայծառութիւն անդր Հրեշտակին որ վերանայր 'ի նոցանէ . ձայն արձակէր զկնի . — « Օրհնեմք զքեզ, բարեկամդ երկնաւոր : Աստուած իմ . որպէս զի մեծ է անոխակալութիւն քո . հայիս դու 'ի խոնարհ 'ի նեղութեան մերում, և պատուիրես Հրեշտակաց մխիթարել զմեզ : Եւ զիմօրդ . սողեսցո՞ւք գեանաքարչ յանյոյս վհատութեան իբրև զանարգեալսն յորժամ լի եմք աստուածութեամբդ ամենայն ուրեք, յորժամ ակնարկես 'ի մեզ քաղցրութեամբ յաթոռոցդ բարձրութեան . յորժամ զմեօք թևացեալ Հրեշտակքն՝ առ քեզ համբառնան զմեր հեծութիւնս : Միթէ արժան իցէ հոգւոյս ցաւազնիլ անմխիթար, որ անմահականն է, և դէմ եդեալ առ անվախճան երանութիւնն . արժան ինչ իցէ սգալ անմխիթար յաղազս վատալիցն լինելոյ իւրումն համառօտ ուղեւորութեան : Ապաքէն պարտապան եմք արտասուաց 'ի վերայ որդեկիս մերոյ երջանկի . զրկեցաք 'ի գրկածութեանց նո-

րա յաստի կեանս . բայց առաւելագոյն
արտատուաց և աղօթից պարտապան եմք
'ի վերայ ամբարշտելոյն : Աստուած իմ .
որպէս ցնծասցէ անձն իմ , թէ ոչ իսպառ
յերեսացդ մերժեսցես զնա : Բարէ . ա-
ռաջին է նա ելեալ յերանաց իմոց . առա-
ջին՝ զոր երկնեաց Եւա : Բայց Եւա , ե-
թէ անձանձրոյթ կարգասցուք առ տէր
վասն նորա , զկարգ իցէ մեզ երկմտիլ ընդ
գթութիւն տեառն : Արդարեւ անարժան
զանձինս առնէաք ողորմութեան շնոր-
հացն որով չեթող զմեղուցեալքս , որով
եւ մեզ զխոստումն աւետեացն անճա-
ռից , յորժամ ահիւ և դողութեամբ ակն
ունէաք . . . ո՛վ աղետիցս , ոչ շնորհաց ո-
ղորմութեան , այլ յաւիտենիցն դատաս-
տանաց : Հապա Եւա , մի յապաղեսցուք
հնազանդել հրամանաց վեհին . տարայց
զգիականս 'ի խրճիթ մեր , և անդ տաց հո-
ղոյ զհող երանելոյս » :

« Յանկալիդ իմ , ասէ նախամայրն ,
դիւր եղև սրտի իմոյ 'ի ցաւոց աստի .
սնդեցից զանձն բարձրագոյն մխիթարու-
թեամբս , և 'ի զօրագոյն առաքինութիւն
քո հաստատեցից զակարութիւն իմ , որ-
պէս բաղեղն տկար սնդի հաստատի 'ի

Ժառ Հաստաբուն » : — Խոնարհեալ ա-
պա նախահօրն՝ բառնայ զթիկամբք զգին
արիւնաթաթաւ, հեծէր ընդ ցաւագին
բեռամբն • հեկեկայր և վշտալին նախա-
մայր ընդ աջմէ նորա • և այսպէս դէմ ե-
ղին աղիողորմ 'ի խրճիթ իւրեանց :

Մ Ա Հ Ա Բ Ե Լ Ի



Ե Ր Գ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

Յետ թեթեւ քնոյ ինչ ամբօխելոյ ան-
դոհական երազովք՝ եբաց թիրղա զաչս
առ լոյս տունջեան . ընդոստ լինի խուճա-
պաւ 'ի մորթապատ անկողնոյն : Այսպէս
յառնէ ընդոստ՝ ահաբեկ ճանապարհորդ ,
որոյ վաստակեալ գոլով 'ի ճանապարհէն՝
ընկողմնեալ կայցէ 'ի փապարս քարան-
ձաւին , յորժամ հրեշտակ իւր բարե-
րար՝ ազդեսցէ նմա 'ի տեսիլ ահեղ անրջոց
զ'ի բարձուէ կործանումն քարանձաւին
'ի վերայ գլխոյ նորա , խոյս տայ անախ-
մազապուր գողալով . փլուզեալ քանդի
քարանձաւն . խնդրէ նա զուղեկից իւ-
րումն տաժանաքայլ ճանապարհորդու-
թեան , և չև ևս գիտէ զճմլիլ սորա ընդ
փլատակաւ քարանձաւին : Ոչ աննմանա-

դոյն յօրինակէս գողայր տառապեալն թիր-
 զա , և ասէր . — « Զինչ ցնորք զարհու-
 րելիք անցին ընդ իս յանուրջս . զինչ առ-
 աջօք սլատկերք խաւարայինք զորոց չգի-
 տեմ զանուն : Շնորհք քեզ՝ սիրելիդ
 պայծառութիւն տունջեան . դու փարա-
 տեցեր 'ի տեսոյ աչացս զայնոսիկ : Ող-
 ջոյն ընդ ձեզ ծաղիկք շրջասփիւռք՝ իմոյս
 ձեռաց վաստակք ակորժելիք . առաւօ-
 տեան ձեր բուրմունք աղգի աղգիք՝ գան
 լըջացուցանել զխելաց իմոց ցնորումն գի-
 շերական : Եւ դուք զուարթարար բնակք
 օդոցս , զիարդ բերկրաւի հնչէ երգդ վա-
 զորդեան . եղէց ձեզ ձայնակից . օրհնու-
 թիւնք իմ և գոհութիւնք ելցեն շնչեսցեն
 'ի խորոց սրտիս՝ ընդ գոհութեան կենդա-
 նանորոգ համօրէն բնութեանս : Օրհնես-
 ցէ զքեզ անձն իմ՝ արարիչ իմ և սպհա-
 պան բարեխնամ . խոստովան եղիցի քեզ
 խոնարհութեամբ : Այն քո ամենատես
 և օրհնառաք հսկէ անքուն 'ի վերայ մեր՝
 յորժամ գիշեր և քուն զմեօք պատին :
 Ո՛հ... օրհնութիւնք իմ և գոհութիւնք ել-
 ցեն եռանդագին ընդ գոհութեան կենդա-
 նանորոգ համօրէն բնութեանս » : — Յայս
 բան ելանէ նա 'ի տաղաւարէն 'ի ծաղկոց

իւր դեռափթիթ, յորմէ սիւկք առաւօտեան յափշտակէին զառաջին բուրմունս զուարթարար անուշից հասուցանել 'ի հոտոտելիս նորա : — « Բայց, յարէ 'ի բանսն, առիմէ ապա այս անձկութիւն ոգւոյ, սիրտ իմ դողայ տակաւին : Զինչ այս արհաւիրք անսովոր : Զինչ կոչեցից անգիտանամ : Ահագինք որպէս զամուրոսս լեռնաձև կուտակեալք զերկնիւք, առ տես սոցա համրացեալ լռէ ձայն ուրախութեան, և դաշտորայք ահաբեկք խիթան ընդ մրրիկ ահեղասաստ : Ո՞ւր ես Աբէլ, եղբայր իմ սրտի իմոյ հատոր սիրելի, փութամ անկանել 'ի գիրկս քո, 'ի խաւարային հոգոց հալածեալ, որպէս փութայ ուղևոր մոլորեալ գիշերի 'ի մենաւոր անտառ թանձրախիտ, յորժամ ահափետք տագնապիչք թռիչս տան ոտից նորա ընթանալեաց » : — Յասել իւրում զայսոսիկ՝ զընթացսն երագէր, և ահա ընդ առաջ գայր նմին Մեհալա 'ի տաղաւարէն : — « Ողջ երբոյր իմ սիրելի, գոչեաց առ նա, ո՞ւր փութաս, ո՞ւր շտապաւ, և ընդէր գլուխ այդպէս գիսարձակ, յորում ոչինչ ծաղիկ առաւօտեան առ 'ի զարդ » :

« փութամ, ասէ թիրղա, փութամ 'ի գիրկս սիրեւոյն իմոյ • արհաւիրք անկիրթք տառապեցուցին զիս 'ի քուն, այժմ իսկ տագնապեն զսիրտ • սլարզութիւն առաւօտուս ոչ փարատեաց յինէն զայնոսիկ • փութամ արդ առ սիրելին իմ: Ձոր ոչն փարատեցոյց առաւօտ ծաղկափթիթ գարնայնոյն, և ոչ զուարթերես բնութիւն համօրէն, փարատեսցէ զայն՝ գիրկ սիրեւոյն իմոյ »:

Առ որ յոգւոյ հանեալ կնոջն Վայենի՝ ասէ. — « Աւա՛ղ. ես զիմ մխիթար յո՞ գտից • երանիքեղ քոյր իմ • ինձ այդ չեք ուստեք • բայց 'ի հայր իմ սիրապատար, 'ի մայր գորովական, և 'ի քեզ թիրղա, և 'ի փեսայդ սիրելի: Այո • միայն 'ի ձեր լսելիս հեղում զհոգս հալողականս՝ զոր դեգութիւն Վայենի բարդէ զինե: Ո՛հ • գեղեցիկ բնութիւնն չազդէ 'ի նմա՝ բայց սեւամաղձ միայն • վաստակք զոր խնդրեն անգք իւր 'ի սլողածնութիւն՝ բեռն են նմա անբերելի • սակայն որ տանջէն զիս, բա՛բէ, է ատելութիւն իւր և ռիս առ եղբայր իւր բարեհամբոյր »:

Սկսաւ լալ Մեհալա • և քոյր իւր գորովասիրտ՝ գիրկս զնովաւ ածեալ, և ըզ-

լիճ լուսոյն արտասուօք լցեալ՝ ասէ . —
 « Քոյր իմ սիրասնունդ . այդ յիշատակ
 որպիսի դառն արտասուս աղբիւրացու-
 ցանէ առն իմում, և ինձ իսկ գլխովին 'ի
 գիշերայն տքնութեանս : Մէք յայնժամ
 բազկատարած կամք յաղօթս առ ամե-
 նակալն : Իցէ թէ մի միայն նշոյլ բարու-
 թեան նորա փարատէր զմիտասպատ ամսս
 'ի սրտէ անտի . ուր աճէ որոմն ատելի՝
 առաքինութեան հեղձուցիչ : Ծաղկեսցի
 յայնժամ վերստին զտաղաւարօքս հան-
 գիստ քաղցր . և թախիծք ոչ ևս երեւեսցին
 յերեսս հօր մերոյ սիրելւոյ և գորովա-
 գութ մօր » :

Արկնեաց առ նա Մեհալա արտասուա-
 խառն . — « Ո՛հ . այդ իսկ՝ իմ աղօթք ,
 իմ ուխտ սրտի : Բա՛բէ . Թիրզա , քանիցս
 ուստահէ ինձ անցուցանել զհասարակ գի-
 շերացս յողբս անմուռնչս՝ բազկատարած
 յաղօթս վասն նորա . բայց ըստ զխաղց՝
 թէ սուղ ինչ բարձրասցի ձայն աղօթիցս ,
 կամ լալիք , կամ հեկեկանք՝ մինչև զարթ-
 նուլ նմա առննթեր իմ , յայնժամ բար-
 բառ իւր շանթընկէց ահիւ պակուցեալ
 հարթուցանէ զիս , կշտամբեալ իբրև խա-
 փանիչ հագստեան քնոյն , որ մնաց ինձ

ասէ՛ մի միայն բարեմասնութիւն 'ի թը-
 շուառութեանս՝ թողեալ 'ի վրէժինդիր
 դատաւորէ 'ի վերայ անիծակուռ երկրիս :
 Ո՛վ եղեալիս • Թիրզա՛ այս իմ աղերս ար-
 ասորահառաջ , երբ նստիմ 'ի խրճ(թի
 յառանին 'ի գործս • տղայք իմ անմեղք
 լան զինև տեսեալք զկօծ , և զգերար-
 ասոր • հարցանեն զիս 'ի լեզու թօթով
 տղայական փաղաքշանօք , մայրիկ զի՛ լաս •
 զի՛ տրտմեալ ես Ո՛հ • Թիրզա՛ խամբիմ
 թարշամիմ առ ցաւոցս , որպէս թարշամի
 ծաղիկ՝ յորմէ գողանան տնկախիտ մացառք
 ստուերարկուք զցօղն զովարար , և զա-
 րևուն զջերմ ճառագայթ : Լուր • սյսօր
 իսկ յեւանեւն 'ի խրճ(թէն վաղայարոյց
 քան զարշալոյսն , վայ՛ զինև Իբր ա-
 հարկու էր նա • սևամաղձ իւր ոչ երբէք
 այնպէս երևեալ էր 'ի դէմնն՝ որպէս 'ի
 ժամուն • սրտմտութիւն կատաղութեան
 կայծակունս թօթափէր յաջացն ընդ հո-
 վանեաւ վայրակախ յօնիցն թաւացելոյ :
 Յանցանեւն ընդ սեամս դրանց՝ լսէի 'ի
 լուր ականջացս , և քսամնէի յանձին •
 նզովէր անիծիւք զժամ ծննդեան իւրոյ •
 այսպէս ողջունէր նա զարշալոյսն գեղե-
 ցիկ : Ճշմարիտ է Թիրզա • քո իսկ լեալ է

ստէպ աղանատես • առաքինութիւն իւր՝
է զի փարատէ 'ի մասնէ զայս խաւար
խորհրդոյ , և դառնայ 'ի հոգւոյ սլարզու-
թիւն ինչ • յայնժամ լայ՝ արտասուէ նա ,
խնդրէ թողութիւն որովք զմեզն դառնա-
ցոյց : Այլ աւանդ • ծածկի նոյնհետայն այս
լոյս • զոր օրինակ 'ի թխտամած աւուրս
ձմերայնոյն , այն ինչ երևեալ գեղեցկա-
ճաճանչ արևուն , և ահա անդէն միւս-
անգամ կարկատին ամպք տխրագինք ,
և ծածկեն զայն յաչաց : Բայց 'ի վախ-
ճանի՝ թիրզա , մի վերջացուք 'ի վերայ
այսր ամենայնի յառ Աստուած պաղա-
տանացն • յոյս անպակաս տածեմ 'ի
սրտի • 'ի վախճանի՝ սլարզութիւն գար-
նայնոյս խտառ փարատեսցէ 'ի նմա զա-
մենայն » :

Մինչդեռ խօսէր Մեհալա , յանկարծ
թիրզայի հատաւ գոյն երեսաց • շական-
ջէր զականջն 'ի կողաց մացառացն • —
« Զինչ ձայն կոծոյ լսեմ 'ի միջոյ ծա-
ռոցս , ասաց նա , և սկսաւ դողալ
իմ չիք լուեալ երբէք սուգ այդպիսի ,
քոյր իմ . . . լսի սա 'ի միջոյ ծառոցս
Մեհալա , բարէ ձայն ողբոցս գալով
գայ և մերձի Աստուած իմ . . . » : —

Յայս յեաին բարբառ հատկելեալ՝ անկանի
Թիրզա նուաղեալ՝ ի վերայ բազկաց քեռն
իւրոյ :

Ելանէր արտաքս նախահայրն ծան-
րաքայլ դողդոջուն՝ յետուստ ծառատըն-
կոցն , բարձեալ ՚ի Թիկնամէջս զցաւա-
գին բեռն՝ զորդւոյն զմարմին . մօտ նմին
և յեց ՚ի նա քայլէր նախամայրն գլխար-
կեալ . էր զի՝ համբառնայր զգէման Թօշ-
նեալ յանբերելի ցաւոց , և հայէր կող-
կողմամբ ՚ի դիակն արիւնոտ . էր զի՝ սքօ-
ղէր զայն արտասուած թուրմ գիսակօքն :

Հարեալ Թիրզայի ՚ի դալուկն մահա-
տեսիլ՝ կայր մնայր անշարժ ՚ի վերայ բազ-
կաց քեռն իւրոյ Մեհալայի . սորա ևս
Թալացեալ նոյնպէս՝ անկաւ ընդ բեռամբ
զոր կրէր , ոչ բաւելով դողդոջոտ բար-
ձիցն կթուցելոց ՚ի վեր ունեւ զքոյր իւր :
Զոր օրինակ երեք ոմանք ընկերակիցք՝
սեռն սիրով խանդակաթ սիրելիք , յոր-
ժամ ՚ի գեղեցիկ երեկոյի ամարայնոյն՝
ձեռն ՚ի ձեռն ելանեն յօսկեհատիկ ան-
դաստանս յաւուրս հնձոց , Թէ յանկարծ
ուրեմն անկցի յերկնից՝ շանթ փայլական
առ ոտիւք նոցա , երեքին ևս սասանեալ
առ ետեղ՝ զգետնին ահաբեկք . այլ եթէ

երկուք 'ի նոցանէ սթափեացին դողմամբ
'ի շրտմանէն , և տեսցեն զերրորդն ա-
ծինացեալ յանդիման իւրեանց , չար ևս
սլակուցեալ գլորին յերկիր միւսանգամ :
Այսպիսի եղև սթափումն ահաբեկու-
թեան քերցն երկոցուն՝ յորժամ բացին
զաչս 'ի տեսանել զդի եղբօր իւրեանց :
Տարածեալ էր զայն նախահօրն 'ի վերայ
դաւար խոտոյն , և պինդ ունէր զլաւադին
կողակից իւր միշտ գայթ 'ի գայթին՝ չան-
կանել 'ի գետին : — « Ո՞ւր իցեմ ես , գո-
չեաց Թիրզա . Աստուած իմ , ո՞ւր իցեմ...
որպէս դնի նա դիտասպաստ... Աբէ՛լ .
ո՛վ . ընդէր բնաւ ինձ զարթնուլ... ա-
տելի լոյս... ո՛հ , վայ՝ Թշուառացե-
լոյս... Մեհալա . եղո՛ւկ զինև . աւանդ
կարդացէք եղկեւլոյս : Աւանդ . ահա դնի
նա դիտասպաստ , անշնչացեալ : Ո՛ր տեսիլ
աղետալի . հարեր զանձն իմ փայլակնա-
հար... Ատելի լոյս . և ընդէր բնաւ ինձ
զարթնուլ » :

« Թիրզա... գոչեաց Մեհալա 'ի ձայն
բեկբեկ . ո՛հ... մի զանձն հարկաներ .
մի վհատիր աղետադոյն յիշատակօք . և
զիս... հարկանէ շանթահար՝ այդ տե-
սիլ... Ո՛հ , Թիրզա , գլորիս դու միւս

անդամ... Զարթիր աղաչեմ Թիրղա .
մօտ երթիցուք . դեռ հաւաստեալ չեմք
իրագէտ թշուառութեանս . չէ նա մե-
ռեալ... մօտ երթիցուք . ձայն քո , գրը-
կածութիւնք քո զարթուցեն զնա » :

Այսպէս բարբառէին քորքն ամուլա-
կիցք , և զմիմեանց ունէին անզօր և
դողդողմամբ ձգձգէին զիրեարս գայթ
'ի գայթ մինչ 'ի դիակն մեռելոյն : —
« Հայր իմ , և մայր իմ . ո՛հ . որպէս կան
անդ , և քամին արտասուօք... դողան
ոսկերք իմ » — զայս օրինակ բեկբեկէր
Թիրղա , և 'ի լինելն առ դիակամբ աղա-
ղակեաց... « Աբէ՛լ... Աբէ՛լ... ցան-
կալիդ իմ... ո՛ր բարբառսութիւն իմ ,
լոյս աչաց և ամենայն ինչ... զարթիր...
Ո՛վ յետին աղետիս . դու ո՛չ զարթնուս :
Աբէ՛լ... լուր լալագին գոչմանս . լուր
աղաչեմ գոչման հարսինդ » : — Եւ ապա
հոսեալ զանձն 'ի վերայ դիականն՝ փա-
րիլ կամէր զնովաւ , այլ անդէն ահաբե-
կեալ շրտեալ ընդ կրօնկն՝ ճիչ բար-
ձեալ . ետես զվիրաբերանն , և զարիւնն 'ի
ճակատին : Գլորեցաւ յերկիր անբան՝
անշարժ որպէս զմեռեալ , դալկացեալ
սառուցեալ որպէս զկիճ անկենդան . աչք

նորա մեծաբայք և անթարթք՝ լի յետին
յուսահատութեամբ։ Լայր և Մեհալա առ
ընթեր նմին • ձեռնամած յերկինս համ-
բառնայր զաչս իւր զարտօսրաբուղիս՝ զոր
պահ ընդ պահ իջուցանէր լալ ՚ի վերայ
գիահանն ։

Յոգի հարաւ նախահայրն ՚ի ցաւս
դստերացն • արտօսուէր , և հայթայ-
թանս արգահատանաց հնարէր նոցա ։
— « Սիրելիք իմ , ասէր , Մեհալա , և դու
Թիրղա , հայր ձեր թշուառացեալ աղաչէ
լուէլ ՚ի կոծոյդ • մի լայք անմխիթար ։
Ունկն գլիք դստերք իմ ։ Ես և մայր ձեր
իբրև կոծէաք յուսակաուէր առ գիահամբս
այսուիկ , եկն առ մեզ հրեշտակ տեառն
երկնագեղ վայելչութեամբ , պատգամա-
ւորեալաստուածային մխիթարութեամբ ։
Մի լայք , ասէ , անմխիթար , մի լայք ան-
յոյս , որպէս իսպառ զնա կորուսեալ ։
Տուր հողոյ զհողն՝ որ աման եղև հողւոյն •
իսկ հոգի իւր արձակեցաւ ՚ի կապանաց
մարմնոյն • երջանկութիւնն նորա ՚ի վեր է
քան զամենայն միտս կապեալ դեռ ՚ի
մարմնի • անջատումն ձեր առ ՚ի նմանէ՝
սուղ է և համառօտ • զի և դուք երջան-
կասջիք ընդ նմա երջանկութիւնն՝ որ ՚ի

վեր է քան զամենայն միտս դեռ կաշկանդեալ 'ի հող մարմնոյն : Մի աղաչեմ՝ դրստերք իմ անարգէք զյուզարկաւորութիւն երանելոյս անմխիթար կոծովք » :

Մինչդեռ արձանացեալ կայր Թիրղա միշտ անշարժ և ասպձայն , կինն Վայենի ձեռս 'ի գլուխ բողոքէր զմորմոք իւր զայս օրինակ . — « Թող հայր իմ , Թող լալ մեզ . զինչ տեսիլ աղիողորմ քան զայս դիակն յորսայս . դու ով մխիթարութիւն մեր , ցնծութիւն մեր՝ Աբէլ . սիրտ մեր հերձանի 'ի ցաւոց . Գնացեր Թողէ՛ր զմեզ . Գործ մեր քաղցրագոյն եղիցի ողբալ ըզքեզ , ողբալ մինչև ցօր մահուան մերոյ : Ապաքէն հասեր վերնում երանութեան , ոյր ակնկալութիւն աղբիւրացոյց այնչափ յաչացդ վտակս սուրբ արտասուաց , որոյ ակնկալութիւն և յիս այսօր աղբիւրացուցանէ արտասուս : Ո՛հ անհանդուրժելի ցաւոցս . արտասուեմք զկորուստ քո , արտասուեմք 'ի ստուեր մահուս յոր սանդխտիմք : Գնացեր Թողէ՛ր զմեզ . Գործ մեր քաղցրագոյն եղիցի ողբալ ըքեզ , ողբալ մինչև 'ի ցանկալի օր մահուան մերոյ : Վայի՛ն Վայի՛ն , ո՛ւր էիր յորժամ մեռաւ քո եղբայր : Ո՛հ . դո-

նեայ գիրկս արկանէիր զնովաւ եղբայրա-
կան խանդաղատանօք • գէթ յայնժամ
հայցէիր յօրհասականէն զօրհնութիւն
իւր , որպիսի գորովանօք փարէր նա զքե-
բազկօքն նուաղելովք , և օրհնէր զքեզ
չթամբք թալկացելովք • որպիսի քաղցր
միտիթարութիւն , քանի հոգենորոգ գիւր-
սրտի լինէր քեզ այն առ յապայս . . .
Բայց . . . Աստուած իմ . . . զի է , մայր
իմ . . . զինչ նոր ցաւ նուաղեցուցանէ
զքեզ . . . երևիս դողալ առ սոսկման . . .
հայր իմ . . . զինչ ահաբեկութիւն զգի-
մօքդ երևեալ : Գուշակութիւն ահար-
կու : Ո՛ւր է նա , հայր իմ . . . գիտի-
ցէս ինչ մայր իմ : Ո՛ւր է Վային , ո՛ւր է
այրն իմ » :

Գլխովին սրտաթափեալ նախամօրն
գոչեաց . — « Ո՛ր գիտէ , ցո՛ր վայր հալա-
ծէ զնա վրէժխնդրութիւնն աստուա-
ծային : Ո՛վ տէր Աստուած թշուա-
ռականն այն . . . նա ինքն . . . Բայց զի է
ինձ ասել . դողամ առ քստմնելին յիշա-
տակ : Զիս տանջեա , զիմ սիրտ միայն
տուչորեա որպէս զդեհեան . ո՛ր յիշատակ
քստմնելի : Ո՛վ վատաբախտիկ մօրս , և
ընդէր . . . » :

Գումարեալ սասանեալ Մեհալայի՝ ազաղակեաց . — « Թող , մայր իմ . թող ճայթեւ յիմ գլուխ միայն , 'ի գլուխ իմ զնանթ կայծականդ զոր որոտաս : Այո . այժմէն իսկ շանթահար 'ի խորհրդոցս լինիմ : Հայր իմ . . . մայր իմ , մի այլ խնայեսցիք յիս : Միթէ Կային զսա . . . , աւագէք աղաչեմ » — « 'Նա սպան զսա՝ Մեհալա , Թիրզա՝ նա սպան զսա » — գոչեաց նախամայրն , և անջափութիւն ցաւոցն եհատ 'ի նմանէ զբարբառ ձայնին :

Սարսեաց գողացաւ կին Կայենի , լեզուն 'ի քիմս կցեցաւ , աչք սաղեալք ոչ ծորէին արտասուս . քրտունք ցրտագինք հոսէին ընդ ճակասն , և շրթունք գունատեալք բաբախէին . ձայն եբարձ ապա . — « 'Վա՛ սպան զԱբէլ . այր իմ Կային սպան զեղբայր իւր : Ոճի՛ր քըսամնելի . . . Ո՛ւր ես եղբայրասպան գու . ո՛ւր արդեօք . . . յո՞ հալածէ զքեզ նախ ճիրքո . . . Եհան արդեօք կայծակն աստուածային . . . եհան 'ի քէն զվրէժ եղբորքո : Թերեւս բարձար իսկ յաշխարհ , անձն թշուառացեալ . եթէ կացցես ևս տակաւին , ո՛ւր իցես այժմ . յո՞ր կողմն արդեօք վտարանդէ զքեզ յուսահատու .

Թիւն քո վարատական » : — Այսպէս
կոծայր Մեհալա , և զվարսս փետէր ըզ-
ղխոյն :

« Եղբայրասպան դու , գոչէր և Թիր-
ղա . ո՛հ զիւրդ իշխեաց հարկանեւ
զառաքինին զայն և զբարեբարոյն . որ
անտարակոյս և ընդ մահացու հարուա-
ծութիւն հայեցեալ է 'ի նա սիրապատար ա-
չօքն : Ո՛հ , Կային . անիծեալ . . . անի-
ծեալ լիջիր դու . . . Թիրղա մի անիծա-
ներ նմա , գոչեաց Մեհալա . մի անիծա-
ներ քոյր իմ . եղբայր է քո , և իմ փեսայ .
մի աղաչեմ . այլ աղօթեսցուք վասն մե-
ղուցելոյն : Գիտեմ հաստատութեամբ ,
զի յանկանիւ առաքինւոյն արիւնաթա-
թախ 'ի գետին , ակնարկեալ է 'ի նա կա-
րեկցաբար , օրհնեալ ևս զնա . և այժմ
բարեխօսէ իսկ վասն նորա առաջի աթո-
ռոյ յաւիտենականին : Ելցեն յերկինս
աղօթք երկրաբարշիցս ընդ աղօթից երա-
նելւոյն : Մի անիծաներ նմա Թիրղա , մի
անիծաներ եղբօր քում » :

« Ո՛ւր յափշտակեաց զիս սաստկու-
թիւն աղէտիցս , կրկնեաց Թիրղա . ոչ ա-
նիծեցի զնա , Մեհալա , ոչ անիծի զեղկե-
լին » : — Յայս բարբառ անկաւ 'ի վերայ

դիականն . համբուրէր աղէտիւ զայսս
 նորա զարեամբ թաթաւեալս , և զսա-
 ղեալ շրթունսն կապուտակեալս . եկաց
 մնաց անդ հարուստ մի՝ ընկղմեալ յան-
 դունդս ցաւոց անմուռնչ ամենեկին . և ա-
 պա դարձուցեալ զդէմս բանին՝ հեկեկայր
 հատկեալ շնչով : — « Ո՛հ . զեւրդ յան-
 կանեւ . քում չեղև ինձ ողջունել դար-
 ձեալ զշրթունս քո զայլագունեալ , լսել
 միւսանդամ՝ ի շրթանցդ զվերջին սիրոյդ
 բարբառ . որով և աչք քո կիսամեռք յիս
 յառէին միւսանդամ . թերևս . . . և ո՛-
 տայր , փչէի զոգի իմ անդէն ի քում յե-
 տին սիրելու թեան . . . Ո՛րպէս այժմ՝ ան-
 կեալ զնէի յորսայս դիակնացեալ անկեն-
 դան՝ առ դիակամբդ . այլ աւանդ , կամ
 մնամ կենդանի՝ ցաւոց անբաւից ճարակ :
 Որ ինչ միանդամ գեղեցիկն էր ինձ ,
 յայսմ՜հետէ զցաւս իմ յաճախեսցեն : Հո-
 վանոցք սաղարթագեղք՝ ինձ այժմ՝ ատե-
 լիք , յորժամ հարցցեն զիս՝ ձեր հովանիք ,
 ո՛ւր է որ երբեմն ընդ մերովք կամարօք
 զուարճանայր ընդ քեզ : Հարցցեն և ա-
 ռուակք կարկաջասահք՝ ո՛ւր իցէ նա : Ո՛-
 անտերունչ սկնդկիս . . . ոչ այլ մնայ ինձ
 առնել , բայց ընդ ձերով հովանեաւ և առ

ափամբքդ զիմ աղէտ յայտմհետէ միայն
աշխարհէ : Եթող սա զիս յաւիտեան .
բա՛րէ , եթող յաւիտեան : Ողբո՛ւմն
ինձ և աշխարհումն տեսից հանա-
պազորդ զսա . զայս բիւր անշարժ և խա-
ւարեալ , զայս դալուկն մահատիպ , և ըզ-
քեզ արիւն լըթագոյն՝ մածեալ 'ի ճա-
կատն և յայտոն այլագունեալ : Ո՛վ աղե-
տիցս . բղխեցէք արտասուք իմ , բղխե-
ցէք անհատաբար 'ի վերայ մարմնոյդ
Թարչամելոյ : Ո՛հ . . . էր սա արդարև գե-
ղեցիկ բնակարան ազնուական ոգւոյն , որ
խոնարհէր պատուասիրել զիս իւրոյին
ընտանուԹեամբ . որպէս հրաշափառ
փայլէր առաքինութիւն նորա ականերև 'ի
սրտացուցիչ գեղեցկութեանն . որպէս
փայլէր քաղցրահայեաց 'ի բիւս նորա ,
զիարդ ժպտէր այն զայտիւք նորա և
զլըԹամբք : Մեկնեցաւ այժմ 'ի մարմնոյ
աստի՝ սուրբն , երջանիկն , գեր 'ի վերոյն
մահկանացուացս կենցաղակցութեան , և
մանաւանդ ընդ տառասուելոյ աղախնոյս :
Ո՛վ աղետիցս . բղխեցէք արտասուք իմ ,
բղխեցէք անհատաբար 'ի վերայ մարմնոյդ
Թարչամելոյ , մինչև հոգի իմ անձնատու-
չոր փութացի զհետ՝ խառնել աստ ընդ
սորայս զիւր զհող [՝] :

Այսպէս կական բարձեալ աշխարէր
 Թիրղա՝ յարտասուս ցնդեալ զգիականք
 անձկալուոյն : Տեսանէր նախամայրն զջայլ
 և զկոծ դատերացն , ևս քան զևս խաբ-
 շատեալ աղէկտուր լինէր : — « Դստերք
 իմ , աղաղակէր նա , մորմոք ձեր զիարդ
 մորմոքէ զսիրտ իմ ցաւած . զիարդ ընդ
 աղէտսդ աղէխարչիմ : Բա՛ւէ . լալիք ձեր՝
 ինձ կշտամբանք կարեւիքք . . . ինձ որ
 մուծի յաշխարհ զմեղս զանէծս և զմահ .
 ներեսջիք որդեակք իմ , ներեսջիք չուս-
 ռացելոյս , ներեսջիք մօր ձերուս՝ որ եր-
 կամբք ծնայ զձեզ » : — Իբրև զայս ա-
 սաց , փարեցան դստերքն գորովալի
 զծնկովք նորա , և աղաղակեն . — « Լռեա ,
 մայր մեր , լռեա վասն երկանցդ որով
 զմեզ ծնար , 'ի կշտամբանաց այախ որով
 զանձն կշտամբես , մի նորանորս յաւե-
 լուր 'ի վիշտս մեր : Լռեա աղաչեմք որ
 ցաւովք զմեզ երկնեցեր . . . մի կշտամ-
 բանս անուանէր զարտասուս մեր և զհա-
 ռաչանս : Թէ ձեռնհաս էաք՝ ո՛ր տայր
 մեզ , հրաման տալ ցաւոցս , ոչինչ հա-
 ռաչանք ելանէին 'ի սրտից , ոչինչ արտա-
 սուք յարուանաց : Բայց զիարդ ձեռն-
 հասք զգէմ ունել զբնութեան , զիարդ

զևանդակաթ սիրոյն • սոքա ճ'նշեն 'ի մէնջ զարտասուս դառնութեան » :

Մինչդեռ այսպէս փարեալք՝ ունէին նոքա զծնգաց մօրն , և վերականէին 'ի նա դորովաղէտք արտօսրալից աչօք , սկսաւ նախահայրն բարբառ արձակել . — « Սիւրելիք իմ , մի այլ յապաղեսցուք ժամովաճառ 'ի կատարումն հրամանաց բարձրելոյն • տացուք 'ի մայրենի ծոց հողոյն , տացուք զայս մարմին՝ զմերոց արտասուաց և զողբոց առիթ : Ժամանակն որ զամենայն բժշկէ , և բանն յաղթական դիւրեսցեն ցաւոցս , և յայնժամ ցաւս եղիցի իբրեւ զանձուկ հարսին փափաքանաց յօրն ցանկալի դարձուցիչ նմին 'ի գիրկ անձկալոյն . . . Տուր ուրեմն հողոյն , ասաց Թիրզա , և լալագին հայեցեալ 'ի նա՝ յաւել . « Բայց թոյլ տուր , հայր իմ , լացից միւսանգամ 'ի վերայ նորա , և ասլա տուր զնա հողոյն » : — Զբանսն ասացեալ՝ հոսեաց անկաւ բազկատարած 'ի վերայ դիականն :

Այն ինչ փորէր նախահայրն փոս 'ի գետնի , և փոքր մի 'ի բացէ կայր նախամայրն և Մեհալա յարտասուս , ահա ելեալք 'ի խրճթէն գային ձեռն 'ի ձեռն

մանկիկէք մատաղք Կայենի, և գողալով
մերձեհային յայն ողորմ տեսարան: —
— « Սիրելիդ իմ Յոսիա, գոչեաց Եղիէլ
շեկահեր • զննչ ձայնս ողբոց լսեմ: Մա-
տիցուք այլ յառաջ վայ • զննչ տե-
սանեմ • է նոյն ինքն Աբէլ . . . որպէս դնի
տապաւստ • որպէս դեղնեալ • Հերք նորա
որպէս արիւնշաղախ • այնպէս եղբայր
իմ, այնպէս դնի տապաւստ՝ որպէս գառն
զննեալ ՚ի պատարագ »: — Առ որ կրտսերն
Յոսիա • — « Սիրեցեալդ Եղիէլ, տես
տես, որպէս լայ Թիրզա ՚ի վերայ նորա •
և նորա աչք անթարթափք ոչ հայինն ՚ի
սա: Եկ մեկնեսցուք աստի • գողանմ ես •
այս տեսիլ զարհուրեցուցանէ զիս • փու-
թասցուք առ մայր մեր . . . և նա լայ ան-
դէն »: — Փութացեալ յայնժամ աղայոցն
առ մայր իւրեանց՝ մատչին մօտ լանջ
առ լանջ • հարցանեն ցաւագին: — « Մայ-
րիկ, զի լայք առ հասարակ • ընդէր Աբէլ
գեանատարած որպէս զգառն ողջակի-
զին »:

Գիրկս արկեալ Մեհալայի զաղայովքն՝
և հայեցեալ ընդ նոսա արտասոււագին՝
ասէ • — « Որդեակք իմ սիրունք, եհան
մահ զհօգի նորա յերկրէ աստի, և տա

բաւ յերկինս առ Հրեշտակս 'ի խնդու-
թիւն յաւիտենից » : — Ո՛հ եւ զարթիցէ
ուրեմն , կրկնեաց Եղիէլ , եւ ելաց բարձ-
րաճիւղ . ո՛հ եւ զարթիցէ նա՝ որ սիրէրն
զմեզ գորովանօք , որ ուսուցանէր մեզ
երգս օրհնութեան գեղեցիկս . . . լուսն
Յոսիա . որ բարձեալ ունէր զմեզ 'ի վե-
րայ ծնգացն դէմ՝ առ դէմ , գգուէր , եւ
խօսէր մեզ զԱստուծոյ՝ զՀրեշտակաց , եւ
զսքանչելեաց բնութեան , ո՛հ եւ զարթի-
ցէ : Ո՛հ . որպէս լացցէ հայր մեր 'ի դառ-
նալ իւրում յանդոյ » : — Այսպէս թո-
թովեալ անմեղ մանկաւոյն՝ ճչէին արտա-
սուօք , եւ կողկողագին զարհուրանօք պա-
տառէին զանձինս 'ի պատուածս քղանցից
մօր իւրեանց :

Կատարեաց նախահայրն զփոս գերեզ-
մանին . — « Զարթիր թիրղա , զարթիր
սիրելիդ . մի այլ յապաղեսցուք զհողդ
տալ հողոյ . տէր Աստուած պատուիրեաց
մեզ . գուտար իմ՝ թիրղա՝ մի այլ յապա-
ղեսցուք » : — Զայս օրինակ գոչէր նա-
խահայրն . եւ մատուցեալ առ թիրղա՝ կա-
լաւ զձեռանէն հայրագորով սիրով : Զար-
թեաւ թիրղա՝ որ այնպէս անշուշտ ան-
կեալ գնէր 'ի վերայ դիականն , յափշտա-

կեալ հոգւովն 'ի հիացումն ինչ մտաց .
 զարթեալ յաստուածային տեսլենէն՝ և
 ձայն եբարձ . — « Այո . տեսի զնա .
 գայր առ իս երկնային պայծառութեամբ .
 զիարդ հրաշափառ . տեսի զերանելին
 Թիրզա մի լար , ասաց ցիս . մի լար . եր-
 ջանիկ եմ ես . եկեսցես ընդ հուպ առ իս
 յերկինս , ուր մահ ոչ ևս մեկնեսցէ զմեզ
 'ի միմեանց : Եւ եղև նա աներևոյթ՝
 Ժպտեալ առ իս Ժպիտ ինչ աստուածային .
 և ճառագայթք երկնայինք դրոշմէին յօգն
 զկնիք հետոց լուսասփիւռ գարշապա-
 րացն » :

Այսպէս ասաց Թիրզա , և մխիթարու-
 թիւն ինչ գերաշխարհիկ ճառագայթեաց
 'ի գէմս նորա : — « Թաղեա , հայր իմ , ա-
 սէ նա , թաղեա զհողդ 'ի հող » : — Եւ
 ապա յարուցեալ եկաց առ մօրն , և առ
 քերբն . երեքին ևս սքողեցին զերեսս իւ-
 րեանց հոպոսեօք գիտարձակ հերացն ,
 մինչև նախահօրն դիապատիկ արարեալ
 մաշկեկաւ զմարմին արգարոյն՝ իջոյց լա-
 լագին 'ի գուբ , և ծածկեաց հողով : —
 « Եկայք այժմ , ասէ , հարսնդ սիրելի ,
 և որդեակք իմ սիրեցեալք , եկայք երկիր
 պագցուբ բարձրելոյն՝ գեանատարածք

յաղօթս առաջի հանգստարանիս » : —
Ծուներ եղին ամենեքին զգերեզմանաւն .
'ի գուճս անկան և տղայքն Եղիէլ և
Յոսիա յաջմէ և յաՀեկէ մօր իւրեանց .
յայնժամ նախաՀայրն մարդկութեանս
այսպէս յաղօթս եկաց ձեռնամած զլան-
ջօք :

« Ո՛ր բնակեալդ ես յերկինս 'ի բար-
ձունս Աստուած արարիչ , յաւիտենա-
կան արդարութիւն , անսահման բարու-
թիւն : Անկեալ կամք առաջի քո՝ առ շիր-
մաւ նախամեռիկ ապականացուիս՝ գեա-
նաքարչ մեղուցեալքս , և առ քեզ կար-
դամք : Ելցեն աղօթք մեր յերկինս . հայ-
եաց 'ի մեզ մարդասիրութեամբ՝ խոնարհ
յայս հովիտ մահուան 'ի բնակութիւն մե-
ղաւորաց : Մեծ են անօրէնութիւնք մեր ,
մեծ յոյժ . այլ բարութիւնդ յաւիտե-
նական՝ անբաւ 'ի մեծութեան : Զինչ
եմք առաջի քո սղծեալքս և շաղախեալքս .
սակայն չդարձուցանես 'ի մէնջ զերեսս 'ի
բաց : Հեծեմք աւասիկ 'ի թշուառու-
թեանս զոր անձամբ յանձինս ձգեցաք .
և դու 'ի բարձանց ակնարկես յայն բա-
րեգթութեամբ : Թողուս մեզ կարգալ առ
քեզ , զմեղուցեալքս ոչ անտես արարեր » :

« Օրհնեալ դու յաւիտեան որ բնակեալդ ես 'ի բարձունս երկնից : Զքեզ օրհնէ ոչ գարուն միայն զուարթարար , ոչ սպարզութիւն երկնից միայն զքեզ սպառմէ , այլև կայծակն որոտընդոստ 'ի լրթագոյն արձակեալ ամպոց : Զքեզ սպառմէ մրրիկահէղագոչ ձայնատու յերկիր՝ ամպրոտաց և երկնասահան անձրևաց : Օրհնեն զքեզ և հրճուանք զուարթացելոց , և լալիւնք ցաւագնելոց : Տեսաք զծնունդ մեղաց զսոսկալին մահ . եկն եմուտ նա զարհուրատեսակ 'ի խրճիթս մեր : Ոճիր ահագին , և զիարդ ոչ մանչեաց յայնժամ երկիր , և ոչ մրրիկք գումարեցան 'ի վերայ նորա , ոճիր քստմնելի զձեռանէ առեալ նորա ած առ մեզ . առաջինն ելեալ յերանաց իմոց սարսուէն ոսկերք իմ և երիկամունք , մատնեաց զեղբայր իւր 'ի ժանիս մահուն : Մի Աստուած ողորմութեան , մի գարձուցաներ զերեսս քո յինէն , եթէ կարդալ առ քեզ ժախջիմ վասն նորա : Մի մինչև իսպառ ընկենուր զնա յերեսացդ՝ բարութիւն յաւիտենական : Ակնարկեա գթութեամբ 'ի մեղուցեալն , գողալ յանօրէնութենէն զոր ահօրինեաց , խոնարհել առաջի քո 'ի հող և

'ի մոխիր , լալ՝ հեծեւ , խնդրեւ անդադար
զթողութիւն : Եւ յորժամ կարդացէ
առ քեզ անլուի , և սիրտ նորա խոցեսցի
կարեւէր ընդ ոճիրն ահագին , հեղ յայն-
ժամ Աստուած իմ շիթս միթարու-
թեան 'ի թշուառութեան նորա : Աս-
տուած իմ , Աստուած ողորմութեան , մի
մերժեր զսպառաշունս ծառայի քո զոր ժը-
տիմ առ քեզ սպառաշուն » :

« Փորեցի գերեզման , արկի հող ար-
տասութեամբ 'ի վերայ մարմնոյ նախա-
վախճան որդւոյս . լուր ասութից մերոց .
մտցեն այնք 'ի տաճար սուրբ քո՝ համ-
բարձեալ 'ի գերեզմանէ աստի առաջին
ապրականացուիս : Լուր մեզ տէր , լուր
մեզ տէր Աստուած մեր՝ 'ի լալ մերում
առաջի քո վասն անդրանկին մերոյ , մի
թողուր կորնչել նմա 'ի սրամաութիւն
բարկութեան քո տէր : Լուր մեզ՝ յար-
տասուելն առ քեզ 'ի տքնութեան զհասա-
րակ գիշերաւ , յարտասուելն առ քեզ
յելս և 'ի մոռտս արեգական : Բայց և
այնպէս բարերջանիկ եմք Աստուած իմ ,
բարերջանիկք . փառաբանութիւն քեզ ,
փառաբանութիւնք յաւիտեան , որ ըն-
կալար առ քեզ զհոգի հանգուցելոյս :

Էառ մահ՝ զառաջին զոհ իւր • զհետ երթիցուք ամա և մեք զերեւոյց զկնի 'ի դուբն խաւարային , զհետ երթիցուք նմին 'ի յաւիտենականն օթեան : Դու Աստուած իմ , որոյ ականարկիք հաստատեցին զերկինս երկնից , և բան բերանոյդ զերկիր • անցցեն և երկինք , անցցէ և երկիր , և դու կաս մնաս յաւիտեան » :

« Կեամք 'ի հող հողեղէնքս , և մերս հող լուծցի 'ի փոշի , դու մնաս անյեղլի յաւիտեան : Ժողովես դու առ քեզ յերկինս 'ի վեր զամենեսին զմեզ , զասպաշխարող մեղուցեալն , և զբարեպարիշտն , որ գիշերահոս արտասուօքն ողբայ ընդ այն՝ զի առաքինութիւն իւր չէ փափաքանացն զուգական դեռ ընդ ախտիւք անկեալ մարդկային տկարութեան • դու զերկաքանչիւր ժողովես առ քեզ 'ի հողոյ աստի՝ խնդալ յաւիտեան , լինել մաքուր և անախտական զօրէն հրեշտակաց : Ասան զի . . . ո՛վ անճառ խոստմանցն աւետեաց • « Զաւակ կնոջն ջաղխեսցէ զգլուխ օձին » :

« Թինդս առեալ ցնծասցէ երկիր • փառաբանեսցեն զնա արարածք ամենայն •

օրհնեսցուք զտէր՝ նաև յորժամ աջ իւր
 շանթեսցէ 'ի գլուխ մեր հարուածս ա-
 ղիտից : Անկաւ մարդն , 'ի կոր կործա-
 նեցաւ յաստիճանին բարձրութենէ յոր
 եզաւ . այլ երանի՛ մեզ . ոչ յաւիտեան
 մերժեաց զնա Աստուած . և բարութիւն
 նորա ակնարկէ 'ի մեզ՝ 'ի դատել իւր 'ի
 դատողական իսկ 'ի բեմին : Անկաւ նա՝
 զոր ստեղծ Աստուած այնպէս երջանիկ .
 և յանկմանն եկաց մեղուցեալն ահիւ և
 դողութեամբ , և գլխարկեալ ամօթա-
 պարտ՝ ակն ունէր յեալին տաղնապաւ՝
 աստուածասաստ անիծից և յաւիտենից
 դատապարտութեան . զի իմ իմիք մնայր
 նմա ակնկալէ : Այլ ո՛վ սքանչելեացս .
 արարածք ամենայն տօնեն զխորհուրդն
 մեծ . « Զաղխեսցէ նա զգլուխ օձին » :
 Խորհուրդ մեծ և բարձր՝ աստուածայինն
 պարածածկեալ ամպովք մթութեան ,
 աննկատելիդ յեղեղոցս աչաց , դու մեծ
 հաշտարար մեղուցելոյն ընդ Աստուծոյ » :

« Զի՛ ապա հեծեմք ընդ հողեղէն յար-
 կաւս՝ ախտակիր արտասուօք . այնու զի՝
 յերազի կենցաղոյս՝ երբ բերկրիմք , և երբ
 թաղծիմք , մինչև յօրն յայն՝ յորում
 մահ ոտն առ ոտն մերձեցեալ՝ զարթու-

ցէ զհոգին 'ի մեղսամակարդ հոգեւէն
բանտէն, և արձակեսցէ զնա 'ի կապա-
նաց արժանապատիւ անիծիցն : Եւրանէ
յայնժամ հոգին 'ի կաւակերտ բանտէն՝
յորում ոչն մոռացաւ զազնուականու-
թիւն բնութեանն, և սիրեաց զԱստուած՝
որ վառէրն զնա 'ի սէր իւր՝ սքանչելեացն
անբաւութեամբ, և բարութեամբ ան-
սահմանելեալ : Ո՛վ հրաշիցս . տեսանեմ
ահա զերանաւէտ զհանդերձեալն, տե-
սանեմ զորս մահ յերկրէ յերկինս վերա-
բերեաց, զաւակ՝ որոյ ոչ գոյ թիւ, վճիտ
պայծառ որպէս զբոց՝ զսր լուցանեն .
զուարթունք 'ի վերայ սեղանոյ առաջի ե-
րեսաց յաւիտեականին : Պարակից են
նոքա հոգեղինացն, վերերդէլ երգս օրհ-
նութեան անլուելի՝ առ պատուանդանաւ
փայլականացայտ աթոռոյն : Ո՛վ . զն՝ եղև
ընդ իս . որպէս անձն իմ գեր 'ի վերոյ
համբառնայ, համբարձումն՝ ինձ անծա-
նօթ ցայսօր : Օրհնութիւն քեզ . . . օրհ-
նութիւն՝ բարութիւնդ անսահման, սա
քեզ տղայաբանէ միայն 'ի բան թերակա-
տար շրթանց : Ընկղմեալ է անձն իմ 'ի
հիացումն աստուածային . և թէ սլասցի
խորախորհուրդ ևս՝ քան զառաջինն 'ի

հաճապետութիւնս իմանալեացն , ոչ բաւեացէ զայն 'ի բան բերել . այլ տղայաբանել միայն յանձին միայն զգալ զնոյն » :

Լռեաց նախահայրն , և եկաց հարուստ մի 'ի խորին լռութեան . և որք ընդ նմայն 'ի գուճս էին առ գերեզմանաւն՝ կացին նոյնպէս լռիկ անմռունչ : Բնութիւնն համօրէն որպէս թէ ամիշեալ պակուցեալ ընդ այն՝ պահէր զնոյն խոր լռութիւն , և 'ի պայծառ սօրազոութեան երկնից՝ ոչ մի ամպոց գոյզն նշմարանք :

Եկն եհաս երեկոյն , ընդ նմա և ըստուերք զովագին , և հանգիստ անդորր . բայց Կայենի վարեալ յուղեալ անհանգիստ 'ի տագնապ արհաւրաց և 'ի մըտրակ խղճին՝ յանապատս ամայիս թափ առեալ աստանդէր : Վաստակեալ ապա ուրեմն՝ նստաւ դէմ յանդիման լուսնոյն որ ծագէր 'ի ժամուն . հնչեցուցանէր զբարբառ իւր ահեղագոչ 'ի լռութեան անդ երեկորին : — « Անդ , ասէ , 'ի թիկանց արջնաթոյր լերինդ՝ ելանէ ահա լուսին լուսասլատար , և լուղի 'ի նսեմաստուեր հաստատութեանն . ծաւալէ համասփիւռ զճառագայթս իւր և զբաղցր

անդորրութիւն . ամենայն ինչ՝ հանգիստ
չնչէ և բերկրութիւն ընդ գեղեցիկ դմբե-
թաւս աստեղազարդ : Մարդն՝ ոչ ևս .
կոծ և աղաղակ ելանեն յերկինս 'ի տա-
ղաւարաց աստի : Ե՛ս ինքն եղեռնաւորս ,
էս ինքն մուծի զայս կոծ անմխիթար 'ի
տաղաւարս նոցա : Զինէն բողոքեն յեր-
կինս այս հառաչանք , այս կառաչիւնք տա-
ռապելոյ՝ որք ամբաստնան 'ի նոցանէ ընդ
օդդ գիշերական :

« Այսօր . . . լուարուք աստեղք երկ-
նից , լուր և դու լուսին , այլագունեաց և
ծածկեսցիր զդէմսդ : Օրս այս . . . անի-
ծեա՛լ որ ինձ ծագեաց , 'ի սմա արբ եր-
կիր զոր դուն լուսաւորես՝ զառաջին ա-
րիւն մարդկային : Ե՛ս ինքն եղկելիս՝ որ
դողամ աստէն՝ էս ինքն արբուցի նմին
զայն արիւն . . . զարիւն իմոյ հարազատի :
Մի՛ այլ ծագէք յիս աստեղք բարերարք .
մի՛ այլ ծագէք 'ի վերայ անդաստանաց
զոր գործեմ , կողմանն յոր բնակեմ . ըս-
պանի՛ զեղբայր իմ : Պատեա զինև աղջա-
մուղջ թանձրամած , ծածկեա զիս յաչաց
էիցս համայն : Փախեայց ընդ ամրածա-
ծուկ քօղովդ , փախեայց ընդ իմում
Թշուառութեան յանջրգիւս՝ զորոյ և ոչ մի

գարշապար կոխեալ իցէ զԹարչամ գա-
լարիս : Բնակեցայց 'ի քարանձաւս Ժայ-
ռից , ուստի ջուր ինչ Ժահահոտ կաթեա-
ցէ ոլոռն ոլոռն 'ի ձև արտասուաց 'ի խորս
անդ ճախճախուտ կայանից՝ զաղրաթորմի
ղեանոց քսամնէլեաց , ուր մացառք վայ-
րենացեալք խաւարաբորբք՝ հաւուց շաղ-
ղակերաց ապուէնք՝ գողասցին 'ի վե-
րուստ յաչացս զերկնից տեսարան . անդ
կոծեցայց , անդ կաղկանձեցից երկրա-
քարչ հողաթաւալ : Եւ յորժամ քուն
սեւափետուր սաւառնեալ զաջօքս՝ ածցէ
զինն զխուռն անրջոց խուլկանաց , երևու-
թասցի առաջի աչացս պատկեր նորա ո-
ղորմ . սկաւառակ գլխոյն ջախջախեալ ,
և խոզոպիք արիւնհակայլակ » :

Այսպէս գողայր Աային , և այսպէս
աշխարէր 'ի մթան գիշերոյն . լռեաց յե-
տոյ Ժամս ձիգս՝ խորասուղեալ յան-
գունդս իւրոյ Թշուառութեան : Հաւն գի-
շերակարկաչ՝ սոսկացեալ 'ի սգաւոր վայ-
ոց աստի՝ զիւրսն լռեցուցանէր . ոչինչ
լսելի լինէր 'ի տխրադին սահմանսն յայ-
նոսիկ , բայց խարշափ աղօտալուր , և սօ-
սաւիւն : Աայենի աչս զվայրօք յածեալ
ահ ընդ ահ , վերստին առնոյր զԹել

բանիցն : — « Ողբացէք ինձ բլուրք , ասէ .
 ողբացէք անտառք որ ղինե . մեծ է թը-
 շուառութիւն իմ , մեծ , անպատում . այո՛
 արժանի է կարեկցութեան անձն թշուա-
 րացեալ : Ողբա զիմա աղէտ բնութիւնդ
 գեղեցիկ , այլ վասն իմ ոչ ևս , աւանդ , ոչ
 ևս գեղեցիկ : Ողբացէք զիս արարածք ա-
 մենայն՝ վկայք գործոց բարւոյն Աստու-
 ծոյ , բայց վասն իմ ոչ ևս բարի . չունի
 բարերարել առ իս վրէժխնդիրն յաւիտե-
 նական » :

Յայս բարբառ գարձեալ լռեաց , և ա-
 սլա հառաչեաց վերստին . — « Գէթ
 այժմ , ասէ , փղձկիմ յարտօսր՝ զոր յա-
 ռաջն չէի կարող . ահա բղխեն արաա-
 սուք , վկայք սլատուականք՝ ցաւոցս մեղ-
 մելոյ . վայրիկ մի յառաջ յուսահատու-
 թիւն 'ի սրտիս , 'ի ժամուս ցաւ սգալի և
 ողբական : Ո՛հ . բղխեցէք արտասուք իմ .
 ընկալ զայս՝ երկիր , որ ընկալարդ զա-
 րիւն եղբօր իմոյ : Անիծեալ եմ ես 'ի վե-
 րայ երեսաց քոց . բայց . . . ընկալ մտա-
 դիւր զարտասուս իմ զոր բղխեն ցաւք
 դառնագինք . . . բայց . . . ղինչ խոր-
 հուրդք ելանեն ընդ միտս իմ . . . և ևս
 աղբիւրացուցանեն այնոքիկ զարտասուս

իմ: Այո կամիմ... մինչդեռ գիշեր մա-
ծեալ է զինև, կամիմ գնալ ընդ քարշ
'ի խրճիթս տառապելոցն, տեսանել զնո-
սա միւս ևս, և օրհնել միւսանգամ...
Օրհնել զնոսա... Էս ինքնին... Առցեն
հողմք զայրագինք՝ ցնդեացեն 'ի շրթանցս
զայն օրհնութիւն ապախտ: Չիք թշուա-
ռացելոյս՝ չիք այլ օրհնել զնոսա: Բայց և
այնպէս երթայց, երթայց, օրհնեցից և
լացից. և ապա... ո՛վ աղետիցս. և ապա
փախեայց հեռի 'ի նոցանէ անդարձ յա-
ւիտեան: Փախեայց 'ի քէն Մեհալա,
փախեայց հեռի յորդեկաց մերոց, և այն՝
յաւիտեան»: — Աստ ոչ ևս ժուժեցին
աղիք նորա. լռեաց, և ոտք նորա ընթա-
նային 'ի խրճիթն կոյս, և դառն արտա-
սուօքն ոռոգանէր զամայի շաւիղսն՝ ընդ
որս անցանէր:

Ետես 'ի հեռաստանէ հովանոց ինչ դա-
լարաղգեստ՝ ձեռատունկ Աբելի 'ի բարձ-
րիկ զառ 'ի վայրի բարձրաւանդակի միջ-
այս տեսիլ ած 'ի յիշատակ իւր զասելն
Աբելի 'ի ժամանակի՝ յորում զայն տըն-
կէր. — « Աճեցէք մատաղատունկքդ,
բարձրացարուք հեղասաղարթ հովանիք
զովարարք. թոռունք մեր անապանք նըս-

տեալք աստ 'ի հովի' այր ցընկեր պատ-
մեսցեն • աստ յղացաւ նախամայր մեր
զանդրանիկ իւր , աստ զառաջինն՝ ար-
տասուօք գրկեաց զնա 'ի վերայ երկրի ,
զնա՝ որ առաջին միսիթարութիւն եղև
մենակեաց աւուրցն զոր յերկրի անցոյց :
'Նա ինքն՝ անուն կոչեաց նմա Վայն • կո-
րանայր զնովաւ անպատում ցնծու-
թեամբ , համբուրէր և ասէր • « Ստացայ
զքեզ մարդ՝ Ասաուծով » :

Դարձոյց եղբայրասպանն զերեսս 'ի
բաց 'ի խանդաղատիչ տեսարանէ անտի •
քրտունք մահացու ծորէին ընդ ճակատ
նորա , և խարխիւք բարձիցն դողդոջելոյ՝
հազիւ բարձեալ բերէին զնա : Ոչինչ
ընդհատ 'ի սմանէ դողայր ասպօքէն յան-
ցանեւ իւրում առ դամբարանաւ հօրն՝
որդի հայրասպան , որ 'ի դառնալ ալևոր
ծնողին յանգոյ սովալըուկ և վատաւա-
բեկ , խառնեալ իցէ թոյն մահու 'ի կե-
րակուր նորա • յորժամ յանցանեւ նորա
հալածեն զնա շրջիւնք , և հոտք անուշից
բոլորից ծաղկանց՝ զոր քորք իւր բարե-
պարիշտք կախեցին զսափորով դամբարա-
նին : Անց Վայնն՝ լի դողմամբ առ դալա-
րազգեստ հովանոցաւս , երթալով եր-

Թայր, և մերձենայր 'ի խրճիթսն : Լուսին գիշերավառ ծաւալէր ընդ անտառախիտ օստոս ծառոցն զլոյս իւր դալիւհար 'ի վերայ նոցա, և լուռթիւն ինչ ահարկու գրաւեալ ունէր զամենայն : Աչս արձակեաց 'ի վերայ այնոցիկ և ելաց . համբարձ յերկինս զձեռս իւր, և եկաց անբարբառ ընդերկար . կսկիծ անթարգմանելի հեղձամղձուկ ունէր զսիրտ նորա, և մնաց այնպէս ահաբեկ 'ի սգաւոր լուռ թեան :

« Զինչ արտամուծիւն խոր, ասաց դաշն ձայնիւ, հանդուցեալ է աստանօր . բայց այս մրմուռնջք . . . ուստի՞ դան . . . չիցէն սոքա արգեօք հառաչանք . ո՞չ ողբք իցին գիշերային անքուն տխրանաց՝ որք լսելի լինին 'ի խրճիթաց աստի . . . Աւասիկ ողբալիդ գերդաստան . . . աւասիկ դողայ աստ 'ի միջան հալածեալ 'ի դժոխոց նա՝ որ սգով ելից զաուն ձեր . . . նա . . . (աւա՞ղ անիծապարտ եղկելոյս), որ վտարեաց 'ի ձէնջ զխաղաղութիւն և զամենայն զառանին բերկրանս : Աւ դեռ իշխեմ՝ բնաւ չնչել զօդ զհառաչանօք առլցեալ ողբարկուացն՝ զոր ես ինքն թշուառացուցի . իշխեմ՝ բնաւ կոխել զսահման

նուիրեալ անմխիթար տրտմութեան ա-
 ռաքինեաց, որ և յողոց հանեն 'ի վերայ
 խմոյս ասկիրատութեան... Փախիր անձն
 իմ՝ փախիր. մի սղծեր զտեղիդ սրբու-
 թեան... Այո... փախեայց թշուառա-
 ցեալս. տեսցեն միայն զձեզ դամ մի՝ աչք
 իմ կկոցեալք. թոյլ տուք ինձ, թոյլ
 տուք եղկելոյս հեղուլ և ևս զձեօք՝ կա-
 թիլս միայն դառն արտասուաց, համբառ-
 նալ աստանօր դամ մի յերկինս՝ զարիւ-
 նաթաթախ ձեռս իմ՝ օրհնել զձեզ, և ա-
 սկա փախեայց յանդարձ օտարութիւն :
 Օրհնեալ եղիջիք, օրհնեալ... դուք...
 աւաղ թշուառացելոյս. փոքր միւս ևս՝
 սղծեալ էր իմ զսուրբ և զպատուական
 անուանան՝ որովք անուանեն զմիմեանս
 կցորդեալքն 'ի մարդկութեանս սրբա-
 նուէր կապանօք արեան : Օրհնեալ դուք
 կրկին, օրհնեալ վերստին : Ո՛ր տայր՝ ա-
 մենայն ցաւոց ընդ մթութեան գիշերոյս
 տեղի տալ 'ի ձենջ, և յաւելուլ յիմ
 ցաւ՝ անանջատ ինձ ուղեկից 'ի վերայ ե-
 րեսաց երկրի զոր անիծիւք լցի : Ո՛ր տայր
 մոռանալ ձեզ յաւեժ զնա՝ որոյ սպառկեր
 տանջանք են ձեզ, մոռանալ զիս յաւի-
 տեան : Ո՛վ փափաք քստմնելի՝ զոր յե-

տին թշուառութիւն իմ տայ փափաքել
անձին » :

Ի բարբառել Վայենի զայսոսիկ՝ զտեղի
առեալ կայր 'ի մթան , լայր և համբառ-
նայր յերկինս զգողգոջուն ձեռս իւր . և
ահա լուաւ ոտնաձայն ուրուք՝ որ դնայր
յուշիկ 'ի ժամ գիշերոյն : Սարսափ սառ-
նասառոյց իբր զմահուն՝ կալաւ զանձն
նորա . զգողանի հարկանէր , կամէր փախ
չել՝ բայց ոչ զօրէր . անկաւ կթուցեալ 'ի
մէջ թփոցն թաւացելոյ :

Թիրղա 'ի ցաւագին գիշերիս՝ որ առա-
ջին էր իւրոյ այրութեան , ոչ գտեալ
հանգիստ յամայացեալ առադաստին՝ ե-
թող զայն , և ել արտաքս արտասուալից :
'Նստաւ 'ի ցօղագին դալարուջ 'ի կողաց
գերեզմանին . և ապա ձեռնամած հայէր
յաստեղանշոյլ երկինս՝ անքթիթ աւամբ .
անկաւ յետոյ 'ի վերայ գերեզմանին , և
արտասուք իւր ոռոգանէին զհող նորա :
— « Աստ , ասէ հեկեկանօք , . . . աստ
հանգչի հանգիստ իմ , բերկրութիւն իմ .
աստ ընդ հողովս՝ որ ծծէ զիմ արտա-
սուս : Բա՛բէ . չիք ուրեմն վասն իմ ոչ
այլ հանգիստ , ոչ սփոփումն 'ի սգաւոր
ժամս գիշերոյն : Ո՛հ . բղթեցէք արտա-

սուք իմ՝ բղխեցէք • դուք ցաւագին միւ-
 թարուծիւն անձինս՝ յորժամ հեղից ըզ-
 ձեզ ընդ ժամս ձիգս տունջեան 'ի վերայ
 շիրմի սորա , յորժամ հեծեծեցից զգի-
 շերս ողջոյն յայսմ տխուր լռութեան մա-
 հու : Այո . . . անձկալիզ իմ , տեսի ըզ-
 քեզ ապաքէն յերկնային պայծառու-
 թեան • զիարդ հրաշափառ էր տեսիլդ •
 բայց աւանդ . . . ոչ վասն այսր լացից ար-
 դեօք զկորուստ քո : Բարձար յինէն մին-
 չև խսպառ , բարձար յինէն 'ի կենցա-
 ղումս՝ որ լին է վշտօք , բարձար խսպառ
 . . . Այլի պարտասեալ առ որորանաւ ան-
 գին առհաւատչէի սիրոյս մերոյ , լայի
 պարտասեալ • և ահա նինջ անուշակ եկն
 կափոյց զարտեանունս նորա • բա՛րէ •
 ժպտի անմեղն և 'ի ժամ քնոյն՝ դեռ ան-
 գէտ աղէտից մահկանացուացս , ոչ գիտէ
 զկորուստ զոր կորոյս : Ի զուր արկի
 զանձն իմ 'ի տախտ առագաստիս՝ որ ա-
 մային է այժմիկ • 'ի զուր կոչեցի զքուն •
 բա՛րէ • տխուր միայնութիւն , սգետանջ
 անհանգստութիւն փոխանակեցին անտա-
 նօր յաւէժ , ուր ընկերականն դուծ խան-
 դակաթ , և անուշակ հանդիսս բնակէին
 'ի ծոց քո , յափշտակեցաւ յինէն յաւէժ

այն ամենայն յընթացս աղցալից կենցաղոյս : Ազէտ անբերելի . յափշտակեաց յինէն եղբայր իմ զայն ամենայն . . . ո՛ւր իցէ նա . . . ո՛ւր եղկելին այն . յո՛ր վայր տանջեն զնա իւր ոճիրք : Աստուած իմ . . . յաւիտենական բարութիւն . մի ընդ վայր հարկաներ զլալահառաջ աղերս աղախնոյդ՝ զոր առանց լքանելոյ աղերսեցից թողուլ նմա . մի ընդ վայր հարկաներ զայն , յորժամ ապաշաւեալ հող 'ի գլուխ լիցի , յորժամ լացցէ առաջի քո , և կողկողեսցի առ 'ի քէն զողորմութիւն » :

Յայն բան մղձկեցուցին զձայն նորա բազմահառաջ հեկեկանք . և ասլա ակընկառոյց յերկինս՝ դարձեալ բարբառէր . « Ո՛վ . քանիցս անգամ . . . քանիցս՝ լուսին բարեհամբոյր , քանիցս եղեր անմառնչ վկայ մերում խանդակաթ գորովանաց , յորժամ բազուկ 'ի բազուկ ճեմս առեալ գնայաք միայնիկ 'ի լոյս ջահիցդ վառելոց . յորժամ մեղրակաթ շրթունք իւր սուրբք ուսուցանէին ինձ զցանկալին առաքինութիւն , քանիցս եղեր դու վկայ : Այժմ՝ դնի աստէն մարմին իւր աստականացու , զորոյ լուսաւորէ զգերեզման՝ լոյս քո տխրագին . աստ դնի ընդաւազեալ քաղց-

րիկ միսի[ծարուծիւն ամենալաւ հօր ,
 և գորովագութ մօր • աստ բա՛րէ , աստ
 իմ անդին կենակից » : — Լռեաց ապա
 յերկար՝ [ծաղեալ 'ի խոր տրտմութեան •
 և ածեալ զ[ծաղծագին աչսն զանշունջ
 զկողմամբն ամենայն՝ աղաղակեաց դար-
 ձեալ • — « Զխորդ սլայծառ շողջողէ հո-
 վանոցդ զոր տեսանեմ 'ի բացուստ •
 զխորդ սլայծառ քան զամենայն վայրս :
 Խորհուրդք սուրբք և բարձունք ելանեն
 համբառնան 'ի խորոց աստի [ծշուառու-
 թեանս՝ յոր կամս ընկլուզեալ • Խոր-
 հուրդք սլայծառք որսէս զքեզ , լուսին ,
 յելս քո 'ի դիշերային աղջութեանց • ո՛ր-
 սէս սլայծառ ճառագայթէ անդ հովա-
 նոցն՝ յորում , ով Աբէլ , առ իս կացեալ
 'ի լոյս արևուն խոնարհելոյ 'ի մուսս ,
 « Զինչ երջանկութիւն իցէ առաքինա-
 նալ , ասէիր ցիս խանդակա[ծ արտասուօք •
 զինչ երջանկութիւն սիրել զնա՝ որ աղ-
 բիւրն է գեղեցկութեանս ամենայնի : Որ-
 սիսի երանութիւն • յորժամ գործք մեր
 և դնայք՝ հաճելիք յաչս ականատես
 հրեշտակաց որ միշտ կան զմեօք • ո՛ր հեշ-
 տութիւն հաւասար բերկրութեան յան-
 դիմանութեանն Աստուծոյ յարարածս՝

որ լի են գեղեցկութեամբք . ո՞ր զուար-
 ճութիւնք իբրեւ զառաքինութեանն՝ զորս
 բերեն 'ի մեզ այս արտասուք անուշակք :
 Որ այսպէսն անցուցանէ զաւուրս իւր ,
 նմա մահ չէ ինչ ահարկու թէ և զար-
 հուրելի է . քանզի գիտեմք , ո՞վ անճառ
 պարգևացս մարդոյն մեղուցելոյ , արձա-
 կել նմա 'ի մարմնոյն զանմահ հոգին՝ առ
 'ի վերանալ յերկինս յանվախճան երա-
 նութիւն : Թիրզա , ասէիր դու ցիս՝ և
 խանդաղատէիր սրտակաթ . եթէ ես ելից
 նախ առաջին 'ի հողոյ մարմնոյս , երջան-
 կացայց յառաջ քան զքեզ . մի լար յայն-
 ժամ յերկար 'ի վերայ հողոյս : Զինչ
 իցէ ժամանակակէտ կենացդ՝ չափեալ
 քեզ յարարչէն առ յաւիտենիւն՝ յորում
 հանգիպեսցուք միմեանց լինել երանակից
 անկէտ անզրաւ : Յանկալիդ իմ , ասէի և
 ես հոգիադրկեալ , զնոյն արասլիր և դու :
 Մահ եթէ կանխեսցէ յափշտակել զիս 'ի
 մարմնոյս յառաջ քան զքեզ , մի և դու
 լացցես երկար 'ի վերայ հողոյս : Հանգի-
 սեսցուք միմեանց յետ գերեզմանացս՝ լի-
 նել երանակից անկէտ յաւիտեան . . . » :

« Եւ արդ անձն իմ , մի դառնար ընկըղ
 միլ 'ի տրամութիւն անմիտութար : Արի

զգեցիր զանձամբ զանվկանդ մխիթարու-
 թիւն • խորհեաց յանմահութիւն քո • և
 դարձուցեալ զաչս յաղետալի սգոյդ՝ ամ-
 բարձ յերանութիւն յաւիտենից, որ 'ի
 մօտիլ իւրում 'ի բաց փարատէ զնսեմաս-
 տուեր և զյեղեղուկ տեսիլս աստի կեն-
 ցաղոյս : Եթէ կորնչէր հոգի և ընդ
 մարմնոյն ցնդէր 'ի փոշի, որպէս հնար
 մխիթարել զանձն • ապաքէն լայի յայն-
 ժամ անմխիթար 'ի վերայ գերեզմանի քո,
 և չքութիւն խնդրէի անձին • բայց ան-
 մահ է սա • ոչ • մի վատութեամբ ընկճեա-
 ցի սա ընդ ցաւովք : Դուք զուարթունք
 երկնից որ այժմ 'ի թևս թեթևս՝ անմը-
 ռունչ զինև սաւառնէք, դուք հաստատե-
 ցէք զսա, մի վհատութեամբ ընդ ցա-
 ւովք ընկճեսցի • անմահ է սա իբրև ըզ-
 ձեզ : Եւ սակայն բղխեն արտասուք իմ
 տակաւին : Այո՛, այո, բղխեսցիք • նուի-
 րեմ՝ զձեզ հողոյ փեսային իմոյ • կանխեաց
 նա քան զիս 'ի ժառանգութիւն յաւիտե-
 նիցն երանութեան... Ի վերայ գերեզ-
 մանի քո անձկալիդ իմ, (այլ ահա յոր-
 դէն վերստին արտասուք... անձն իմ
 մի դառնար ընկղմիլ 'ի արամութիւն ան-
 մխիթար) • կամիմ 'ի վերայ գերեզմանի

քո անկէլ Հովանոց վարսաւոր • հէղից և
ևս կաթս ինչ արտասուաց վերայ հողոյդ :
Ընդ հովանեաւ սորա անցուցից զկենաց
իմոց զգեղեցկագոյն ժամս , և յափշտա-
կութեամբք աստուածայնովք եղէց բարձ-
րահայեաց 'ի յաւիտենիցն երանութիւն
անկէա » :

Այսպէս ասացեալ՝ յարեաւ 'ի գետ-
նոյն • եւ եկաց 'ի վերայ գերեզմանին , և
ապա հառաչեաց կրկին • — « Արաքէն
գիւրանայր սովաւ ցաւոց սրտիս , բայց
աւանդ • այլ մորմոք սրտաւուչ յոգի հար-
կանէ զանձն իմ • Եղբայր իւր սպան զսա :
Ամենակալ Տէր , աղաղակեաց նա , և ան-
կաւ 'ի ծունկս • լուր տէր , լուր սղաղա-
տանաց աղախնոյդ • Թող մեղուցելոյն ,
Թող աղաչեմ : Զայս առ քեզ սղաղատե-
ցայց յեւս գիշերավար աստեղն , զայս՝ 'ի
ծագել ծայրակարմիր արշալուսոյն » :

Դողայր յայնժամ՝ Ապրին 'ի Թաւուռոս
մացառացն՝ վարակեալ յուսահատու-
թեամբ • — « Փախիր 'ի բաց , ասէր
ցանձն , փախիր ժանտաթուտ դու 'ի
սուրբ տեսարանացս • փախիր . . . Եղնկ
չուառականիս • և առ իմէ՞ չեմ կարող . . .
Ո՛հ • մի գրո՛հ տայք յիմ վերայ դուք . . .

դուք ճիւղաղք դժոխազնեայք, մի կաշ-
կանդէք զոտս իմ 'ի փախուստ... Թո-
ղէք ինձ... Թողէք փախչել... ճիւղաղք
դժոխազնեայք... Թողէք փախչել 'ի
սուրբ տեսարանաց աստի... Փախչել ոչ
կարեմ... աւանդ Թշուառացեայս : Ո՞ր-
պէս կոծի նա անմիտութար, և ես փախ-
չել ո՞չ կարեմ... Այլ ահա լռեաց նա 'ի
կոծոյն... Ո՞վ առաքինութիւն առաքի-
նութիւն : Բա՛րէ՛. զոր յոյս՝ զոր միտութա-
րութիւն կորուսի յաւիտեան . յիմում
Թշուառութեան չիք և յոյս սփոփանաց
անգամ, և ոչ յուսոյ նշմարանք... Տե-
սանեմ արդ, տեսանեմ քանի՞օն իմ աղէտ
անհնարին . ո՞. զինչ տանջանք իցեն այս,
տանջանք նոր և անանուէն : Ո՞վ դժոխք
դժոխք, չիք 'ի խաւարի անդնդոցդ տան-
ջանք քան զայս զարհուրագին... Աղօթէ
նա... բա՛րէ՛, աղօթէ վասն իմ... վասն իմ
ապիրատիս... և դու Թիրգա չատես զիս, ոչ
նշովես զեղկեղիս : Ո՞վ անպատում անյի-
շաջարութեան . ո՞, զիարդ տագնապիմ,
զիարդ առ լուսով առաքինութեանս :
Թշուառութիւն իմ երկութանայ ինձ
զարհուրագոյն ևս, խաւարակուռ, արջ
նաթոյր քան զանյատակ խորափիտ 'ի

մուտս գեհէնոյն • ոճիր յանցանացս՝ ան-
ողորմագոյն ևս կեղեքէ զսիրտ իմ, և
տայ ճաշակել զտանջանս սանդարամետա-
կանս... Եւ դու աղօթէս վասն իմ Թիր-
ղա.... և ո՛չ սարսափես յուխտիցդ յան-
դըգնութենէ: Ո՛չ, ո՛չ • անհնար է Աստու-
ծոյ լսել այնմ • արդար է Աստուած...
Ահա մեկնի՛ ի գերեզմանէ առնն սպանե-
լոյ... Ո՛հ • յանդգնեցայց արդեօք չուա-
ռականս բերիլ ընդ քարշ ի վերայ շաւ-
ղաց նորա՝ ոռոգանել զհետս դարշասլա-
րացն՝ արտասուօք դառն ցաւոց սրտիս :
Ո՛չ, ո՛չ... տեղի տուր սոսկմամբ • բլուրն
այն լուսաւորեալ ի լուսնոյն՝ գերեզման
է նորա • տեղի տուր ի սրբավայր սահ-
մանացս • փախիր ամբարիշտ դու » :

Զբանսն ասաց, և սարսուռեալ Թի-
կունս դարձոյց : Գնայր փախստական,
այլ ի նոյն զկայ առեալ եկաց ասպաձայն՝
մածեալ ընդ միմեանս զարտասուա-
թուրմ զձեռան • ձայն եբարձ միւսան-
գամ • — « Ո՛վ աղետիցս • չեմ կարող •
փախչել չեմ կարող : Եւ ո՞րպէս կարելի •
ո՛հ Մեհալա, ո՛հ որդեակք իմ • և ո՞րպէս
փախեայց ի ձէնջ մինչև իսպառ, և ոչ նախ
միւսանդամ լալ առաջի ձեր զաղէտս իմ,

և ոչ հողաթաւալ լինել առաջի ձեր, և մանաւանդ՝ քո առաջի Մեհալա, թերևս աչք քո հեղցեն յիմ վերայ շիթս կարեկցութեան. թերևս 'ի մեկնիլ իմում և օրհնեսցես զիս... բա՛բէ, զի՛նչ ասեմ... Անէծ զիս Աստուած, և ես օրհնութեանդ փափաքեմ: Ատեա զիս. անէծս ցաւագին զկնի արձակեա. ոճիրք իմ արժանի են ամենայնի: Յայնժամ փախեայց ապա ծանրաբեռնեալ անիծիւք քո, և անիծիւք յամենայն արարածոց: Տագնա՛յ յետին, տագնա՛յ դժոխային. չեմ կարող փախչել, չեմ կարող: Սիրելիդ զուգակից, մանկիկք սիրասնունդք, եկից առ ձեզ, եկից ողբալ զթշուառութիւն իմ առաջի ձեր, հողաթաւալ լինել առաջի ձեր. և ապա փախեայց, այո՛ փախեայց անշուշտ »: — Այսպէս ասացեալ, անց կային բացագոյն 'ի գերեզմանէն՝ գէմ եգեալ 'ի խրճիթ իւր. քայլէր, և առ ամենայն ոտնիօրս կասէր տարաւամ, դողայր անբարբառ. մինչև եկն եհաս առաջի խրճիթին դող դոջաքայլ: Եկաց առ ետեղ հարուստ մի 'ի դողման՝ գիմօքն այլագունեալ որպէս օրհասական. և անադան ուրեմն իշխեաց անցանել ընդ սեամս դրանն վարանա միտ, և գայթ 'ի գայթ դանդաչեալ:

Նստեալ էր Մեհալա 'ի ներքսակողմանն առ դալկացեալ լուսով լուսնոյն, որոյ երեսք դալկագոյն ևս էին քան զայսր աստեղ ամալովք թաղանդապատելոյ. արտասուէր նա, աշխարհը զանձն անմխիթար 'ի վերայ մենաւոր անկողնոյն, և տղայք իւր մնչեալ հեկեկային զիւրեւ: Ի տես առն իւրոյ՝ ճիչ եբարձ սաստիկ, և անկաւ նուաղեալ 'ի վերայ խշտեաց իւրոց. գիմեցին տղայքն լալագին, աղաղակ բարձին սգալի առ ոտիւք նորա: — « Հայրիկ, բաբէ. հայրիկ, գոչէին նոքա. մխիթարեա, մխիթարեա զմայր մեր վտահար. չգիտեմք զինչ աղէտք արամուր թեան մտին 'ի խրճիթս մեր... Հայր իմ, բարով եկիր 'ի տուն... հայրիկ զի՞ այսպէս անապանեցար դառնալ առ մեզ »:

Զայս օրինակ թոթովէին մանկունքն անմեղ, և կախէին զսրբանոցէ հօր իւրեանց. դանդաչէր նա 'ի միջի նոցա բանդագուշեալ, և արտասուք իւր սորէին 'ի վերայ գլխոց նոցա: Մղձուկ սրտին առ անհնարին ցաւոց՝ կապեաց կաշկանդեաց զլեզուն. անկաւ 'ի գետին առ ոտս կնոջն. բարձրացուցին մանկունք զնովաւ զկանչիւն իւրեանց: Խեղբերեալ Մեհալայի՝

եաես ո՛րպէս այր իւր թաւալէր զանձն
ընդ դետին առ ոտիւք իւրովք , և արտա-
սուօք զհողն թանայր : — « Ո՛վ Կային
Կային » — գոչեաց նա , և կական բար-
ձեալ լայր աղիողորմ . փեռէր խղեր ըղ-
հերս գլխոյն : — « Մեհալա , ասէ ցնա
Կային՝ հատկեալ ՚ի բարբառ ողորմագին ,
ներեա ինձ , ներեա թէ յանդգնիմ թշուա-
ռացեալս , արիւնահեղս եղբօր իմոյ և քո ,
թէ յանդգնիմ լալ միւսանդամ առաջի քո ,
հողաթաւալ սողոսկիլ առաջի դարշապա-
րացդ ոտից : Տուր աղերսեմ զայս յետին
միսիթարութիւն , զյետինն յիմում թը-
շուառութեան՝ ում չիք զուգական : Ո՛հ .
մի անիծաներ ինձ Մեհալա , թէ յանդըգ-
նիմ հողաթաւալ սողոսկիլ առ ոտիւքդ :
Փախչիմ ահա , փախչիմ ՚ի հեռաստան
յանասպատ տեղիս , անիծեալ յԱստու-
ծոյ , հալածեալ չարալուկ : Մի՛ զիս ա-
նիծաներ , զիս զայր քո երեքթշուա-
ռեան » :

« Կային Կային , գոչեաց Մեհալա դառ-
նակսկիծ . սպանող դու ամենալաւ եղ-
բօր . դու այր իմ : Թշուառական դու ,
զինչ գործեցեր դու զայդ » : — Պատաս-
խանի ետ նմա Կային , ակնարկեալ ՚ի նա

տկնարկումն ցաւադին՝ յայտարար ան-
սլատում դառնութեան որ 'ի սրտին տան-
ջանաց : — « Անիծեալ ժամն այն՝ յորում
երազ ինչ դժոխային խաբեաց զիս : Բա-
բէ • ապրեցունեւ կամեցայ զլաւագին
տղայքս 'ի Թշուառութեանց հանդերձե-
լոց , և սպանի զնա • անիծեալ ժամն այն ,
և սպանի զեղբայր ամենալաւ : Եւ այժմ
ո՛վ աղետիցս • այս ոճիր քստմնելի խեղ-
դէ զիս յաւիտեան , կտտամա՛հ առնէ զը-
ժոխատանջ : Մոռա զիս , Մեհալա , մոռա
զայր քո • խնայեա միայն , հարսն իմ , խը-
նայեա զէզուդ յանիծից • և այժմ փախ-
չիմ ահա 'ի քէն յաւիտեան • փախչիմ
յաւիտեան և 'ի ձէնջ որդեակք իմ , ա-
նիծեալ յԱստուծոյ » :

Ճիշ բարձեալ տղայոց կողկողէին զնո-
վաւ , և անմեղ դաստակօքն ծեծէին զդե-
ղադանդուր գլուխս իւրեանց • անկաւ և
Մեհալա զլանջօք առնն , և ասաց արտա-
սուազին զնովաւ • — « Ընկալ զայս ար-
տասուս , ընկալ զկարեկցութեան իմոյ
զհաւաստիս • փախչէ՛լ կամիս , Ապլին , և
ո՛րսէս • փախչէ՛լ բացական յանասպատ
աշխարհիս : Եղո՛ւկ զիս • և զիմօդ բնակե-
ցայց 'ի խրճԹիս , 'ի ժամանակի յորում

դու անտերուհի մենացեալ յանապատս՝
հաշեսցիս անմխիթար : Ոչ, ոչ... Կային,
ոչ, ընդ քեզ փախեայց և ես, քո առն-
թեր . որպէս թողից զքեզ յանապատս
անօգնական : Ո՞ր հոգք դժնդակք ոչ զիս
տառապեցուցեն : Ամենայն ձայն ակրա-
կան՝ զոր լուայց հնչեցեալ զինև յարա-
րածս, զարհուրեցուցեն զիս ոգետանջ
անձկութեամբք . ասացից՝ Թերևս նա
ինքն իցէ, Թերևս հեծէ անտանօր ՚ի սոսդ-
նապ մահու անօգնական » :

Այսպէս ասաց Մեհալա . հայեցաւ ՚ի
նա Կային . խռովեցաւ ոգի իւր յափշու-
թիւն նոր, և գոչեաց . — « Տէր Աս-
տուած... զինչ է զոր լսեմս... այդքո՞
ձայն իցէ, Մեհալա... այո... ոչ երազ
է զոր տեսանեմս... դու ինքն ես...
քո ձայն է... Աստուած իմ . որպիսի
բանք մխիթարք : Ոչ, ոչ Մեհալա . շատ
է եղիւլոյս՝ թէ չատես զիս, թէ չանի-
ծանես : Ո՛վ կին դու առաքինի, ընդէր
իցէ քեզ սրտաժակից լինել անհարկն ե-
ղեանութեանս . ո՛հ, կաց մնա դու աստէն
յոթեանս արդարոց՝ ուր բնականայ օրհ-
նութիւն . ոչ, ոչ բնաւ . չէ սլարտ թը-
շուառանալ քեզ ընդ իս : Մոռա զնա .

ապեալս , զանիծեալս յամենայն արարածոց , որում չիք ուրեք տեղի հանգըստեան . մոռա զչուառացեալս , բայց միայն մի անիծաներ » :

« Ոչ Կային , ոչ . դաղթեցից ընդ քեզ , կրկնեաց նմա Մեհալա . ելից զհետ քո որդւովք մերով յանասպատս տրտմակից լինել քեզ , բաժանակից աղետիցդ , թերեւս գիւրեսցին քեզ այնոքիկ : Խառնեցից զարտասուս իմ յարտասուս ապաշխարութեան քո , եղէց առննթեր . և աղօթք իմ ընդ քոյն ելցեն առ Աստուած , և տղայք մեր անմեղք ծուներ դիցեն զմեօք՝ Թոթովել զվասն քո սպառնալիս յունկն ամենալուր : Չանարգէ Աստուած զապաշխարութիւն մեղուցելոյն . ընդ քեզ սպառնեցայց , Կային : Լացցուք անդադար , աղօթեսցուք անդադար առաջի տեսուն , մինչև ծագեսցի նշոյլ միտիթարութեան 'ի ներողամիտ դատաւորէն՝ զուարթացուցանել զսիրտ քաջայոյս . . . Յուսա առ Աստուած , Կային . լսէ նա ձայնի աղաչանաց մեղուցելոյն՝ որ ապաշխարէ » :

« Ով դու , գոչեաց Կային . զինչ քեզ անուն կոչեցից հրեշտակ ես դու սուրբ . . . զինչ միտիթարութիւն 'ի բա-

նիցդ ծագեաց 'ի խաւար մտացս : Մեհա-
լա՝ հարսն իմ սլատուական . այո՝ իշխեմ
այժմ , իշխեմ գիրկս արկանել զքե : Բա-
բէ . զիսորդ չեմ բաւական յայտնել առ
քեզ որ 'ի սրտիս կրին շարժուածք :
Խանդաղատ գրկածութիւնք , և ամենայն
արտասուք իմ չեն բաւական առ այն » :
Յայս բան փարեցաւ սերտ զնովաւ՝ նո-
րատեսիլ կաթոգին ըղձմամբ . ոչ բաւէր
անձն նորա 'ի ցուցակութիւն ածել նմին
ոչ զիւր երախտագիտութիւն , ոչ զկիրս
զոր 'ի սրտին : Թողեալ ապա զզուգա-
կիցն՝ գիրկս արկանէր 'ի համբոյր ար-
ղայոցն . դառնայր նոյնհետայն առ Մե-
հալա՝ նովին անձկանօք :

Յայնմ վայրի՝ կինն գորովասիրտ ջըն-
ջեաց զարտասուս իւր , սլատրաստեցաւ
'ի չու անծանօթ . էառ զմանկագոյնն 'ի
տղայոց 'ի գիրկս , աջովն կալեալ զձախմէ
առնն . միւսն գնայր ընդ աջմէ հօրն . իսկ
Եղիէլ , և Յոսիա սրբեալք զարտօսր յայ-
տիցն կարմրացելոց՝ գնային զուարթա-
գին առաջինոցա : Ելին 'ի խրճիթէն . հայե-
ցաւ Մեհալա միւսանգամ շուրջ զնովաւ
լալագին , և ասէր . — « Օրհնեա՛լ դուք
յերկնից՝ հայր իմ և մայր , զոր եսն թո-

զուտ, օրհնեալք 'ի տեառնէ . դարձայց ընդ հուս 'ի տեղւոջէն՝ ուր շինեսցուք զմեր խրճիթ, հայցել զձեր օրհնութիւն վասն իմ և վասն իմոյ Կայենի՝ որ ժտէ զթողութիւն » : — Զտեղի էառ անդէն, նայեցաւ կրկին 'ի խրճիթսն, և ելաց որպէս վարանակամ . բայց 'ի սմին սահու հարաւ 'ի հոռոտելիս նոցա համասփիւռ բուրումն ինչ անուշից որպէս զծաղկանց դարնայնոյն : Չայն ինչ քաղցրաբարբառ լսելի եղև յաներևոյթս . — « Ե՛րթ ասէ, կին մեծանձն . ես ինքնին զգացուցից մօր քում՝ զուարճալի տեսեամբ երազոց ըզքո զարիական մեծանձնութիւն, և զմեկնիլ ընդ առնդ ասլաշխարողի, առ 'ի հայցել միայն վասն նորա շնորհս քաւութեան յամենակալ դատաւորէն » :

Այսպէս երթային նոքա առ լուսով համապայծառ լուսնոյն, աչս ածեալ ըստէս 'ի թիկունս 'ի տաղաւարսն՝ զոր թռչուին, և յառաջ խաղային 'ի ներքս 'ի սահմանս ամայիս, ուր չերևէր տակաւ կնիք հետոց մահկանացուաց :

Ծ Ա Ն Յ Ո Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

1 « Գեղջկականդ սրինդ » • Հովուական եղէգնափող • Ղաաաւ : Սովաւ ակնարկէ Վեանէր զտուարածական քերթուածս իւր , կամ զհովուերգութիւնս • յորս նոխ առաջին հանդիսացաւ արձակ , բայց ներդաշնակաւոր բանիւք 'ի լեզու գերմանական , նկարագրել գեղեցիկ ըզբարս , զառաքինութիւնս և զանմեղութիւն գեղջկական և հովուական կենցաղոյն :

2 « Եկ առ իս մուսայդ » • Ի հոմերոսէ և այսր , սովորեցին բանաստեղծք յոյնք և լատինք , զորոց զհետ չոքան ապա և իտալացիք և այլք , 'ի սկիզբն քերթուածոց առնել զկոչումն մուսայից յօգնութիւն իւրեանց : Մուսայիւք՝ որպէս յայտ է , նշանակին յառասպելս հեթանոսականս՝ ինն աստուածուհիք գիտութեանց և ազատական արհեստից : Յառաջիկայ քերթուածս Վեաների , մուսայիւ , կամ գերաշխարհիկ ոգւով իմանամք անձնաւորեալ զբանաստեղծական աշխոյժս , այսինքն էլ , որ կարևորն է յեռանդնաւ շարժ ճահագրութիւնս քերթողականս ,

զի առանց այսր՝ անհնար է տողել ինչ վայելուչ և ոգեշարժ :

3 « Սրբազանն յափշտակութիւն » . Բանաստեղծական մոլութիւն , կամ աշխոյժք , այսինքն էլ . որով վառեալ երևակայութեանն՝ ամբառնայ անդր քան զսովորականն չափ բնութեան , և որպէս թէ 'ի բարձունս վերաթևէ . կամ թէ աւել , այլ յայլմէ եղեալ փոխակերպի 'ի նոր մարդ . զորոյ է տեսանել զփորձ նաև առ մեօք . յորժամ սիրան վառի 'ի կրից , և բորբոքին միտք և երևակայութիւն , լեզուն բարբառի յայնժամ՝ նորս ըստ ոչ սովորութեան :

4 « Ժամք խաղաղականք » . Որպէս սովորութիւն է բանաստեղծից և նկարչաց զամենայն ինչ ևս և զանշունչս՝ կեղծեօք մարմնացուցանել , անձնաւորեցին և զժամս աւուրն 'ի չքնաղ օրիորդս ընթացակիցս արշալուսոյն , զոր դուստր կռչեն արևու և լուսնոյ . և դշխոյ գոլով տուրնջեանն նորածնելոյ , նկարի քրքմահանդերձ նստեալ 'ի վարդագոյն կառս :

5 « Ընդ թիրզայի սիրելոյ » Սուրբ գիրք արարածապատումք 'ի կարգէն զծնունդս նախաստեղծիցն , զՎայենի միայն զանդրանկանն պատմեն զսերունդ . իսկ յաղադս Աբելի՝ որ երկրորդն է յորդիս նոցա , ոչինչ յիշատակեն ունել կին

և զաւակ • սակայն չէ ինչ օտար՝ ստեղծա-
բանութիւնն Կեանքի զի և Գալմէթի մե-
ծանունն մեկնչի գրոց՝ ոչ անհաւանելի ե-
րեւցաւ ունել Աբելի կին և զաւակ • իբր
զի անցեալ գոլով նորա զհարիւրամե-
նիւք, որովհետեւ սպանաւ յամի աշխար-
հի իբր 130 • յորում ամի փոխանակ նո-
րա ծնաւ Սէթ, ոչ թուի հաւանելի ընդ
այնչափ ամս մնալ նմա անզաւակ, յո-
րում ժամանակի հրաման բազմանալոյ
'ի վերայ կայր : Այն զի՝ սլաշտօն հովու-
ութեան նորա ցուցանէ՝ թէ տանուտէր
էր • թող զայն, զի էր նորա և առանձին
սեղան զոհագործութեան, յորմէ յայտ
է ոչ ևս բնակել նմա 'ի տան Ադամայ • և
ոչ իսկ նուազ էր նա քան զՎային, որոյ
դոյր տունն առանձին, և երկիր և ստա-
ցուածք : Քերթող մեր՝ ստեղծանէ զա-
նուանս կանանց՝ երկուց եղբարցն • զԱ-
բելի զկին՝ կոչելով Թիրզա, և զՎայենին՝
Մեհալա • որք և էին քորք նոցա • իբր զի
երկու միայն գոլով նախածնողացս անհը-
նար էր 'ի սկզբան անդ բազմասերութեան
մարդկանն՝ այլազգաբար աճումն առնուլ
զաւակի նոցա, բայց միայն ամուսնու-
թեամբ եղբարց ընդ քերց :

6 Տես 'ի վերոյ զԾանօթութիւնն 5 :

7 « Յափն Եսպերիոյ » • Յայտանուն կո-
չին Իտալիա և Սպանիա • և առ 'ի խափը

առաջինն կոչի Ռժ Ե֊դեբիա, և երկրորդն Վերջին Ե֊դեբիա • յանուն Եսպերոսի արքայի, որոյ հալածեալ յԱռլասայ եղբօրէ իւրմէ՝ ամրացաւ յԻտալիա : Կոչի սա Եսպերիա, և յանուն երեկոյեան կամ գիշերավար աստեղն, որ առ Յոյնս ասի Է֊փէ֊իա, արեւմուտք անուանելով զԻտալիա վասն ՚ի մաից կալոյ յունաստանի • որպէս և իտալացիք՝ նմին իրի Եսպերիա, կամ արեւմուտք կոչեն զՍպանիա :

8 « Ոգիք մաքրագոյնք և մարմինք եթերականք » • Հրեշտակք, որպէս և դէք՝ են պարզ էակք կամ բնութիւնք անմարմինք : Յերևելոյ նոցա մարմնաւոր կերպարանօք, չիք ընծայել նոցա մարմին եթերական, այսինքն ամենասուրբ, կամ օգեղէն • վասն որոյ բանք Կեսների են միայն ՚ի բանաստեղծական միտս :

9 « Տեմպէ և Գնիգոն » • Տեմպէ են յուռթի և գեղեցիկ հովիտք Թեսսաղիոյ յունաստանի, ոռոգեալք ՚ի վտակաց գետոյն Պենէոսի : Իսկ Գնիգոն, կամ Կնիգոն, էր երևելի քաղաք Իկարիոյ, մեծա նուն յաղագս մեհենի Աստղեանն, և արձանի նորա, զոր քաջն դրօշեաց Պրասսիտեղէս արձանագործ յոյն :

10 « Գեղեցիկք որպէս զՍէրս » • Ի հեթանոսական գիցաբանութեան Սէրն՝ մանուկ էր հրաշագեղ, որդի Աստղեան • զոր Լատինք կոչեն և Գո֊փէ֊ս :

11 « Զքնաղբ որպէս զնորհա » • շնորհք
 ըստ առասպելեաց էն աստուածուհիք գե-
 ղեցկութեան • 'ի Յունաց Խաբիդէս կոչին ,
 այս է՝ Խարիթեան , իսկ առ Լատինս՝ Կրա-
 յիէ , որ է շնորհք : Դասերք էին սոքա Ա-
 րամազդայ և Եւրինոմեայ : Երեք էին
 թուով • Եւփրոսինէ , Թալիա և Ադլայա •
 զորս նկարեն միշտ զուարթագէմս , և
 ձեռն 'ի ձեռն : Իբր 'ի բազումս ընկերեն
 Աստղկան :

12 « Պահպանողական Հրեշտակիս » •
 Առ 'ի հաւանական գործելոյ Կայենի
 զանրջական ցնորսն դիւականս 'ի փնասա-
 րարութիւն զարմին Աբելի , 'ի ներքս մու-
 ծանէ քերթովն զայս չար խրատառու-
 թիւն , որպէս թէ թելադրեալ յազգմա-
 նէ պահպանական Հրեշտակին :

13 « Սաղմոսանուագ սերովբէից » •
 Դիւական զուարճութիւն արդարեւ , ոչ
 փնասել միայն , այլ ընդ փնասագործու-
 թիւնն հեշտանալ ևս • բերկրութիւն է
 յուսահատ սրտի դատասպարտելոյ , և
 անդարձ յամառելոյ 'ի չարիս , զուարճա-
 նալ հեծութեամբ վշտագնէլոցն՝ զորս ա-
 տեայ , և նախամեծար ընտրել զայն քան
 զուր հրեշտակական երգոցն՝ յորմէ վրի-
 պեաց անյոյս 'ի ստանալ միւսանգամ :

14 « Լռեցին քնարքն ոսկի , և ալէլուհ
 յաւիտենական » • Բանաստեղծ օրէն ձեա-

ցուցանէ զբանն , առ 'ի ցոյց քստմենէի եղբայրասպան ասլիրատու թեանն . ասլա թէ ոչ՝ զյաւիտենական երջանկութիւն երանելեացն ոչինչ այլայլեն , կամ ընդհատեն աղէտք և ոճիրք երկրաքարշ մահկանացուացս :

15 « Առ անհամար բազմութեամբ արեգականց և աշխարհաց » . Իմա աստեղաց , զորս բազմութիւն յերեւելի աստղաբաշխից համարին որպէս արեգակունս :

16 « Ոգեղէն մասունք նօսրագոյնք մարմնոց նիւթականաց » . Իմա զնրբագոյն օգանման մասունս , որով հրեշտակք աննիւթք կերպարանեալ երբեմն 'ի մարմին , իջանեն առ մարդիկ 'ի պատգամաւորութիւն :

17 « Հոգի մանկանս էջ յերկնից 'ի մարմին նորա տիրել նմին » . Այս առաջած բանաստեղծօրէն միայն արդարանայ , և ոչ 'ի ճիշտ միտս : Զի ստեղծումն հոգւոց մարդկան՝ լինի առ յԱստուծոյ իսկ և իսկ 'ի կազմիլ անդ մարմնոցն , և ոչ թէ յառաջ ժամանակաւ ստեղծեալք՝ ամփոփին յերկինս , կամ այլուր , և ապա իջանեն 'ի մարմինս հոգեօրել զայնօտիկ , որպէս եգ անընդունելի կարծիք ոմանց յառաջնոցն :

Նոյնպէս ասելն Վեաների յաղագս հոգոյն Աբելի ելանել յերկինս , պա-

րակցիլ ընդ Հրեշտակս , կամ տեսանել
 զԱստուած , և երջանկանալ , ոչ է ճշգե-
 լի : Յուցանէ միայն զազատութիւն նորա
 'ի վնասց և 'ի կրից սղցաւոր կենցաղոյս .
 և կամ թէ բանաստեղծօրէն կանխէ նկա-
 րել զչու վերելից նորա յերկինս , որ ինչ
 լինելոցն էր առ յապայ , վասն զի յառաջ
 քան զմահ և զյարութիւն փրկչին , ազ-
 խեալ էին դրունք երկնից , զոր եբաց խաչ
 նորա պատուական : Յայսպիսի բանաս-
 տեղծական միաս երգի 'ի շարակնոցին
 վասն անմեղ մանկանցն Բեթղէհէմի .
 « Եւ հոգիք սուրբ մանկանցն որպէս զե-
 րամս աղաւնեաց թռուցեալք 'ի յերկինս ,
 և դասեալք ընդ զուարթունս երկնից » :
 Զորմէ տես 'ի լուծման նորին . երես 558 :

ԵՐԳ Ի ՏԱՊԱՆՆ ԱԲԵԼԻ

Ի ԹԱՐԳՄԱՆԶԷՆ

Գիտեմ, Աբէլ, լացին հերիք
Ծընողք ըզքոյդ ոսկերոտիք .
Եւ Թիրղայիդ որչափ շունչ էր ,
Ըզքոյդ տապան թացին լալիք :

Բայց և ընկալ ախորժաբար
Ըզքերթողիդ տըխուր քընար ,
Զոր ըզնոճեաց սըգատերև
Աստ առկախեմ յիմ մըխիթար :

Զոր եսն հիւսեմ ընդ փունջ ծաղկանց
Առ սափորով սուրբ ոսկերաց ,
Ի մահարձան և զայս հագներդ
Քանդակեցից 'ի ցօղ աչաց :

Ուսցին սոխակք զայս գեղգեղել ,
Ուսցին զեփիւռք ըզսոյն հընչել .
Եւ որ անցցէ առ քոյդ շիրիմ ,
Խոնարհեսցի զիմ տաղ սերտել :

Նախավըկայդ անմեղութեան ,
Փրկչին իմոյ տխւ և արձան .
Ըզքո ծնողաց թէ և անպարտ ,
Լուծեր նախկին ըզվրէժ մահուան :

Խառնեաց նախանձ՝ սուրբ քո զարին
Յողջակիզիդ անբիծ ածին .

Բայց ոչ զօրեաց ջնջել յերկրէ
Զարդարն անուն՝ շքեղ փայլին :

Որ դք ըզքոյդ կարգայ եղեր ,
Քո պէս բերցէ սիրտ անեպեր .
Տեսցէ զանմեղդ՝ անձըն ցաւած ,
Չիք երջանիկ յերկրի օրեր :

Մանուկ անբիծ թէ խուզարկու
Ի տես մատչի սըրբոյդ մահու ,
Ուսցի ըզքոյդ յանձըն անկել
Աստուածատեն չ սիրտ սիրարկու :

Թէ արտասուեն ծընողք դժբախտ
Զոր կորուսին մանկիկ անախտ ,
Նախածնողաց լալօնք ըզքե
Բուժէ զնոցա զաչացըն ախտ :

Հարսըն սլարկեշտ թէ առ շիրիմ
Զիւրն հեկեկայ ըզմըտերիմ ,
Ըզթիրղային լացցէ նըւադ ,
Բայց լի անմահ յուսով կամիմ :

Նախանձաբեկ միտք ախտակիր
Թէ զՎայենին ունի բասիր ,
Զարհուրեացի , նախանձ դժնեայ
Յինչ ոչ գըլեաց ըզնա յոճիր :

Բայց 'ի նորայն մի մոլեացի,
Յանյուսուլթեան աստ լըբենի,
Քաղցր լըսէ ունկն աստուածեան,
Զայլից խոնարհ զըղջականի:

Եւ ո՛ւր փախչիս դահիճ՝ Կային,
Խիղճ և Աստուած ըզհետ պընդին.
Փախչէ՛լ կամիս առ յԱստուծոյ,
Օ՛ն առ Աստուած փախիր կըրկին:

Լուր դու ձայնին զոր Մեհալա
Յունկըն քոյին լալով կարգայ.
Չիք մեղք անթող, քաղցր և Աբէլ,
Իւր իսկ արիւն քեզ պաշտպան կայ:

Երիտասարդ՝ կամ ալևոր
Թէ զիմ կարգայ ըզնըւագ նոր,
Եւ վայեցէ՛ թէ չեմ Աբէլ,
Խորասուղեալ չարեաց 'ի խոր,

Գէթ տպասցէ թէ չեմ անմեղ,
Զանմեղութիւն գիտեմ չըքեղ.
Եւ ըզխիղճ սուրբ՝ միշտ ցանկալի,
Ինձ Կայենին ցուցցէ երկեղ:

Եւ այս խղճի բարբառ անկեղծ,
Միշտ Աբէլի՝ ներբող անեղծ.
Քան ըզնիազ ողբերգութիւն,
Զոր քերթողիս հանճար ըստեղծ:

